

OSMANLICA DERSLERİ

1

Prof. Dr. Yılmaz KURT

AKÇAĞ

21. BASKI

OSMANLICA DERSLERİ I

Üniversitelerimizin
Tarih, Edebiyat, Kütüphanecilik, Arşivcilik, Sanat Tarihi
I. Sınıf öğrencileri için yardımcı ders kitabı olarak
hazırlanmıştır.

21. BASKI

AKÇAĞ

Akçağ Yayınları: 188
Türk Dili ve Dilbilimi: 1

Osmanlıca Dersleri -1
Prof. Dr. Yılmaz Kurt

21. Basım: Ankara 2014

ISBN: 978-975-338-163-5
Sertifika No.: 11382

Tuğra: Yusuf Erzincanî
Hüsn-i Hatt: Ömer Faruk Atabek
Kapak: Abdülkerim Erdoğan
Mizanpaj: Emel YALÇIN

©Bu kitabın bütün hakları Akçağ A.Ş.ne aittir.

Baskı ve Mücellit:

Erek Matbaası

Büyük Sanayi 1. Cad. 17. Sk. No. 17/1 İskitler-Ankara
Tel: (312) 342 31 01

Kapak:

Poyraz Ofset

İvedik OSB 2. Mtb. Sitesi 578 (1534) sk. No.: 9 Ankara
Tel: (312) 384 19 42

Akçağ Basım Yayım Pazarlama A.Ş.

Tuna Cad. No. 8/1 Kızılay-Ankara

Tel: (312) 432 17 98 - 433 86 51 Faks: (312) 432 28 52

e-posta: akcag@akcag.com.tr

www.akcag.com.tr

OSMANLICA DERSLERİ I

Üniversitelerimizin
Tarih, Edebiyat, Kütüphanecilik, Arşivcilik, Sanat Tarihi
I. Sınıf öğrencileri için yardımcı ders kitabı olarak
hazırlanmıştır.

Prof. Dr. YILMAZ KURT

DİL ve TARİH COĞRAFYA FAKÜLTESİ
ÖĞRETİM ÜYESİ

Prof. Dr. Yılmaz KURT

Yılmaz Kurt, Osmaniye'de doğdu. 1966 yılında Osmaniye Lisesi'ni, 1971 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirdi. İstanbul, Kırşehir ve Ankara'da öğretmenlik yaptı. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalından 1983 yılında mezun oldu.

1984 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü'nde Osmanlıca Okutmanı olarak göreve başladı. "Adana Mufassal Tahrir Defteri (980 7. -1572 M.)" isimli yüksek lisans tezi ile 1986 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden yüksek lisans diploması aldı. 1992 yılında "XVI. Yüzyıl Adana Tarihi" isimli doktora tezi ile Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden Doktora unvanı alarak tarih doktoru oldu.

Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde 1994 yılında Yrd. Doç.; 2003 yılında Doç.; 2009 yılında Prof. olarak atandı. Halen DTCF Tarih Bölümü başkanı ve Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı başkanı olan yazar, Osmanlı Arşiv Metinleri, Osmanlı Diplomatikası, Osmanlı Tarihi II (1600-1800) derslerini vermekte; Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi müdürlüğü görevini sürdürmektedir.

Yazar, Çağrı ve Ceren'in babası; Lara, Kerem İlbey ve Selcen İlbike'nin dedesidir.

Yazarın yayınlanmış bazı kitap ve makaleleri:

- Osmanlı Paleografyası ve Osmanlı Diplomatikası, (M. Ceyhan ile birlikte), Akçağ Yayınları, Ankara 2012.
- Muhteşem Süleyman, Tarih-i Ebu'l-faruk, III/1, Akçağ Yayınları, Ankara 2012.
- Muhteşem Yüzyıl, Tarih-i Ebu'l-faruk, III/2, Akçağ Yayınları, Ankara 2012.
- Kanuni Dünyanın Mimarı, Tarih-i Ebu'l-faruk, III/3, Akçağ Yayınları, Ankara 2012.
- Ömer Seyfeddin, Bir Ermeni Gencinin Hatıraları, (Eski ve yeni harflerle hazırlayan), Genesis Kitap Yay., Ankara 2011.
- Çukurova Tarihinin Kaynakları V 1563 Tarihli Kars-ı Maraş Sancağı Mufassal Tahrir Defteri, TTK Yay., Ankara 2011.
- Ömer Seyfeddin, Yüksek Ökçeler, (Eski ve yeni harflerle hazırlayan), Akçağ Yay., Ankara, 2014.
- Ömer Seyfeddin, Perili Köşk, (Eski ve yeni harflerle hazırlayan), Akçağ Yay., Ankara, 2014.
- Osmanlıca Dersleri II, 5. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara 2010.
- Koçi Bey Risalesi, (Eski ve yeni harflerle hazırlayan), 3. Baskı, Akçağ Yay., Ankara, 2011.
- Osmanlı Türkesine Giriş, Akçağ Yay., Ankara 2009.
- Mustafa Nuri Paşa, Netâyicü'l-vukû'ât Kurumlarıyla Osmanlı Tarihi, (Hazırlayan), c.I-IV, Birleşik, Ankara 2008.
- Çukurova Tarihinin Kaynakları III 1572 Tarihli Adana Sancağı Mufassal Tahrir Defteri, TTK Yay., Ankara 2005.
- Menemenciogulları Tarihi, (Hazırlayan), Akçağ Yay., Ankara, 1997.
- "Çukurova'da A'yânlıkMücâdelesi: Hasanpaşazâdeler", Kongreye Sunulan Bildiriler, 4. Cilt- 1. Kısım, Osmanlı Tarihi- A, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2010, s. 1259- 1278.
- "İ. Ahmed (1603- 17) Dönemine Ait Bir Osmanlı Kânünnâmesi", Belgeler, XXXI/ 35 (2010), TTK Yay., s. 1- 48.
- "Menemenciogulları İle İlgili Arşiv Belgeleri II", Belgeler, XXX/ 34 (2009), TTK Yay., s.1- 66.
- "Osmaniye", DİA, c.33, İstanbul 2007, s. 478-480.
- "Ramazanoğulları Çarşısı", Efsaneden Tarihe Tarihten Bugüne Adana Köprü Başı, Hazırlayanlar: Emman Artun-M. Sabri Koz, İstanbul 2000, s. 573-581, Yapı Kredi Yayınları.
- "Adana Sancağı Kişi Adları", A.Ü. DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi, XV/26 (1991), s. 169-252.
- "Ramazanoğulları'nın Vakıfları", X. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, C. III, Ankara 1991, s. 1013 1034.
- "1572 Tarihli Adana Mufassal Tahrir Defterine Göre Adana'nın Sosyoekonomik Tarihi Üzerine Bir Araştırma", Belleten, LIV/209 (1990), s. 179-211.

İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM

12. BASKININ ÖN SÖZÜ	9
BİRİNCİ BASKININ ÖN SÖZÜ	10

I. BÖLÜM

1. DERS	11
GİRİŞ	11
Alfabe	12
Osmanlı Alfabeti	12
Harf Grupları ve Harflerin Bitişmeleri	14
Transkripsiyon Harfleri	17
2. DERS	21
Yardımcı Harf Olarak Elif	21
Yardımcı Harf Olarak Vav	24
Yardımcı Harf Olarak Ye	25
3. DERS	29
Türkçe Kelimelerin İmlası	29
Türkçe Kelimelerde Sessizlerin Yazılışında Uygulanacak Kurallar	30
Türkçe Kelimelerde Sessizlerin Yazılışı	31
4. DERS	37
Hareke ile İlgili İşaretler	37
Tenvin	37
Arapça ve Farsça Kelimelerin İmlası	38
Kef Harfi	40
Kaf Harfi	42
Tı ve Te Harfleri	43
Ayın Harfi	44
Türkçe ve Arapça Yazım Kuralları	48
5. DERS	51
Arapça Kelimeler Hakkında Genel Bilgi	51
İsm-i Fâ'il (Etken Ortaç)	52
Aslı Üç Harfli Fiillerin İsm-i Fâ'ili	52
İsm-i Mef'ûl (Edilgen Ortaç)	53
Aslı Üç Harfli Fiillerin İsm-i Mef'ûlü	53
Arapça Rakamlar	56

Vav-ı Ma'dûle	57
Elif-i Maksûre (Kısa Elif)	58
Elif-i Memdûde (Uzun Elif).....	58
Hemzenin Yazılışı.....	58
6. DERS	61
Harf-i Ta'rif	61
Arapça İsim Tamlamaları.....	61
Arapça Tamlamalarda Değişiklikler	63
Deneme Yazılışı I.....	68
II. BÖLÜM	
7. DERS	73
Farsça Tamlamalar.....	73
Deneme Yazılışı II.....	83
8. DERS	85
Aksam-ı Seb'a (Kelimelerin 7 Kısmı)	85
Mezidün Fih Sülâsî Masterlar	86
1. İf'âl Babı	86
İf'âl Babının İsm-i Fâ'il ve İsm-i Mef'ûlü	88
Arapça İsimlerin Çoğul Yapılması.....	90
Düzenli Çoğul (Cem'-i Sâlim).....	91
II. Düzensiz Çoğul (Cem-i Mükesser)	93
Cem'-i Mükesser (Kırık Çoğul) (Düzensiz Çoğul).....	93
Farsçada İsimlerin Çoğul Yapılması	94
9. DERS	97
Mezidün fih Sülâsî Masterlar	97
2: Tef'îl Babı.....	97
Tef'îl Babının İsm-i Fâ'il ve İsm-i Mef'ûlü.....	99
İsm-i Tafdîl	102
Cem'-i Mükesser: 2. Efâ'il vezni	102
Cem'-i Mükesser: 3. Efâ'il vezni	104
Cem'-i Mükesser: 4. Fe'ale vezni	105
Cem'-i Mükesser: 5. Fu'al vezni	106
10. DERS	109
Mezidün fih Sülâsî Masterlar	109
3. Mufâ'ale (t) Babı.....	109
Mufâ'ale Babının İsm-i Fâ'il ve İsm-i Mef'ûlü	110
Cem'-i Mükesser: 6. Fu'alâ vezni.....	111
Cem'-i Mükesser: 7. Ef'ilâ vezni	112
Cem'-i Mükesser: 8. Fu'ûl vezni	113
Cem'-i Mükesser: 9. Fi'âl vezni	114
Cem'-i Mükesser: 10. Ef'ilâ vezni	114
Cem'-i Mükesser: 11. Fe'â'il vezni	115

Cem'-i Mükesser: 12. Fe'vâ'il vezni	115
Cem'-i Mükesser: 13. Fe'vâ'il vezni	116
Cem'-i Mükesser: 14. Fe'âlil vezni.....	116
Cem'-i Mükesser: 15. Fe'âlil vezni.....	117

11. DERS	119
Mezîdün Fih Sülâsî Masterlar 4: İnfi'âl Babı.....	119
İnfi'âl Babının İsm-i Fâ'ili	120
İsm-i Mekân	120
Cem'-i Mükesser: 16. Mefâ'il vezni.....	122
Cem'-i Mükesser: 17. Mefa'il vezni	123
Cem'-i Mükesser: 18. Tefâ'il vezni	123
Cem'-i Mükesser: 19. Fu'al vezni.....	124
Cem'-i Mükesser: 20. Fi'al vezni	124
Cem'-i Mükesser: 21. Fu'ul vezni	124
Cem'-i Mükesser: 22. Efâ'ile vezni	125
Cem'-i Mükesser: 23. Ef'ül vezni.....	125
Cem'-i Mükesser: 24. Fu'ât vezni.....	125
Cem'-i Mükesser: 25. Efillâ vezni	125
Cem'-i Mükesser: 26. Efilla vezni	125
Deneme Yazılısı III.....	132

III. BÖLÜM

12. DERS	137
Mezîdün Fih Sülâsî Masterlar	137
5. İfti'âl Babı	137
İfti'âl Babının İsm-i Fâ'il ve İsm-i Mef'ûlü	138
13. DERS	143
Mezîdün Fih Sülâsî Masterlar	143
6. İf'ilâl Babı.....	143
İf'ilâl Babının İsm-i Fâ'ili.....	143
7. Tefe'ül Babı.....	144
Tefe'ül Babının İsm-i Fâ'il ve İsm-i Mef'ûlü.....	145
8. Tefâ'ül Babı	150
Tefâ'ül Babının İsm-i Fâ'il ve İsm-i Mef'ûlü	151
14. DERS	155
Mezîdün Fih Sülâsî Masterlar	155
9. İstif'âl Babı	155
İstif'âl Babının İsm-i Fâ'il ve İsm-i Mef'ûlü	157
15. DERS	163
İsm-i Alet	163

IV. BÖLÜM

16. DERS	171
İsm-i Mensûb	171
17. DERS	181
Mübalâğa İsm-i Fâ'il	181
18. DERS	189
Arapçada Kelime Ailesi	189
Farsça Yer İsmi	190
Farsça Yapıcılık Ekleri – Meslek İsimleri	191
Sayılar	193
Bölme Sayı Sıfatları	195
19. DERS	203
Haftanın Günleri, Yılın Ayları	203
Arapça Kelimelerin Vezni Bulmak	205
20. DERS	211
Arapça ve Farsçada Olumsuzluk Bildirme	211
Farsçada Başa Gelen Edatlar	212
21. DERS	217
Farsçada Son Eklerle Kelime Türetme	217
Deneme Yazılısı IV	223
22. DERS	231
Yazılışları ve Okunuşları Aynı Anlamları Farklı Kelimeler	231
Yazılışları Aynı, Okunuşu ve Anlamı Farklı Kelimeler	232
Yazılışları Farklı, Okunuşları Benzer Kelimeler	237
Kaynakça	241

12. BASKININ ÖN SÖZÜ

Osmanlıca Dersleri I kitabının 12. baskısının okuyucularla buluşuyor olması bizim için büyük bir sevinç kaynağıdır.

Osmanlıca Dersleri I başta tarih, sanat tarihi, bilgi ve belge yönetimi öğrencileri olmak üzere geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmıştır. 11. Baskıda baş kısımdaki gramer bölümünün ve burada yer alan seçme metinlerin dijital ortama aktarılmış olmasının yararlarını 12. baskıya hazırlanırken gördük. Bu baskıda kitabı yeniden gözden geçirerek 11. baskıda gözümüzden kaçan yanlışlıkları düzeltme imkânımız oldu. Bazı metinlerde yazarın ve dolayısıyla dönemin yazım özelliklerini korumak istediğimizden dolayı aynı kelimenin farklı yazılışlarını görmek mümkündür. “Kadar” kelimesin Enver Paşa imlâsına uygun olarak elifle yazılması; “doğru” kelimesinin dal ile yazılması gibi farklılıklar bu sebeple korunmaya çalışılmıştır.

Kitabın gramer kısmında yer alan bilgiler, mümkün olduğu kadar tablo şeklinde verilerek daha kolay okunur hale getirilmiştir. Bu baskının getirdiği en büyük yenilik ise Arap harfli puntoların büyütülmesi olmuştur. Böylece yeni başlayan öğrencilerimiz eski harflere daha kolay alışabileceklerdir. Kitabın metinler kısmında tarayıcıdan alınan çıktılarının temiz olmamasından kaynaklanan bir sorun yaşanmıştı. 12. Basımda orijinal metinler yeniden filme çekilerek daha net ve kolay okunabilir metinlerle okuyucularımızı buluşturmaya çalıştık. Bundan sonraki basımlarda kıymetli meslektaşlarımızın ve sevgili öğrencilerimizin tenkit ve önerileri doğrultusunda daha da iyi bir Osmanlıca kitabı ortaya koymaya çalışacağız.

Kitabın yeniden dizilmesinde emeği geçen Sayın İlker Çalışkan’a, Akçağ Yayınevi’nden Emel Yalçın ve Ahmet Tülek’e; kıymetli öğrencilerimiz Deniz Özcan, Nuray Erdem’e ve nihayet Akçağ’ın Ulu Çınarı Ahmet Hikmet Ünalmiş’a teşekkür ederim. Saygı ve sevgilerimle.

Ankara, Ekim 2009
Prof. Dr. Yılmaz KURT

BİRİNCİ BASKININ ÖN SÖZÜ

Yaygın olarak Osmanlıca olarak adlandırılan **Eski Harfli Türkçe Metinler** üniversitelerimizin tarih ve edebiyatla ilgili bölümlerinde ders olarak okutulmaktadır. Liselerimizden kelime dağarcığı çok sınırlı olarak gelen öğrencilerimiz bu derste zorlanmaktadır. Elde mevcut kitaplar ise öğrencilerin ihtiyacına yeterince cevap verememektedir. Bunlardan bir kısmı metin ağırlıklı kitaplar, bir kısmı da gramere hiç yer vermeyen alfabe türü kitaplardır. Merhum Timurtaş hocamızın kitabı ise I. sınıfta okuyan öğrenciler için ağır gelmektedir.

Bu dersin okutulduğu üniversite bölümlerinin I. sınıfında okuyan öğrenciler için ders kitabı olarak hazırlamış olduğumuz bu kitapta iki şeyi ön plana aldık:

1. Pratik olması, 2. Gramer, metin ve alıştırmaların aynı konu içinde bütünleştirilmesi. Bunun için artırılmış fiillerden ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûl yapmayı öğrenciler tarafından kolay anlaşılan bir formül şekline getirmeye çalıştık. Birbiriyle ilgili konuların ayrı ayrı yerlerde anlatılması takibi güçleştirdiğinden, böyle konuları mümkün olduğunca bir arada verdik. Gramerin arkasından alıştırmalar ve okuma metinleri koyduk. Metinlerin seçiminde Tarih yanında Edebiyat, Sanat Tarihi, Kütüphanecilik ve Arşiv Bölümlerinde okuyan öğrenciler için de alanlarıyla ilgili metinleri seçmeye çalıştık. Bu bakımdan kitap sadece Tarih Bölümü öğrencileri için değil; Edebiyat, Sanat Tarihi, Kütüphanecilik ve Arşiv Bölümlerindeki öğrenciler için de yararlı olacaktır.

7 yıllık pratik tecrübe ile hazırladığımız bu kitap, konunun ele alınışı ve işlenişi bakımından bir yenilik getirmektedir.

Ancak kitabımızın kusursuz olduğunu iddia etmiyoruz. Mevcut hata ve eksiklikler kıymetli meslektaşlarımızın yardımlarıyla düzeltilecek ve en iyiye ulaşılmaya çalışılacaktır.

Kitabın basılması işini üstlenen Ecdad Yayınevi sahibi Sayın Ahmet Doğan'a ve dizgisini gerçekleştiren Veli Basatemur'a teşekkür ederim. Dileğimiz öğrencilerimize ve konu ile ilgilenen araştırmacılara Türk kültür tarihinin anahtarları olan bu dersi en iyi şekilde öğretebilmektir. Saygılarımla.

Yılmaz KURT

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Osmanlıca Okutmanı

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Türkçe, tarih boyunca çok geniş bir alanda konuşma ve yazı dili olarak yaşamıştır. Bunun sonucu olarak da Kuzey Türkçesi (Kıpçakça), Doğu Türkçesi (Çağatayca) ve Batı Türkçesi gibi yazı dilleri ortaya çıkmıştır. Batı Türkçesi, Osmanlı Türkçesi ve Azerî Türkçesi diye iki kolda gelişmiştir. Osmanlı Türkçesi, 24 Oğuz boyunun konuştuğu Oğuz şivesine dayanmaktadır.

Osmanlı Türkçesi'ne, ilim adamlarımız tarafından **Tarihî Türkiye Türkçesi** denilmesine rağmen söyleniş kolaylığı sebebiyle olsa gerek **Osmanlıca** adı yerleşmiştir. **Osmanlıca** da kendi arasında kronolojik esasa göre sınıflandırılmıştır.

1. **Eski Osmanlıca (Eski Anadolu Türkçesi):** XI. yy.'dan XV. yy. sonuna kadar.
2. **Klasik Osmanlıca:** XVI. yy.'dan XIX. yy. ikinci yarısına kadar.
3. **Yeni Osmanlıca:** XIX. yy. ikinci yarısından XX. yy.'a kadar. XX. yy. başlarında gelişen Türkçülük hareketi dilde Türkçülük fikrini doğurmuş ve **Modern Türkiye Türkçesi** dönemi başlamıştır. Arap harflerinin Türkçenin fonetiğine uymadığı görülmüş, ıslah çalışmaları 1928 yılında Atatürk'ün harf inkılabı ile son bulmuştur.

Osmanlıca, Arapça ve Farsçanın belirli bir ölçüde ve şekilde Türkçe ile birleşmesinden doğmuş bir yazı dilidir. Arap harfleriyle sağdan sola doğru yazılırdı. Konuşma dili olmaktan çok aydınların yazı dili idi.

Osmanlıca, Osmanlı İmparatorluğu ile birlikte tarihe karışmıştır. Ancak 1000 yıllık Türk tarihi bu yazı ile yazılmış olduğundan bu yazının araştırmacılar, tarihçiler ve edebiyatçılar tarafından bilinmesi zorunludur.

ALFABE

Osmanlıca Arap alfabesi ile yazılmıştır. Arap alfabesindeki 28 harf yetmediği için Farsçadan پ pe, ج çe ve ژ je harfleri de alınarak harf sayısı 31'e çıkmıştır. Ayrıca yumuşak ğ'nin ince sesli kelimelerde gösterilmesi için kâf-ı Fârisî; Türkçeye mahsus bir ses olan nazal "ñ" (kâf-ı nûnî) için ك harfi kullanılmıştır. ٱ lâmelif, ء hemze ve ه (e) ha-i resmiye'nin ayrı birer harf sayılması ile Osmanlıcada kullanılan harf sayısı 36'ya ulaşmış olur.

Osmanlıcanın yazımında kullanılan bu 36 harften çoğunun kelimenin başında, ortasında ve sonunda aldıkları şekiller de farklılıklar gösterir. Tek başına buldukları zaman (büyük harf) ise bazen ayrı bir şekildedirler. Örnek, Ayn "ع" harfi tek başına bu şekildedir. Kelimenin ilk harfi olarak gelirse ع (عزيز) 'Azîz, عثمان 'Osman) şeklinde; kelimenin ortasında bir harf ise, ع şeklinde (معدة mi'de, نعمت ni'met, سعادت sa'âdet); kelimenin son harfi ise مع (منع men') şeklinde yazılır. Böylece bir harfin 4 ayrı yazılışı olmaktadır. Aynı şey ع ayın harfinin benzeri غ gayın harfi için de söz konusudur. Şimdi harflerin büyük harf (asli şekil) ve başta, ortada, sonda ne şekilde yazıldıklarını ve Latince harf karşılıklarını görebiliriz:

OSMANLI ALFABESİ

Arap alfabesi 28 harftir. پ (pe), ژ (je) ve ج (çe) harfleri Farsçadır.

Sonda	Ortada	Başta	Harf	Sonda	Ortada	Başta	Harf
ب	ب	ب	ب	ا		ا	ا
			B				a,e
			be				ü
							elif
ت	ت	ت	ت	پ	پ	پ	پ
			T				P
			te				pe
ج	ج	ج	ج	ث	ث	ث	ث
			C				S
			cim				se
ح	ح	ح	ح	چ	چ	چ	چ
			H				Ç
			ha				çim
د		د	د	خ	خ	خ	خ
			D				H
			dal				hı
ر		ر	ر	ذ		ذ	ذ
			R				Z
			re				zel

ژ	ژ	ژ	ژ	Z ze	ز	ز	ز	ز
ش	ش	ش	ش	Ş şin	س	س	س	س
ض	ض	ض	ض	D,Z dad	ص	ص	ص	ص
ظ	ظ	ظ	ظ	Z zı	ط	ط	ط	ط
غ	غ	غ	غ	G gayın	ع	ع	ع	ع
ق	ق	ق	ق	K kaf	ف	ف	ف	ف
Kâf-ı	ك	Farisi	ك	G ayın	ك	ك	ك	ك
ك	ك	ك	ك	L lâm	Kâf-ı	ك	ك	Türki
ل	ل	ل	ل	N nun	م	م	م	م
ن	ن	ن	ن	H he	و	و	و	و
ه	ه	ه	ه	Y ye	لا	لا	لا	لا
ی	ی	ی	ی					LA lâmelif

Hemze, “ء” işareti ile gösterilir. Başta bulunduğu zaman “İ” elif üzerinde yazılır. Ortada olursa elif, vav veya diğ üzerinde gösterilir. Sonda bulunan hemzeler Osmanlıcada düşer: أو ev, أش eş, مأمور me'mur, مؤمن mü'min, نهشت neş'et, بدء bed'. Hemzenin yazılışı konusunda ileride daha uzun olarak durulacaktır.

Ha-i resmiye, bitişik olduğu zaman “ه” şeklinde; ayrı olduğunda “ه” şeklinde yazılır ve hece veya kelime sonunda “e” “a” seslerini verir; دده dede, دره dere, سرچه serçe, صرچه sırça, قره kara.

Harf Grupları ve Harflerin Bitişmeleri

Bitişmeyen harfler: Şu yedi harf kendisinden önce gelen harfle bitiştiği halde kendisinden sonra gelen harfle bitişmez. Bunlar, ا elif, د dal, ذ zel, ر re, ز ze, ژ ze ve و vav harfleridir. Daha kolay hatırd kalması için şöyle söyleyebiliriz. Baştan elif, sondan vav ve birbirini izleyen beş harf; dal, zel, re, ze, je. Örnek; بر birer, ادرنه Edirne, اودن evden, باشدره başdere, كوز göz.

Cim grubu harfler: ج cim, چ çim, ح ha, خ hı. Örnek: جميل Cemil, چمبر çember, حال hâl, خليفة halife.

Dişli harfler: Bu gruba giren harfler başta ve ortada oldukları zaman diş üzerinde, sonda bulduklarında ise aslı şekillerinde yani büyük harf gibi yazılırlar. Noktanın sayısı, noktanın altta veya üstte bulunması ile birbirinden ayırt edilirler. Bunları bir arada öğrenmek daha kolaydır. Üstte bir nokta varsa "nun"dur (ن). Nun başta ve ortada diş üzerinde bir nokta şeklinde gösterilir. Sonda ise aslı şeklinde görülür (تنن). Üstte iki nokta "te" dir (تنت). Üstte üç nokta peltek se'dir (ثث). Altta bir nokta "be" (بب); altta iki nokta "ye"dir (یی). Altta üç nokta "pe"dir (پپ).

Benzer harfler: Aşağıdaki harfler yazılışları bakımından birbirlerine benzerler. Bunlar ikiz harfler gibidir. Çoğu zaman bir nokta farkıyla ayrılırlar.

ر re- ز ze - ژ ze- د dal- ذ zel - س sin - ش şın - ص sad - ض dad - ط tı - ظ zı - ع ayın - غ gayın - ف fe - ق kaf - ك kef - ل lâm.

Temel harfler:

ا elif, ب be, ح ha, د dal, ر re, س sin, ص sad, ط tı, ع ayın, ف fe, ك kef, م mim, و vav, ه he, ی ye.

Harf	Okunuşu	Başta	Ortada	Sonda	Harf karşılığı
ا	elif	ا, آ	—	ا, آ	a, â
ب	be	ب	ب	ب	b
ح	ha	ح	ح	ح	h
د	dal	د	—	د	d
ر	re	ر	—	ر	r

س	sin	س	س	س	s
ص	sad	ص	ص	ص	ş
ع	ayın	ع	ع	ع	a, ı, i, o, ö, u, ü
ف	fe	ف	ف	ف	f
ك	kef	ك	ك	ك	k
ل	lâm	ل	ل	ل	l
م	mim	م	م	م	m
ن	nun	ن	ن	ن	n
و	vav	و	—	و	v
ه	he	ه	ه	ه	e, a, h
لا	lâmelif	لا	—	لا	la, lâ
ی	ye	ی	ی	ی	y, ı, i

Örnekler:

احكام	aḥkâm	آتش	ateş	آفاق	âfâk
بيت	beyt	بلده	belde	ابه	ebe
حاكم	ḥâkim	محبس	maḥbes	فاتح	fâtiḥ
دده	dede	جدید	cedîd	بد	bed
رد	redd	مرکز	merkez	آز	az
ساکن	sâkin	تقسیم	taqsîm	کس	kes
صال	şal	قصه	kışşa	خاص	hâşş
طلب	ṭaleb	تعطیل	ta'ṭil	مفرط	müfriṭ
عدد	'aded	بعض	ba'zı	منع	men'
فن	fenn	تفهیم	tefhîm	عارف	'ârif
کرم	kerem	مکرم	mükerrem	کمیک	kemik
لوازم	levâzım	چلبی	çelebi	شوال	şevvâl

ممالك	memâlik	مهور	memhûr	جسم	cism
نمك	nemek	انقسام	inķısâm	منان	mennân
ولد	veled	اولاد	evlâd	اولو	ulu
هجه	hece	قهقهه	ķahķaha	وجه	vech
لاله	lâle	آلاشهر	Alaşehir	املا	imlâ
يم	yem	بيع	bey'(satmak)	یدی	yedi

Karışık Örnekler

بابا	baba	آغاچ	ağaç	صاغلام	sağlam
پاپا	papa	باش	baş	باجا	baca
آغری	Ağrı	طاش	taş	تپه	tepe
بایراق	bayrak	ایری	iri	ایزجی	izci
اوج	uç	کول	göl	ایرماق	ırmağ
ایلیک	ilik	صال	şal	انقلاب	inķılâb
آتاتورک	Atatürk	اش	eş		

Aşağıdaki kelimelerin okunuşlarını yazınız.

آرسلان	بش	اریک
چالی	شریف	خاقان
کسکین	اودون	اوراق
جام	قوم	موم
زاله	اورمان	چامور
دره	جمره	تارلا
مسلك	پادشاه	بوش
قارلی	پتک	اولغون
پنبه	صولاق	صاری

يکى چرى

سس

پيده

يشيل

صو

يوز

آوجى

صوغان

يايلاق

TRANSKRİBSİYON HARFLERİ

Arapçadan alınan Osmanlı alfabesinde üç tane “s” harfi olduğu halde şimdi kullandığımız Latin alfabesinde sadece bir tane “s” harfi bulunmaktadır. Arap harfleri ile yazılmış bir yazıyı Latin harflerine çevirirken bu “s”nin sin (س) mi, sad (ص) mı yoksa peltek se (ث) mi olduğunu belirtmek için “s” harfinin altına bazı işaretler konulmuştur. Kelimedeki “s” (س) sin harfinden gelen “s” ise hiçbir işaret kullanılmamıştır. Sad (ص) ise “s”nin altına bir nokta (ş), peltek se (ث) ise (ṣ) işareti ile gösterilmiştir. Böylece Latin alfabesinde de üç “s” harfi oluşturulmuştur. s ş ṣ. Aynı şey h ve z harfleri için de söz konusu olmuştur.

Bir yazının bu şekilde eski yazıdan yeni yazıya çevrilmesine **transkripsiyon veya çeviriyazı** denilmektedir.

Bir kelimenin hangi harfle yazıldığını daha iyi kavrayabilmek için başlangıçtan itibaren bu alfabenin kullanılması önem taşımaktadır.

Bundan sonra siz de bir kelimeyi yeni harflerle yazarken bu harflerle yazınız.

Aşağıda aynı ses veren harf gruplarını toplu olarak göreceksiniz.

S	H	Z
س sin → s	ه he → h	ز ze → z
ص sad → ş	ح ha → ħ	ظ zı → ẓ
ث se → ṣ	ح hı → ħ	ذ zel → z
		ض dad → ẓ
K	T	G
ك kef → k	ت te → t	ك g (ğ) (ince)
ق kaf → ḳ	ط tı → ṭ - ḍ	غ ğ (ğ) (kalın)

Yukarıdaki sıralamaya dikkatle bakılırsa birinci sırada yer alan harfler ince sesli harflerdir ve bunlar için hiçbir işaret kullanılmamaktadır. Sad, ha, zı, kaf ve tı orta kalınlıkta harfler gibi anlaşılmakta ve bu harflere birer nokta konmakta, kalın harfler kabul edilen peltek se (ث), hı (خ) ve zel (ذ) için de harfin altına “-” işareti konulmaktadır. (ض) dad harfi bazen d, bazen z sesinde okunur. قاضی qâdî, رمضان ramazân örneklerinde olduğu gibi. Transkripsiyonda ž şeklinde üstte bir nokta ile gösterilir.

Örnekler:

سس ses	هرکس herkes	زهر zehr	کمیک kemik
صاری şarı	حسن Ḥasan	ظفر zafer	قار qar
ثروت şervet	خان ḥan	ذکی zeki	سال sâl
تر ter	کلمک gelmek	غزا gâzâ	محاسبه muḥâsebe
وطن vaṭan	ایگنه iğne	آغیر ağır	وارث vâriş

Harflerin Tanıtılması ve Örnekler

Harflerin tanıtımına elif, vav ve ye harfleri ile başlamak istiyoruz. Çünkü bu üç harf hem başlı başına birer harftir hem de sessiz harflerin okunmasına yardım eden birer vokaldirler. Örnek, و harfi, “v” sesi veren bir harftir. او ev, دولت devlet, مولد mevlid kelimelerinde görüldüğü gibi. Vav burada “v” olarak okunmaktadır. Vav aynı zamanda sessiz harfleri o, ö u, ü seslerininide okutur. Şimdi Osmanlıcada önemli rolü olan bu üç harfi tek tek görelim.

ا Elif

Elif, alfabenin ilk harfi olup bitişmeyen harflerin de birincisidir. ا Elif, kelimenin ilk harfi olarak tek başına a, e, ı, i, u, ü sesli harflerinden birisi olarak okunabilir. Bir sessiz harfin yanında ise o sessiz harfi “a” sesinde okutur.

ا Elif kelimenin ilk harfi ise tek başına:

e:	أت et	اکمک ekmek	امیر emîr	ابد ebed
	اثر eşer	اگری eğri	اشک eşek	اجل ecel
	اساس esâs	افسانه efsâne	ازبر ezber	ابر ebr

a:	احكام	aḥkâm	احوال	aḥvâl	اختر	aḥter	آثار	âşâr
	ارض	arż	اغيار	ağyâr	اطلس	aṭlas	اغنام	ağnâm
	احمد	Aḥmed	اخلاق	aḥlâq	اقران	aqrân	احبار	aḥbâr
ı:	اخلامور	ıḥlâmur	اطلاع	ıṭṭilâ'	اصلاح	ıslâḥ	اضرار	ızrâr
i:	ابره	ibre	ابليس	iblîs	اجازت	icâzet	احسان	iḥsân
	اکرام	ikrâm	اعانه	i'âne	احاله	iḥâle	اثبات	igbât
u:	اصول	uşûl	افق	ufq	امور	umûr	اخرى	uḥrâ
ü:	اجرت	ücret	اميد	ümîd	ادبا	üdebâ	امرا	ümerâ

Alıştırılmalar: Aşağıdaki kelimelerin ilk harfî olan elifleri a, e, ı, i, u, ü seslilerinden birisi olarak okuyunuz.

اجداد	اقرب	اغنام	ارض	اراده
الفت	امر	اركك	اکرام	اخور
افسون	اخبار	از	اقلیم	اصلاح
ارزان	اری	الم	اق	اجاره
اعاده	اسرا	اناطولی	اکر	افق
اغيار	اقرار	امت	استاد	اوقاف

ارطغرل بك

مؤرخلرك متفقا بيان ايتدكلرينه كوره ارطغرل بك ايله دونداربك ، سليمان شاهك وفاتندن صوكره رفيق همترلر اولان درت يوز قرق قدر قهرمان ايله ارضروم جوارنده پسين اوواسنه كلديلر. سورمه لي چوقرده بر مدت اقامت ايله ديلر. بو مدت اقامت بر سنه دن فضله دكلدر.

نامق كمال، عثمانلي تاريخي.

اي تورك كنجلكي

برنجي وظيفهك تورك استقلالني تورك جمهوريتني الي الابد محافظه و مدافعه ايتمكدر.

مصطفى كمال اتاتورك

بو بر لسان خفيدر كه روحه دولمقده

قيزيل هوالي سير ايت كه اقشام اولمقده

سفينه نك باشي كيرسه ليمايه

اول محبوبك ادي چيقار ميدانه

بخت اولماينجه باشده

نه قوریده بيتر نه ياشده

طاغ نه قدر يوجه اولسه بر كچيدي بولنور

او كوز بوينوزلرندن انسان ديليندن ياقالانير

Yardımcı Harf Olarak Elif

Elif bir sessiz harften sonra gelirse o sessiz harfi a sesinde okutur. Türkçe kelimelerde kısa, Arapça ve Farsça kelimelerde ise uzun a “â” sesi verir. Be’nin yanında ba veya bâ, ج cim’in yanında جا ca veya câ sesi verir.

باجا	baca	چاقیر	çaqır	بابا	baba	فاتح	fâtiḥ
قاتل	qâtil	ياغمور	yağmur	قان	қан	سفالٹ	sefâlet
باغ	bağ	شاهد	şâhid	پادشاه	pâdişâh	صابان	şaban
صاچاق	şaçak	صاواش	şavaş	قارلی	qarlı	چامور	çamur

Ahştırmalar:

ماجرا	صالی	چارداق	سرای
کاتب	مالک	جامه	عاصی
کاروان	طاش	طاوشان	عالم
قارپوز	قارتال	کامل	مال

Elif, kelimenin başında ilk harf ise, yanında bir elif daha geldiğinde Türkçe kelimelerde “a” sesinde, Arapça ve Farsça kelimelerde ise uzun a “â” olarak okunur. İkinci elif, birinci elifin üzerinde Ā şeklinde gösterilir. Ancak bu işaret her zaman gösterilmediğinden kelimenin yukarıdaki 6 sesli harften hangisine karşılık olduğuna dikkat etmek gerekir. Ā elifin üzerinde bu şekilde med işareti bulunduğu zaman Türkçe bir kelime ise “a”, Arapça veya Farsça bir kelime ise, uzun a “â”, olarak okunur.

$$i + i = \bar{i} = a = \hat{a}$$

Türkçe

آرابه	araba	آش	aş	آزغین	azgın	آطه	aða
آی	ay	آرسلان	arslan	آرپه	arpa	آری	arı
آقشام	aqşam	آقینجی	aqıncı	آتاق	ataq	الا طاغ	aladağ
آچیق	açıq	آو	av	آق	aq	اغاچ	ağaç

Arapça

آبدال	abdâl	آدم	Âdem	آبا	Âbâ(bâbalar)	آخر	âhîr(veya ahir)
آبق	âbıq	آل	âl (sülale)	آمر	âmir	آكل	âkil

Farsça

آهن	âhen	آينه	âyine (ayna)	آلود	âlûd (bulaşık)	اواز	âvâz
آموز	Âmûz (bilen)	آشيان	âşiyân	آزاد	âzâd	آسمان	âsumân

Aşağıdaki elifleri “a”, olarak okuyunuz. Türkçe ise kısa a Arapça veya Farsça ise uzun a, “â”, olduğunu unutmayınız.

آسوده	آطانه	آثار	آتش
آنف	آلاجه	آديم	آميز
آكل	آغاچ	آنا	آیری
آرقداش	آشیری	آغالق	آشخانه
آرسلان	آغا	آیاق	آری
آرام	آلات	آباد	آقچه
آسان	آسمان	آرزو	آل, عثمان
آتاتورك	آسیاب	آرا	آلام
آلاف	آتماجه	آبادان	آغلامق

$$i + i = \bar{i} = a, i.$$

Kelimenin başında bulunan elif harfinden sonra vokal olan “ی” ye harfî gelirse ı veya i olarak okunur.

i:

ایرماق	ırmağ	ایشیق	ışık	ایراق	ırak	ایشین	ışın
ایلیق	ılık	ایلغین	ılğın	ایلغاز	ılğaz	ایصلاق	ışlağ
ایلیجه	ılıca	ایصلیق	ışlık	ایصیرغان	ışırğan		

i:

ایز	iz	ایزجی	izci	ایش	iş	ایشچی	işçi
ایپ	ip	ایکی	iki	ایری	iri	ایلیک	ilik
ایچ	iç	اینجه	ince	ایل	il		

Arapça ve Farsça kelimelerde kelime başındaki elif -ye uzun i "î" olarak okunur:

ایجاد	îcâd	ایجار	îcâr	ایمان	îmân	ایقاد	îkâd
ایراد	îrâd	ایجاب	îcâb	ایقاظ	îkâz	ایضاح	îzâh
ایفا	îfâ	ایصال	îşâl				

Alıştırılmalar: Aşağıdaki kelimelerde başta bulunan (ای-) elif-ye'leri ı veya i olarak okuyunuz.

ایس	ایگنه	ایلك	ایلچی	ایپلیک	ایصیریق
ایگرنج	ایشله مک	ایلیق	ایلیک	ایشسز	ایشین
ایشته	ایسه	ایراقلق	ایرغلامق	ایچون	ایری
ایصیرمق	ایصلاقلق	ایچیم			

ا + و = او = o, ö, u, ü

Elif kelimenin başında و ile birlikte u,ü,o,ö sesini verir.

u:	اوجوز	ucuz	اوشاق	uşak	اوزون	uzun	اوچاق	uçak
	اوصلی	uşlu	اوستا	usta	اوافق	ufak	اوغور	uğur
	ایقو	uyku	اولو	ulu	اوصانج	usanc	اوصانمق	usanmak
ü:	اوتو	ütü	اوچ	üç	اورکک	ürkek	اوزوم	üzüm
o:	اوت	ot	اوتاغ	otağ	اوتوز	otuz	اوتلاق	otlağ
	اودون	odun	اوچاق	ocağ	اوراق	orak	اورمان	orman

Arapça ve Farsça kelimelerde (و) Vav:

اولى	ûlâ	birinci	بوى	bûy	koku
پوش	pûş	giyen	نور	nûr	ışık
امور	umûr	işler	ديون	düyûn	borçlar
كلكون	gûlgûn	gül renkli	علوم	'ulûm	bilgiler, ilimler
مرقوم	merqûm	adı geçen	مقتول	maqtûl	öldürülmüş
قانون	qânûn	yasa	كوه	kûh	dağ

Alıştırmalar:

خورشيد	بوى	مطلوب	مهور	ژاپون	اوروج
اورنك	بولوك	پوليس	توز	توتون	قول
كول	روز	روزكار	سوقاق	روح	قويون
لوب	يونجه	نمونه	جمهوريت	يوز	يوق

ی ye = y

ی ye harfi Arap alfabesinin sonuncu harfidir. Kelimenin başında ve ortasında bitişik harf durumunda diş altında iki nokta ي , يد şeklinde görülür. Sonda bulunduğu zaman ی veya ی şeklinde yazılır. Bazen de bu (ی) ye işaretinin altında da ی iki nokta konduğı görülür.

يدى yedi	يay yay	يازى yazı	يayلاق yaylak
ياساق yasak	ياغمور yağmur	يايا yaya	يورغان yorğan
يولاف yulaf	يوكسك yüksek	يوناق yunak	يقيق yıkık
يکيچرى yeñiçeri	يوي yeñi	ييم yem	يونجه yonca

Yardımcı Harf Olarak Ye (ی):

Ye (ی) harfi yardımcı olarak sonuna geldiğı sessiz harfi ı, i, sesinde okutur. بی bı, bi ancak kelimenin ilk harfi ı veya i ile başlıyorsa o zaman sadece ی ye harfi ı, i sesini karşılamaya yetmez. Bu konu Latin alfabesiyle yazmaya alışmış olanlar için ters gelmektedir. (İki) kelimesini eski harflerle yazarken kelimenin ilk harfi olan sesli harf durumundaki birinci "i" için (ی) 'k'nin i sesinde okun-

masını sağlayan yardımcı harf (vokal) durumundaki ikinci “i” için sadece “ye” getirilerek “ایکی” iki şeklinde yazılır.

Türkçe kelimelerde yardımcı harf olarak ye (ا ی = ای = ı, i)

ı:	ایلیق	ılık	ایراق	ırak	ایشیق	ışık	آیری	ayrı
	ایرماق	ırmak	ایصلاق	ıslak	ایلیجه	ılıca	ایراق	ırak
i:	ایز	iz	ایلیک	ilik	ایزجی	izci	ایش	iş
	ایکی	iki	ایشچی	işçi	ایپ	ip	ایری	iri
	ایت	it	ایکنه	iğne	اینمک	inmek	اینجیر	incir
ı,i:	بیچیم	biçim	چیگدم	çiğdem	قیزیل	kızıl	پیل	pil
	چیچک	çiçek	قیر	kır	پیده	pide	دگیز	deñiz
	میل	mil	تیمار	timâr	سیلگی	silgi	کیر	kir
	بایراقلی	bayraklı	بییق	bıyık	جیلانلی	ceylanlı	شیش	şiş

Arapça ve Farsça Kelimelerde Yardımcı Harf Olarak “ی” ye:

Arapça ve Farsça kelimelerde yardımcı harf olarak bulunan y “ی”, sonuna geldiği sessiz harfi uzun i “î” sesinde okutur.

ایجاب	îcâb	ایجاد	îcâd	
ایمان	îmân	کبیر	kebîr	büyük
جمیل	cemîl	صغیر	sagîr	küçük
تفهیم	tefhîm	تعلیم	ta'lim	öğretmek
سفینه	sefîne	سفیر	sefîr	elçi
بیم	bîm	جانی	cânî	
قاضی	qâzî (qâdî)	یومی	yevmî	
والی	vâlî	حلبی	Ḥalebî	
مصری	Mıṣrî	ماهی	mâhî	aylık
خورشید	ḥûrşîd	تاریخ	tarîḥ	
دیوان	dîvân			

Dikkat: Yardımcı harf olarak l elif: a; و vav: o,ö, u,ü; ی ye: ı, i sesi verir. Türkçe kelimelerde uzun hece olmadığından bu sesli harfler kısa olarak, Arapça ve Farsça kelimelerde ise uzun a “â”, uzun i “î”, uzun u “û” şeklinde okunur.

Örnek:

	<u>Türkçe</u>	<u>Arapça - Farsça</u>
ا	نار nar (nar)	نار nâr (a.) (ateş)
	قار qar (kar)	کار kâr (f.) (iş)
و o,ö,u,ü	بوی boy (boy, uzunluk)	بوی bûy (f.) (koku)
	گۈنہ gün'e (ismin -e hâli)	گۈنہ gûne (f.) (çeşit, tür)
ی i	ایلیک ilik	ایجار îcâr (a.) (kiralama)
	کیر kir (kir, pis)	کیر gîr (f.) (tutan, tarafgir)

باتاق	قیراچ	اولوق	قارتال	صابون	چیقریق	بالیق
بای	بایراق	یولجی	صیغیر	طارچین	طاس	قیریق
کوچوک	کچوک	بویوک	بیوک	یاپراق	قیش	قول
بار	کاتب	جاهل	عالم	سعادت	مقاطعه	پادشاه
اغنام	اقلام	اوقاف	انهار	شعراء	علماء	امر
کافرون	مکتوب	مجروح	معلوم	علوم	فنون	دیون
کبیر	قانون	طاحون	مقتول	خون	نفوس	رسول
تجهیل	ایجاب	ایجاد	طریق	نسیم	تیر	سفیل
طین	عالی	امیر	ندیم	شرف	شریف	تاریخ
تشکیل	تقدیر	مکاتیب	قوانین	مسلمین	حریق	سییل

(ی) ye harfi ne zaman u, ü okunur?

Türkçe kelimelerde sonda bulunan "u" harfleri bazen (و) vav'la değil, (ی) ye ile gösterilir.

1: جی : cı, ci, cu, cü eki: Osmanlıcada her zaman جی ile gösterilir.

قوریجی	korucu	قوشوجی	koşucu	بوغوجی	boğucu
اونجی	onuncu	اوچنجی	üçüncü	کوپریجی	köprücü

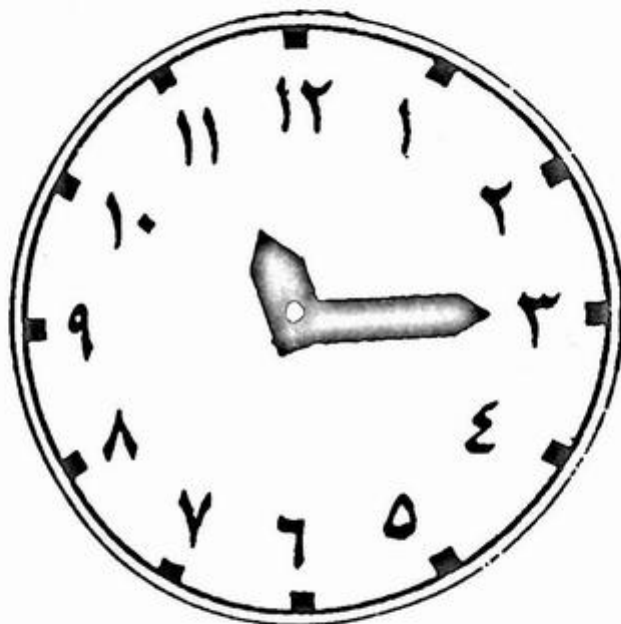
2: می : mı, mi, mu, mü soru eki: Osmanlıcada her zaman می ile gösterilir.

گلدی می؟ geldi mi? اولدی می؟ oldu mu? بولدی می؟ böldü mü?

3: Bazı isimlerde ve fiillerde “u”sesi “ى” ye ile belirtilir.

اناطولى	Anadolu	بورى	boru	قوزى	ķuzu
قمرى	ķumru	طوغرى	ķođru	قورى	ķoru
اولدى	oldu	اولدى	öldü	صولدى	şoldu
قوشدى	ķoşdu				

RAKAMLAR

۳۹-۳۱-۲۹-۲۰-۱۹-۱۳
۵۰۰-۲۱۰-۱۰۱-۱۰۰-۶۰

TÜRKÇE KELİMELERİN İMLÂSİ

Türkçe kelimelerde uzun sesli harf ve uzun hece olmaz. Bütün sesli harfler kısadır ve hareke ile değil harf ile (elif, vav, ye) gösterilir. a için elif; o ö, u, ü için vav; ı, i, için ye kullanılır. Kelimenin ilk harfi bu seslilerden birisi ile başlıyorsa o zaman başa elif getirilmek suretiyle bu sesliler elde edilir. Bunun (örneklerini elif harfini işlerken görmüştük. Ā = a; او = o, ö, u, ü; اِ = ı, i).

Başak: Yardımcı harf olarak kullanılan iki “a” var bunları elif ile göstereceğiz. با: ba; شا: şa ve bir de kaf, باشاق başağ.

Solgun: Sad yazacağız. Bunu “o” sesinde okutmak için bir vav getireceğiz. Lâm yazacağız. Lâm’ın harekesi sükun (cezzim), hece bitiyor. Gayın yazacağız, u sesini vermek için vav getireceğiz ve nun’u yazacağız. Nun’un harekesi cezzim: صولغون şolgun.

Ilık: Birinci “ı”yı göstermek için (اِ) elif-ye kullanacağız. Sonra lâm geliyor. Lâm’ı “ı” sesinde okutmak için “ye” harfi getirecek ve kaf’ı yazacağız. ايلق ılık.

Türkçe kelimelerin imlâsı bu şekilde bugün kullandığımız Latin alfabesi ile yazımın aynısı gibi görünmektedir. Eğer bu kural her zaman uygulanan kesin bir kural olsaydı eski harflerle yazarken de herhalde hiç yanlış yapmazdık. Ancak bu ana kuralın birçok istisnası vardır ve bu sebeple de en çok yanlış Türkçe kelimeleri yazarken yapılmaktadır. Arap harfleri Türk ses yapısına uymadığı için ve bu konuda kesin kurallar konulmadığından aynı kelimenin (bazen aynı sayfada) iki üç türlü yazıldığına şahit olmaktayız. Biz Türkçe kelimelerin imlâsında hareke ile yazımın tercih edildiği Eski Anadolu Türkçesini veya bütün seslilerin harfle gösterildiği Enver Paşa İmlâsını değil, Klasik Osmanlıcanın imlâsını tercih edeceğiz. Buna **Kâmûs-ı Türkî İmlâsı** da diyebiliriz.

Kelime	Eski Anadolu Türkçesi	Klasik Osmanlıca	Enver Paşa İmlası
dede	دَد	دده	ده ده
küçük	كُچُكْ	كچوك	كوچوك
gibi	كَبِي	كبی	كیبی
kule	قُل	قله	قوله
kapu (kapı)	قَبْ	قبو	قابو

Klasik Osmanlıcada Türkçe kelimelerin yazımında aşağıdaki kuralları unutmayacağız.

TÜRKÇE KELİMELEERDE SESSİZLERİN YAZILIŞINDA UYGULANACAK KURALLAR

İnce sessizler س sin, ك kef, ز ze; kalın sesliler ص sad, ق kaf, ط ile gösterilir. İnce t için iki noktalı (ت) harfini, kalın sesli t için (ط) harfini kullanınız. İnce g için veya yumuşak g'nin ince olanı için (ك) harfini, kalın g veya kalın ğ için (غ) harfini kullanınız.

Örnek:

كول kü	قول kul	اولمك ölmek	اولمق olmak
صوك şoñ	تر ter	طاغ dağ	طاش taş
باغلی bağı	بکلی beğli	صوغان şoğan	سوکن söğen
آغری ağı	اگری eği	کلمک gelmek	قالمق kalmak
سرچه serçe	سیرچه sırça	اکمک ekmek	ااقمق akmak

Kural: Bir kelimedede (ك) kef harfi varsa k veya yumuşak ğ olarak okunur. Yazarken de kendinden önce veya sonra ince sesli varsa k harfi kef ile, yumuşak ğ yine kef ile (kâf-ı farisi) kalın sesli harf varsa kaf veya gayın ile yazılır.

کوبری köprü	بک اوغلی Beğoğlu (Beyoğlu)	کول kü, göl
کوچک küçük	ایکی iki	دکیرمن değirmen
کوزل güzel	بایراق bayrak	قوش kuş
صاچاق saçak	صاğ sağ	غازوز gazoz
اوغلاق oğlak	غاغا gağa	قاشیق kaşık

طوغ	tuğ	طوسباغه	tosbağa	قوغو	ğu
قوشاق	kuşak	قوغان	koğan (kovan)	طارغین	dargın
کمیک	kemik	ایکنه	iğne	ایلیق	ılık
قارغه	qarğa	آریق	arıq	صاغلام	sağlam
قوز	koz				

TÜRKÇE KELİMELERDE SESLİLERİN YAZILIŞI

Bütün yardımcı sesli harfler (vokaller) harflerle gösterilir.

a= elif ile; o, ö, u, ü = vav ile; ı, i = ye ile ifade edilir. Aşağıdaki kurallar bu genel kuralın istisnalarıdır.

a:

1. Kelimenin ilk harfi a ile başlıyorsa **آ** şeklinde gösterilir. İlk hecedeki "a" vokalinin bazen elifle göstermeyiz. Bu durum daha çok ق kaf, ص sad ve ط tı gibi kalın sesli harfle başlayan kelimelerde görülür. Ancak bazen bayrak'ın da براق şeklinde yazıldığı olur.

قباق = قباق	qabaq	قیا	qaya	قبا	qaba
صپان = صپان	şapan	قره	qara	طراق	tarak
صچاق = صچاق	şaçak				

2. Kelime ortasındaki a'lar genellikle yazılır.

صیچاق	şıcak	باتاقلق	bataklık	باشاق	başak
صاغلام	şaglam	پازار	pazar	تارلا	tarla

3. Kelime sonundaki a'lar bazen elifle (ا) bazen ha-i resmiye (ه, هـ) ile gösterilir. Ne zaman elifle ne zaman ha-i resmiye ile gösterileceğine dair bir kural yoktur.

پاشا	paşa	قیا	qaya	بابا	baba	باجا	baca
یایا	yaya	پالا	pala	پاره	para	قره	qara
ارابه	araba	ایلیجه	ılıca	قراجه	qaraca	عثمانلیجه	'Osmanlıca

Alıřtırmalar:

صاغير	آتلامه	آتماچه	آتاق	باشقه	پاپاغان	پيكار
جاجيق	جام	چامچاق	چايلاق	خاقان	بالطه	قيصه
قورقاق	قورصان	پارچه	بادانه	بالابان	بلبان	تاتارچه
شاشيلىق	شابلاق	شاپقه	صاچمه	قالتاق	صوكره	آطه
چانطه	چايلاق	يايلاق	اوغلاق	باتاق	باغلامه	باقير
قايماق	دارى	قالتاغى	تاتار	قاقمه	قالاي	چاماشير

e:

4. Kelimenin ilk harfi “e” ise elifle gösterilir. Bu elifin “e” okunacağını belirtmek istersek üzerine hemze konulur. Ancak Osmanlıcada hızlı yazmak esas olduğundan “e” okutan (ء hemze), “a” okutan (ـ med), işaretine çoğu zaman yer verilmez. Biz kelimenin bütününe ve cümle içindeki yerine bakarak “e” veya “a” olarak okuruz. ات et veya at; او ev, av, o olarak okunur.

اريك , اكرى , اكين , اجه , ابه , ار er, اسكى eski, eş اش

5. İlk hecede yer alan “e” harfleri hiçbir zaman gösterilmez. بش beş, سس ses, çekme, دكيز deñiz, دكيرمن deđirmen, پتك petek.

6. Kelime sonunda bulunan “e”ler genellikle yazılmaz. Yazıldığı zaman ise ha-i resmiye (ه, هـ) ile gösterilir:

كلبك	kelebek	بتر	beter	برلشمه	birleşme
بسلمه	besleme	تپه لمه	tepeleme	كلم	kelem
ايسته مك	istemek	كله جك	gelecek	بلله مك	bellemek
بزه مك	bezemek	بيله زيک	bilezik	بكنمك	beğenmek

7. Kelime sonunda bulunan “e”ler her zaman ha-i resmiye ile gösterilir:

دره dere, سرچه serçe, پننه penbe, ايگنه iğne, پرده perde.

Alıřtırmalar:

ابه اوه كلدی. اوده كيلردن ات ايسته دی. بش کره سويله دی.
کيمسه سس چيقارمادی. اسکی دميرلی پنجره دن انکين دکيز
ايشيلدييوردي. چکمه جه دن بر ايکنه آلدی. تپه لردن آی کوريندی.
دره دن سرچه لک سسی ايشيتلدی. ابه پنبه پرده يه ايکنه يی باتيردی.

7a. 7a. چه çı (f.) (ne), که ki, چونکه çünkü, اگرچه eğerçi kelimelerinde ha-i resmiye “e” değil, “i” olarak okunur.

o, ö, u, ü:

8. Kelimenin ilk harfi o, ö, u, ü, olursa elif - vav ile gösterilir.

اورکک örkek, اوزون öğüt, اوکوت orman, اوتوز otuz

9. İlk hecede bulunan “u” yardımcı seslisi genellikle harfle gösterilmez.

بۈيۈک büyük, کۈچۈک küçük, بۈتۈن bütün, تۈتۈن tütün, شوڤرا şoñra.

Bu durum iki heceli olan kelimelerdedir. Türkçe ses uyumuna göre ikinci hecenin yuvarlak sesli oluşu birinci hecenin de yuvarlak okunmasına işaret sayılmış, birinci heceye vav konulmasına gerek duyulmamıştır. Ancak birinci heceye de vav konularak بۈيۈک büyük, کۈچۈک küçük şeklinde yazılması da yanlış sayılmaz. Kuş, boş gibi tek heceli kelimelerde ise vav getirilmesi zorunludur. قۈش kuş (koş), بۈش boş.

10. Kelime sonunda yer alan bazı “u” lar vav ile değil ye ile gösterilir.

قۈری quru, صۈجۈ şucu, اولدی oldu mu?, قۈزۈ kızu, قۈزۈ kızu, قۈمۈرۈ kumru, قۈرۈ quru, قۈرۈ quru, قۈرۈ quru.

Alıřtırmalar:

اولوش	اولغون	طوز	(توز)طوبراق	پول
اورقو	جۈجه	طۈزله	توقماق	قور
چۈجۈق	چۈجۈق	چۈبۈق	چۈبان	چۈب
بوراق	بوداق	دۈش	طوقلق	صولوق

طوبراق	طوبخانه	طوتقون	قوتى	قول	اناطولى
طورغون	طورلاق	يوقارى	يوقوش	يولجى	صوك
اوردك	اوجوز	بولامك	كوز	كور	طورپ
قول (كوله)	صويغون	صوى	صوكره	صكره	اورنك
					دوكمك

يولجى يولنده كرك.

جنس خوروز يومورطه ده اوتر.

ı, i:

11. Hangi hecede olursa olsun ı ve i sesleri için “ye” kullanılır. Kelimenin ilk harfi veya i sesli harfi ile başlıyorsa bunun için elif-ye getirildiğini daha önce görmüştük.

يکى iki, ایرى iri, چى چى yeniçeri, چىقى چىقى, قىزىل kızıl.

*Dikkat: Aşağıdaki kelimeler çok kullanıldığından bunların yazılışı klişeleşmiştir. Bu kelimelerde ı, i sesini göstermek için “ye” getirilmesine gerek duyulmamıştır.

بىر bir, بىز biz, سىز siz, گىبى gibi, ارتق artık.

12. Osmanlıcada Türkçe kelimelerin yazımında kesin kuralların konulmamış olması her kuralın birçok istisnasının doğmasına sebep olmaktadır. Aşağıda verilen kelimelerde de birinci hecedeki ı yardımcı harfini göstermek için “ye” getirilmemiş, bazen de ikinci hecede de kullanılmayarak Eski Anadolu Türkçesindeki yazıma uyulmuştur. Ancak Klasik Osmanlıcada hiç olmazsa ikinci hecedeki ı sesinin “ye” ile gösterilmesi yaygındır.

قىز = قىز	قىز	قىزاق = قىزاق	قىزاق	قىزىلق	قىزىلق
قىزىل = قىزىل	قىزىل	قىزىلق = قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق
قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق = قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق
قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق = قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق
قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق = قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق
قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق = قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق
قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق = قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق
قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق = قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق
قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق = قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق
قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق = قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق	قىزىلق

13. Bazı kelimelerin eski harflerle yazılışı bu günkü söylenişe göre farklıdır. Bu kelimeleri söylenişine göre değil sözlükteki imlâsına bağlı olarak yazmak gerekir.

باغچه	bağçe=bahçe	قلعه	çal'a=kale	كیجه	gice=gece
كو كرجين	güğercin=güvercin	كو كده	gögde=gövde	ايل	il=el
درزى	derzî=terzi	جامع	câmi='câmi'	اتمك	etmek=ekmek
پادشاه	pâdşâh-pâdişâh	اطه	aða=aða	يكرمى	yigirmi=yirmi

14. Bazı fiillerdeki bugün "e" olarak görülen ses, imlâsında "i" şeklindedir. Bunları "e" şeklinde gösterebiliriz.

ديمك	dimek=demek	ويرمك	virmek=vermek
ايتمك	itmek=etmek	ايرمك	irmek=ermek

آناطولى قياملىرى

تغلب تجاوز ياغما غارت عرضه تعرض اورتهلغى قاوورمقده ايدى. بوكون پاشالردن برينك يارين بر آغانك برمتسلمك قاضينك ياخود عادى حيدودك تجاوزلردن بيچاره آناطولينك طاقتى قالماز. عصيان ايدن هر كيم اولورسه اولسون اورتهلقدن شكاييت ايله خروج ايدنك بايراغى آلتنه قوشار. لکن او بايراغك سايه سنده كنديسنى غليانه كتيرن ظلم وتعديلك بدترلرينى كورور. ترده دوشر. مایوسا ينه كوينه عودت ايتمكى أهون كورور. ديكر بركون ينه كوينده اوطوره جق طاقتى قالماز. ينه برينك آرقه سنه طاقتيلير. طاغه چتهنك برينه التحاق ايدر..

آناطولیده پك چوق قياملر كورولمش، بعضلرى موفقيتلرينى استانبول قهولرينك او كنده منتظم عسكرى رجعت ايتديرمك مرتبه سنه وارديرمش ايكن جمله سنك نتيجه سز قالمسى هپ بر سببدن ايلرى

كليوردى. اهالى علينك، ياخود و لينك موفقيتى اوزرينه حاللرينك
تبدل ايدى جكنى اميد ايتمه يورلر. نادماً اك مهم دقيقه لرده كويلرينه
دوغرى چوزولمكه باشلايورلر ايدى. (۱)

ANADOLU QIYAMLARI

“Tağallüb, tecâvüz, yağma, gâret, ırza ta’arruz ortalığı kavurmakda idi. Bugün paşalardan biriniñ, yarın bir ağanın, bir mütesellimin, kâzîniñ, yahud ‘âdi haydûduñ tecâvüzlerinden bî-çâre Anadolu’nuñ tâkati kalmaz, isyân ider. Her kim olursa olsun ortalıqdan şikâyet ile hurûc edeniñ bayrağı altına koşar. Lâkin o bayrağın sâyesinde kendisini galeyâna getiren zulm ü ta’addilerin bedterlerini görür. Tereddüde düşer. Me’yûsen yine köyüne ‘avdet etmeği ehven görür. Diğer bir gün yine köyünde oturacak tâkati kalmaz. Yine birinin arkasına takılır, dağa çetenin birine iltihâk eder...”

Parçanın devamını aynı şekilde transkribe ediniz.

HAREKE İLE İLGİLİ İŞARETLER

Arapça ve Farsçada uzun sesliler (elif, vav, ye) ile, kısa sesliler ise hareke ile gösterilir. Bunun için aşağıdaki işaretler kullanılır. Ancak Osmanlıcada hareke kullanılmaması esastır. Harekeye sadece özel durumlarda yer verilir.

--- : Üstün (fetha)= Üzerine geldiği harfi, e veya a sesinde okutur.

ك ke, م = me, ق = қа, ط = та, وَطْن = vaṭan, جَبَل = cebel (dağ).

--- : Esre (kesre): Harfin altına konur, o harfi kısa ı veya kısa i sesinde okutur. جبال cibâl, علم 'ilm,

--- : Ötre (zamme): Harfin üzerine konur. O harfi u, ü okutur.

قُ ku, نُ nü, مُسَافِرٌ müsafır, قُدَمَا kudema, عُلُومٌ 'ulüm.

--- : Sükün (cezm): Harfin üzerine konur ve o harfi sessiz harf olarak okunacağını gösterir.

مَكْتُوبٌ mektûb, مَحْرَمٌ maḥrem, حَاك hâk (toprak).

--- : Şedde: Üzerine konulduğu harfi iki defa okutur. Birincisi sükûn olarak, ikincisi harekeli olarak okunur.

مُؤَنَّنٌ münevver, مُعَلِّمٌ mu'allim, رَدٌّ redd, تَوَاطَّنٌ tavaṭṭun.

TENVİN

Hareke ile ilgili işaretler ikiye çıkarıldığında tenvin adını alır; en, an; in, in; un, ün diye ses verir: Türkçeye çoğu zaman ".....olarak" diye tercüme edilir.

ـ : en, an:	مرحمة	merhâmeten	acıma olarak acıyarak
	سالمًا	sâlimen	sağ olarak
	خارجًا	hâricen	dıştan olarak, dıştan
ـ : in, in:	بحق	bi- hakkın	hakkıyla
	لمصلحة	li-maşlahâtin	iş için
ـ : un, ün:	رحمة	rahmetün	
	علم	'ilmun	
	مشار إليه	müşârün ileyh	
ـ :	med işareti: l elif üzerine konulur ve uzun a "â" sesi verir. أمر âmir, آكل âkil, آراء ârâ, آسياب âsiyâb.		

Not: Osmanlıcada hareke kullanılmaması esastır. Bazen tenvin de gösterilmez. Tenvin elifi olan kelimeler tenvin konmamiş olsa bile tenvinli okunur. دأخلاً dâhîlen, عموماً 'umûmen.

ARAPÇA ve FARŞÇA KELİMELERİN İMLÂSİ

Kural: Arapça ve Farsça kelimelerde kısa sesliler hareke ile (üstün, ötre, esre); uzun sesliler harfle (elif, vav, ye) gösterilir. Başka bir deyişle kısa e, a üstün, uzun a "â" yardımcı harfi elif ile; kısa u, ü ötreyle; uzun u "û" vav ile; kısa ı, i, esre ile; uzun i "î" ise (ى) ye ile gösterilir.

Örnekler:

a- â:

mahzar: Her iki "a" yardımcı seslileri de kısa, öyleyse ikisini de üstünle göstereceğiz. مَحْضَرٌ mahzâr.

kaḥhâr: Birinci a kısa, hareke ile göstereceğiz. İkinci a, uzun a "â" olduğuna göre öyleyse elifle göstereceğiz. كَهَّارٌ kaḥhâr.

zâlim: Baştaki z'yi "a" sesinden okutan "a" sesi uzun bir "â"dır. Öyleyse z'den sonra bir elif getirmemiz gerekir. ظَالِمٌ zâlim. Lâm'dan sonra gelen i sesi kısa olduğu için kesre (esre) ile gösterildi. Bunun için ye getirilmedi. Ye getirilecek olsa uzun bir î sesi elde edilirdi.

ķānûn: Kaf'ı okutan "a" uzun u "â"dır, öyleyse kaf'tan sonra elif getireceğiz. Nun'un sesi uzun bir "û", öyleyse nundan sonra da vav getireceğiz. **ķānûn قَانُونٌ**.

'uķûl: Burada baştaki kısa u Arapça ayın harfinin ötre okunmasından ortaya çıkmaktadır. Türkçedeki u ile karıştırılmamalıdır. İkinci u uzun u "û" dur. Öyleyse kaf harfinden sonra vav getirmemiz gerekmektedir. **عقول 'uķûl**.

harîr: Ha'dan sonraki "a" kısa olduğu için ha harfinin üzerine üstün, koyacağız. Re harfini okutan i, uzun bir î'dir; öyleyse re'den sonra ye getireceğiz. **حَرِيرِ harîr**.

Alıřtırmalar:

1) Ařağıdaki kelimeleri okuyunuz:

حروف	غارت	پرنور	باران	رجال
تواریح	مدارس	اخبار	وارث	طریق

2) Ařağıdaki Arapça ve Farsça kelimeleri eski harflerle yazınız.

kâtib:	erzâk:	ıslâh:	'akl:	cevher:
çeřm:	ta'rîh:	'adâvet:	cehâlet:	kitâb:
vatan:	harb:	hâber:	şâlis:	cerîde:
ķal'a:	pâdişâh:	cumhûriyet:	ahvâl:	dil:

Arapçada bazen uzun vokaller harfle gösterilmez.

Arapça kelimelerde uzun vokaller harflerle (ى, و, و,) gösterildiğı halde bazı kelimeler Kur'an'ın imlâsına uyularak yazılmıştır. Bu kelimeler uzun okutan harf varmış gibi okunur.

اله	ilâh	الله	Allâh	رحمن	Raĥmân	لكن	lâkin
كذلك	keżâlik	هذا	hazâ	هكذا	hakezâ	هارون=هرون	Hârûn
داود	Dâvud	اسمعیل	İsmâ'îl	gibi.			

ك Kef

ك Kef, Arapça harflerden birisidir. Farsçadaki kâf-ı Fârisi (g) ve Türkçedeki kâf-ı nunî (kâf-ı Türkî) de normalde ayrıcalık gösterir bir işaret kullanılmadan gösterildiğinden birbirine karışmaktadır. Bu durum ise Osmanlıcada bir zorluk yaratmaktadır. Şimdi biz ك'in k, g ve "nazal n"si okunuşlarına örnekler vermek istiyoruz.

I. K: ك: Kâf-ı Arabî (kef):

اڪمڪ	ekmek	اڪثر	ekşer	اڪرام	ikrâm	اڪين	ekin
اڪميك	kemik	اڪوثر	kevşer	اڪفالت	kefâlet	اڪلمه	kelime
اڪتاب	kitâb	اڪلام	kelâm				

II. G: ك: Kâf-ı Fârisî (gef): g:

اڪرچه	gerçi	اڪرچك	gerçek	اڪديك	gedik	اڪچيد	geçid
اڪرفت	girift	اڪرك	gerek	اڪورك	gevrek	اڪزیده	güzîde
اڪبرتمك	gebertmek			اڪندم	gendüm		

III. Kâf-ı nûnî (Kâf-ı Türkî = sağır kef = nazal n): ñ: Türkçe kelimelerde görülür. Kelime başında bulunmaz. Burundan gelen bir n+g sesini ifâde eder. Eskiden نك şeklinde gösterilirdi. Bugün نك şeklinde gösterilmekte ise de noktaları çoğu zaman kullanılmaz. Kâf-ı nûnî ile yazılan kelimeleri ezberlemek gerekir. Bazı ekler de kâf-ı nûnî ile gösterilir.

اڪديرمق	añdıрмаق	اڪيله مك	iñlemek	اوك	öñ
اوك	üñ	اوك	şoñ	اوكره	şoñra
اوكلمق	añılماق	اوكلاشمق	añlaşماق	اوكلاتمق	añlatماق
اوكچه	çeñe	اوكي	yeñi	اوكيچرى	yeñiçeri
اوكارى	Tañrı	اوكاراكلىق	qarañlıq	اوككيز	geñiz
اوكزە ييش	beñzeyiş	اوكاكليش	yañlış	اوكطاك	tañ
اوكبا	baña	اوكسا	saña	اوكاوكا	oña

احمدك كتابى	Ahmed'iñ kitâbı	سنىك	seniñ	كلدك	geldiñ
سنىك اوك	seniñ eviñ	قولك	ķoluñ	سوزك	sözüñ
او كجه	öñce	او كارمق	oñarmaķ	بکز	beñiz
اك	eñ	دكيز	deñiz	دكسز	deñsiz
اكا	aña	ويريکز	veriñiz	يازيکز	yaziñiz

IV. Kâf-ı yâyi (Yumuşak y): Türkçeye mahsustur. ğ veya y olarak okunur. Bazı dilcilerimiz sadece buna kâf-ı Türkî adını vermişlerdir.

اكرى	eğri	اكر	eğer	اكرتى	eğreti
اكه	eğe	بكنمك	beğenmek	بك	beğ=bey
دكر	değer	دكيرمن	değirmen	دكين	değın
دكنك	değnek	دكيشمك	değişmek	دكل	değil
دوكون	düğün	اكلنجه	eğlence	مكر	meğer
ديكر	diğer	اوكونمك	öğünmek	ايكده	iğde
ايكنه	iğne	دكمك	değmek	دوكمه	düğme

V. Kâf-ı vâvî: Bugün “v” ile yazılan bazı kelimeler eski imlâda ك kef ile yazılırdı. Bu sessizin aslı “g”dir. Daha sonra bir kısmı “y” bir kısmı “v” ile söylenir olmuştur. Bu şekilde kef yazılıp “v” okunan kâflara kâf-ı vâvî denilir.

كوكرجن	güğercin= güvercin	كوكرته	güğerte = güverte
كوكده	gögde= gövde	سوكمك	söğmek = sövmek
دوكمك	döğmek = dövmek	اوکز	üğez = üvez

Alıştırmalar:

اكبر	كرم	اكرام	كستانه	ككره
كريد	كامل	كمال	كذلك	كاروان
اوكا	كاه	نمازكاه	كيجه	كتمك

دكشمك	جكر	اك كوزل	اك بيوك	اگرى
كو كده	كو كرته	او كورمك	نه دكلى	اكرى يول
پيكار	كوكل	كمند	كمتر	كفار
بك اوغلى	كفن	كلفت	كلب	ايكاتمك
چيكدم	كافر	كبار	كسان	اكلنجه
كو كرجين	كدا	كرچه	كرك	اكسه
	او كوتمك	او كيک		

***

دكمه آدمك خرچى دكل. كتاب بيلكى پيكاريدر. اكرى او طور
طوغرى سويله. ايلكه ايبك هر كيشنك كارى كملكه ايبك ار
كيشنك كارى.

ك KEF (İnce k)

k:	اكمك ekmek	كتاب kitâb	كلام kelâm	كسكين keskin
g:	كلمك gelmek	كرچك gerçek	كچيد geçid	كل gül
n:	يكى yeñi	صوكره şoñra	بكا baña	سنك seniñ
ğ,	اكرى eğri	اكر eğer	بكنمك beğenmek	بك beğ=bey
y:	كو كرجين güvercin	كو كده gövde	سوكمك sövmek	كو كرته güverte

ق KAF (Kalın k)

قباق=قباق	qabaq	قבורغه	qaburğa	قباوق	qabuq
قاچاق	qaçaq	قامچى	qamçı	قازاق	qazaq
قاشيق	qaşiq	قدر	qader	قدر	qadar
قديم	qadim (eski)	قرق	qırq	قوغان	qoğan

قول	qol	قول	qavl (söz)	قيريق	qırıq
قدم	qıdem	قدم	qadem (ayak)	قلعه	qal'a
قاج	qaç	قارغه	qarğa	قدر	qadr (kıymet)
قول	qul	قصاب	qaşşâb(kasap)	قله	qule

İnce sesli harfle başlayan veya ince sesli harfle biten k harfleri ك kef ile, kalın sesli ile başlayan veya biten k'ler ise ق kaf ile yazılır:

kul, kol	قول	قول	kül, göl
kırk	قرق	قرك	gerek
ılık	ايلىق	ايلىك	ilik
bulmak	بولمق	بولمك	bölmek
kalmaq	قلمق	كلمك	gelmek

İnce yumuşak g'ler ك ile, kalın seslilerle beraber bulunan yumuşak g'ler غ gayn ile gösterilir:

اكرى	eğri	آغرى	ağrı	بك	beğ = bey
باغ	bağ	يكلمك	yeğlemek	ياغلمق	yağlamak

ط Tı

ط tı kalın t sesini ifâde eder. İnce seslilerle beraber görülen t; “ت” ile, kalın seslilerden önce veya sonra gelen t ise ط ile yazılır. ط harfî bazı Türkçe kelimelerde “d” olarak okunur.

ط tı = t :

طابان	taban	طاباق	tabaq	طابانجه	tabanca	طابور	tabur
طايه	tabya	طاپو	tapu	طاشره	taşra	طاش	taş
طاسلاق	taslaq	طبيب	tabîb	اطبا	eṭıbbâ	طربان	tırpan
طرف	taraf	اطراف	eṭrâf	طريقت	tarikât	طوباج	topaç
طوتقال	tutqal	سلطان	sulṭân	عاطفت	'âṭıfet	اطفال	eṭfâl
طهارت	ṭahâret	طرحين	ṭarçın	طاقلاجى	taqlacı	طاوشان	ṭavşan

ط tı = đ:

آطه (جزیره)	aða	طوكديرمه	đoñdurma	طولو	đolu
طاغارچق	ðağarcıq	طوغان	đoğan	طقوز	đokuz
طش = طيش	dış	طوداق	đudaq	طاغ	ðağ
طوقومق	đokumak	طولايى	đolayı	طالاق	dalaq
طوموز = طوكوز	đomuz (đoñuz)	طويغولى	đuyğulu	طول	đul
اناطولى	Anađolu	طقسان	đoksan	طوغرى	đođru
طاليان	dalyan	طولاب	đolab		

ت te:

تاج	tâc	تورك	Türk	تصوف	taşavvuf	توركمان	Türkmen
ترياقى	tiryâqi	تزك	tezek	تفنكجى	tüfenkçi (tüfekçi)	تپه	tepe
تاجر	tâcir	تجار	tüccâr	تجارت	ticaret	تابع	tâbi'
تارك	târik	تفسير	tefsîr	تدریس	tedrîs	تاریخ	tâ'rih
تاكيد	te'kid	تشكر	teşekkür	تكلم	tekellüm	تسلم	tesellüm
تعاون	ta'âvün	تكائر	tekâşür	تراكم	terâküm	تداول	tedâvül
ترك	Türk	Arap imlâsı ile					

Alıştırmalar:

تصوير	تقييح	تكميل	تاخير	تاخر	تزوج	تزويج
تارلا	طابع	قطع	اقطاع	طوشان	طامه	طولوم
	طرف	طاس	طنطنه	طوداق	وسط	طاتلى

عع, ayın, ع

Ayın harfî Arapçaya mahsustur. Türkçe kelimelerde ayın olmaz. Ayın harfî a, ı, î, o, u, ü sesinde okunabilmektedir. Harekesi cezm (sükun) olduğu zaman ise hiçbir harf karşılığı yoktur, ses vermez. Ayın sesli olarak okunduğundan bu harfin sol üst köşesine “ ” ayın işareti konulur. Ayın sessiz olduğunda ise, ayın harfinin bulunduğu yere “ ” işareti konulur. Şimdi ayın harfinin çeşitli okunuşlarına örnekler verelim:

A:

عبد	'abd	عابد	'abîd	عجز	'acz	عاجز	'âciz
عجزه	'aceze	عدد	'aded	عادت	'âdet	عدل	'adl
عادل	'âdil	عادی	'âdî	عوارض	'avariz	عرق	'arağ
عارف	'ârif	عالم	'âlim	عالم	'âlem	عامل	'âmil
عوام	'avâm	عائله	'âile	عداوت	'adavet	عجله	'acele
دعا	du'â	عدم	'adem	عذاب	'azâb	عرب	'Arab
عجم	'Acem	عرض	'arż	عسکر	'asker	عاشر	'âşir
عاشق	'âşık	عاصی	'âşî	عقل	'aql	عاقل	'âqıl
عاکف	'âkif	عتیق	'atîğ	عزیز	'Azîz	منعقد	mün'aqıd
سعادت	sa'âdet						

ı-i:

عرض	'ırż	عباد	'ibâd	عبادت	'ibâdet	عرفان	'irfân
عنایت	'inâyet	عزت	'izzet	علم	'ilm	علاج	'ilâc
علاوه	'ilâve	عراق	'ırâğ	عرق	'ırğ	عصیان	'işyân
عباره	'ibâre	عبرت	'ibret	عذار	'izâr	عفت	'iffet
عصمت	'işmet	عشرت	'işret	علت	'illet	رعیت	ra'ıyyet

o-ö-u-ü:

عریان	'uryân	علوم	'ulûm	علوفه	'ulûfe	عمر	'Ömer
عثمان	'Osmân	عثمانلیجه	'Osmânlıca	عمر	'ömr	عروق	'urûğ
عشر	'öşr	عصات	'uşât	عقول	'uğûl	عموم	'umûm
علیا	'ulyâ	عبور	'ubûr	عربان	'urbân	عرف	'örf
عرفیه	'örfiyye	عسرت	'usret	عقده	'uğde	عقلاء	'uğalâ
علما	'ulemâ	عبودیت	'ubûdiyyet	عنوان	'ünvân	عیون	'uyûn

Aynı sessiz olduğunda harf karşılığı yoktur; ayının bulunduğu yere “ ” işareti konulur:

بَغْضُ	ba'zî,	مَعْدَنُ	ma'den	مَعْقُولُ	ma'kûl	مَعْمُولُ	ma'mûl
مِغْدَهُ	mi'de	نِغْمَتُ	ni'met	أَعْظَمُ	a'zam	مَعْرُوفُ	ma'rûf
إِغْتِمَادُ	i'timâd	إِغْتِيَادُ	i'tiyâd	تَعْيِينُ	ta'yîn	وَعْدُهُ	va'de
تَعْلِيمُ	ta'lim	تَعْمِيرُ	ta'mîr	مَعْمَارُ	mi'mâr	إِعْمَارُ	i'mâr
دَفْعُ	def	رَفْعُ	ref	مَنْعُ	men'	قَطْعُ	kağ'
مَطْبُوعُ	maṭbû'	مَتْبُوعُ	metbû'	وَعْدُ	va'd	وَأَقْعُ	vâğı'

ع Ayın harfi Türkçede bulunmayan bir harf olmasına karşılık, bugünkü alfabemizde birkaç harfin sesini verdiğiinden Osmanlıcada gerek okurken gerek yazarken en çok yanlış, içerisinde ayın harfi bulunan kelimelerde yapılmaktadır. Bu sebeple yukarıda verdiğimiz örnekleri daha da artırmakta yarar görüyoruz. Baştaki bilgileri tekrar hatırlayalım. Ayın harfi a, ı, i, o, u, ü okunabilir. O zaman bu harften önce sol üst köşeye ayın işaretini (‘) koyacağız. Okunmuyorsa, yani harf karşılığı yoksa ayın harfi nerede bulunuyorsa oraya (ortada veya sonda) bir ayın işareti koyacağız. Bu şekilde konulan ayın işaretinin bir evvelki veya bir sonraki harfle hiçbir ilişkisi yoktur. Sadece o işaretin yerinde harekesi sükun olduğundan dolayı okunmayan fakat yazıda mevcut olan bir ayın harfinin var olduğunu gösterir. Ayın işaretinin konmayışı kelimenin başka bir kelimeyle karışmasına sebep olabilir. عاقل 'âkı, عقل 'aql (akl)dan ism-i fâ'ildir. Akıl sahibi, akıllı demektir. آكل âkil ise اكل ekele: yemek fiilinden ism-i fâ'ildir, yiyen anlamına gelir. Âkil şeklinde yazarsak yiyen mi; yoksa akıllı olan mı anlamında kullandığımızı belirtemeyiz. آلاف âlâf, الف elf'in çoğuludur, binler demektir. اعلاف a'lâf, علف 'alefin çoğuludur, hayvan yemleri, ulûfeler demektir. Ayın işaretini koymadan yazarsak karışıklığa sebep olabilir. Bu örnekleri çoğaltabiliriz. Şimdi karışık şekilde örnek vermeye başlıyoruz:

عربده	'arbede	عربستان	'Arabistân	عباسی	'Abbâsî	عبد	'abd
عباد	'ibâd	عقل	'aql	عقول	'uğûl	واقعه	vağ'a
مقاطعه	muğâta'a	واقعه	vâğı'a	منع	men'	منعی	men'i
نوع	nev'	انواع	envâ'	انواعی	envâ'i	قطع	kağ'
قطعی	kağ'i	فعل	fi'l (fiil)	شاعر	şâ'ir	بعد	ba'd

Dikkat: بعد ba'd kelimesinde a sesi b'nin fetha (üstün) okunmasından doğuyor. Ayın işaretinin bu a ile bir ilgisi yoktur. Ayın işareti iki harf arasında boşta durmaktadır.

بعده	ba'dehu	ondan sonra	على العاده	'ale'l-'âde	
بعضا	ba'zan		فوق العاده	fevka'l-'âde	
خارق العاده	hariķu'l-'âde		عن	'an	
على	'alâ		عرض	'ırz	
عرض	'ârz		عرض	'araz işaret	
دعوى	da'vâ		اعراض	a'râz	işaretler
			اعراض	a'râz	ırzlar, nâmuslar
معنى	ma'nâ		صنعت	şan'at	
عصا	'uşât	âsiler	اطاعت	iğâ'at	
عاشه	i'âşe		اعاظم	E'âzîm	
اعانة	i'âneten		اعتدال	i'tidâl	
اعتقاد	i'tikâd		على	'Ali	
عمر	'Ömer, 'Amr, ömr		اعلام	i'lâm	bildirmek
اعدام	i'dâm		اعلام	a'lâm	bayraklar
اعضا	a'zâ		قلاع	ķılâ'	
اعلان	i'lân		قلعه	ķal'a	
اعمال	i'mâl		اعمال	a'mâl	ameller, işler
اعمى	a'mâ	kör	اعلا	a'lâ	en iyi
عمر طبعى	'ömr-i tabî'i		بيع	bey'	satma
بايع	bâyi'	satan	قاطع	ķâtı'	kesen
شعرا	şu'arâ	şairler	قطاع	ķuttâ'	kesenler
مانع	mâni'	men eden	خلع	hal'	tahttan indirme
عموم	'umûm		عذاب جهنم	'azâb-ı	cehennem
عرصه	'arşa		عائد	'â'id	
رفيع	refî'		معزز	mu'azzez	

عزتلو	'izzetlü	عساكر	'asâkir	askerler
عسس	'ases	عسل	'asel	bal
شمع عسل	şem'-i-'asel	اعشار	a'şâr	öşürler
عشاق	'uşşâk	عشیرت	'aşîret	
عشاير، عشائر	'aşâ'ir, aşâyîr	عشرين	'iştirin	20
عشره	'aşere	عصا	'aşâ	el değneği
عطار دكانی	'attâr dükkânı	عقرب	'akreb	zehirli hayvan, akrep
اقرب	akreb			en yakın

TÜRKÇE ve ARAPÇA YAZIM KURALLARI:

A. TÜRKÇE VOKALLERİN YAZIM KURALLARI:

Kural: Bütün vokaller kısadır ve harf ile gösterilir.

Vokaller		Son harf ise	Örnekler
a	ا (elif)	• (ha-i resmiye)	قار qar, يايلاق yaylak, قرة qara
e	---	•	بش beş, دره dere, دده dede
ı-i	ی (ye)	ی	قیر kıır, کیر kir, یدی yedi
o-ö	و (vav)	و	قوش kuş, koş; گول göl, gül, kül
u-ü	و (vav)	ی	اوردو ordu, اولدی oldu, öldü

B. ARAPÇA VOKALLERİN YAZIM KURALLARI:

Kural: Kısa vokaller hareke ile uzun vokaller harfle gösterilir.

Kısa Vokaller		Örnekler
a	Üstün (fetha)	وطن vatan, قلم qalem, قلعہ qal'a
e	Üstün (fetha)	جبل cebel, مکتب mekteb, جمال cemal
ı-i	Esre (kesre)	جسر cisr, کبر kibr
u-ü	Ötre (zamme)	جنید cüneyd, امت ümmet

Uzun Vokaller		
â	ا (elif)	کبار kibâr, اخبار abbâr
î	ی (ye)	جمیل cemîl, کبیر kebîr
û	و (vav)	جمهور cumhûr, دیون düyûn

Alıştırılmalar:

اق طاغ معدنی، طولمه باغچه، آظه لر دکیزی، اولغون طوماتس،
دردلی طولاب، طوغمق، نو جوان، صابونخانه

معلمت	معلمین	معلم	علوم	عالم	علیم	عالمون
علماء	دعا	معلوم	علی	تعلیم	عباد	طریق عام
عوالم	اعلم	اعلام	علامه	عجائب	عجله	من بعد
بعد	بعده	عبد	معه	دعوت	داعی	تعلیمات
عداوت	عدالت	تعاون	عون	اقطاع	مقاطعه	سعادت
نعمت	عالی	تعالی	بقاع	بعود	ایعاد	سعد الدین
اعانه	تعاهد	تعامل	تبعه	شعار	أبعاد	بعون الله
تعالی	تعطیل	تعریف	علملر	تعدی	تعجیل	تعجب
عقل	تعهد	عهد	عان	تعمیم	تعلیمخانه	تعذیب
شعبه	کنعان	شعبان	عناد	واسع	عورت	عنکبوت
عند الله	عنعنه	عناصر	عنصر	علمدار	عمارت	معلومات
عمران	عمده	عمله	علی			

سلطان مراد ۸۰۶ تاریخنده تولد ایتمش و برنجی دفعه ۸۲۴ سنه سنه جلوس ایله مش ایدی. ۸۴۷ سنه سنه سلطنتدن فارغ اولدی، ۸۴۹ سنه سنه تکرار جلوس ایتمدی. ۸۵۵ محرمنده ارتحال ایلدی. بو حسابه کوره پادشاهک عمری قرق سکز و سلطنتی دفعه اولیده ۲۳ و دفعه ثانیه ده الی که جمعاً یکرمی طوقوز سنه در.

سلطان مراد اورته بویلی، کنیش کوکسلی، قیرمزی یه مائل بیاض و مدور چهره لی، الا کوزلی قزل قمرال صقاللی ایدی.

پادشاه خواص عقلیه و قلبیه سی بربرندن عالی بر مکمل فطرته مالک اوله رق ادراکنه غالب بر مشکل ، عرفانه فائق بر مانع بولنمق محال ایدی.

مأثر سیاسیه سی تأملات دوراندیشانه و مفاخر عسکریه سی دسایس مجربانه دن بوتون بوتون عاری ایدی. خفایای عالمی قضایای بدیهیه ، ابداعات معالی یی امورعادیه حکمنده کورور و اقوال و افعالده بیوکلکی استغفار ایده ایده کوچکلری ده بیوکلکه اولاشدیردی . ذهنی ده وجدانی ده نهایت درجه لرده صفوتله مجبول اولدیغندن اغفال اولنه بیلیردی ؛ فقط یینه او صفوت نتایجندن اوله رق غفلتی کندیسنی منتج مضرت اوله جق بر حاله سوق ایده بیلمک احتمالی یوق ایدی.

جلوسنده دوزمه جه مصطفی وقعه سی کبی مدهش بر فتنه ایله سلطنتی ده حیاتی ده مخاطره ده ایکن برادرلری حقنده جدینک وضع ایتدیکی احتیاط غدارانه یی استعماله تنزل ایتدی. حتی قرنداشنی کرمان و قرمان کبی ایکی دشمنه مجاور اولان حمید ایلنده بر اقمقندن چکنمندی. ظالمکی مظلوم اولمغه ترجیح ایتمک شانندن دکل ایدی که کندی حیاتنک ، دولتک بقاسنی بشقه لرینک ازاله حیات و راحتنده اراسین. دنیا ده هیچ بر شیدن خوف ایتمک خاطرینه کلمزدی که احتیاط ایچون شدتلی تدبیرلره جواز ویرسین. شهزاده مصطفی وقعه سندن صکره ایکی برادرینک کوزلرینه میل چکدیردیکنی بزم تاریخلر نقل ایدر، فقط عثمانلیلره ظلم اسنادی ایچون بیک دورلی یالانلر اختراعندن بیله چکنمه یین روم مورخلری برادرلرندن هیچ بر وقت هیچ برینه طوقنمادیغنی روایت ایدرلر. بزم تاریخلرک اسنادی عوامدن ایشیدلمش وعادته مطابق اولدیغنی ایچون اینانلمش بر طاقم افسانه لردن عبارت اولماسه و بلکه (یوقاریده بر درجه یه قدر اثبات اولدیغنی وجهله) شهزاده دن نشئت ایتمسنی روم مورخلری خلافنی بو قدر التزام ایتمک قابل می؟ بزم تاریخلرده کی بویله شیلره اینانلمق جائز اوله میه جغنه الهه بر دلیل وارکه او ده مؤرخلرمرک برادرکشلکی امور عادیه دن بیلملری و بناء علیه او یولده ایشدکلری شیلرک تحقیقنه لزوم کورمه ملریدر. بو سائقه تخت سلطنتی اوغلی سلطان محمده ترک ایلدیکی سنه دیکر اوغلی علاء الدینی سلطنت آرزوسندن طولایمی نفسنه رقیب عد ایدرک اعدام ایتدیردیکندن

بحث ایده جک قدر ساده دلانه سوز یازانلریله بولنور! !

ARAPÇA KELİMELER HAKKINDA GENEL BİLGİ

Osmanlıcada her cins Arapça kelimeye yer verilmiştir. Tekil ve çoğul isimler, sıfatlar ve isim ve sıfat tamlamaları, edatlar ve fiiller, bol miktarda özellikle Klasik Osmanlıca döneminde yer almıştır. Fiiller daha çok mastar halinde kullanılmıştır. Dua cümleciklerinde ve metin aralarındaki Arapça cümleciklerde ise çekim halinde fiiller de yer almış, metin olarak tam Arapça ile yazılmıştır. Farsçaya göre çok daha fazladır. Belirli ölçüde Arapça bilmeden Osmanlıca metinlerde başarı sağlamak mümkün değildir.

Arapça yapı itibarıyla Türkçeye hiç benzemez: 1. Türkçe, ekler yoluyla kelime türetilen dil grubundadır. Köklere, son ekler getirilerek yeni kelimeler türetilir. Teneke, tenekeci v.s. gibi. Farsçada da Türkçedeki gibi ekler getirilerek kelime türetilir. Farsçada hem ön-ek, hem de son-ek getirilir. Arapça ise bükümlü dil grubundadır. Burada kök kırılır, köke yeni harfler eklenerek kelime türetilir. Bu iş birtakım kalıplar veya vezinlere göre yapılır. Fâ'il kalıbı, mef'ûl kalıbı, ism-i mekân kalıbı, ef'âl vezni v.s. gibi.

Arapçada üç cins kelime vardır: Fiil, isim, harf (edat).

Fiiller aslı üç harfli fiiller, aslı dört harfli fiiller, aslı beş harfli fiiller ve bunlardan türetilen (mezîdün fih) fiiller şeklinde sınıflandırılabilir. Aslı üç harfli fiillere sülâsî mücerred fiiller denilir. Bunların ne şekilde okunacakları ancak sözlük yardımıyla öğrenilebilir. علم 'alime, كتب ketebe. (fiillerin sonunun hareketi okunduğuna dikkat edilmelidir.) Biz burada üç harfli köklerin ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûllerini ve bunlardan türetilen Osmanlıcada kullanılan 9 mezîdün fih sülâsî mastar ile bunların ism-i fâ'il ve ilm-i mef'ûllerini göreceğiz. Fiil çekimleri Osmanlıcanın konusu dışındadır.

Arapça isim olarak adlandırılan ism-i zamân, ism-i mekân, ism-i âlet v.s. konusunda özlü bilgiler örnek ağırlıklı olarak verilecektir. Konu metinlerle desteklenecek ve böylece gramer ve metin birlikte götürülecektir. Harf-i cerler, zamirler konusunda da Osmanlıca'yı ilgilendirdiği ölçüde durulacaktır.

Burada amacımız Arapça öğretmek değildir. Gramerin işlenişi sırasında gramer kitaplarındaki klasik sıra ve düzenin dışına çıkılarak Arapça ve Farsça unsurlar, Osmanlıca öğretimindeki öncelik sırasına göre ve mümkün olduğu kadar birarada gösterilecektir. Cem-i mükesser konusuna geçmeden ism-i tafdil ve ism-i mekânın verilmesi, Arapça çoğul yanında Farsçada çoğul isimler konusunun verilmesi bu sebeple daha uygun görülmüştür.

İSM-İ FÂ'İL (ETKEN ORTAÇ)

İsm-i fâ'il (etken ortaç), fiilin gösterdiği iş ve hareketi yapan şahıs ve nesneyi belirler. Türkçede fiil köküne -an, -en iki getirilerek yapılır. Yap-mak, yap-an, gez-mek, gez-en gibi. Fransızca'daki participe presenta karşılıktır. (Aimer aimant: seven). İsm-i fâ'iller geçici olan, devamı olmayan özellik ve durumları belirtirler. İsm-i fâ'iller etken (aktif, ma'lum) fiillerden yapılır. Edilgen (pasif, meçhûl) fiillerden ism-i fâ'il yapılamaz. İsm-i fâ'il üç harfli fiillerde فاعل fâ'il kalıbında, mezîdûn fih sülâsî mastarlarda (arttırılmış, türetilmiş) ise başa mim م getirilmek suretiyle değişik kalıplarda yapılır. Şimdi biz Osmanlıcada çok kullanılmış olan فاعل fâ'il kalıbındaki ism-i fâ'illeri görelim:

ASLI ÜÇ HARFLİ FİİLLERİN İSM-İ FÂ'İLİ: فاعل FÂ'İL

Arapçada kalıplar فعل fe'ale, kıldı, yaptı fiiline göre adlandırılırlar. فعل fe'ale köküne eklenen harfler bu kalıba sokmak istediğimiz fiile de aynen eklenir. Kalıbın harekesi yeni türetilen kelimeye uygulanır. Böylece kök kelime istenilen kalıba sokulmuş olur.

فعل	fe'ale	kıldı, yaptı	فاعل	fâ'il	yapan, eden
كتب	ketebe	yazdı	كاتب	kâtib	yazan
علم	'alime	bildi	عالم	'âlim	bilen, bilgili olan
طلب	talebe	istedi	طالب	tâlib	isteyen
نظر	nazare	baktı	ناظر	nâzır	bakan
جهل	cehile	câhil oldu	جاهل	câhil	bilgisiz olan, bilgisiz
قتل	qatale	öldürdü	قاتل	qâtil	öldüren
نشر	neşere	yaydı	ناشر	nâşir	yayan, dağıtan
عمل	'amele	iş yaptı	عامل	'âmil	iş yapan
امر	emere	emretti	آمر	âmir	emreden, buyuran
اكل	ekele	yedi	آكل	âkil	yiyecek
عرف	'arife	bildi	عارف	'ârif	bilen
شكر	şekere	şükretti	شاكر	şâkir	şükreden

Alıřtırmalar:

Ařağıdaki köklerden düzenli olarak fâ'il kalıbına ism-i fâ'il yapınız.

شرب	şeribe	یچتی	كسب	kesb	kazanma	نزل	nezele	indi
وصل	vaşale	ulařtı	خلق	halk	yaratma	قطع	kaça'a	kesti
ذهب	zehebe	gitti	سمع	sema'a	dinledi	أمل	emele	istedi
أخذ	aħaze	aldı	وقف	vaqafe	durdurdu	وقم	vaça'a	oldu

Ařağıdaki bozuk ism-i fâ'illerin köklerini bulunuz.

قاری	qārî	okuyan	زائر	zâ'ir	ziyaret eden
زائد	zâ'id	artan, artık	جانی	cânî	cinayet işleyen
شقی	şaqî	yol kesen	راجی	râcî	rica, ümit eden
نائب	nâ'ib	vekil olan	ناجی	nâcî	selamete ulaşan
عالی	'âlî	yüce olan			

İSM-İ MEF'ÛL اسم مفعول (Edilgen Ortaç)

"İsm-i mef'ûl, fiilin ifâde ettiği iş ve harekete mâruz kalan kimse veya nesneyi gösteren ve onun sıfatı olan kelimedir." Türkçede edilgen (pasif) fiillerin mastar köküne -an, -en eki getirilerek yapılır. Çalın-mak çalınan, çalınmış, görül-mek, görülen, görülmüş. Fransızcada participe passe karşılığıdır. aime', sevilen, sevilmiş. Geçişsiz olan fiillerden ism-i mef'ûl yapılamaz.

ASLI ÜÇ HARFLİ FİİLLERİN İSM-İ MEF'ÛLÜ: مَفْعُولٌ : MEF'ÛL

Aslı üç harfli (sülâsî mücerred) fiillerin ism-i mef'ûlü (edilgen ortacı) مفعول mef'ûl kalıbında gelir. فعل fe'ale, mef'ûl مفعول şekline girerken hangi zaid harfleri ve hangi hareketleri almışsa üçlü edilgen bir fiile aynı işlemleri yaparak ona ism-i mef'ûl anlamı kazandırmış oluruz. Yapacağımız şey iki harf eklemektir. Üçlü kökün başına م harfî getireceğiz. Mim'in hareketi hep üstündür. -me veya -ma kısa vokaliyle okunur. Kökün ikinci harfinden sonra da و vav getireceğiz. Arapça kelimelerde و vav uzun u "û" sesi verdiğiinden ism-i mef'ûlün ikinci hecesi uzun u "û" sesinde okunur. İsm-i fâ'ilde uzun hece birinci hece idi, uzun a "â" sesinde okunuyordu, ism-i mef'ûlde ise birinci hece kısa, ikinci hece uzun u "û" sesindedir.

فعل	fe'ale	yaptı	مفعول	mef'ûl	yapılan, yapılmış
كتب	kûtibe	yazıldı	مكتوب	mektûb	yazılan, yazılmış
قتل	qutile	öldürüldü	مقتول	maqtûl	öldürülen, öldürülmüş
ذكر	zukire	anıldı	مذكور	mezkûr	anılan, anılmış
عبد	'abd	kulluk etme	معبود	ma'bûd	kendisine kulluk edilen
جهل	cehl	bilmeme	مجهول	mechûl	bilinmeyen
أمر	'emr	buyruk	مأمور	me'mûr	emr olunan
أذن	izn	izin, müsâde	مأذون	me'zûn	izin verilmiş
عمل	'amel	iş yapma	معمول	ma'mûl	imâl edilmiş, yapılmış
سرور	sürûr (سرر)	sevinç	مسرور	mesrûr	sevinmiş

Aşağıdaki kelimeler de çokça kullanılan ism-i mef'ûllerdendir.

مظلوم	mazlûm	zulûm görmüş	مخلوق	mahlûq	yaratılmış
مقطوع	maqtu'	kesilmiş	معلوم	ma'lûm	bilinen
معروف	ma'rûf	bilinen	منشور	menşûr	yayılan, yayılmış
مأكول	me'kûl	yenilen, yenilmiş	مشروب	meşrûb	içilen, içilecek şey, çoğulu meşrûbat
مطبوع	maṭbû'	basılmış, tab' olunmuş	متبوع	metbû	tâbî olunan, hükümdâr
مستور	mestûr	örtünmüş	مسطور	maştûr	satırılanmış, yazılmış
مقبول	maḳbûl	kabul olunmuş	مقهور	maḳhûr	kahrolmuş, bozguna uğramış
مقصود	maḳşûd	istenilen, kastolunan	متروك	metrûk	terk edilmiş
معروض	ma'ruz	sunulan, sunulmuş	محفوظ	maḥfûz	korunmuş
مديون	medyûn	borçlu	مدفون	medfûn	gömülmüş, defn olunmuş
مفهوم	mefhûm	anlaşılmış	محدود	maḥdûd	hudutlanmış
مملوك	memlûk	mûlk edinilmiş, köle	ممنوع	memnu'	yasaklanmış
منقول	menqûl	nakledilmiş	منقوش	menqûş	nakışlanmış
مربوط	merbût	rabtolunmuş, bağlanmış	مسموع	mesmu'	işitilmiş
موقوف	mevqûf	vakf olunmuş	معدود	ma'dûd	sayılan, addedilen
موصول	mevşûl	ulaştırılmış	مدعو*	med'uvv	da'vet edilmiş
موجود	mevcûd	var olan	معفو*	ma'fuvv	afvolunmuş
* منهى	menhî	yasaklanmış	* مروى	mervî	rivayet olunan

* مبنی mebnî bina edilmiş, dolayı * محمی maḥmî korunan
شہیر şehîr şöhret bulmuş

* işareti taşıyan kelimeler illet harfî taşıyan düzensiz ism-i mef'ûllerdir

شہیر şehîr (şöhret bulmuş) رحیم rahîm gibi bazı kelimeler de ism-i mef'ûl olmadıkları halde ism-i mef'ûl anlamı taşırlar.

Alıştırmalar:

1. Aşağıdaki üçlü köklerden مفعول mef'ûl vezninde ism-i mef'ûl yapınız.

علم 'alime bildi	نظر nazare baktı	شرب şeribe içti
امل emele istedi	وقف vaqafe durdurdu	نشر neşere yaydı
قطع қата'a kesti	عیب 'ayb ayıp	کتب ketebe yazdı

2. Aşağıdaki ism-i mef'ûllerin ekleme harflerini atarak üçlü köklerini bulunuz.

مرحوم merḥûm	مجروح mecrûḥ	مرغوب mergûb
مسطور maşṭûr	مستور mestûr	مجنون mecnûn
محدود maḥdûd	مسلوب meslûb	مرقوم merḥûm

ARAPÇA RAKAMLAR

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14

Rivayet edilir ki (onluk sayı sistemine dayanan) Arap rakamları Sümerler zamanında ortaya çıkmıştır. Sümer din adamları, tapınaklarına getirilen her koyun için birer çentik çizmişler. Çentikler çoğaldıkça iki çentiği ifade için ayrı işaret, üç çentiği ifade için ayrı işaret v.s. kullanmışlardır. Böylece bugün de kullanılan Arap rakamları doğmuştur. Avrupalıların kullandıkları rakamlar da aynı sistem üzerinde sadece bazı rakamların değişmesi ile ortaya çıkmıştır. 1, 9 gibi rakamlar aynıdır. Rakamları, anlattığımız bu çentik olayı ile daha kolay hatırladabiliriz.

I	II	III	IIII	5	6	7	8	9	10
1	2	3	Σ	◊	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

★ Son döneme ait belgelerde iki için 2, üç için 3 işareti kullanılmaktadır. Bu sebeple (2) iki ve (3) üç birbirine karışmaktadır.

★★ İlk öğrenenler iki 2 ve 6 altı'yı birbirine karıştırabilmektedirler. (2) iki ve (3) üç sağa baktıkları halde altı (6) sola bakmaktadır. İki ve üç'ün yazılışının hatırlanması bu karışıklığı önleyecektir.

★★★ 7 ve 8'in yazılışları birbirine yakın olduğundan bunlar da ilk zamanlarda karıştırılmaktadır. Dikkat ederseniz 7 işareti ile 7 bir tencereye; 8 işareti ile de 8 tencerenin kapağına benzetilebilir. Önce tencere sonra kapak, yani önce yedi (7) sonra sekiz (8) gelir. (7) yedi tencere; (8) sekiz kapak.

Arapçada yazılar sağdan sola yazıldığı halde rakamlar bugün kullandığımız şekilde soldan sağa doğru yazılır: 28 = 28, 136 = 136, 126 = 126, 478 = 478, 1359 = 1359, sıfır içi dolu küçük bir noktadır. 10 = 10, 150 = 150

خواجه احمد افندی بن دولت علیه نك خير خواهيم دیدی.
مولدخوان عمر افندی ایسه بوخواب غفلتدن اوینمالیز دیدی. نصوح
پاشا ایکی یرندن مجروح اولمش ایدی. خوارزم اولکھسی بر تورك
یوردیدر. غازیلر عاصیلرک اک بیوکی اولان قره چلبی یه قارشى مأمور
اولدیلر.

VAV-I MA'DÛLE

Farsçada خ harfinden sonra gelen bazı vav'lar yazıldıkları halde okunmazlar. Bu vav'lara vav-ı ma'dûle denir. Bu vavlardan sonra çoğu zaman elif gelir ve خ harfi elifle birlikte uzun a "â" vokalinde okunur (hâ). Vav-ı ma'dûle ile yazılan kelimeler birkaç tanedir ve bunları hatırdâ tutmak yararlıdır.

خواجه hâce = hoca (Bazı kitaplarda hwace şeklinde gösterilmektedir.)					
خواجه کان	hâcegân				
خواه	hâh	isteyen	خوان	hân	okuyan
دعاخوان	du'â-hân	dua okuyan	خوان	hân	sofra
خوان ياغمه	hân-ı yağma	yağma sofrası	خوار	hâr	yiyecek, içecek
شيرخوار	şîr-hâr	(süt içen)	خوار	hâr	hakir, hor
غم خوار	gamm-hâr	gam yiyecek, gam çeken	خوارزم	Hârzem	(Harezmi)
خواهر	hâher	kız kardeş	خواهش	hâhiş	istek
خواهشگر	hâhişger	istekli	خويشتن	hîšten	kendi

Dikkat: Başlıca vâv-ı ma'dule ile yazılan kelimeler bunlardır. Arapçadaki خواقين havâqîn (hakanlar) خواص havâşş (haslar), خواطر havâtır (hatırlar) gibi kelimelerle karıştırmamak gerekir.

اق اقچه قره کون ایچوندر. عالم علمی ایله عامل اولاندر. والی راشد
پاشا خواجه ذاکر افندییه خبر کوندردی. جاهل ایله دوستلق ایتمکدن ایسه
عالم ایله دشمنلک یکندر. غازی مصطفی کمال پاشایه تلغراف چکدی.
معزول بر قاضی اولان عالی افندی دلخواهی اولان قونیه قاضیلیغنی
استه یوردی.

اساسا عصیانه پیشوا اولان اوچ سفیل سیما واردی: چارشى دلالی
آرناوود پاترونا خلیل، مناو موصلی، قهوه جی علی ... بو اوچ کشی بوتون
استانبول طبقه عوامنی اغفال ایتمشلردی. فقط احمد ثالثک تختنی دویرمه
عزم ایدن کتله جهلایی آلتدن آلتیه ایکی کشی اداره ایدیوردی که، آتلرده
آیاصوفیه واعظی اسپیری زاده ایله استانبول قاضیسی آرناوود زلالی حسن
افندی ایدی.

ELİF-İ MAKSÛRE (Kısa Elif)

★ Arapça asıllı kelimelerde kelime sonunda bulunan bazı “ی” ye’ler “ı veya i” sesi değil “a” sesi verirler. Bu a, kısa bir a sesidir. Bu şekilde ye yazıldığı halde “a” sesi veren ye’lere elif-i maksûre denir. Başlıca şu kelimelerde görülür.

عیسی	‘İsâ	موسی	Mûsâ	مصطفى	Mustafâ	یحیی	Yahyâ
دعوی	da‘vâ	معنی	ma‘nâ	فتوی	fetvâ	شوری	şûrâ
کبری	kübrâ						

Not: Aslında bu şekilde elif-i maksûre ile yazılan yukarıdaki kelimelerin bazı metinlerde yanlış olarak normal elif ile yazıldığını da görebiliriz: عیسا ‘İsâ, دعوا da‘vâ gibi yazmak yanlıştır.

ELİF-İ MEMDÛDE (Uzun Elif)

★★ Arapça asıllı bazı kelimelerin sonunda bulunan bazı elifler normalden daha uzun bir â sesi verirler. Bu şekilde kelime sonunda yer alan eliflere elif-i memdûde (uzun elif) denir. Arapçada bu eliflerden sonra yer alan hemze Osmanlıcada düşer.

جفاء	cefâ	صفاء	şafâ	امراء	ümerâ	ادباء	übedâ
امناء	ümenâ	بناء	binâ	ثناء	şenâ	التجاء	ilticâ
بقاء	bekâ						

Not: Düşen bu hemzeler tamlama durumunda yeniden ortaya çıkarlar. Bunu Arapça tamlamalar konusunda göreceğiz.

HEMZENİN YAZILIŞI

1. Hemze başta ise elif üzerinde yazılır.

أسف	esef	ألم	elem	أمر	emr	أدب	edeb	أثر	eser
-----	------	-----	------	-----	-----	-----	------	-----	------

2. Ortada bulunduğu:

a. Bir önceki harfin harekesi üstün ise elif üzerinde yazılır.

تأديب	te‘dîb	مأمور	me‘mûr	تأسف	te‘essûf
-------	--------	-------	--------	------	----------

b. Bir önceki harfin harekesi ötre ise vav üzerinde yazılır.

مؤمن mü'min مؤرخ mü'erriḥ (müverriḥ) مؤخر mu'ahḥar

3. Sonda bulunduğu zaman: Bir önceki harfin harekesine göre elif, ye veya sükunsuz olarak yazılır.

منشأ menşe'	مبدأ mebde'	ملجأ melce'
قارئ qārī'	بادئ bādī	بارئ bārī
بدء bed'	جزء cüz'	شيء şey'
إبراء ibrâ'	أمراء ümerâ	أدباء üdebâ

Kelime sonundaki harekesi sükûn olan hemzeler ses vermez ve Osmalıcada düşer. Kelime ek aldığıında veya muzâf durumunda bulunduğuında ortaya çıkar.

cüz'î, cüz'ün, cüz'e, şey'e, emîrû'l-ümerâ'i'l-kirâm.

Alıştırmalar:

تأید	مؤمنه	تأدب	مأمورین	تأثر	تأکید	تألم
تأخر	مأخذ	تألیف	تأمل	تأمین	تأهل	تأسس
مأمن	متأهل	تأسیس	آذن	تأدیه	مألوف	تأخیر
مؤذن	مؤسسه	مؤکد	مؤلف	مؤید	مأذون	مأمول
						تأذین

ریاست امور

پادشاه - سن وزارت آدمی دکاسک، کتیر مهری ویرا!

صوفی محمد پاشا، دیوان خانہ نك قبهسی باشنه ییقلمش کبی، شاشیروب قالدی، اولاندن بیتندن بی خبر اییدی. بر مدت طوکا قالدی. اوکه دوغری اکیلوب دوشوندی. صوکره چیقاروب مهری پادشاهه تسلیم ایله دی.

مهری الینه آلان پادشاه صوفی محمد پاشایه "وار کیت" دیهرک طیشاریه چیقاردی. صوکره اطرافه کوز کزدیردی. کوزینی مراد آغانک اوزرینه دیکدی.

پادشاه - کل آغا آل مہری. سنی وزیر ایتمدم.

کوسم والدہ - وزارتک، صدارتک مبارک اولسن. دین و دولته نیجه کوزل خدمتله ایفاسنه الله موفق ایله سون. بونجه امکله صرف اولنمش ایکن، مصلحت بویله فنا بر شکل آلدی. بونجه هرکسک کندی ایشی ایله مشغول اوله جغی یرده، وظیفه سنک خارجنده کی امورہ ال و دلیل اوزتمہ سندندر. وزیرلر ایشلرینی براقیورلر. بنم ایله اوغراشیورلر. بنی چوق کوریورلر. اولدیرمکی قصد ایله یورلر. بن الحمد لله درت سلطنت کورمشم. بونجه زماندر دولت سورمشم. بن اولمک ایله عالم نہ تعمیر اولور، نہ ده ییقیلیر. آرسلانم برشی فرمان ایدينجه وزیرلر قاضی عسکرلر "بونى سکاکیم اوکرتدی آجانم" دیهرک استهزا ایدیورلر. پادشاهک سوزینی فرماننی استخفاف ایتمک جائز اولورمی؟ ذاتا تعلیم اولونسه نہ لازم کلیر؟ الله شکر دولت امورینی چوق کوردک و ییلیریز.

وقعه عنعنه سیله نقله شایاندر. احوال روحیه زمانی مصوردرد. پادشاه هپ تعلیم اوزره حرکت ایدیور. یاپدیغنک کنه و ماهیتنی بیلیمه رک یاپیور، امرلرک منبعی کوسم والدہ ایدی. او دخی بکتاش، مراد، قره چاوش، مصلح الدین آغالرک رأیلرینی آلارق حرکت ایدیوردی. "بکتاش آغانک سلطنتی دوری" تعبیری بوندن دولایی خالقک آغزینہ دوشمش ایدی. (۱)

HARF-i TA'RİF: "ا"

Arapçada isimlerde belirli, belirsizlik vardır. Belirsiz isimler (nekre) başına hiçbir ek almamış; belirli olan isimler de, başına "ا" elif-lâm almış olan isimlerdir. كتاب Kitâb, belirsiz, herhangi bir kitap. الكتاب El-Kitâb bilinen, üzerinde konuşulan bir kitaptır. Arapçadaki (harf-i ta'rif), Fransızca'daki le-la, İngilizce'deki the, Almandadaki des, das article'ı karşılığıdır. Osmanlıcada Arapça isimler, Arapça tamlamaların dışında harf-i tarifsiz kullanılırlar. Birkaç kelime istisnâî olarak vurgu yapmak amacıyla harf-i tarifile kullanılmaktadır:

الوداع el-vedâ' الامان el-amân الان el-ân اليوم el-yevm

ARAPÇA İSİM TAMLAMALARI

1. Arapça tamlamalarda birinci isim belirsiz (nekre), ikinci isim belirli (ma'rife), yani harf-i tarifli olur.
2. Birinci ismin son harfi ötre (u - ü sesinde) okunur.
3. İkinci ismin (muzâfun ileyh) harf-i tariften sonraki harfine bakılır. Bu harf şemsî harflerden ise şemsî tamlama, kamerî harflerden ise kamerî tamlama yapılır.

a. Şemsî tamlama: İkinci kelimenin ilk harfi (harf-i tariften sonraki ilk harf) aşağıdaki harflerden birisiyle başlıyorsa şemsî tamlama yapılır:

(14 harf): ت ث د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ل ن

Şemsî tamlama şöyle yapılır. Birinci kelimenin (muzâf) son harfini ötre okur ve üstten virgülü koyarız. El (elif-lâm)ı hiç okumaz, şemsî harfi şeddeli okuruz. Birincisini virgül ile tire arasında, ikincisini kelimenin ilk harfi olarak gösteririz.

نور الشمس	nurü'ş-şems	güneşin ışığı
سالف الذكر	sâlifü'z-zikr	adı geçen
دار السعادة	dârü's-sa'âde	mutluluk evi

b. Kamerî tamlama: İkinci kelimenin (harf-i tariftten sonraki) ilk harfi aşağıdaki harflerden birisi ise tamlama kamerî olur.

(14 harf): ا ب ج ح خ ع غ ف ق ك م و ه ي

Şemsi tamlamada eş-şems okunuşu görüldüğü gibi, القمر kamerî tamlamada da el-kamer okunuşu görülmektedir.

نور القمر	nûrû'l-ķamer	ayın ışığı, ay ışığı
شيخ الاسلام	şeybü'l-islâm	İslâm'ın şeyhi
بيت المال	beytü'l-mâl	mal evi (devlet hazinesi)

Kamerî tamlamada sonu ötre okunan birinci isim elif-lâm'ın lâmina bağlanmakta, elif hiç okunmamaktadır. Kaynaştırmayı sağlayan lâm yazıda virgülle tire çizgisi arasında gösterilmektedir.

Şemsi ve kamerî tamlamalara yeni örnekler:

★ تاج التواريخ	★ Tâcu't-tevârîh	Tarihlerin tacı
قطاع الطريق	ķuṭṭa'u't-ṭarîķ	yol kesenler, eşkiyâ
خير الناس	★ Ḥayru'n-nâs	insanların en hayırlısı
لسان الناس	lisânu'n-nâs	insanların dili
عبد الله	Abdu'l-İlâh	Allah'ın kulu
علوم الدين	'ulûmu'd-dîn	din ilimleri
دار التعليم	★ Dâru't-ta'lim	öğretim evi
مار الذكر	mârrü'z-zikr	adı (zikri) geçen
★★ دار المعلمين	★ Dârü'l-mu'allimîn	öğretmenler evi

سالف البيان	sâlifü'l-beyân	adı geçen, yukarıda geçen
غزات المسلمين	guzâtu'l-müslimîn	Müslüman gaziler
رئيس الكتاب	★ Re'îsü'l-küttâb	kâtiplerin reisi
دار الفنون	★ Dârü'l-fünûn	fenler evi
دار البدايع	★ Dârü'l-bedâyi'	güzel sanatlar evi
ربيع الاول	★ Rebi'ü'l-evvel	
خارق العاده	hâriķû'l-'âde	olağanüstü

Aşağıdaki Arapça tamlamaları yapınız.

مرآت التواريخ، سيف الله، اتفاق الدول، فخر النساء، فوق العاده،
 مار البيان، طريق الضلاله، دار الشفا، مستجاب الدعاء، عربى العباره،
 دستور العمل، محرم الحرام، دار المعلمات، بنیان الدوله، رجب الفرد،
 خلافة الكبرى، شعبان المعظم، له الحمد، امور الجمهور، علو الشأن،
 ارکان السعاده

ARAPÇA TAMLAMALARDA DEĞİŞİKLİKLER

1. Muzâfün ileyh (ikinci isim) son harfinde za'id te (ت ، ة) bulunuyorsa bu te ha-i resmiyeye dönüşür.

يوم القيامة	yevmü'l-ķiyâme(t)	ķiyâmet günü
حفظ الصحة	hıfzu's-sıhħa(t)	sıhhatin korunması
دار السعاده	dâru's-sa'âde(t)	sa'âdet evi
ارکان السعاده	erkânü's-sa'âde(t)	mutluluk direkleri (devlet adamları)

Not: Sondaki te'leri transkribede göstermeyiniz.

2. Muzâf (birinci isim)'ın son harfinde bulunan ve ha-i resmiye okunan za'id te (ت) olarak yazılır.

تذکره	tezkire	تذکرۃ الشعرا	tezkiretü'ş-şu'arâ
سلسله	silsile	سلسلت الذهب	silsiletü'z-zeheb

3. Muzâf aşağıdaki zaman ve mekân zarflarından birisi ise son harfi ötre değil, (fetha) üstün olarak okunur.

بين الناس	beyne'n-nâs	insanlar arasında (beynü yerine beyne olarak okunur.)
بين الملل	beyne'l-milel	milletler arası
بعد اليوم	ba'de'l-yevm	bugünden sonra
قبل التاريخ	qable't-ta'rîh	tarih öncesi, prehistorya
فوق العاده	fevka'l-'âde	olağan üstü
تحت البحر	tahte'l-baħr	deniz altı
حسب القدر	ħasbe'l-ķader	kader gereği
من الباب	mine'l-bâb	kapıdan

4. Muzâf tek başına (ب) bi harfi ceri olabilir. O zaman son harfin ötre okunması kuralı uygulanmaz.

بالكلية	bi'l-küllîye	toptan, büsbütün
بالآخرة	bi'l-âħîre	sonradan, daha sonra
بالعكس	bi'l-'aks	bilakis, aksine
بالذات	bi'z-zât	zâtı ile, kendisi

Not: Bi (ب) harf-i ceri ile yapılan tamlamalarda harf-i cerin, muzafün ileyhin harf-i tarifindeki elif harfine birleştirilerek yazıldığına dikkat ediniz.

5. Muzâf (tamlanan) على âlâ, الى ilâ, معنى ma'nâ, أقصى aķsâ gibi elif-i maksûre (kısa elif) ile biten bir kelime ise kelime sonundaki "a", "e" olarak okunur.

على الصباح	'ale's-sabâħ	sabah erkenden
من الباب الى المحراب	minel'-bâb ile'l-miħrâb	kapıdan mihraba kadar
معنى الشعر	ma'ne's-ši'ir	şiiirin anlamı
الى الابد	ile'l-ebed	sonsuzca kadar

6. Muzâf (tamlanan)'ın sonu şeddesiz “ye” ise “ı” veya “i” okunur.

قاضى الحاجات	kādı'l-ḥacât	مفتى الانام	müfti'l-enâm
بانى الدوله	bâni'd-devle	داعى الدوله	dâ'i'd-devle

7. Muzâfın (tamlanan) sonu şeddeli ye ise ötre okunur.

عربى العبارة	'Arabiyyü'l-'ibâre
ولى الامر	veliyyü'l-emr

8. دین dîn kelimesine muzâf olan kelimenin sonu İstanbul ağzına uyularak üstün (fetha) okunur.

نور الدين	Nûre'd-dîn
شمس الدين	Şemse'd-dîn

9. Üçlü tamlamalarda birinci ismin sonu ötre, ikinci ismin sonu esre okunur.

ديوان لغات الترك	Divânü Lügâti't-Türk
كتاب مصالح المسلمين	Kitâbu Mesâlihi'l-Müslimîn

10. Tamlamanın başına harf-i cer gelirse ötre yerine esre okunur.

امر الله	emru'l-İllâh	ب امر الله	bi harf-i ceri ile bi emri'l-İllâh
آخر العمر	âḫirü'l-'ömr	الى آخر العمر	ilâ harf-i ceri ile ilâ âḫiri'l-'ömr
بعون الله تعالى	bi-'avni'l-İllâhi ta'âlâ	بحسب الايجاب	bi-ḥasebi'l-îcâb

'ARAPÇA TAMLAMALAR'A yeni örnekler:

امير الامرا	emîru'l-ümerâ	emirler emiri, mîrmîrân, beylerbeyi
امير الامراء الكرام	emîru'l-ümerâi'l-kirâm	büyük beylerbeyi
امور الجمهور	umûru'l-cumhûr	halkın işleri
مدبر امور الجمهور	müdebbiru umûri'l-cumhûr	halkın işleri konusunda tedbir alan

احسن القصص	aḥsenü'l-kıssaş	en güzel hikâyeler
قطب العارفين	ḳuṭbü'l-`ârifin	ariflerin şeyhi
غوٲ الموحدين	gavsü'l-muvaḥḥidîn	Müslümanların ileri geleni
سلطان السلاطين	sultânu's-selâṭin	sultanlar sultanı
فى الاصل	fi'l-asl	aslında, gerçekte
فى الحقيقة	fi'l-ḥaḳıḳa	hakikatte, gerçekte
خادم الحرمين الشريفين	bâdimü'l-ḥarameyni's-şerîfeyn	iki kutsal yerin hizmetçisi
الى هذا الآن	ilâ hâze'l-ân	bu ana kadar

Alıştırmalar:

قبل الطعام، بعد الطعام، بعد الوفات، فى نفس الامر، بعد الفتح، قبل الفتح، قبل الشرع، كرة الارض، مقدمة الجيش، فى الواقع، بعد الدعاء، ما فى الضمير، لله الحمد، على طريق الانحصار، نور العين، ليلة العروس، قبل الميلاد، مقبول الشهاده، مار البيان، تحت القلعه، ولات الموحدين، غزات المسلمين، معدن الفضل، على الصباح، سيف الدين، نور الله، تاج الدين، حاكم الوقت، جزيرة العرب، دار الحرب

جدا بويوك مخاطرهيه معروض قالان آغالر قوتلرينى پازويه ويرديلر. بر چوق ديوانلر اجتماعلر مذاكره لر مناقشه لر تهديدلر رجالردن صوكره سپاهيلر ايله بارشمغه قديم اخوتلرينى تجديدا ايتمكه موفق اولديلر. عبد النبى آغانك قيامنى قلبا آلفيشلايان سپاهى اوجاغى عاقبت يكي چريلر ايله برابر عبد النبى اوزرينه حربا يورومكه قرار ويرديلر. نقيب زيرك زاده نك اصراريله سنجاك شريف چيقارلدى و اسكداره ديكلدى. صدر اعظم و بوتون عسكر بولغورلى يه كچدى، موقع طوتدى.

عبد النبى آغا بوكا منتظر دكيلدى. مدار معذرت اولان دعوالرى ايله ياواش ياواش امتزاج ايتمش، او دائره ده ايش كورمك اميدينه دشمش ايدي. حركتى خروج على السلطان اعلان اولنه رق سنجاك اسكداره كچنجه متأثر اولدى. چوق قان دو كوله جكندن قورقدى.

عزم ایله تجاوز ایتسه موفق اوله جفی درکار ایدی. حتی قایش طاغی
آتکنده واقع اولان ایلك مصادمهده پارلاق بر موفقیتته نائل اولمش ایدی.
لکن او موفقیتی کندیسنی تشجیع ایده جکی یرده بوتون معنویاتنی قیردی.

کندیسی خقارته مغدوریتته دوچار ایدیلن سپاهی اوجاغنک انتقامنی
آلمق اوجاغک حقوقنی اعاده ایله مک دعواسی ایله اورتهیه چیقمش ایدی.
بالخاصه سپاهیلرک یکی چریلر ایله مسافحه ایتمه سی مشترکا کندی اوزرینه
حرکت ایتمه لری حسیاتنی جوشدیردی. نجیب و عالی عد ایتدیکی بر
تشبثک کولنج بر رنک کسب ایتدیکنه تأسف ایتدی. وخیم نتیجه ویره
بیله جکنی ملاحظه ایله اورکدی. رجعت ایتدی.

بو حال کورجی عبد النبی آغانک شرفنه قید اولمغه سزادر. چونکه
بوترددی، بو استنکافی عدم موفقیتته مربوط دکلدی. موفقیتی حالنده ظهور
ایده بله جک نتائج وخیمه یه معطوف ایدی. کندیسنک آمال وحرکاتی
محدود ایدی. لکن قوتنک بر قسم مهمی قاطرجی اوغلی، قزاز احمد کبی
مشهور شقیلرک طاقملرندن مرکب ایدی. بونلر مظفرا اسکداره، استانبوله
داخل اولنجه نه اوله جق؟ ایشته کورجی عبد النبی شو اندیشه فزیلته مغلوبا
قایش طاغی مظفریتی کونی رجعت ایتدی. آناطولی یه چکلدی (۱۰۵۹)
(۱)

DENEME Yazılısı: 1/a

Soru 1: Aşağıdaki kelimeleri eski harflerle yazınız.

çorap: balık: çakır: isli: kale:

Soru 2: Aşağıdaki kelimelerin okunuşlarını ve anlamlarını yazınız.

<u>kelime</u>	<u>okunuşu</u>	<u>anlamı</u>	<u>kelime</u>	<u>okunuşu</u>	<u>anlamı</u>
كامل			عاضی		
اخبار			اكل		
تدریس					

Soru 3: Aşağıdaki üç harfli köklerden ism-i fâ'il yapınız.

<u>kök</u>	<u>ism-i fâ'il</u>	<u>okunuşu</u>	<u>kök</u>	<u>ism-i fâ'il</u>	<u>anlamı</u>
نظر			سكن		
وقف			وصل		
ملك					

Soru 4: Aşağıdaki üç harfli köklerden ism-i mef'ûl yapınız.

<u>kök</u>	<u>ism-i mef'ûl</u>	<u>okunuşu</u>	<u>kök</u>	<u>ism-i mef'ûl</u>	<u>anlamı</u>
جهل			خص		
نصر			سرر		
وجد					

Soru 5- Aşağıdaki yazıyı transkribe ediniz.

علما صنفه منسوب بو ایکی ذات جهلك متردد قبلرده حاصل ایتدیکی
حسن انقیاد تأثیریله، علما صارغی پشنده محترصانه قوشان جاهل اشخاص
اوزرنده بویوک بر تأثیر اجرا ایدیوردی. اهالینک بر قسمی ده ارکان دواتک
سفاهتندن بیزار اولدقلری ایچون ذاتا عصیانه حاضر بولنیورلردی. استانبول
خلقنی ارکان سلطنته قارشى عصیان ایتدیرن بو رجال علمیه، وطنپرورانه
حسایتدن زیاده شخصی احتراصلره تابع اولیورلر، علمی کسوهلریله طبقه عادیه
اوزرنده اجرای نفوذ ایلورلردی. خصوصیه زلالی حسن افندی، ایکی سنه اول
قاضیلق زماننده استانبولده برکت اولمادی دیه عزل ایدلمش صوکره بونک
انتقامنی آلمایی امل یکانه اتخاذ ایله میشدی.

Deneme Yazılısı 1/b

Soru 1- Aşağıdaki kelimeleri eski harflerle yazınız.

ücret: Osman: pâdişâh: izci: aşçı:

Soru 2- Aşağıdaki kelimelerin okuyunuz.

جاهل سعادات
خليفة نعمت
مأمور

Soru 3- Aşağıdaki üç harfli köklerden ism-i mef'ûl yapınız.

<u>kök</u>	<u>ism-i mef'ûl</u>	<u>okunuşu</u>	<u>kök</u>	<u>ism-i mef'ûl</u>	<u>okunuşu</u>
كتب			شرب		
سكن			قتل		
علم					

Soru 4- Aşağıdaki Arapça tamlamaları okuyunuz.

<u>tamlama</u>	<u>okunuşu</u>	<u>tamlama</u>	<u>okunuşu</u>
بيت المال		سالف الذكر	
سيف الدين		غزات المسلمين	
دار السعادة			

Soru 5- Aşağıdaki metni transkribe harfleri ile transkribe ediniz.

سلطان ابراهيمك صوك ايام سلطنته عبد النبي آغا صفد ويوودالغنى يوز طقسان بيك غروشه آلمش ايدى. يوز اوتوز بيكى پشين ويرمش ايدى. بوپشين آقچه نك اوتوز بيك غروشنى هزار پاره احمد پاشا دفتره كچيرمه مش. بوصرهده تبدل سلطنت واقع اولمش. صدر اعظم قتل ايدلمش. كورجى آغادن پاره نك بقيه سى ايستمش. مذكور اوتوز بيك حقنده منازعه چيقمش نتيجه سى اوله رق صفد ويوودالغنى باشقه سنه صاتلمش. عبد النبي آغانك يوز اوتوز بيكى كورولتى يه نك كيتمش.

ايشته سپاهيلر ايله ايچ اوغلانلرك تنكىلى ويكى چريليرك وحشترلى اوزرينه واقع اولان غليان افكاردن استفاده ايله كورجى عبد النبي آغا خروج ايتمش.

Deneme Yazılısı 1/c

Soru 1- Aşağıdaki kelimeleri eski harflerle yazınız.

oluk: ilik: kâdı: câmi: menkul:

Soru 2- Aşağıdaki kelimelerin okunuşlarını ve anlamlarını yazınız.

<u>kelime</u>	<u>okunuşu</u>	<u>anlamı</u>	<u>kelime</u>	<u>okunuşu</u>	<u>anlamı</u>
بيت			تواريخ		
ناس			امور		
قمر					

Soru 3- Aşağıdaki üç harfli köklerden ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûl yapınız.

<u>kök</u>	<u>ism-i fâ'il</u>	<u>okunuşu</u>	<u>kök</u>	<u>ism-i mef'ûl</u>	<u>okunuşu</u>
وقف			كتب		
نظر			ملك		
قتل					

Soru 4- Aşağıdaki Arapça tamlamaları okuyunuz.

<u>tamlama</u>	<u>okunuşu</u>	<u>tamlama</u>	<u>okunuşu</u>
شيخ الاسلام		اركان السعادة	
خير الناس		تحت البحر	
سالف البيان			

Soru 5- Aşağıdaki metni yeni harflere çeviriniz.

اشبو آبازه حسن آغا دورك قسم اعظمنده مهم رول اوينامشدر. ايشير
مصطفى پاشا ايله متفق ايدى. باب على بنوك ايچون آبازه آغايى خوش طومغه
مجبور اوليوردى.

صوفى محمد پاشانك ادارهسى آرتق هر كسك كوزينه باتمغه باشلادى.
غضب وار تكابلىرى حدودى آشدى. وزرادن جندى خليل پاشانك بلا سبب
اعدامى شكاياتى داعى اولدى. معزوليتى حسييله بوسنه دن معزولاً استابوله كلمش
اولان درويش محمد پاشايه حقارتى يكيچرى زوربالرينى ده كوچنديردى. چونكه
باشده بكتاش آغا اوله رق زوربالر درويش پاشايى التزام ايتمكده ايديلر. صدر
اعظم درويش پاشاده كنديسنه رقيب كورمش. آنك ايچون آنى اعدام ايتمكده
قالقشمش ايدى. بوتلاشى كنديسى ايچون سبب فلاكت اولدى.

Deneme Yazılısı 1/d

Soru 1- Aşağıdaki kelimeleri eski harflerle yazınız.

bahçe: ılık: sultan: nâşir: ma'lûm:

Soru 2- Aşağıdaki kelimelerin okunuşlarını ve anlamlarını yazınız.

<u>kelime</u>	<u>okunuşu</u>	<u>anlamı</u>	<u>kelime</u>	<u>okunuşu</u>	<u>anlamı</u>
عثمانليجه			صغير		
خورشيد			ديون		
سفير					

Soru 3- Aşağıdaki tamlamaları okuyunuz.

<u>Tamlama</u>	<u>okunuşu</u>	<u>tamlama</u>	<u>okunuşu</u>
محرم الحرام		بالذات	
دار المعلمات		على الصباح	
مار الذكر			

Soru 4- a: Vav-ı ma'duleye iki örnek veriniz (eski harflerle):

b: Elif-i maksûreye iki örnek veriniz.

c: Elif-i memdûdeye iki örnek veriniz.

Soru 5- Aşağıdaki metni transkribe ediniz.

ایش پک زیادہ اہمیت کسب ایتدی. استانبول بر قاچ جریانلره قاپلدی. عبد النبی آغانک دعواسنی حقلی کوریورلر. مقصدینک حرب و قتال اولمایوب حضورده شرع شریف موجبجه مرافعه اولمق اولدیغی حقنده کی دعواسنه اہمیت ویریورلردی. واقع اولان دیوانده عبد النبی (خروج علی السلطان) تہمتیلہ اتہاما قتلنه فتوی تنظیم اولندی. باشده قرہ چلبی زاده عبد العزیز افندی اعتراض ایتدی. بونلر شرعا دعوامز وار دیورلر. کندی احتیاجلرینی کندی پارہلری ایله تسویہ اییدیورلر. فقرانک کویلیلرک حبه سنہ طوقونما یورلر.

Deneme Yazılısı I/e

1. Aşağıdaki kelimeleri eski harflerle yazınız.

dokuz: Pazartesi: mevlidhan: vatan: mahkum:

2. Aşağıdaki kelimelerin okunuşlarını ve anlamlarını yazınız.

<u>kelime</u>	<u>okunuşu</u>	<u>anlamı</u>	<u>kelime</u>	<u>okunuşu</u>	<u>anlamı</u>
غره			اوج آسمان		
مانه			كفار خاک سار		
بيع و شرا					

3. Aşağıdaki kelimeleri çoğul yapınız ve okunuşlarını yazınız.

<u>kelime</u>	<u>çoğul</u>	<u>okunuşu</u>	<u>kelime</u>	<u>çoğul</u>	<u>okunuşu</u>
عبد			عاجز		
وارث			امر		
معلم			عظیم		

4. Aşağıdaki kelimeleri ism-i fail ve ism-i meful yapınız.

<u>kelime</u>	<u>İsm-i fail</u>	<u>okunuşu</u>	<u>kelime</u>	<u>İsm-i meful</u>	<u>okunuşu</u>
التجا			طلب		
انتخاب			تصديق		
تجسس					

5. Naima ve eseri hakkında bilgi veriniz.

6. Aşağıdaki el yazısı ve matbû' metni transkribe ediniz, matbû' metni bugünkü dile çeviriniz.

کرفتار شدن امراء ساقز

اول زمان وندیک بکلری کبی جنویزدن اون ایکی نفر بک جزیره ده حکومت ایدرلردی. بو خبر موخش کندولره واصل اولدوقده جانلری حلقومه کلوب فی الواقع قبودانی تعظیمده قصور ایتدک اکر جمله مز واروب کستاخلیغیمز رجا ایدوب خاطر ن اله المازسق اول بهارده اوزریمزه کلمه سی و قلعه یی الیمزدن المه سی مقرردر دیو تکرار وافر تحف و هدایا تدارک ایدوب عظیم قایقنر طونادب جمله سی پاشا نک باشرده سنه کلدکده پیاله پاشا سعادتلو پادشاهمزمک فرمان شریفی بودر که سز جمله استانبوله کیده سز و قلعه ساقز توابعی ایله طرف سلطنتدن ضبط اولنه دیوب مذکورلری اخذ ایتدروب قلعه ضبطنه عسکر ایله دریا بکلرینی کوندردی.

II. BÖLÜM

FARŞA TAMLAMALAR

1. İzâfet kesresi ile: Birinci kelimenin (muzâf) son harfi esreli okunur. Esreden doğan "ı - i" sesi tire çizgisi ile ayrı olarak gösterilir.

قلوب ناس	qulûb-ı nâs	insanların kalpleri
سردار اکرم	serdâr-ı ekrem	başkomutan
ماه مرقوم	mâh-ı merqûm	adı geçen ay
قلاع اربعه	qılâ'-ı erbi'a	dört kale
مدت مدیده	müddet-i medîde	uzun süre
دولت علیہ	devlet-i 'aliyye	yüce devlet (Osmanlı Devleti)
میدان حرب	meydân-ı ħarb	harp meydanı
اسباب خفیہ	esbâb-ı ħafıyye	gizli sebepler
امور دولت	umûr-ı devlet	devlet işleri
خط ہمایون	ħaţţ-ı hümâyûn	padişah yazısı
ساحل بحر	sâĥil-i baĥr	deniz kıyısı
مطبعہ عامرہ	maţba'a-i 'âmir	devlet matbaası
فن حرب	fenn-i ħarb	harp tekniği
عساکر اسلامیہ	'asâkir-i İslamiyye	İslâm askerleri
دیوان ہمایون	dîvân-ı hümâyûn	padişah divanı (Bakanlar Kurulu)

2. İzâfet hemzesi ile:

Birinci kelimenin (muzâf) son harfi ha-i resmiye veya ye ile bitiyorsa tamlama hemze ile yapılır. Ancak bu hemzeden doğan i sesi için hemze işareti kullanılmaz. Hemze tamlama yapılacağını gösteren bir işarettir.

سنه سابق	sene-i sâbık	geçmiş sene, geçen sene
قلعه بروسه	kal'a-i Bursa	Bursa Kalesi
وقعه جسيمه	vak'a-i cesîme	büyük olay
رتبه وزارت	rütbe-i vezâret	vezirlik rütbesi
جامه همايون	câme-i hümâyûn	padişah elbisesi
بادىء اندیشه	bâdi-i endîşe	endişeye sebep olan
وادىء ضلالت	vâdi-i dalâlet	sapıklık vâdisi (zâlâlet)
كشتىء نوح	keştî-i Nûh	Nuh'un gemisi
والىء ولايت	vâlî-i vilâyet	vilâyet valisi
قاضىء خجسته تدبير	qâzî-i huceste- tedbîr	tedbiri uğurlu kadı

3. İzâfet ye'si (ى) ile:

Muzâfın son harfi vav veya elif-i memdûde (uzun elif) ise tamlama için araya izâfet ye'si getirilir.

اوردوى همايون	ordu-yı hümâyûn	padişah ordusu
اهوى دشت	ahû-yı deşt	çölün ceylanı
درىء سياه	deryâ-yı siyâh	kara deniz
وزراى عظام	vüzerâ-yı 'izâm	büyük vezirler
درىء متلاطم	deryâ-yı mütelâtim	dalgalı deniz
امراى مملكت	ümerâ-yı memleket	yurdun komutanları

★ **Dikkat 1:** پا pa (ayak), جا câ (yer) gibi kelimelerin پای pây, جای cây şekli de olduğundan tamlama durumunda bu tür kelimeler, sonu elifle biten kelimeler değil, ye ile biten kelimeler olarak kabul edilirler.

پای درخت	pây-ı dirâht	ağaç ayağı, ağaç dibi.
بوی گل	bûy-ı gül	gülün kokusu
جای اقامت	cây-ı iķâmet	oturma yeri
روی زمین	rûy-ı zemîn	yer yüzü

★ **Dikkat 2:** İzâfet ye'si ile yapılan tamlamaların deryây-ı siyâh şeklinde veya ordu-yu hümâyûn şeklinde yazılmaması gerekir. Türkçe ses uyumu kuralına göre okurken ordu-yı demek yerine ordu-yu şeklinde telaffuz ederiz. Ancak yazıda ordu-yı şeklinde yazılmalıdır. Aynı şekilde umûr-u devlet değil, umûr-ı devlet yazarız.

4. İzâfet-i mâktû‘ (Kesik izâfet):

İki kelimenin arasına kaynaştırma için “ı” veya “yı” kaynaştırması getirilmez, sadece çizgi konur.

سر کاتب	ser-kâtib	baş kâtip
سر محرر	ser-muḥarrir	baş yazar
در سعادت	der-sa’adet	mutluluk kapısı (İstanbul) (saray)
میر الای	mîr-alây	alay emiri
میر آخور	mîr-âḫûr	ahır emîri, mirahur, (imrahor)
جم جاه	Cem-câh	yeri (makamı) Cem’in makamı olan

5. Zincirleme tamlama:

a. Üçlü zincirleme tamlama:

تأمین قلوب ناس	te’mîn-i ḳulûb-ı nâs	insanların kalplerini inandırmak
معالمك دولت عليه	memâlik-i devlet-i ‘aliyye	Osmanlı Devleti’nin memleketi
آخر شوال مبارك	âḫir-i Şevvâl-i mübârek	Kutsal Şevval (ayının) sonu

والىء ولايت مصر	vâlî-i vilâyet-i Mıř	Mısır vilayetinin valisi
ربقه اطاعت سلطانى	rbqa-ı itâ'at-ı sultânî	Padiřaha ait boyun eğme kemendi

b. Dörtlü ve beřli zincirleme tamlama:

زخم پنچه جلال سلطان روم	zahm-ı pençe-i celâl-ı sultân-ı Rum	Anadolu Sultanı'nın büyüklüğünün pençesinin yarası
منظور نظر التفات پادشاهى	manzûr-ı nazar-ı iltifât-ı pâdiřâhî	padiřahın iltifat (dolu) bakışı ile bakılmış
مضمون منيف نامه همايون	mazmûn-ı münif-i nâme-i hümâyûn	padiřah mektubunun yüce içeri- ği (kapsamı).

Dikkat: Üçlü tamlamadan daha fazlası Osmanlıcada pek kullanılmaz.

6. Birleşik tamlama:

Burada çoğunlukla üç kelime tamlama halindedir. 2. ve 3. kelimeler izâfet-i maktû' (kesik izâfet) ile bağlanmıştı ve tek bir kelime gibi kabul edilerek birinci kelimeye bağlanır.

1- 1-2-3 şeklinde formüle edebiliriz.

عساكر ظفر رهبر	'asâkir-i zafer-rehber	rehberi zafer olan askerler
عساكر ظفر پيكر	'asâkir-i zafer peyker	yüzü zafere (dönmüş) askerler
داور فرخنده افسر	dâver-i ferhunde-efser	tacı parlak olan padiřah
كلك در افشان	kilk-i dürr-efřân	inci saçan kalem
پادشاه عالم پناه	Pâdiřâh-ı 'âlem-penâh	dünyanın sığınağı olan padiřah
پادشاه كشور كشا	Pâdiřâh-ı kiřver-güşâ	ülke açan (fetheden) padiřah
كشور لطافت اثر	kiřver-i leâfet-eřer	izi (niřanı) güzellik olan ülke
وزير صداقت سمي	vezîr-i şadâkat-semîr	doğruluğu arkadaş edinmiş vezir
شهر يار دور انديش	şehriyâr-ı dûr-endiř	uzak görüşlü padiřah

★ Bu tür tamlamalar *Tacû't-Tevârih* ve *Solakzâde Tarihi*'nde çokça görülür.

7. Karışık tamlama:

Burada 2. ve 3. kelimeler Arapça isim veya sıfat tamlaması olup birinci kelimeye Farsça tamlama ile muzâfün ileyh durumunda bağlanmıştır. Başka bir deyişle Arapça tamlama Farsça tamlamanın ikinci kelimesini oluşturmaktadır.

خدام ذوی الاحترام	hüddâm-ı zevi'l-ihtirâm	saygı sahibi (değer) hizmetçiler
باب محللہ الاقبال	bâb-ı muhalledü'l-iqbâl	mutluluğu sonsuza kadar sürecek olan kapı (devlet)
دولت ابدی الدوام	devlet-i ebediyyü'd-devâm	sonsuz olarak devam edecek devlet
پاشای مسعود البنود	paşa-yı mes'ûdü'l-bünûd	sancakları saadete erişmiş paşa
مکتوب مرغوب الاسلوب	mektûb-ı mergûbü'l-üslûb	anlatım tarzı beğenilen mektup

★ **Dikkat:** Bu tarz tamlama Osmanlıcaya mahsustur. Ferman ve beratların başındaki klişe girişler tamamen Arapça kurala göre yazılmış olduğundan, bunları Arapça üçlü tamlama olarak okumak daha doğru olur.

قدوة ارباب الفضائل	kıdvetü erbâbi'l-fezâi'l	fazilet sahiplerinin önde geleni
کشاف مشکلات الدینیہ	Keşşâfû müşkilâtı'd-diniyye	dinle ilgili güçlüklerin çözümleyicisi

8. Vavlı tamlama:

Burada aynı kelimenin tekrarlandığı iki ayrı tamlama “ve” bağlacı ile birbirine bağlanmıştır. Bu “ve”, “ü” olarak okunur.

اطاله دست ظلم	iþâle-i dest-i zulm	zulüm elini uzatmak
اطاله دست غدر	iþâle-i dest-i gâdr	gâdr elini uzatmak
اطاله دست ظلم و غدر	iþâle-i dest-i zulm ü gâdr	zulüm ve haksızlık elini uzatmak
مبتلای فقر و افلاس	mübtelâ-yı fakr ü iflâs	iflas ve fakirliğe tutulmak
شمشیر غزا و جهاد	şemşîr-i gazâ ü cihâd	gaza ve cihat kılıcı
دشمنان دین و دولت	düşmân-i dîn ü devlet	devletin ve dînin düşmanı

لاله دوری

(اسکدار) ده اهالی بی اغفال ایچون هردرلو تدابیره
توسل اولونیوردی. پادشاهک اوکنده طوغلر چکیلیور، احمد
ثالث اوزون صورغوجلو پیکلرک زینب وزیوری اورتاسنده،
آت اوزرنده کیدیوردی. آرقه ده سرایک ایلری کلن ارکانی
پادشاهک مرصع قیلیجنی یدک صاریغنی آبدست ابریغنی
طاشیوردی. خلقدہ اعلان حرب حسی اویندیرمق ایچون
هردرلو وسائطه مراجعت ایدیلیوردی. اوزاقده پادشاهک
یدکده سوق اولنان بارکیری اوزرنده مزراقلر وقالقانلر
کورولیوردی. سرایک نارین وقادینلاشمش ارکانی مزین هیچ
برایشه یاراماز قیمتدار سلاحلرله خلقلک اوکندن کچیورلردی.
اوکون آق آغالر و حرم آغالری ده زرهلر ومغفرلر کیمشلردی.
بونلر موزیقه ایله کچیورلردی. دها صوکره شیخ الاسلامک
علما و ارکان دولتک ایچ اوغلانلرک سلاحلرله کچدکلری
کورولیوردی. آلایه اک زیاده رونق ویرن ایچ اوغلانلردی.

عصات اوزرنده معنوی بر تأثیر اجرا ایدیورلردی. ذاتاً
عثمانلی عصیانلری دایما بو کبی مؤثرات آلتنده اجرا ایدلمش.
جهلای خلقلک بیرتیجیلق طامارلری بو واسطه ایله
اویندیریلمش، یغماکرلکه وشقاوته هپ بودینی حسلر سپر
اتخاذ ایدلمشدی.

Alıştırılmalar: Aşağıdaki Farsça tamlamaları okuyunuz.

ماه مرقوم	خواجهكان ديوان همايون
جزیره بحر سفید	ماه رمضان
وزیر مکرم	نهر طونا
بر موجب امر عالی	وزیر مشار الیه
رکاب همايون	وفات قاضی عسکر
احمد ثانی	عزل قاضی استانبول
ساحل بحر	ضر بخانه عامره
عساکر منصوره	میراج نبوی
شهر رمضان	ملل نصارا
تاریخ مذکور	قلوب ناس
ممالک عثمانیه	قاضی عسکر اناتولی
محروسه ادرنه	آمدن ایلچیء عجم
فصل صیف	مانند برك حزان
امور دولت	احداث قیل وقال
رجال دولت	امر جسیم
طائفه تاتار	نواحی اطانه
طعمه سیف	الویه ثلاثه
بیم جان	مراد رابع

Aşağıdaki metni transkribe ediniz. (*)

داخلیه ناظرندن کلیورم (رفعت پاشا)، سزه سلام ایدیور (سلام) تعبیرینی ایستمدیکم بر عباره توقیریه ایله سویلدی) دیورکه: انجمنده ایدیم، قرنادن بکر بک صدر اعظمه (کامل پاشا) کلدی دیدی که: شوکتآب افندیمز بیوربورلر که سعید پاشا پک فنا حرکت ایتدی. ضیافتده (ارمنی وقعه سنک اوچنجی کوننک کیجه سی آلمانیا پرنسلرندن برینه ویریلان ضیافتدر) نشانندن طغرایبی چیقاردی. بونی

ویرمشد. سز بنی نیچون شهره قبول ایتمیورسکز؟ متسلمی نیچون ایچری آلمیورسکز؟" دینجه قاضی بلافتور شو جوابی ویردی: "اگرچه سنجاق سکا توجیه اولمشد؛ لکن سز بورایه میرلوالر کبی کلمدیکز. دلیلی بودرکه اولا مسلمانلرک تارلالری ایچنه قوندیکز. جوارده کی مملکتلردن سوروب کتیردیککز مواشی سوریلرینی مسلمانلرک اکیلری ایچنه براقدیکز. جلالیدن کوزلری قورقمش فقرا سزدن اورکدی. اونک ایچون حصار قاپیسنی قپادیلر؛ شهره کیردیککز وقت دخی قتل و غصب، تعذیب و تخریب ایدرسکز دیه وهمه دوشدیلر. امر پادشاهیده یازلدیغی وجه ایله سردار اعظمک اوردوسنه التحاق آرزوسنده ایسه کز لوازم سفر هرنه ایسه دفتر ایدوب بر معتمد آدمکزی بزم یانمزه براقیکز؛ سزده خلقه وحشت ویرمه مک اوزره بر مرحله اوتهیه کیدیکز" قلندر اوغلی ولدان زاده مولانا احمد افندینک تکلیفنی قبول ایله آرقه داشلرندن برینی اوتوز کشی ایله انقرهیه کوندردی. (۱).

Deneme Yazılısı: II/a

Soru 1. Aşağıdaki kelimeleri eski harflerle yazınız.

sultan: çorak: kadı: mergûb: izci:

Soru 2. Aşağıdaki Arapça tamlamaları okuyunuz, anlamlarını yazınız.

<u>Tamlama</u>	<u>okunuşu</u>	<u>anlamı</u>
بين الملل		
قليل العقل		
معدن الفضل		
دار السلطنة		
حقائق الاخبار		

Soru 3. Aşağıdaki Farsça tamlamaları okuyunuz, anlamlarını yazınız.

<u>Tamlama</u>	<u>okunuşu</u>	<u>anlamı</u>
مدينة منوره		
امور ملت		
قطع قيل وقال		
صوت بلند		
دولت عليه عثمانیه		

Soru 4. Aşağıdaki metni transkribe ediniz.

اسکدار آلایندن صوکره برقاچ هفته کچمشدی. ابراهیم پاشا متعادیا مذاکرات ایله مشغول اولیور، باب عالی نیک دساسلغی هر کسک نظر دقتنی جلب ایتمکه باشلا یوردی. اوردو کاهدن ایران حدودندن کلان یکیچریلرک دشمندن کورد کلری مظالم حقنده کی روایتلری خلقلک تعصبنی غلیانه کتیریوردی. یکیچریلرک برچوغی اساسا وقت حضرده اصنافلق ایتد کلری ایچون، سوزلرنی اهالی بیننده پک چابوق یاییورلردی. شهرده تدریجی غلیان حسی پیدا اولیور، رجال حکومتک اسکدارده بولونمالری، عصیانه حاضر لانا نلرک برقات دها جرأتنی آرتدیریوردی.

Deneme Yazılısı II/b

Soru 1: (انهار) kelimesinin anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) balıklar B) nehirler C) develer D) kelebekler E) kapılar

Soru 2: (بيت المال) kelimesinin anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) devlet hazinesi B) mal denizi C) inek biti D) kale bekçisi E) göl balığı

Soru 3: (جهال) kelimesinin anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) hacılar B) katip C) bilgisizler D) binbaşı E) taş

Soru 4: (كتبه) kelimesinin anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) nerede? B) merkezler C) okudu D) katipler E) sadık

Soru 5: (هزار) kelimesinin anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) bin (1000) B) kalp C) parçalar D) paralar E) güller

Soru 6-7: Verilen metni okuyunuz ve aşağıdaki 2 soruyu buna göre cevaplayınız.

سلطان مرادك دشمن قارشيسنه كوتوردىكى عسكر نه قدر اولدغينه دائر بزم تاريخلرده هيچ بر سوز يوقدر. يالكز هاممر بو عسكرك مقدارى قرق بيك كشيدين عبارت اولديغنى بيان ايدر كه بر مدتدن برى اوغرانيلان مغلوبيتلرك طييعى اولان تلفاتنه و دشمنك بغته نقض عهد ايمه سى دولتك قواى موجوده سنى جمع ايچون وقتك عدم مساعده سزلكنه نظرا آندن زياده عسكر جمعنه امكان يوق ايدى.

Soru 6: Okuduğunuz metne göre aşağıdaki cümlelerden hangisi **daha doğrudur**?

- A) Bizim tarihlere göre Sultan Mehmed Avusturyalılarla savaşa karar vermiştir.
B) Sultan Murad Niğbolu'da düşmanın 40.000 askerini yenmiştir.
C) Bizim tarihlere göre düşmanın asker zayıtı 40.000 kişi kadardır.
D) Sultan Murad'ın düşman karşısına götürdüğü asker ne kadar olduğuna dair bizim tarihlerde bir bilgi yoktur.
E) Bizim tarihlerin bildirdiğine göre Sultan Murad için söylenmiş hiçbir kötü söz yoktur.

Soru 7: Hammer'in bu konudaki görüşü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sultan Murad bu savaşa yalnız başına katılmamıştır.
B) Sultan Murad'ın savaşa götürdüğü asker kırkbin kişiden ibarettir.
C) Osmanlı ordusunun mevcudu 60.000 kişi kadardır.
D) Macar ordusu Mohaç bataklıklarında boğulmuştur.
E) Bu savaşta Yeniçeriler büyük yararlıklar göstermişlerdir.

AKSÂM-I SEB'A (KELİMELERİN 7 KISMI)

Arapçada herhangi bir kelime aslî harflerinin sahih veya illetli oluşuna; harflerinin tekrarlanışına göre 7 kısma ayrılır. Bir kelimedede illet harfleri denilen (و،اء،ى) varsa bu kelimeye illetli, bu harflerden birisi yoksa sahih kelime denilir. Hemzenin varlığı da önemli olduğundan hemzeli kelimeler de 7 gruptan birini oluşturur.

1. **Sâlim:** Aslî harflerinde elif, vav, ye, hemze ve tekrarlanan harf bulunmayan kelimeye **sâlim** denilir: علم 'ilm, مكر mekr (hile).
2. **Mehmûz:** Aslî harflerinde hemze bulunan kelimelere **mehmûz** denilir: ألم elem, رأى re'y, شئ şey' (Mehmuzu'l-(fa-lâm-ayn).
3. **Muzâ'af:** İkinci ve üçüncü asli harfî aynı olan kelimeye **muzâ'af** denilir. رد redd, فن fenn, حد hadd, شدت şiddet.
4. **Misâl:** İlk aslî harfî vav veya ye olan kelimelere **misâl** denilir. İlk aslî harf vav ise **misâl-i vavî**; ye ise **misâl-i yâyi** denilir. وقف vaz', وقف vakf, يمين yemin, يسر yüsr.
5. **Ecvef:** Aslî ikinci harfî illetli harf ise bu tür kelimelere **ecvef** denilir. Vav ise **ecvef-i vâvî**, ye ise **ecvef-i yâyi** adını alır. Ecvef'in kelime anlamı ortası boş demektir. İkinci harfteki elifler vâv veya ye'den dönüşmüşlerdir. نوم nevm (uyku), بيع bey' (satmak).
6. **Nakıs:** Aslî üçüncü harfî elif, vav veya ye olan kelimeye **nakıs** denilir. **Nakıs-ı vavî** ve **nâkıs-ı yâyi** diye ikiye ayrılır. Üçüncü harfî elif olanlar vav veya ye'den kalb olunmuştur. رضاء rızâ, دعا du'â, عفو 'afv, لغو lağv, سعى sa'y (çalışma), مشى meşy (yürüme).
7. **Lefif:** Aslî harflerden ikisi illet harfî olursa böyle kelimelere **lefif** denir. 1. ve 3. harf illetli ise **lefif-i mefrûk**; 2. ve 3. harfler illetli ise **lefif-i makrûn** denilir. وفا vefâ, ولي vely (birbiri ardı sıra gelme); رياء riyâ (iki yüzlülük), طى tayy (çıkarmak, bükme).

MEZÎDÜN FİH SÛLÂSÎ MASDARLAR

Aslî üç harften ibaret olan fiillerde, elif, te, ye, sîn, nûn gibi harfler eklene- rek kurallı olarak yeni mastarlar meydana getirilir. Böylece meydana getirilen mastarlara mezîdün fih sülâsî mastarlar denir. Bu yolla üç harfli fiilin anlamında bazı değışiklikler olur, yeni kelime üretilir. Bilmek'ten bildirmek gibi. Osmanlı- cıda bu tür mastarların dokuzu kullanılmıştır. Bunlara **bâb** denilir.

1. افعال İF'ÂL BÂBİ

Üç harfli فعل fe'ale fiiline iki elif eklenmiştir. Birincisi başa, ikincisi de ikinci aslî harften sonra getirilmiştir. Başa getirilen elif'in harekesi her zaman esredir: ı, i, sesi verir.

كرم	kereme	kerim oldu, cömert oldu	اکرام	ikrâm	cömertlik yapmak
دخل	dağale	girdi	ادخال	idhâl	girdirmek
علم	'alime	bildi	اعلام	i'lâm	bildirmek

★ İf'âl bâbına giren fiiller geçişsiz ise geçişli olur. Aslında geçişli halde ise bir kat daha geçişli (ettirgen) olur:

فهم	fehime	bildi, anladı	افهام	ifhâm	bildirmek
سم	seme'a	işitti	اسماع	ismâ'	işittirmek
بلغ	belega	erişti	ابلاغ	iblâğ	eriştirmek

Aşağıdaki fiiller if'âl bâbındadır:

ابذال	ibzâl	bol sarfetme	ابراز	ibrâz	meydana koyma, izhâr
ابرام	ibrâm	zorlama	ابطال	ibtâl	hükümsüz bırakma
ابعاد	ib'âd	uzaklaştırma	اجماع	icmâ'	toplama
اخلال	iğlâl	halel getirme, bozma	ارسال	irsâl	gönderme
اسكان	iskân	yerleştirme	اصلاح	ışlâh	iyileştirme
اظهار	izhâr	gösterme	اعمال	i'mâl	yapma
افراط	ifrâṭ	aşırı gitme	الحاق	ilhâḳ	katma

Alıştırmalar:

ریاست امور

صوفی محمد پاشا - درویش محمد، یاخود صوفی محمد پاشا تاریخمزه پک چرکین بر نام براقمش رجالدن بریدر. عاصی یکی چریلر کندیسنی صدراعظم اعلان ایتمشلردی. اودی پاتلادی. لکن رده جسارت ایده مدی. اهل قیامک مطالبنی ترویج ایچون حضور پادشاهی یه چیقنجه، تبصص ایچنده مقصدینی غائب ایئدی. بوش اللر ایله اورته جامعه کری کلدی. زوربالر کندیسنی تکدیراً تکرار سرایه سوق ایله دیلر. سلطان ابراهیمدن پک آغیر تحقیرلره هدف اولدی. طایق ییدی. کمال مسکنت ومحویت ایله خانسه چکلدی. مهر صدارتی پادشاهه اعاده ایده جکی یرده، یکیچری اوجاغنه تسلیم ایله استعفا ایتمک ایسته دی. فقط یکیچریلر استعفاسنی قبول ایتمه ینجه کمال مسکنت وتسلیمیت ایله قالمغه رضا کوستردی. یکیچری اوجاغنی اورته جامعی مقام صدارت اتخاذا ایله دی. (۱)

a. Okuduğunuz parçada geçen if'âl bâbındaki kelimeleri gösteriniz.

b. Aşağıdaki if'âl bâbındaki kelimelerin anlamlarını ve köklerini araştırınız. Kökün anlamı ile if'âl bâbındaki mastarın anlamı arasında ne gibi farklar olduğuna dikkat ediniz.

امرار	اصرار	اشغال	اقناع
الباس	اکراه	احراق	

Düzensiz olanlar:

ایجار	îcâr	kiraya vermek	ایضاح	îzâh	açıklamak
ایصال	îşâl	ulaştırmak	ایقاض	îkâz	uyarma
اداره	idâre	çevirme	ازاله	izâle	giderme
اماله	imâle	meyl ettirme	اقامه	ikâme(t)	oturmak, yerini almak
اجازت	icâzet	izin verme	اجرا	icrâ	akıtmak, yürütmek

اعطا	i'tâ	verme	افنا	ifnâ	yok etme
اعلا	i'lâ	yüceltme	ابقا	ibqâ	yerine bırakma

İF'ÂL BÂBÎ'NİN İSM-İ FÂ'İL ve İSM-İ MEF'ÛLÜ

İF'ÂL BÂBÎ'nin İSM-İ FÂ'İL'i مفعِل müf'il; İSM-İ MEF'ÛLÜ مفعَل müf'al vezninde gelir.

اکرام	ikrâm	مکرم	mükrim (i.f.) (ikram eden)
			mükrem (i.m.) (ikram edilen)

Yukarıdaki örnek incelenirse şu pratik sonuç görülecektir. İf'âl bâbındaki kelimenin ekleme elifleri atılmış ve üç harfli kök bulunmuştur. Kökün başına mim (م) getirilmiştir. Mim'in harekesi ötreidir. Sondan bir önceki harf esre okununca ism-i fâ'il, üstün okununca ism-i mef'ûl olmuştur. Bundan sonra öğreneceğimiz sekiz bâbda da ism-i fâ'il ve mef'ûl kalıpları değişse bile bazı temel özellikler değişmeyecektir. Mezîdün fih sülâsî masterların ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûllerini yaparken:

1. Hepsinde başa mim (م) getirilir ve mim'in harekesi her zaman ötreidir.

2. Sondan bir önceki harf esre okunursa ism-i fâ'il, sondan bir önceki harf üstün okunursa ism-i mef'ûl olur. Bu özellik düzenli olan mezîdün fih sülâsî masterlardan ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûl yapmanın değişmez kuralıdır. Bu şekilde Arapça'nın inceliklerine dalmadan bu konunun daha iyi anlaşılacağına inanıyoruz. Şimdi bir iki örnek daha görelim:

انکار	inkâr	منکر	münkir (i.f.)	inkâr eden, kâfir
			münker (i.m.)	inkâr edilen şey
اشعار	iş'âr	مشعر	müş'ir (i.f.)	yazı ile bildiren, haber veren
			müş'ar (i.m.)	bildirilen, bildirilmiş
اثبات	işbât	مثبت	müşbit (i.f.)	ispat eden, kanıtlayan
			müşbet (i.m.)	ispat edilmiş kanıtlanmış
احضار	iḥzâr	محضر	muḥzır	huzura getirilen, hazır eden
اخبار	iḥbâr	مخبر	muḥbir	haber veren
افراط	ifrâṭ	مفرط	müfriṭ	aşırı giden
اسلام	islâm	مسلم	müslim	İslam olan
اسراف	isrâf	مُسرف	müsrif	lüzumsuz yere harcayan

Düzensiz olan mastarlarda ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûl

★	ایمان	îmân	مؤمن	mü'min	iman eden, inanan
	ایجاد	îcâd	موجد	mûcid	icad eden
★★	اضرار	izrâr	مضر	muızır	(muzır olması gerekirdi) zarar veren
	اصرار	ısrâr	مصر	muşır	ısrar eden
	اقرار	ıkrâr	مقر	muķır	doğruyu söyleyen
★★★	اداره	idâre	مدیر	müdîr	idare eden, yöneten
	اقامت	iķâmet	مقیم	muķîm	ikâmet eden, oturan
	افاده	ifâde	مفید	müfîd	ifâde eden, faydalı olan
★★★★	احیاء	iħyâ	محيی	muħyî	dirilten
	احفاء	iħfâ	محفی	muħfî	gizleyen
	افتاء	iftâ	مفتی	müftî	fetva veren, müftü

İsm-i mef'ûlleri:

★	ایجار	îcâr	موجر	mûcer	kiraya verilmiş
★★	اقرار	ıkrâr	مقر	muķarr	kabul edilmiş
★★★	اشارت	işâret	مشار	müşâr	işaret olunan
	اطاعت	iķâ'at	مطاع	muķâ'	boyun eğilen
	اراده	irâde	مراد	murâd	istenilmiş, istek
★★★★	ایصاء	işâ	موصی	müşâ	vasiyet olunan
	الغاء	ilgâ	ملغی	mülgâ	kaldırılmış, lağv olunmuş
	امضاء	imzâ	مضی	mümzâ	imzalanmış

Not 1: Bütün üç harfli kökleri if'âl bâbına sokmak mümkün olmadığı gibi, if'âl bâbındaki bütün kelimelerin ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûlü de gelmez. Edilgen (passif) fiillerden ism-i fâ'il, geçişsiz fiillerden ise ism-i mef'ûl gelmez.

امكان	imkân	ممکن	mümkün (ism-i mef'ûl gelmez)	olabilen, mümkün
اخبار	iħbâr	مخبر	muħbir (ism-i mef'ûl gelmez)	haber veren, muħbir

Not 2: Osmanlıca ism-i mef'ûllerin son harfi sükun okunurken به bih, اليه ileyh gibi zamirli harf-i cerlerle birlikte kullanıldıkları zaman ötre-tenvin olarak okunmaktadır.

مشار	مشار اليه	müşâr	ileyh	kendisine işaret olunan, adı geçen
موقوف	موقوف عليه	mevķûf	aleyh	kendisine bırakılmış
معمول	معمول به (بها)	ma'mûl	bih (biha)	kendisiyle iş görülen

Not 3: İf'âl bâbı ile çoğul isimler için kullanılan ef'âl vezninin yazılışları aynıdır. Baştaki elif esre okunursa if'âl bâbı olur, üstün okunursa ef'âl vezni olur.

افعال	İf'âl- ef'âl.	ihbâr	if'al bâbı	haber vermek
اخبار	ahbâr	ef'âl vezni		haberler
ابعاد	ib'âd	if'âl bâbı		uzaklaştırmak
		eb'âd	ef'âl vezni	bu'udlar, uzaklar
اشعار	iş'âr	if'âl bâbı		bildirmek
		eş'âr	ef'âl vezni	şi'irler
انعام	in'âm	if'âl bâbı		ni'met vermek, ihsan etmek
		en'âm	ef'âl vezni	ni'metler, emvâl

ARAPÇA İSİMLERİN ÇOĞUL YAPILMASI

Arapçada isimler üç hal üzere bulunurlar.

- MÜFRED (Tekil):** İsmi tekil halidir. كتاب kitâb, قلم kalem, دفتر defter, جامع câmi' gibi belirsiz veya الكتاب el-kitâb, الوطن el-vaṭan, gibi belirli halde bulunan tekil isimler olabilir.
- TESNİYE (İkili Çoğul):** Arapçaya mahsustur. Türkçede, İngilizce'de, Farsçada böyle bir çoğul şekil yoktur. İki kalem, iki devlet, iki taraf demek için ayrı bir şekil kullanılması, ancak üç ve daha fazlasının cem' (çoğul) kabul edilmesi Arapçada görülür.

Bir ismi, tesniye (ikili çoğul) çoğul yapmak için, kelimenin son harfinin hareketini üstün okur ve kelimenin sonuna (ين) ye-nun eki getiririz:

دولت	devlet	دولتين	devleteyn	iki devlet
مملكة	memleket	مملكتين	memleketeyn	iki memleket
طرف	taraf	طرفين	tarafeyn	iki taraf
بحر	baħr	بحرين	baħreyn	iki deniz*
بر	berr	برين	berreyn	iki kara

★ **Dikkat:** Tesniye, çoğuldan farklı bir olaydır. Devlet kelimesini çoğul yapınız deyince دول düvel şeklinde çoğul yaparız, devleteyn demeyiz. Tesniye yapın denmişse **devleteyn** deriz. Memleket isminin tesniyesi (ikili çoğulu) memleketeyn olduğu halde, çoğulu (cem'i) memâlik ممالك şeklindedir. Bu noktaya dikkat ediniz. Tesniye ile cem'i birbirine karıştırmayınız.

★★ **Dikkat:** Tesniye eki olarak ن ا (elif-nun) da getirilebilir. Ancak bu ek çok az kullanılır:

عين	'ayn	göz	عينان	'aynân	iki göz
نام	nâm	isim	نامان	nâmân	iki isim (Ali ve Mehmet nâmân...)

3. **CEM' جمع (çoğul):** Üç ve daha fazla olan nesnelere Arapçada çoğul (cem') sayılırlar. Düzenli çoğul ve düzensiz çoğul olmak üzere isimler iki şekilde çoğul yapılırlar.

A: DÜZENLİ ÇOĞUL (Cem'-i Sâlim): Arapça isimlerde cinsiyet (erkeklik- dişilik) söz konusudur. Erkek (eril) isimlere **müzekker isimler**, dişi (dişil) isimlere **müennes isimler** denilir. Bir isim düzenli olarak çoğul yapılırken ismin erkek (müzekker) veya dişi (müennes) olduğuna bakılır. İsim erkekse sonuna (ون) vav-nun veya (ين) ye-nun getirilerek düzenli (kurallı) olarak çoğul yapılır. Dişi bir isim ise kelime sonundaki dişilik belirten te veya ha-i resmiye atılarak yerine (ات) elif-te getirilir. Şimdi düzenli çoğulu bir şema üzerinde örneklerle görebiliriz.

CEM' (Çoğul)

I. CEM'-İ SÂLİM
(Düzenli Çoğul)

II. CEM'-İ MÜKESSER
(Kırık Çoğul=
Düzensiz Çoğul)

Cem'-i Sâlim de ikiye ayrılır.

A. Cem'-i Müzekker Sâlim (Erkek İsimlerin Düzenli Çoğulu)		B. Cem'-i Müennes Sâlim (Dişi İsimlerin Düzenli Çoğulu)	
(ون) - (بن)		(ات)	
مسلم müslim	مسلمون müslimûn	مسلمة müslime	مسلمات müslimât
كافر kâfir	كافرون kâfirûn	كافرة kâfire	كافرات kâfirât
مأمور me'mûr	مأمورون me'mûrûn	مأموره me'mûre	مأمورات me'mûrât
معلم mu'allim	معلمين mu'allimîn	معلمه mu'allime	معلمات mu'allimât
مؤمن mü'min	مؤمنون mü'minûn	معامله mu'âmele	معاملات mu'âmelât
		تشكيل teşkil	تشكيلات teşkilât

Dikkat: Tesniye (ikili çoğul) eki ين ve cem'-i müzekker sâlim eki بن yazılışları birbirine benzediğinden, bir kelimenin tesniye mi yoksa cem'-i müzekker sâlim mi olduğuna cümlenin fiili yardımıyla karar verilir. Ayrıca ikinci tekil şahıs iyelik eki -ın, -in, -un, -ün için ك kâf-ı nûnî kullanılması da yanlış okumayı önler.

مؤمنين Mü'minîn veya mü'mineyn okunabilir. Cümlelerin fiili çoğul ise mü'minîn, cümlelerin fiili tesniye ise mü'mineyn okunur.

طرفين tarafeyn (iki taraf) kelimesini tarafın şeklinde okumamız yanlış olur. Çünkü ikinci şahıs iyelik eki ك kâf-ı nûnî ile gösterilir.

طرفك	tarafın	قولك	kolun	اوك	evin
آننهك	annen	دكيزك	denizin		

II. DÜZENSİZ ÇOĞUL (CEM'-İ MÜKESSER)

Buna kırık çoğul da denir. Düzenli çoğullarda kelimenin yapısı aynı kalmakta Türkçede ve Farsçada olduğu gibi kelimenin sonuna ek (ات ون, ين veya ات) getirilerek çoğul yapılmaktadır. Halbuki düzensiz çoğulda kelimenin başına, ortasına veya sonuna birtakım harfler getirilerek kelimenin şekli kırılmakta ve yeni kelime böylece türetilmektedir. ورق varak (kâğıt) اوراق evrâk (kâğıtlar). Cem'-i mükessere kırık çoğul denilmesi bu sebeptendir. Ayrıca bu tür çoğul yapmanın kesin bir kuralı yoktur. Semaî'dir. İşitilerek öğrenilir. Bir kelimenin 25'ten fazla cem'-i mükesser kalıbından hangisine sokularak çoğul yapılacağını önceden kestirmek her zaman mümkün olmaz. Bir kelime de iki bazen üç ayrı vezinde çoğul olabilir. Kesin bir kuralı yoktur. Aynı kalıpta çoğul olan kelimelerin bir arada öğrenilmesi öğrenimde kolaylık sağladığı gibi yazarken de (kalıbına göre yazacağımız için) yanlışsız yazmış oluruz. Bu sebeple cem'-i mükesser (kırık-düzensiz çoğul) kalıplarını metin içinde zaman zaman vererek ezberlemeyi kolaylaştırmayı düşünmekteyiz. Kırık çoğulun birinci kalıbı (vezni) ef'âl veznidir.

II. CEM'-İ MÜKESSER (Kırık çoğul) (Düzensiz çoğul)

1. افعال Ef'âl vezni: Üç harfli ismin başına ve ikinci harfinin sonuna elif getirilir. Birinci elifin harekesi üstündür. İnce seslilerle beraber "e", kalın seslilerle birleşirse "a", okunur. İkinci elif ise ikinci hecede uzun a "â" sesinde okunur. افعال ef'âl vezni Osmanlıcada ve bugünkü Türkçemizde yaygın olarak kullanılmaktadır.

ورق	varak	اوراق	evrâk	kâğıtlar
فعل	fi'l	افعال	ef'âl	fiiller, işler
وقف	vakf	اوقاف	evkâf	vakıflar
خبر	haber	اخبار	aḥbâr	haberler

دور	devr	devir	ادوار	edvâr	devirler, zamanlar
قلم	qalem		اقلام	aqlâm	kalemler
طفل	tıfl		اطفال	eṭfâl	çocuklar
جنس	cins		اجناس	ecnâs	cinsler
نهر	nehr	nehir	انهار	enhâr	nehirler, çaylar

Aşağıdaki kelimeleri ef'âl vezninde çoğul yapınız.

عين	'ayn	göz	طرف	ṭaraf	yön	مرض	maraz	hastalık
شكل	şekl	şekil	ولد	veled	çocuk	شخص	şahs	şahıs
وقت	vaqt	vakit	نوع	nev'	çeşit	رزق	rızq	rızık
شجر	şecer	ağaç	رقم	raqam				

Aşağıdaki ef'âl veznindeki kelimelerin ekleme eliflerini atarak tekillerini bulunuz. Anlamalarını yazınız.

اسلاف	eslâf	اقسام	aqsâm	اشعار	eş'âr	الوان	elvân
اقران	aqrân	انظار	enzâr	احزان	aḥzân	اخلاق	aḥlâq
اغيار	ağyâr	ايات	ebyât	اسباب	esbâb	اكدار	ekdâr
اسماك	esmâk	اجاب	aḥbâb	اوصاف	evşâf	اقوال	aqvâl
آلاف	âlâf	اركان	erkân	املاك	emlâk	افكار	efkâr
ابحار	ebḥâr	اغنام	ağnâm	اجسام	ecsâm	اعداد	a'dâd
اطفال	eṭfâl						

FARŞÇADA İSİMLERİN ÇOĞUL YAPILMASI

Türkçede olduğu gibi Farsçada da eşyayı belirten isimlerde erillik ve dişilik (müzekker ve müenneslik) yoktur. Gerçek anlamda erkek veya dişiye gösteren isimler için ayrı ayrı kelimeler kullanılır. مرد Merd (erkek), زن zen (kadın), خروس ḥorûs (horoz), ماكيان mâkiyân (tavuk).¹ Bu bakımdan Farsçada çoğul konusu Arapçaya nispetle çok daha basittir.

Farsçada isim canlılara delalet ediyorsa sonuna ان ilâve olunur.

¹ Ahmed Ateş, *Farsça Grameri*, Tercüman Yayınları, (İstanbul) 1982 s. 52-53; Mürsel Öztürk, *Farsça Dilbilgisi*, Ankara 1988, s. 91-96

مرغ	murg	kuş	مرغان	murgân	kuşlar
مرد	merd	adam	مردان	merdân	adamlar
شاه	şâh	hakan	شاهان	şâhân	hakanlar

Farsçada isim cansız varlıklara (nesnelere) delalet ediyorsa sonuna ها (hâ) ilave edilir.

اسياب	âsiyâb	değirmen	اسيابها	âsiyâbhâ	değirmenler
باغچه	bağçe	bahçe	باغچه ها	bağçehâ	bahçeler
خار	hâr	diken	خارها	hârâhâ	dikenler

Not: Farsçada genel olarak çoğul konusu bu kadar basit olmakla birlikte çoğulla ilgili bu kural her zaman için genel-geçer bir kural değildir. Bir çok istisnası vardır.

كاو	gâv	öküz	كاوان	gâvân	öküzler	كاوها	gâvhâ	öküzler
درخت	diraht	ağaç	درختان	dirahtân	ağaçlar			
ماه	mâh	ay	ماهيان	mâhiyan	aylar	ماهها	mahhâ	aylar

احمد رفیق لاله دوری

حیات اجتماعیہ

ہمان بوتون شعراء ادبا ومؤرخلر رجال علمیه دن یتیشمشدی. کذا خلق اکثریتله تحصیلدن محروم اولدقلری جهتله، علمایه هر طرفده فضلہ بر حرمت و رعایت کوسترلمشدی. ناسک علم و دین حقندہ پرورده ایلدکلری حس احترام، بوصنفه قارشى قلبرده دائما عظیم بر انقیاد حاصل ایله مشدی. فقط بو حس بر چوق دفعه لر مؤثرات دینیہ یی شخصی منفعتلره آلت ایدنلر طرفندن، سائق اختلال اولمق اوزره استعمال اولونمشدی.

اهالینک دیگر طبقه سنی اصناف و عوام تشکیل ایدیوردی. بوصنفده صفوتدن زیاده تعصب و جهالت اولانجه شدتی ایله حکم فرما ایدی. اکثریسی زعما معیتندہ چالیشان یکیچریلک اصنافلق ورنجبرلک ایدن خلق نعمت معارفدن رفاه مدنیتدن محروم یاشایوردی. بونلرک هم جنسلرینه خدمتلری حرب و ضربدن، وقت سفرده یغما کرلکدن

عبارتدی. شرقاً ایران جنوباً عربستان شمالاً طونه و روسیه به حتی ماجارستان ایچلرینه قدر یاییلان بو کتله بشر، سرای بروننی تریزین ایدن قباب و رواق آلتنده ذوق و صفا ایله مشغول بش اون کشینک اسیری ایدی. اوروپاده حیات اجتماعی حقهده دستورلر وضع اولوندیغی صرهده، بوتون بو کتله اهالی حقوق انسانیه دن محروم، مستبد بر پاشانک ویا بریکچیجری آغاسنک کیفنه تابع، مقهور و پریشان امرار حیات ایدیور. وبواسیرانه حیاته قارشی هیچ کیمسه نك شکایت ایتدیکی کورولمیوردی. عصرلردن بری مملکتده حکمران اولان استبداد، خلقلک افکار و دماغی اوزرنده اویوشدیریجی بر تأثیر حاصل ایتمش، دها طوغروسی دین و قورقو حکمداره محبتی مجبوریت شکلنه وضع ایله مشدی. خلقلک بو غیر اختیاری، اعتیادی مطاوعته مقابل، احوال عالمدن خبردار رجال حکومتک وظیفه سی سنلردن بری آوستریا مهاجماتی قارشیسنده ازیلن جسم وطنی قوررتارمق، مملکتده آتیسنی تأمین ایده جک بر قوت حاصل اولمادقجه کیف واستبداده تابع اولماقدی. حال بوکه اکثر رجال دولت بودقیقه یی ادراک ایده میور، حالک محافظه سنی استقبا تأمیننه ترجیح ایدیوردی.

حتی ملاجق زاده عطا افندی برادری مختار افندی نك اطلاقنی رجا ایچون بر کون افیون کیفیله باب عالی به کیدوب حضور صدر اعظمی به داخل اولدوقده متعاقبا کتخدا رفیق افندی و چاوشباشی تحسین افندی و تذکره جیلر کویا دردست و عرض و مذاکره سی الزم مصلحت وار صورتنده مجلسه دخول ایلمش لر اول ائاده افندی مشار الیه عرض رجا ایتدکده صدر اعظم همان بی محابا فتح دهان ایدوب: (آبه افندی بن نه سزی ونه قرنداشکزی ونه مفتی ونه قاضی عسکر یکزی ونه سائریکزی ییلورم. بنم علما نه لازم. آنلری سورمک نه دن اقتضا ایلدی؟ ایشته شوراده اوتوران کمسنه لر دین و دولت الدن کیتدی دیو بنی کتوردیلر وشو آدملری سورمک نظام دولتک تمیلدر شویله بویله ایتمک لازمدر دیدیلر بن دخی ایله ایتدم بوش یره بکا بددعا ایتمیک دیو طوب کبی جواب ویردیکی افندی مشار الیهک لساندن منقولدر.

Mezîdün fih Sülâsî Masdarlar

2: تفعیل TEF'ÎL BÂBÎ

ترتیب tertîb   تدریس tedrîs   تکذیب tekzîb

Tef'îl bâbında baştaki te ve sondan bir önceki ye harfi eklemeydir. Üç harfli kökün başına te getirilir. Kökün ikinci harfi ile üçüncü harfi arasına da ye getirilir.

1. Tef'îl bâbı genellikle ettirgenlik belirtir. Geçişsiz fiilleri geçişli yapar. Aslında geçişli olan fiilleri ise bir kat daha geçişli (ettirgen) yapar.

خراب	haribe	yıktı	تخریب	tahrîb	yıkma, harâb etmek
فهم	fehime	anladı	تفهیم	tefhîm	anlatmak
علم	'alime	bildi	تعلیم	ta'lîm	bildirmek, öğretmek

2. Tef'îl bâbı nispet bildirir. Bir hal ve keyfiyetin isnâdına yarar. Tasdik, doğru saymak, doğru addetmek, doğru kabul etmek, doğrudur demek, doğruluğuna hükmetmek gibi anlam taşır. Böylece صدق sıdık sıfatı bir şeye isnâd edilmiş olur.

صواب	şavâb (doğru) (صوب)	تصویب	taşvîb - doğru saymak
كذب	kizb (yalan)	تكذیب	tekzîb - yalan saymak
جهل	cehl (bilgisizlik, cehalet)	تجهیل	techîl - câhil saymak, câhildir demek, câhilliğine hükmetmek, câhillikle suçlamak

3. Tef'îl bâbı bazı sayı isimlerinden yeni mastarlar yapmaya da yarar.

واحد	vâhîd(bir) (وحد)	توحيد	tevhîd - birlemek, birleştirmek, Tevhîd
اثنين	işneyn (iki)	تثنية	teşniye - ikilemek
ثلاثة	şelâse (üç)	تثليث	teşlîş - üçlemek, Teslis
عشرة	'aşere (on)	تعشير	ta'sîr - onda birini almak

Tef'îl bâbı Osmanlıcada çok yaygın olarak kullanılmıştır. Aşağıdaki kelimeler tef'îl bâbında çok kullanılan kelimelerdendir.

شكل	şekl	تشكيل	teşkil - şekil vermek, şekillendirmek
آخر	âhîr (son)	تأخير	te'hîr - sona bırakmak geciktirmek
درس	ders	تدريس	tedrîs - ders vermek, öğretmek
كثرت	keşret (çokluk)	تكثير	tekşîr - çoğaltmak, artırmak
سهل	sehl (kolaylık)	تسهيل	teshîl - kolaylaştırmak
قرب	ķurb (yakın)	تقريب	taķrîb - yaklaştırmak
خفت	hıffet (hafiflik)	تخفيف	taħfîf - hafifletmek
عرف	'arife (bildi)	تعريف	ta'rîf - bildirmek
سلم	seleme (sâlim oldu)	تسليم	teslim - ele vermek, teslim

Aşağıdaki, tef'îl bâbındaki kelimelerin ekleme harflerini (te ve ye) atarak kökünü bulunuz. Anlamalarını araştırınız.

تأثير	te'sîr	تأجيل	te'cîl	تأديب	te'dîb	تأسيس	te'sîs
تأكيد	te'kîd	تأليف	te'lîf	تبعيل	tebcîl	تبدیل	tebdîl
تبريك	tebrîk	تبشير	tebşîr	تجدید	tecdîd	تجرید	tecrîd
تجریم	tecrîm	تجسيم	tecsîm	تجويز	tecvîz	تجهيز	techîz
تحدید	taħdîd	تحریر	taħrîr	تحريف	taħrîf	تحريك	taħrîk
تحصيل	taħsîl	تحقير	taħkîr	تحقيق	taħķîķ	تحكيم	taħķîm
تحليل	taħlîl	تحميل	taħmîl	تخصیص	taħsîs	تدقيق	tedķîķ
تدبير	tedbîr	تدهيش	tedhîş	تذهيب	tezhîb	تركيب	terķîb
ترويج	tervîc	تسجيل	tescîl	تسخير	teshîr	تسطير	tasķîr

تسكين	teskîn	تسويد	tesvîd	تشجيع	teşcî'	تشديد	teşdîd
تشويق	teşvîk	تصميم	taşmîm	تصوير	taşvîr	تطبيق	taḥbîk
تطهير	taḥîr	تعجيز	ta'cîz	تعطيل	ta'ṭîl	تعمير	ta'mîr
تعيب	ta'yîb	تفتيش	teftîş	تفصيل	tafşîl	تفويض	tefvîz
تقسيم	taqsîm	تكفير	tekfîr	توجيه	tevcih	توفيق	tevķîf

Tef'îl Babının İSM-İ FÂ'İL ve İSM-İ MEF'ÛLÛ

İf'âl bâbında olduğu gibi tef'îl bâbında da pratik olarak ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûl yapmak için:

1. Ekleme te ve ye atılır, üç harfli kök bulunur.
2. Üç harfli kökün başına mim getirilir (Mimin harekesi her zaman ötreidir). Son harf sakin olarak okunur.
3. Sondan bir önceki harf (aynel harf, kökün ikinci harfi) şedde okunur.
4. Şeddeli harf esre okunursa ism-i fâ'il, üstün okunursa ism-i mef'ûl olur.

تعليم	ta'lim	علم	معلم	mu'allim - öğretən (i. fâ'il)
				mu'allem - öğretilmiş (i. mef'ûl)
ترتيب	tertîb	رتب	مرتب	mürettib - düzelten (i. fâ'il)
				müretteb - düzeltilmiş (i. mef'ûl)
تحرير	taḥrîr	حرر	محرر	muḥarrir - yazı yazan (i. fâ'il)
				muharrer - yazılmış (i. mef'ûl)

Aşağıdaki kelimeler tef'îl bâbından ism-i fâ'ildir.

مبشر	mübeşşir	مدبر	müdebbir	مشوق	müşevvik	مفسر	müfessir
مصور	muşavvir	مؤلف	mü'ellif	مؤذن	mü'ezzin	مجدد	müceddid
محصل	muḥaşşıl	محقق	muḥaḳḳıḳ	مدقق	müdeḳḳıḳ	مفتش	müfettiş
مؤرخ	mü'erriḥ	معرفة	mu'arrif	مصدق	muşaddıḳ	موحد	muvahḥid

Aşağıdaki kelimeler tef'îl bâbından ism-i mef'ûldür.

مبشر	mübeşşer	مركب	mürekkeb	مزين	müzeyyen
مسلم	müsellem	مصرح	muşarraḥ	مرفه	müreffeh
مكدر	mükedder	مقدم	muḳaddem	مسلح	müsellaḥ
مسجل	müseccel	مبدل	mübeddel	مؤجل	mü'eccel

Alıştırmalar:

Aşağıdaki kökleri tef'îl bâbına koyunuz. Anlamalarını yazınız.

فصل faşl	فسر fesere	قبح kûbḥ	قرب kûrb
فرد ferd	فرش ferş	فرط farṭ	عيب 'ayb
عين 'ayn	غلبه galebe	عسر 'usr, usret	عشر 'aşr 'aşere
طبّق tıbbḳ	بشر beşere	علم 'alime	حمل ḥamele

Aşağıdaki kelimelerden ism-i fâ'il veya ism-i mef'ûl yapınız.

تسكين teskîn	تحصيل taḥşîl	تصوير taşvîr	تسيير tesyîr
تأثير te'sîr	تأريخ ta'rib	تزويج tezvîc	تبشير tebşîr

★ Düzensiz olan ism-i fâ'iller ve ism-i mef'ûller

مربي mürebbî	terbiye eden	مقوى muḳavvî	takviye eden, kuvvetlendiren
معلی mu'allâ	yükseltilmiş	مجلی mücellî	cilalayan, telciye eden
مقسى muḳassî	kasvet veren	مسمى musemmâ	tesmiye olunmuş, isimlendirilmiş
مربا murabbâ	terbiye olunmuş	مخلى muḥallî	tahliye eden, boşaltan
مبرى müberrâ	terbiye olunmuş, beraat ettirilmiş	مرعب murabba'	dörtlenmiş, dörtlü, kare kelimesi تربيع terbi'den ism-i mef'ûldür. Karıştırılmamalıdır.

★ Aşağıdaki ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûl olan kelimeleri tef'îl bâbına koyunuz. (Kökü bulunuz, başa "te" sonndan bir önceki harfe "ye" koyunuz ve تفعیل tef'îl harekesinde okuyunuz.)

مرخص muraḥḥaş	مصداق muşaddaḳ (muşaddıḳ)	مصرح muşarraḥ
مصنع muşanna'	مطهر muṭaḥhar	موقت muvaḳḳıt (muvaḳḳat)
موقر muvaḳḳar (muvaḳḳır)	موفق muvaffaḳ	موضح muvażzaḥ (muvażzıḥ)
مبدل mübeddil, mübeddel	مبين mübeyyin, mübeyyen	مجلد mücellid (mücelled)
مرصع muraşşa'		

چونکه مؤثر رفع ایدلمد کجه اثر دفع ایدیله مز شیخک فکرنجه
یکانه مؤثر فلاکت والده سلطانلرک امور دولته مداخله لریدر. شیخ
افندیکنک هدفی کوسم والده اولمق ایله برابر یالکز آکا منحصر دکلدی.
عمومیت اعتباریله والده سلطانلره شامل ایدی. عن اصل اجنبی و چارشى
متاعی بولنان سراییلردن برى قضاء شهزاده یه والده اولمق ایله ریاست
اموره ده کچمش اولیور. حال بوکه نه کچمشى، نه ده حال وشانى
مساعد دکلدر واوله ماز. شوکفایتسز لکلریله برابر غیر محدود بر اقتداره
مالک اولیورلر. صاغه وصوله باقمقسزین معظمات اموره مداخله
ایله یورلر. اورته لغی هرج ومرج ایدیورلردی.

شیخک فکرنجه پادشاه ارتحال ایدنجه نه قدر خاصکی قادینی
وارسه جمله سنی همان طیشاری یه چیقارمق، طشره یه مأمور اولان ارکان
دولته تزویجا استانبولدن تبعید ایتمک لازم ایدی.

غرابتی نسبتنده مناسبتی غیر منکر اولان بوادعا استانبولده درلو
غلیانلره، مناقشه لره، مضاربه لره میدان ویردی. شیخی ابتدا بیمار خانه یه
قبادیلر. صوکره مملکتته نفی و تبعید ایتدیلر. مناقشه و منازعه لر شیخ
محمودک غیبوتی ایله قپانه مادی. سکونت عودتی ایچون کوپر یلینک
قیزیل سیله لرینه احتیاج مس ایتدی. (۱)

1. Yukarıdaki metni transkribe ediniz.
2. Metinde geçen tef'îl bâbındaki kelimeleri ve tef'îl bâbından gelen ism-i fâ'ili gösteriniz.
3. Sülâsî mücerred ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûlleri gösteriniz.
4. Cem'-i mükesser olan kelimeleri gösteriniz, vezinlerini belirtiniz.

İSM-İ TAFDİL: افعال EF'AL

Arapçada mücerred sülâsî mastarlar افعال ef'al veznine sokularak ism-i tafdîl yapılır. İsm-i tafdîl, sıfatların mukayese ve üstünlük derecelerini (süperlatif) göstermek için kullanılır. Türkçede ism-i tafdîl yapmak için sıfatın başına "da-ha", "çok", "en", "en çok" gibi zarflar getiririz. Arapçada ise başa bir elif getirilerek ef'al افعال kalıbında, üstün sükûn, üstün sükûn şeklinde okuyarak ism-i tafdîl yapılır.

كبير	kebîr büyük	كبير	kiber büyüklük	أكبر	ekber en büyük
صغير	şagîr küçük	صغر	şığar küçüklük	أصغر	aşğar en küçük
عظيم	'azîm büyük (عظم)	اعظم	a'zam en büyük		
سفيل	sefil aşağılık (سفل)	اسفل	esfel en sefil		
رذيل	rezîl aşağılık (رذل)	ارذل	erzel en aşağılık		
كريم	kerîm ulu (كرم)	اكرم	ekrem en ulu		
شك	şekk şüphe (شكك)	اشك	eşekk en şüpheli		
عزت	'izzet yücelik (عزز)	اعز	e'azz en yüce		
قليل	kalîl az قلت (قلل) azlık	اقل	eqall en az		

Aşağıdaki ism-i tafdil kelimelerin köklerini bulunuz. Anlamlarını yazınız.

أكثر	ekşer	أصلح	aşlah	أفضل	efzal (efdal)	الزم	elzem
أندر	ender	أصح	eşahh	أكمل	ekmel	أشد	eşedd
أحسن	aşsen	أجهل	echel	أبله	ebleh	أحمق	aħmaq
أليق	elyağ	أقرب	aqreb	أفخم	efħam		

İsm-i tafdil vezni olan افعال ef'al veznindeki kelimeler, cem'-i mükesser vezinlerinden افعال efâ'il vezninde çoğul olurlar.

Cem-i Mükesser: 2 افعال EFÂ'İL VEZNİ

İsm-i tafdil olan kelimeler افعال efâ'il vezninde çoğul olurlar. افعال ef'al افعال efâ'il (ef'al افعال veznine bir elif daha getirilerek yapıldığına dikkat ediyoruz.)

كبیر	kebir	اكبر	ekber	اكابر	ekâbir	en büyükler
صغیر	şagîr	اصغر	aşgar	اصاغر	aşâgir	en küçükler
عظیم	azîm	اعظم	a'zam	اعاظم	e'âzım	en büyükler
رذیل	rezîl	ارذل	erzel	اراذل	erâzil	en aşağılıklar
کریم	kerîm	اکرم	ekrem	اکارم	ekârim	en ulular
جاهل	câhil	اجهل	echel	اجاهل	ecâhil	en câhiller

صدر اعظم	şadr-ı a'zam	en büyük vezir
اسافل ناس	esâfil-i nâs	insanların en aşağılıkları, ayak takımı
اقل مرتبه	eğall mertebe	en az derecede, en az ölçüde, en az
اغلب احتمال	ağleb ihtimâl	en gâlib ihtimal, en büyük ihtimal
ارشد اولاد	erşed evlâd	en reşid evlat, en büyük çocuk
اکثر زمان	ekşer zaman	çoğu zaman

صدراعظم مراد پاشا اناطولینک عصیان ایچنده کی ایالاتی درونندن کچمسنه مانع اوله ییله جک مشکلاتی ممکن اولدیغی قدر رفع ایتمک ایچون قلندر اوغله عفوینی مشعر کاغد کوندردیکی کبی قلندر اوغله نك مسقط رأسی اولان انقره سنجاق بکلکی براتنی ده ارسال ایلدی. قلندر اوغلی (علی الخصوص واز کچدیسی اولان انقره لیلردن انتقام آلمق ایچون) بو عاطفت و توجیهه مفتون اوله رق انقره یولنی سربست براقدی. قونیه ده صدراعظم بر چوق عاصیلری اعدام ایتمه ره رک قویولره آتدیردی. اختیار مراد پاشا تبریز جنکنده اوغراد یغی قصادن یادکار قالمش اولان "قویوجی" لقبه اثبات استحقاق ایتمک آرزوسنده ایدی. صدراعظمک عفو وعدیله اردو کاهنه جلب ایتمش اولدیغی ارباب عصیان آره سنده سراج زاده احمد بک نامنده بری وار ایدی. که قونیه نائبنی خنچرله قتل ایتمش، دلی احمد پاشانک سراینی یاقمش ظهور ایدن قاریشیققلر آره سنده بیك کشی اولدیرمش ایدی.

(۲)

² Hammer, J.V.; *Devlet-i Osmaniyye Tarihi (Hammer Tarihi)*, Terc: Mehmed Atâ, c. VII, İstanbul 1332 (1916), s.88.

Cem-i Mükesser 3: افاعیل EFÂ'ÎL VEZNİ

اقلیم	iklîm	اقلیم	eḳâlîm	iklimler, memleketler
اقوال	aḳvâl	اقاویل	eḳâvîl	sözler (cem'in cem'i)
استاذ	üstâz	اساتید	esâtîz	üstatlar, ustalar, hocalar
اسلوب	üsûb	اسالیب	esâlib	hareket tarzları
ابریق	ibrîḳ	اباریق	ebârîḳ	ıbrıklar
اکذوبه	ukzûbe	اکاذیب	ekâzîb	yalan sözler, yalanlar
اسناد	isnâd	اسانید	esânîd	suçlamalar, iftiralar

قلندر اوغلینک بروسه اطرافنده ایقاع ایلدیکی خسارت، استانبولده خلجان عظیمه یه باعث اولمیشدی. وزیر داود پاشا ازمیده، خضر پاشا اسکداره عزیمته مأمور اولدی. پادشاه جمله نك جنکه کیتمسنی امر ایلدی. بوکا دائر صادر اولان فرمان عالیده بالذات کتیمیه جک اولان ارباب مناصبکده کندی یرلرینه سلاحی مکمل برسواری چیقارمسی امر اولنمش ایدی. برقاچ کون عسکر طوپلاندى. لکن قلندر اوغلی جنوبه دوغری توجه ایدنجه اندیشه زائل اوله رق اوتدیر تعقیب اولنمادی. یالکز دیوانک مذاکره سی اوزرینه کله جک بهارده روم ایلی عساکر معاونه سنک صدراعظم اردوسنی تقویه ایچون حلبه کیتمسی قرارلاشدریلدى؛ کرك عسکرک کرك پاره نك مراد پاشایه وقتنده وصولی پک مهم اولدیغی جهته لکمکجی زاده بو امرک اجراسنه نظارت ایتمکه مأمور اوله رق عهده سنه روم ایلی ایالتی توجیه اولندی. قلندر اوغلی بوتداییره مطلع اوله رق لکمکجی زاده نك قره ماندن کچرکن علی الغفله اوزرینه هجوم ایتمک اوزره بوتون قوتیله او طرفه کیتدی. لکن لکمکجی زاده بر مخاطره یه اوغرامامق ایچون انقره یولنی اختیار ایتدی. مراد پاشا عاصیلرک و لکمکجی زاده نك حرکتلرندن خبر الهرق ۱ ربیع

الاول ۱۰۱۷ (۱۵ خزيران ۱۶۰۷) تاريخنده حلبدن چيقه رق مرعش حواليسنده قانسونك قومانداسنده كي مصر عسكريني وكوكسون يايلا لرنده امير يوسفك اوغلي امير حسينك طرابلس شامدن كتيرديكي سوريه فرقه سني آلدقن صوكره قلندر اوغلي وقره سعيد قومانداسنده كي اشقيا اوزرينه يوریدی. (۱)

Cem-i Mükesser 4: فعله FE'ALE VEZNİ

Fe'ale vezninde sondaki yuvarlak te, Osmanlıcada ha-i resmiye olarak okunur. فاعل fâ'il vezninde olan ism-i fâ'illerin bir kısmı bu vezinde çoğul olur.

کاتب	kâtib	کتبه	ketebe	kâtipler
ظالم	zâlim	ظلمه	zâleme	zâlimler
عاجز	'âciz	عجزه	'aceze	âcizler
کافر	kâfir	کفره	kefere	kâfirler, inkârcılar
طالب	tâlib	طلبه	talebe	isteyenler, öğrenciler
خادم	hâdim	خدمه	hademe	hizmetkârlar
وارث	vâriş	ورثه	verese	mirasçılar
جاهل	câhil	جهله	cehele	bilgisizler

Dikkat: Metinlerin sonunda bazen tarih atılmazdan evvel kâtip adını yazar: کتبه الفقير احمد (ketebehu el-fağîr Aḥmed) şeklinde. Burada kâtibin çoğulu olan کتبه ketebe şeklinde okumamak gerekir.

کتبه ketebe - kâtib'i çoğulu, kâtipler, yazıcılar
ketebehu - onu yazdı. (ketebe = yazdı; ه = hu = o)

Bazen da ismin -e hali ile fa'ale vezni karışır.

کفره kefere - kâfir'in çoğulu, kâfirler
küfr-e - inkâr'a (ism-in e hali)

مهرة mehere - mâhirler, becerikliler, (ماهر mâhir'in cem'i)
mühr-e - (ism-in e hali); mühr-e = mühr-e anlamında

Cem-i Mükesser 5: فعال FU“ÂL VEZNİ

فاعل Fâ'il veznindeki ism-i fâ'illerden bir kısmı bu vezinde çoğul olurlar.

جاهل	câhil	جهال	cühhâl	câhiller, bilgisizler
خادم	hâdim	خدام	hüddâm	hizmetkârlar
حاکم	hâkim	حکام	hükkâm	hâkimler, yargıçlar
کاتب	kâtib	کتاب	küttâb	kâtipler
نائب	nâ'ib	نواب	nüvvâb	nâibler, kadı yardımcıları
تاجر	Tâcir	تجار	tüccâr	tacirler, satıcılar
طالب	âlib	طلاب	füllâb	istekliler, öğrenciler
حاضر	hâzır	حضر	huzzâr	hazır olanlar, bulunanlar
فاجر	fâcir	فجار	füccâr	günahkarlar
حاجب	hâcib	حجاب	hüccâb	kapıcılar, perdeciler
کافر	kâfir	کفار	küffâr	kafirler, inkâr edenler
ناظر	nâzır	نظار	nüzzâr	bakanlar, vekiller

Dikkat: Fu“âl vezninin yazılışı ile fa“âl vezninin yazılışı ve fi“âl vezninin yazılışı aynıdır.

فعال	Fu“âl	حکام	hükkâm	کفار	küffâr
	Fa“âl	سیاح	seyyâh	مکار	mekkâr
	Fi“âl	جبال	cibâl	کبار	kibâr

کتاب	kitâb	kitap	نہاب	nihâb	yağmalar, nebler
	küttâb	kâtipler	nehâb	nehhâb	yağmacı

بویابده فؤاد پاشا ایله ده مخابره ایدرک اک منفی احتمال قارشى تدابير آلماکز

الزمدر. هر کون وضعتکز حقنده قیصه معلومات ویرمکزی رجا ایدرم."

عینی شیفره نك صورتنی عینی تاریخده یعنی رفیق خالد بکک قونیه والیسی جمال بکله تلغراف باشنده قو کوشدیغی صره ده، ویردیکی جوابی شیفره تلغرافده "جمال پاشا، استانبولده بعض ذوات ایله تماس ایتمک وعائله سیله کوروشمک اوزره اون کون مدتله وکندی آرزو سیله مأذوناً درسعاده کیتمشدر" دینلمکده ایدی. [وثیقه: ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳]

جمال پاشا کیتدی، فقط کله مدی. کندیسنی چوق زمان صو کره علی رضا پاشا
قاینه سنده حربیه ناظری کوره جکر.

مع التأسف بو وضعیتک شاهدی اولان و کندیسنه قوتلرک یانندن آیرلاماسی
توصیه اولنان صلاح الدین بککده بر مدت صو کره استانبوله کیتدیکنی خیر آلدق.
جمال پاشانک کوستردیکی بوسوء مثال اوزرینه ۷ تموز ۳۳۵ تاریخنده شو عمومی
تبلیغاتده بولندم:

۱- استقلاللمزی محافظه اوغرنده تشکل وعضو ایتمش اولان ملی قوتلر، هر
دورلو مداخله و تجاوزدن مصوندر. دولت وملتک مقدراتنده اراده ملیه عامل
و حاکمدر. اوردو، اشبو اراده ملیه نك تابع و خادمیدر.

۲- مفتش و قماندانلر، هرهانکی بر سیبله، قوماندان اسقاط ایدلدکلری
تقدیرده کندیلرینی استخلاف ایده جک ذوات توحید مساعی اولنه بیله جک اوصافه
مالک بولونورسه قوماندایی تودیع فقط منطقه نفوذلرنده قاهره وظائف ملیه لرنی
ایفایه دوام ایده جکلردر. عکسی تقدیرده یعنی برایکنجی ازمیر وقعه سنه میدان
ویره بیله جک کیمسه لرک تعینی حالنده، قوماندا اصلا ترک اولنمیه جق وبالعموم
مفتش و قوماندانلر طرفندن، امنیت واعتمادک صلب اولندیغی سردیله، معامله واقعه
رد اولنه جق و قبول ایدلمیه جکلدر.

۳- مملکتلمزی قولایقله اشغال مقصدینه معطوف اولمق اوزره ائتلاف
دولتلی طرفندن واقع تضيیقات نتیجه سنده، حکومت هرهانکی برقطعه
وتشکیلات عسکریه و ملیه مزى الغایه امر ویریرسه، قبول و تطبیق ایدلمیه جکلدر.

۴- آمال و غایه سی استقلال ملینک تأمیننه معطوف اولان مدافعه حقوق
ملیه ورد الحاق جمعیتلرینک و تشبئاتنک ضعف وانحلالنه بادی اوله جق هرهانکی
بر تأثیر و مداخله بی اوردو، قطعیا منع ایده جکلدر.

۵- دولت وملتک تأمین استقلالی غایه سنده، بالجمله مأمورین ملکیه دولت،
مدافعه حقوق ملیه ورد الحاق جمعیتلرینک اوردو کبی مشروع مظاهریدر. (۱)

۶- وطنک هر هانکی بر منطقه سنه، تعرض وقوعی حالنده، عموم ملت، مدافعهُ حقوقه آماده بولندیغندن بو کبی حا دثات وقوعنده توحید اجرات ایچون درحال هر طرف بربرینی اک سریع صورته خبردار ایدرک وحدت حرکات تأمین اولونه جقدر.

بو تبلیغات آناطولو و روم ایلیده بولونان بالعموم اردو و قول اردو قوماندلرینه وسائر ایجاب ایدنلره تبلیغ اولونمشدر.

§ بو تبلیغات عمومیه مزدن، بش آلتی کون صوکره، قواقدن، (ق ۳ قوماندانی رأفت) امضالی ۱۳ تموز ۱۳۳۵ ده یازلمش بر شیفره تلغراف آلدیم. تلغرافک متنی عیناً شودر:

« استنبولدن بر انکلیز کمیسیله، حرابه دائره سی رئیسی میر آلاهی صلاح الدین بک، بنی تبدیل ایتمک اوزره کلدی. بنم دخی عینی کمی ایله عودتمی نظارت أمر ایدیور. صلاح الدین بک، مقصد داخلنده چالیشه جق. وضعیت عمومیه یه نظراً قوماندانان یی مومی الیهه دوری موافق بولدم و حرابه نظارتنه خطاباً استعفامی ویردم. آیریجه تفصیلات ویریریم. سیواس استقامتنده حرکت ایدیورم. ۵ نجی فرقه قوماندانی عارف بک واسطه سیله آماسیه یه جواب ویریکز.»

افمدیلر؛ اعتراف ایتملی ییم، که بو طرز و طوردن پک ممنون اولمدم. رأفت بکک بنمله اولان مشارکت افعالی استانبولجه معلوم. بو افعالی مروج اولان برذات اونی تبدیله و همده انکلیز کمیسی ایله کلنجه، درحال ویرلمسی طبیعی اولان حکم، بو ذاتک انکلیز نقطه نظرینه خادم اوله بیله چکنه دائر کندیسنه اعتماد ایدلمش اولمسیدر. بو حکم، بر ظن مرتبه سنده اولسه دخی، رأفت بکک قوماندایی تودیعده استعجال ایتمه مسی، هیچ اولمازسه بزم ده نقطه نظرمزی آلمسی اقتضا ایدردی.

اعتماد ایدوب قوماندایی تودیع ایتدیکنه کوره ده، هیچ اولمازسه بر مدت اوندن آیرلمیوب وضعیت ونقطه نظرلمزی تماماً تلقین ایده بیله جک قدر برابر چالیشمی و کندیسنی بزمه ارتباطه قویقدن صوکره اوزاقلاشماسی معقول اولوردی، مطالعه سنده بولندیم. مع هذا، أمر واقع قارشیسنده براقیلمش اولدیغمه کوره ایکی نقطه ده تسلی آرامقله اکتفایه مجبور ایدم. برنجیسی؛ رأفت بکک تلغرافی متننده کی « صلاح الدین بک مقصد داخلنده چالیشه جق.» جمله سی، دیکری ده؛ رأفت بکک هیچ اولمزسه استانبوله کیتمه مش اولمسی ایدی.

Mezîdüñfiñ Sülâsî Masterlar:

3: مفاعلة Mufâ'ale (t) Bâbı

Mufâ'ale(t) bâbında üç harfli köke م (mim), ا (elif) ve ه (ha-i resmiye) eklenerek altı harfli master elde edilmiştir. Daha çok işdeşlik belirtir. İki veya daha çok kişi arasında karşılıklı yapılan iş ve hareketi bildirir.

خبر	habere	haber verdi	مخبره	muḥâbere	haberleşmek
حرب	harebe	savaş yaptı	محاربه	muḥârebe	savaşmak
قول	qavl	söz	مقاوله	muḥâvele	sözleşmek
كتب	ketebe	yazdı	مكاتبه	mükâtebe	yazışmak
جهد	cehede	gayret etmek vuruşmak	مجاهده	mücâhede	cihat (harb) etmek
حكم	ḥakeme	hüküm verdi	محاكمه	muḥâkeme	hükümleşmek
عون	'avn	yardım	معاونه	mu'âvenet	yardımlaşmak
ترك	terk	bırakma	متاركة	mütâreke	karşılıklı bırakma
سبق	sebeqa	ileri geçmek	مسابقه	müsâbaqa	yarışmak
عهد	'ahd	söz verme, antlaşma	معاهده	mu'âhede	karşılıklı söz vermek

★ Mufâ'ale bâbı hareketin devamlılığını bildirebilir.

ملازمت	mülâzemet	مباشرت	mübâşeret	مداومت	müdâvemet
--------	-----------	--------	-----------	--------	-----------

★★ مفاعله Mufâ'ale bâbındaki bir fiil bazen üçlü fiil ile aynı anlamda olur.

مطالبه	muṭâlebe	محافظة	muḥâfaza	مهاجرت	muhâceret
مسافرت	müsâferet	مشاهده	müşâhede	مسامحه	müsâmaḥa
مواصلت	muvâşalat	مباينت	mübâyenet		

★★★ مفاعله Mufâ'ale bâbındaki fiiller geçişli ve geçişsiz olabilirler.

عمل	'amel	iş, hareket	معامله	mu'âmele	bir harekette bulunma
قياس	kıyâs	ölçme	مقايسه	muqâyese	kıyaslamak

مفاعله Mufâ'ale bâbının ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûlü

Sondaki ha-i resmiye (veya ت=ه) atılır. Son harfin harekesi sükûn (cezmi) olur. Sondan bir önceki harf esre okunursa ism-i fâ'il, üstün okunursa ism-i mef'ûl olur. Ancak bu bâbdan ism-i mef'ûl çok az gelir.

مشاهده	müşâhede	مشاهد	müşâhid	gözle gören
			müşâhed	gözle görülen
مخابره	muḥâbere	مخابر	muḥâbir	haber veren
			muḥâber	i.m. kullanılmaz
محافظة	muḥâfaza	محافظ	muḥâfiz	koruyan
			muḥâfez	i.m. kullanılmaz
مخاطبه	muḥâṭaba	مخاطب	muḥâṭıb	birine söz söyleyen
			muḥâṭab	kendisine söz söylenilen
مناسبه	münâsebe	مناسب	münâsib	uygun olan
موافقت	muvâfaqat	موافق	muvâfiq	uygun, uyan
مهاجرت	muhâceret	مهاجر	muhâcir	göç eden

★ Not: Dikkat!

مفاعل	mufâ'il - (mufâ'al)	
	mufâ'ale ism-i fâ'ili	
	mefâ'il ism-i mekân olan bazı kelimelerin çoğulu	
مشاهد	müşâhid (müşâhed)	gözle gören (gözle görülen)
	meşâhid (meşhed'den)	şehitlikler
محاکمه	muḥâkeme	iki tarafı dinleyip hüküm verme
محاکم	meḥâkim-	mahkemeler
	(mahkeme'nin cem'-i mükesseri)-	

Mufâ'ale(t) bâbına yeni örnekler:

معاقده	mu'âkade	معارفه	mu'ârefe	معانده	mu'ânede (inatçılık etmek)
معاشرت	mu'aşeret	معاشقه	mu'âşaqa	مضاربه	mudârebe
مغايرت	muğâyeret	مهاجرت	muhâceret	مهاجمه	muhâceme
مخالفت	muḥâlefet	مخاطره	muḥâṭara	محاورة	muḥâvere
مقاربت	muḳârabet	مماثلت	mümâşelet	ملاحظه	mülâhaza
ملازمت	mülâzemet	ملايمت	mülâyemet	ممانعت	mümâna'at
منافرت	münâferet	منافقه	münâfaqa	مناقله	münâqale
مناقشه	münâḳaşa	مناصفه	münâṣafe	مناسبت	münâsebet
مناظره	münâzara	مراجعت	mürâca'at	مساعده	müsâ'ade
مصادره	müşâdere	مسارعت	musâra'at	مصالحه	müşâlaḥa

Aşağıdaki kelimeleri ism-i fâ'il yapınız.

مشابهت	müşâbehet	مطالعه	muṭâla'a	متارکه	mütâreke
متابعت	mutâba'at	مظاہرت	müzâheret	مزاحمه	müzâḥame
معادلت	mu'âdelet	معاهده	mu'âhede	معارضه	mu'âraza
معاونت	mu'âvenet	معاینه	mu'âyene	مضاربه	muzârebe
مخالفت	muḥâlefet	مقارنت	muḳârenet	مقاتله	muḳâtele

Mufâ'ale bâbındaki kelimeler çoğul yapılırken sonundaki ha-i resmiye (ve-ya te) atılır ve yerine elif-te getirilir.

مقاطعه	muḳâta'a	مقاطعات	muḳâta'ât
مخابره	muḥâbere	مخابرات	muḥâberât
مقاوله	muḳâvele	مقاولات	muḳâvelât
مقایسه	muḳâyese	مقیاسات	muḳâyesât

Cem'-i Mükesser 6: فعلا FU'ALÂ VEZNİ

فعل Fa'il ve فاعل fâ'il veznindeki bazı ism-i fâ'iller bu vezinde çoğul olurlar. Osmanlıcada sondaki hemze düşer.

عالم	'âlim	علما	'ulemâ	âlimler
جاهل	câhil	جهلا	cühelâ	bilgisizler cahiller
فاضل	fâzıl	فضلا	füzelâ	faziletli, erdemliler
صالح	şâlih	صلحا	şulehâ	iyi kimseler, salihler
قديم	kadîm	قدما	ķudemâ	eskiler
سفير	sefir	سفرا	süferâ	elçiler
امير	emîr	امرا	ümerâ	komutanlar
كبير	kebîr	كبرا	küberâ	büyükler
غريب	garîb	غربا	ķurebâ	garipler, kimsesizler
فقير	faķîr	فقرا	fuķarâ	fakirler
شريك	şerik	شركا	şürekâ	ortaklar
نديم	nedîm	ندما	nüdemâ	söz arkadaşları
شهيد	şehîd	شهدا	şühedâ	şehitler
وزير	vezîr	وزرا	vüzerâ	vezirler
حكيم	ķhakîm	حكما	ķhükemâ	bilgeler, şerefli kimseler
وكيل	vekîl	وكلا	vükelâ	vekiller
شريف	şerîf	شرفا	şürefâ	şerefli kimseler
قرين	ķarîn	قرنا	ķurenâ	yakınlar, yakın kimseler
شاعر	şâ'ir	شعرا	şu'arâ	şâirler

Cem'-i Mükesser 7: افعلا EF'İLÂ VEZNİ

Aşağıdaki nâkıs (bozuk) ism-i fâ'iller افعلا ef'ilâ vezninde çoğul olurlar. Sondaki hemze Osmanlıcada düşer.

ولى	velî	اوليا	evliyâ	veliler, ermişler
ذكى	zekî	اذكيا	ezkiyâ	zeki kimseler
شقى	şakî	اشقيا	eşķiyâ	yol kesenler
غنى	ķanî	اغنيا	aķniyâ	zenginler
قوى	ķavî	اقويا	aķviyâ	kuvvetliler
نبى	nebî	انبيا	enbiyâ	Peygamberler
غبى	ķabî	اغبيا	aķbiyâ	ahmak kimseler

صفي	şafi	اصفيا	aşfiyâ	saflar, temiz kimseler
قريب	qarîb	اقربا	aqribâ	yakın kimseler; akraba
تقى	taqî	اتقيا	atqiyâ	günahtan çekinenler

Cem'-i Mükesser 8: فَعُولُ FU'ÛL VEZNİ

علم	'ilm	علوم	'ulûm	bilgiler
امر	emr	امور	umûr	işler
بيت	beyt	بيوت	büyût	evler
حرف	ḥarf	حروف	ḥurûf	harfler
دين	deyn	ديون	düyûn	borçlar
سيف	seyf	سيوف	süyûf	kılıçlar
صيف	şayf	صيوف	şuyûf	yaz mevsimler
نقد	nakd	نقود	nukûd	nakit paralar
عقل	'aql	عقول	'uqûl	akıllar
قلب	qalb	قلوب	qulûb	kalpler
قيد	qayd	قيود	quyûd	kayıtlar
ملك	melik	ملوك	mülûk	padişahlar
وجه	vech	وجوه	vücûh	yüzler, ileri gelenler
فتح	feth	فتوح	fütûḥ	fetihler
جند	cünd	جنود	cünûd	askerler
جيش	ceyş	جيوش	cüyüş	askerler
عيب	'ayb	عيوب	'uyûb	ayıplar
رسم	resm	رسوم	rüsûm	resimler, vergiler
نجم	necm	نجوم	nücûm	yıldızlar
قبر	qabr	قبور	qubûr	mezarlar
شرط	şart	شروط	şürûṭ	şartlar
نفس	nefs	نفوس	nüfûs	nefisler, kişiler
سطر	saṭr	سطور	sütûr	satırlar

Aşağıdaki kelimeleri fu'ûl vezninde okuyunuz.

طيور، دروس، بروج، شروح، شهور، شهود، فصول، بحور،
اصول، فلوس، طنون، كسور، نقوش، فيوض

Cem'-i Mükesser 9: فعال Fİ'ÂL VEZNİ

جبل	cebel	جبال	cibâl	dağlar
رجل	recül	رجال	ricâl	adamlar
بلده	belde	بلاد	bilâd	ülkeler
عبد	'abd	عباد	ibâd	kullar, köleler
دار	dâr	ديار	diyâr	yerler (evler)
كبير	kebîr	كبار	kibâr	büyükler
صغير	şağîr	صغار	şığâr	küçükler
سهم	sehm	سهام	sihâm	oklar
عظيم	'azîm	عظام	'izâm	büyükler, ulular
كريم	kerîm	كرام	kirâm	cömert kimseler
ريح	rih	رياح	riyâh	yeller, rüzgarlar

Aşağıdaki kelimeleri fi'âl vezninde okuyunuz.

قلاع، تلال، نقاط، نكات، نعال، نيام، بحار، رماح، جمال

★	فعال	fi'âl	fa''âl şeklinde farklı okunuşlara dikkat ediniz.
	بحار	bihâr	denizler, bahr'ler
		baḥḥâr	denizci
★★	كلاب	kilâb	kelb'ler, köpekler
		gülâb	gül+âb (su) = gül suyu
		külâb	çengel gibi cerrâh aleti
		kelâb	kuduz hastalığı, şeklinde değişik kalıplarda Arapça veya Farsça isimler de olabilir.

Cem'-i Mükesser 10: افعله EF'ÎLA VEZNİ

سلاح	silâh	اسلحه	esliḥa	silahlar
زمان	zamân	ازمنه	ezmine	zamanlar
مكان	mekân	امكنه	emkine	oturulacak yer

قماش	ķumâş	اقمشه	aķmişe	kumaşlar
لسان	lisân	السنه	elsine	lisanlar, diller
لباس	libâs	البسه	elbise	giyecekler
جواب	cevâb	اجوبه	ecvibe	cevaplar

Aşğıdaki kelimeleri ef'ila vezninde okuyunuz.

ادويه، اثنيه، ابنیه، امتعه، اشربه، اسئله، امئله، الویه

Cem'-i Mükesser 11: فعائل FE'Â'İL VEZNİ

Osmanlıcada sonraki hemzenin bazen ye ile yazıldığını görmekteyiz. Vezâ'if, vezâyif örneğinde olduğu gibi.

وظیفه	vazîfe	وظائف	vezâ'if	vazifeler, görevler
نتیجه	netîce	نتائج	netâ'ic	neticeler, sonuçlar
صحیفه	şahîfe	صحائف	şahâ'if	sayfalar
رساله	risâle	رسائل	resâ'il	küçük kitaplar
حقیقت	hakîkat	حقائق	hakâ'ik	gerçekler, hakikatler
شریطة	şerîta	شرائط	şerâ'iṭ	şartlar
واسطه	vâsıta	وسائط	vesâ'iṭ	araçlar, vasıtalar
عقیده	'aķîde	عقائد	'aķâ'id	inanışlar
قبیله	ķabîle	قبائل	ķabâ'il	kabileler
عشیرت	'aşîret	عشائر	'aşâ'ir	aşiretler
حدیقه	hadîķa	حدائق	hadâ'ik	bahçeler

Aşğıdaki kelimeleri fe'â'il vezninde okuyunuz. Anlamaları bulunuz.

سفائن، دلائل، رذائل، حبات، غرائب، عجائب، فضائل، نفائس، مدائن،
وئائق، وسائل، لطائف، قصائد، علائم، نبائر، ظرائف، دفائن، سحائب، ضمائر

Cem'-i Mükesser 12: فواعل FEVÂ'İL VEZNİ

عاقبت	'âķıbet	عواقب	'avâķıb	gelecekler
ساحل	sâķil	سواحل	sevâķil	sahiller
شاهد	şâhid	شواهد	şevâhid	şahitler

قاعده	qā'ide	قواعد	qavâ'id	kurallar
خاتم	hâtem	خواتم	havâtım	mühürler
عالم	'âlem (dünya)	عوالم	'avâlim	dünyalar
جانب	cânib	جوانب	cevânib	yönler
خاطر	hâtır	خواطر	havâtır	hatıralar
تابع	tâbi'	توابع	tevâbi'	uyanlar
ثابتة	şâbite	ثوابت	sevâbit	kanıtlanmış şeyler
جامع	câmi'	جوامع	cevâmi'	camiler
حادثة	hâdiçe	حوادث	havâdiç	olaylar
شاهقه	şâhika	شواحق	şevâhık	tepeler, doruklar
سابقه	sâbıka	سوابق	sevâbık	geçmişler
طائفه	taş'ife	طوائف	taşvâ'if	topluluklar
ظاهرة	zâhire	ظواهر	zavâhir	açık şeyler
عارضه	'ârıza	عوارض	'avârız	olağanüstü durumlar
خاصه	hâşşa	خواص	havâşş	haslar

★★ 13 فواعیل وزنی FEVÂ'İL VEZNİ

قانون	qânûn	قوانین	qavânîn	kanunlar
تاریخ	ta'rih	تواریخ	tevârîh	tarihler
فانوس	fânûs	فوانیس	fevânîs	fanuslar
خاقان	hâkân	خواقین	havâqîn	hakanlar, hükümdarlar
دیوان	dîvân	دواوین	devâvîn	divanlar
خاتون	hâtûn	خواتین	havâtîn	hatunlar, zevceler

★ 14 فعالل وزنی FE'ÂLİL VEZNİ

بلبل	bülbül	بلابل	belâbil	bülbüller
دفتر	defter	دفاتر	defâtir	defterler
ترجمه	terceme	تراجم	terâcim	tercümeler
عسکر	'asker	عساكر	'asâkir	askerler
درهم	dirhem	دراهم	derâhim	dirhemler

عندليب	'andelib	عنادل	'anâdil	bûlbüller
سلسله	silsile	سلاس	selâsil	silsileler, rütbeler, sıralar
جوهر	cevher	جواهر	cevâhir	cevherler
عنصر	'unşur	عناصر	'anâşır	unsurlar
هيكل	heykel	هايكل	heyâkil	heykeller

★★ 15 فعاليل وزني FE'ÂLÎL VEZNİ

دكان	dükkân	دكاكين	dekâkîn	dükkanlar
فردوس	fırdevs	فراديس	ferâdis	cennetler
قندیل	qandîl	قنادیل	qanâdil	kandiller
دينار	dînâr	دنانيير	denânîr	dinarlar
قرطاس	qırtaş	قراطيس	qarâtîs	kağıtlar
جمهور	cumhûr	جماهير	cemâhîr	halklar
عصفور	'uşfûr	عصافير	'aşâfir	serçeler
بستان	bostân	بساتين	besâtîn	bostanlar
رهبان	ruhân	رهايبن	rehâbîn	rahipler
صندوق	şandûq	صناديق	şanâdiq	sandıklar
شیطان	şeytân	شياطين	şeyâtîn	şeytanlar
قربان	qurbân	قرايبن	qarâbîn	kurbanlar
قنطره	qanţara	قناطير	qanâţir	büyük köprüler
سلطان	sultân	سلاطين	selâtîn	padişahlar, sultanlar

ÇOĞUL KALIPLARI

Tekil		Çoğul	
Son hece kısa		Son hece kısa	
مکتب	mekteb	مکاتب	mekâtib
جوهر	cevher	جواهر	cevâhir
Son hece uzun		Son hece uzun	
مکتوب	mektûb	مکاتیب	mekâtib
سلطان	sultân	سلاطين	selâtîn

Mezîdûn Fih Sülâsî Masterlar 4: انفعال İNFİ'ÂL BÂBİ

Üç harfli fiillere harf eklenilerek oluşturulan 4. bâb olan infî'âl bâbı genellikle dönüşlülük (açılmak, ayrılmak gibi) bazen de edilgenlik belirtir (kırılmak) gibi. Baştaki elif, nun ve sondan bir önceki elif eklemedir.

كسر	kesere	kırdı	انكسار	inkisâr	kırılmak
قلب	qalebe	değiştirdi	انقلاب	inqılâb	değişmek
قيد	qayd	bağ	انقياد	inqıyâd	boyun eğmek
قطع	qata'a	kesti	انقطاع	inqıtâ'	kesilme, kesintiye uğrama
جذب	cezbe	çekim	انجذاب	incizâb	çekilme
فهم	fehime	anladı	انفهام	infihâm	anlaşılma
عدم	'adem	yokluk	انعدام	in'idâm	yok olmak
كشف	keşf	açma	انكشاف	inkişâf	açılmak
طبق	tıbbı	uygun	انطباق	inţibâq	uygun gelmek, uydurmak
فصل	faşl	bölüm	انفصال	infişâl	ayrılmak

★

انشقاق	inşikâq	yarılma	انفراد	infirâd	yalnız olma
انفراق	infirâq	ayrılma	انبساط	inbisât	yayılma
انفساخ	infisâh	bozulma	انعقاد	in'ikâd	bağlanma
انحلال	inhilâl	çözülme	انعكاس	in'ikâs	geri dönmek
انفتاح	infitâh	açılma	انصراف	inşirâf	çekilme
انضباط	inzibât	yolunda olma	انطباع	inţibâ'	basılma
انحصار	inhişâr	hasr olunma	fiilleri de infî'âl bâbındadırlar.		

★ انزوا inzivâ bir köşeye çekilmek, انجلا incilâ parıldamak fiilleri illetli fiillerden inf'âl bâbında kelimelerdir. Sondaki hemze düşmüştür.

★★ انفعال İNFİ'ÂL BÂBININ İSM-İ FÂ'İLİ منفعل münfa'il vezninde gelir. (Ekleme elifler atılır, birinci elifin yerine “م” mim getirilir. Mim'in hareketi her zaman ötre, son harfin hareketi ise sükun (cezm) olur. Sondan bir önceki harf esre okunursa ism-i fâ'il olur. Bu bâbdaki fiiller geçişsiz olduğu için bu bâbdan ism-i mef'ûl gelmez. İsm-i fâ'iller ise ism-i mef'ûl gibi bir anlam taşırlar. Bu sebeple kelimeyi ism-i mef'ûl okumak “galat-ı fâhiş” olur. Çünkü bu bâbtan hiçbir şekilde ism-i mef'ûl gelmez.

انكسار	inkisâr	منكسر	münkesir	kırılan
انشراح	inşirâh	منشرح	münşeriğ	ferah olan, sıkılmayan
انعكاس	in'ikâs	منعكس	mün'akis	dönen, aks eden
انفتاح	infitâh	منفتح	münfetiğ	açılan, feth olunan
انقلاب	inqılâb	منقلب	münqalib	dönen, değişen

قسم	kısım	انقسام	inqısâm	منقسم	münqasim	bölünen
حصر	hâşr	انحصار	inhişâr	منحصر	münhâşir	hasr edilen, ayrılan
درج	derc	اندراج	indirâc	مندرج	münderic	dahil olan, yer alan
زاویه	zâviye	انزوا	inzivâ	منزوی	münzevî	bir köşeye çekilen
فك	fekk	انفكاك	infikâk	منفك	münfekk	ayrılan
شق	şakğ	انشقاق	inşikâğ	منشق	münşakğ	yarılan

İSM-İ MEKÂN : اسم مکان

Fiillerin cereyan ettikleri yeri bildiren kelimelere ism-i mekân denilir. İsm-i mekân yapmak için kullanılan dört veznin ikisi kıyâsî, ikisi semaîdir.

I. مَفْعَل MEF'AL VEZNİ: (Kıyâsî)

كتب	ketebe	مكتب	mekteb	yazı yazılan yer
سكن	sekene	مسكن	mesken	oturulacak yer
عبد	(عبادت)	معبد	ma'bed	ibadet yeri, tapınak
طباخت	tıbâhat	مطبخ	mağbah	yemek pişirecek yer, mutfak
دخول	duğûl	مدخل	medğal	giriş yeri

مأخذ	me'ḥaz	bir şeyin alındığı yer	منفذ	menfez	geçecek yer
مخرج	maḥrec	çıkacak yer	منبع	menba'	kaynama yeri, kaymak
معبر	ma'ber	geçecek yer	مركز	merkez	saplama yeri
مجمع	mecma'	toplanma yeri	مقطع	maḳṭa'	kesme yeri

II. مَفْعِل MEF'İL VEZNİ: (Kıyâsî)

جلس	celese	مجلس	meclis	oturacak yer	
نزل	nezele	منزل	menzil	inecek yer, inme yeri, menzil	
وضع	vaza'a	موضع	mevzi'	koyacak yer, yer	
ولادت (ولد)	vilâdet	مولد	mevlid	doğum yeri	
رجعت	ric'ât	مرجع	merci'	dönülecek, başvurulacak yer	
شرق	şark	مشرق	maşrıḳ	güneşin doğduğu yer, doğu	
موصول	mevşıl	كavuşacak yer	موقف	mevḳıf	durulacak yer
محفل	maḥfil	toplantı yeri	مسجد	mescid	secde edilecek yer

III. مَفْعَلت MEF'ALET VEZNİ: (Semâ'î)

طبع	ṭab'	مطبعة	maṭba'a	basma yeri, matbaa
حکم	ḥakeme	محكمة	maḥkeme	hüküm verilen yer
درسه	derese	مدرسه	medrese	ders okunan yer, okul
ملك	mülk	مملكة	memleket	mülk edinilen yer, memleket, devlet toprağı
شجرة	şecere	مشجرة	meşcere	ağaçlık

IV. مَفْعَلت MEF'İLET VEZNİ: (Semâ'î)

نزل	nezele	منزلة	menzilet (menzile)	inilecek yer, menzil
سير	seyr	مسيرة	mesîre	gezilecek yer
هلاک	helâk	مهلكة	mehlike	helâk olunacak yer, tehli- keli yer, savaş alanı

★★ İSM-İ MEKÂN OLAN KELİMELER مفاعل MEFÂ'İL vezninde çoğul olurlar.

مكتب	mekteb	مكاتب	mekâtib	مركز	merkez	مراكز	merâkiz
مجلس	meclis	مجالس	mecâlis	منزل	menzil	منازل	menâzil
محكمة	maḥkeme	محاكم	meḥâkim	مدرسه	medrese	مدارس	medâris

Dikkat:

mefâ'il, ism-i mekân'ın çoğulu

مفاعل mufâ'il, mufâ'ale'den ism-i fâ'ili aynı yazılırlar. Mufâ'ale bâbına tekrar bakınız.

Cem-i Mükesser 16: مفاعل MEFÂ'İL VEZNİ

İsm-i mekân vezinlerindeki (mef'al, mef'il, mef'alet, mef'ilet) bütün kelimeler mefâ'il vezninde çoğul olurlar.

مكتب	mekteb	مكاتب	mekâtib	okullar
مجلس	meclis	مجالس	mecâlis	topluluklar
مبلغ	meblağ	مبالغ	mebâliğ	nakit paralar
مخرج	maḥrec	مخارج	meḥâric	çıkış yerleri
مخزن	maḥzen	مخازن	meḥâzin	mahzenler
مذهب	mezheb	مذاهب	mezâhib	mezhebler
مركز	merkez	مراكز	merâkiz	merkezler
منبع	menba'	منابع	menâbi'	kaynaklar
مسكن	mesken	مساكن	mesâkin	evler
مسند	mesned	مساند	mesânid	dayanacak yerler
مصرف	maşraf	مصارف	meşârif	masraflar
منصب	manşib	مناصب	menâşib	makamlar
معدن	ma'den	معادن	me'âdin	ma'denler
مقبر	maḳber	مقابر	meḳâbir	mezarlar
مقصد	maḳşad	مقاصد	meḳâşid	gayeler
مصدر	maşdar	مصادر	meşâdir	çıkış yerleri
موسم	mevsim	مواسم	mevâsim	mevsimler

مطلب	maṭlab	مطالب	meṭâlib	istekler
محكمة	maḥkeme	محاكم	meḥâkim	mahkemeler
مدرسه	medrese	مدارس	medâris	medreseler
مرتبه	mertebe	مراتب	merâtib	dereceler
معرفت	ma'rifet	معارف	ma'ârif	bilgiler
مملکت	memleket	ممالك	memâlik	ülkeler
مفخرت	mefḥaret	مفاخر	mefâḥir	öğünülecek şeyler
مرحله	merḥale	مراحل	merâḥil	merhaleler
منزلت	menzilet	منازل	menâzil	konak yerleri

★ ★ 17- مفاعيل وزنی MEFÂ'İL VEZNI

مکتوب	mektûb		مکاتیب	mekâtîb	
مجنون	mecnûn		مجانین	mecânîn	
مضمون	maẓmûn	içerik	مضامين	meẓâmîn	
معجون	ma'cûn		معاجين	me'âcîn	macunlar
مقدار	miḡdâr		مقادير	meḡâdir	
مفتاح	miftâḥ	anahtar	مفاتيح	mefâtîḥ	anahtarlar
محراب	miḥrâb		محاريب	meḥârib	mihraplar
مقراض	mıḡrâz	makas	مقاريض	meḡârîz	makaslar
مشهور	meṣḥûr		مشاهير	meṣâḥîr	ünlüler

18- تفاعيل وزنی TEFÂ'İL VEZNI

تصوير	taṣvîr	تصاویر	teṣâvîr	resimler
تمساح	timsâḥ	تماسيح	temâsiḥ	timsahlar
تمثال	tımṣâl	تمائيل	temâṣîl	semboller
تبشير	tebşîr	تباشير	tebâşîr	müjdeler
تركيب	terkîb	تراکيب	terâkîb	bileşikler
تکليف	teklîf	تکاليف	tekâlîf	vergiler
تصنيف	taṣnîf	تصانيف	teṣânîf	sınıflandırmalar
تقرير	taḡrîr	تقارير	teḡârîr	yazılar

(★ Kök: 1) 19 فعل وزنی FU'AL VEZNİ

شبهه	şübhe	شبه	şübeh	şüpheler
جمله	cümle	جمل	cümel	cümleler
زمره	zümre	زمر	zümer	zümreler
قبه	ķubbe	قبي	ķubeb	kubbeler
رتبه	rütbe	رتب	rüteb	rütbeler
صورت	şûret	صور	şuver	resimler
تحفه	tuħfe	تحف	tuħaf	hediyeler
امت	ümmet	امم	ümem	ümmetler
دولت	devlet	دول	düvel	devletler
قریه	ķarye	قرى = قرا	ķurâ	köyler

(Kök: 2) 20 فعل وزنی Fİ'AL VEZNİ

قطعه	ķıt'a	قطع	ķıta'	parçalar
محنت	miħnet	محن	miħen	sıkıntılar
نعمت	ni'met	نعم	ni'am	iyilikler
فرقه	fırķa	فرق	fıraķ	
قیمت	ķıymet	قیم	ķıyem	
فتنه	fitne	فتن	fiten	
حيله	ħıle	حیل	ħıyel	
حکمت	ħikmet	حکم	ħikem	

(Kök: 3) 21 فعل وزنی FU'UL VEZNİ:

رسول	resûl	elçi	رسل	rusûl	elçiler
کتاب	kitâb		کتب	kütüb	kitaplar
سفینه	sefine	gemi	سفن	süfün	gemiler
اسد	esed	aslan	اسد	üsüd	aslanlar
طریق	ṭarîķ	yol	طرق	ṭuruķ	yollar

22: افاعله وزنى EFÂ'ÏLE VEZNI

استاذ	üstâz	اساتذه	esâtize	ustalar, üstadlar
ابليس	iblis	ابالسه	ebâlise	şeytanlar

23: افعل وزنى EF'ÛL VEZNI

نجم	necm	انجم	encüm	yıldızlar
نفس	nefs	انفس	enfüs	nefsler, canlar
شهر	şehr	اشهر	eşhür	aylar
رجل	ricl	ارجل	ercül	ayaklar
نهر	nehr	انهر	enhür	nehirler
لسان	lisân	السن	elsün	diller
بحر	baħr	ابحر	ebħur	denizler

24: فعات وزنى FU'ÂT VEZNI

عاصى	'âşî	عصات	'uşât	isyancılar
قاضى	ķāzî	قضات	ķuzât	kadılar
والى	vâlî	ولات	vülât	valiler
غازى	gâzî	غزات	guzât	gaziler
داهى	dâhî	دهات	duhât	dâhiler

25: افلا وزنى EFİLLÂ VEZNI

طبيب	ṭabîb	اطبا	eṭıbbâ	doktorlar
حبيب	ḥabîb	احبا	aḥıbbâ	dostlar
شرير	şerir	اشرا	eşırrâ	en kötüler
شديد	şedîd	اشدا	eşıddâ	en şiddetliler

26: افله وزنى EFİLLE VEZNI

سرير	serîr	اسره	esirre	tahtlar
سنان	sinân	اسنه	esinne	mızraklar, süngüler

Not 1: Arapçada bazı kelimeler hem cem'-i müennes sâlim olarak (ت) ile çoğul olur, hem de cem'-i mükesser kalıbına çoğul olurlar.

★	مكتوب	mektûb	مكاتيب	mekâtîb	mektuplar
	مكتوب	mektûb	مكتوبات	mektûbât	mektuplar
★	تكليف	teklîf	تكاليف	tekâlîf	vergiler, teklifler
	تكليف	teklîf	تكليفات	teklîfât	vergiler, teklifler

Not 2: Ekleme harf almış bazı mücerred sülâsî masterlarla, bütün mezîdün fih masterlar (ات) ile cem'-i müennes sâlim olarak çoğul olurlar.

وقوع	vuqû'	وقوعات	vuqû'ât	olaylar
كمال	kemâl	كمالات	kemâlât	olgunluklar
اخراج	ihrâc	اخراجات	ihrâcât	dış satımlar
انقلاب	inqılâb	انقلابات	inqılâbât	değişiklikler
معامله	mu'âmele	معاملات	mu'âmelât	hareketler

Not 3: Cem'-i mükesser vezinlerinden 3 tanesi, üçlü kök şeklinde gelmektedir. Yazılışları aynı olan bu çoğullar hareketleri ile ayrılırlar.

fu'al	جمل	cümel	دول	düvel
فعل	قيم	kıyem	فتن	fiten
fu'ul	كتب	kütüb	طرق	tırux (yollar)

Not 4: فعال fi'âl vezni ile فعال fu''âl vezninin yazılışları şedde kullanılmadığı için aynıdır. Ayrıca mübâlağa ism-i fâ'il vezni olan فعال fa''âl vezninin de yazılışı aynı olduğundan bu üç vezni birbirine karıştırmamak gerekir.

fi'âl (cem-i mükesser)	جبال	cibâl	قلاع	kılâ'
فعال fu''âl (cem'-i mükesser)	طلاب	tıllâb	جهال	cühhâl
fa''âl (mübâlağa)	سياح	seyyâh	مكار	mekkâr

Not 5: İsm-i tafdil vezni olan افعال ef'al vezni ile, cem-i mükesserden افعال ef'ül vezninin yazılışları aynıdır.

افعل	ef'al (ism-i tafdil)	اشهر	eşher	en meşhur, en ünlü
	ef'ül (cem'-i mükesser)	اشهر	eşhür	şehr'in çoğulu, aylar

Not 6: İsm-i mekân kelimelerin çoğulu için kullanılan مفاعل mefâ'il vezni ile مفاعله mufâ'ale bâbının ism-i fâ'il ve ism-i mef'ülü (مفاعل mufâ'il-mufâ'al) aynı şekilde yazılırlar.

	mefâ'il	مشاهد	meşâhid	meşhedler, şehitlikler
مفاعل	mufâ'il (mufâ'al)	مشاهد	müşâhid müşâhed	müşâhede eden, gören görülen

Not 7: Bazı kelimelerin tekili ile çoğulu yazılış bakımından aynıdır.

اسد	esed	aslan
	üsüd	aslanlar

Not 8: Bazı kelimeler aynı şekilde yazıldıkları halde hareke değişikliği ile farklı anlamlara gelmektedir.

جمل	cemel (fa'al vezninde isim)	deve
	cümel (cem'-i mükesser fu'al vezninde)	cümleler

Not 9: Fâ'il vezninde bulunan ism-i fâ'il kelimeler bazen iki veya üç vezinde birden çoğul olabilirler.

		جهله	cehele	(فعله fa'ale vezninde)
جاهل	câhil	جهال	cühhâl	(فعال fu'âl vezninde)
		جهلا	cühelâ	(فعلا fu'alâ vezninde)

Not 10: Cem'-i mükesserden فعله fa'ale vezni ile ismin e, a hali aynı şekilde yazılmaktadır.

★	طلبه	talebe	طالب	tâlib'in çoğulu	talipler, öğrenciler
		تaleb'e	طلب	taleb	istek, ismin e hali, isteğe
★	كفره	kefere	كافر	kâfir'in çoğulu	kâfirler, inkârcılar
			كؤفر	küfr'e küfr	inkâr, ismin e hali inkâra

Not 11: Bazı isimler iki veya üç ayrı vezinde çoğul olabilmektedir.

بحر	baħr	deniz	بحار	biħâr	denizler	ابحور	ebħur
بحور	buħûr	denizler	ابجار	ebħâr	denizler		
صحيفه	şahife	sayfa	صحائف	şahâ'if	صحف	şuhuf	sayfalar
سفينه	sefine	gemi	سفائن	sefâ'in	سفن	süfün	gemiler
نقطه	noqta	nokta	نقاط	niqâţ	نقط	nuqâţ	noktalar

ویردی. اشقیا بوغازدن کلورات صحراسنه رجعته مجبور اولوب اوراده بردها جنکه باشلادیلر سده یکیدن بوزیله رق بتون آغیرلقلرینی ترک ایله قاچدیلر. اوچ کون تعقیب وبرچوغی دردست ایدیلرک صدراعظمک بو اوچ کون مدتده قرارگاه اتخاذ ایتمش اولدیغی صحراده اطروفه حرب اولمق اوزره باشلری بیغلدی. (۱)

1. Yukarıdaki metni transkribe ediniz.
2. Çoğul kelimeleri çıkarınız, tekellerini ve hangi şekilde çoğul olduklarını, vezinlerini yazınız.

ابراهیم پاشانک سیاستی

ابراهیم پاشا فی الحقیقه اون ایکی سنه یه یاقین بر زمان ظرفنده ممالکتک فکری ترقیاته خدمت ایتمشدی؛ فقط اوده وطنی قورتاراجق جدی برقابلیت کوستره مه مشدی. ابراهیم پاشا بو ائناده ۶۴ یاشنده ایدی. (۱۰۷۹-۱۱۴۳) پاشانک خطیاته نسبتا پک چوق اوصافی ده واردی. ابراهیم پاشا سرای ایله رجال حکومت بیننده توازن حاصل ایدرک اون ایکی سنه اداره امور ایتمشدی. اهالی یه او درجه ظلم ایتدیرمه مش، والیرک مظالمنه ممکن مرتبه مانع اولمیه چالیشمشدی. از جمله صوک ایران وقایعی ائناسنده بغداد والیسنه کوندردیکی مکتوبده اداره حکومت ایچون پک مهم وعاقلانه نصیحتلر ویرمشدی. فقط عین زمانده، محافظهء موقع ایچون پادشاهک آرزوسنی وتمایلاتنی یرینه کتیرمکدن خالی قالمامشدی. احمد ثالث لاله لری وبلبلری آره سنده قادینلرله دانتلا اورمک، دیکیش دیکمک، چراغان صفالرنده بولونمقله مشغول ایکن، ابراهیم پاشا قادین نفوذینه مانع اولمش، اداره حکومتی بالذات تدویر ایله مشدی. دها طوغروسی احمد ثالث سلطنت سورمش، ابراهیم پاشا حکومت ایتمشدی.

فی الحقیقه ابراهیم پاشا زماننده کوسم وترخان سلطانر دورنده اولدیغی کبی، خانم سلطانلرک اداره دولته قاریشدقلمری واقع اولمامشدی. یلکز ابراهیم پاشانک زوجهسی فاطمه سلطان بر دفعه فرنسه سفیری ویلنووک شکایتی دیکله مش، فرانسزله بر جمیله کوسترمک ایسته مشدی: ۱۱۴۲ سنه سنده (میلو) قونسوسی، مدهش بر کمی قضاسنی متعاقب بر جنویز کمیسنک قپوداننی حمایه ایتدیکی صره ده یکی چریلریک تعرضنه دوچار اولمشدی. قونسوس بو حقارت اوزرینه حقوقنی محافظه ایچون استانبوله کلمشدی. فقط قپودان پاشا قونسوسک آرزوسنی اسعاف شویله طورسون کندیسنی ده محبسه آتدیرمشدی. حتی بونکله ده قالمامش جزائر بحر سفید وچناق قلعه ده کی فرانسز قونسوسلقلرینی لغو ایتمشدی. بو تشبث فرانسه نک شرق تجارتنی آلت اوست ایتمشدی. ویلنوو بو حقارتی تمیزله مک ایچون صدراعظم دن متعدد دفعه لر ملاقات طلب ایله مش، فقط بردرلو موفق اولاممشدی.

DENEME YAZILISI: III/a

Soru 1: Aşağıdaki kelimeleri eski harflerle yazınız.

pınar: vatan : olmak: meşid: inkâr:

Soru 2: Aşağıdaki kelimelerin okunuşlarını ve anlamlarını yazınız.

<u>Kelime</u>	<u>Okunuşu</u>	<u>Anlamı</u>	<u>Kelime</u>	<u>Okunuşu</u>	<u>Anlamı</u>
جبال			مدارس		
اسلحه			سالديه		
معلوم					

Soru 3: Aşağıdaki müfred (tekil) kelimeleri cem' (çoğul) yapınız.

<u>Müfred</u>	<u>Cem'</u>	<u>Okunuşu</u>	<u>Müfred</u>	<u>Cem'</u>	<u>Okunuşu</u>
تاجر			ولى		
حکم			عاصی		
شاعر					

Soru 4: Aşağıdaki kökleri if'âl bâbına koyunuz, bu bâbdan ism-i fâ'il yapınız.

<u>Kök</u>	<u>If'âl bâbı</u>	<u>Okunuşu</u>	<u>İsm-i fâ'il</u>	<u>Okunuşu</u>	<u>İsm-i fâ'ilin anlamı</u>
صلح (sulh)					
فرط (fart)					

Soru 5: Aşağıdaki metni kurallara uygun olarak transkribe ediniz.

مساعده بویوررسه کز بو پرنسیپلرک وقرارلرک بنجه ده او زمان نهلردن عبارت تلقی ایدلمش اولیغنی اشارت ایدهیم:

۱حدود ملیه داخلنده بولنان بالجمله اقسام وطن برکلدر. یکدیگردن انفکاک قبول ایتمز. (بیاننامه ماده ۶. نظامنامه ماده ۳ تفصیلاتی. نظامنامه و بیاننامه نك برنجی ماده لری مطالعه و تدقیق بیورولسون)

۲هر نوع اجنبی اشغال و مداخله سنه قارشى و عثمانلی حکومتک انحلالی حالنده ملت متحدا مدافعه و مقاومت ایده جکدر. (نظامنامه ماده ۲ و ۳؛ بیاننامه ماده ۳)

۳وطنک واستقلالک محافظه و تأمیننه حکومت مرکزیه مقتدر اوله مدیغی تقدیرده، تأمین مقصد ایچون بر حکومت مؤقته تشکل ایده جکدر. بو حکومت هیئتى ملی قونفره جه انتخاب اولنه جقدر. قونفره منعقد دکلسه بوانتخابی "هیئت تمثیلیه" یاپه جقدر.

DENEME YAZILISI: III/b

Soru 1: Aşağıdaki kelimeleri eski harflerle yazınız.

kale: padişah: biz: ılık: evrak:

Soru 2: Aşağıdaki kelimelerin okunuşlarını ve anlamlarını yazınız.

<u>Kelime</u>	<u>Okunuşu</u>	<u>Anlamı</u>	<u>Kelime</u>	<u>Okunuşu</u>	<u>Anlamı</u>
علنا			تاج التواريخ		
رئيس			نور القمر		
آمر			طرفین		

Soru 3: Aşağıdaki müfred (tekil) kelimeleri cem' (çoğul) yapınız.

<u>Müfred</u>	<u>Cem'</u>	<u>Okunuşu</u>	<u>Müfred</u>	<u>Cem'</u>	<u>Okunuşu</u>
مسلم			خبر		
مسلمه			طور		
تشکیل					

Soru 4: Aşağıdaki kökleri mufâ'ale bâbına koyunuz, bu bâbdan ism-i fâ'il yapınız.

<u>Kök</u>	<u>Mufâ'ale</u>	<u>Okunuşu</u>	<u>İsm-i fâ'il</u>	<u>Okunuşu</u>	<u>İsm-i fâ'ilin anlamı</u>
سفر					
حرب					

Soru 5: Aşağıdaki metni kurallara uygun olarak traskribe ediniz.

بونلر هب مراد پاشانك عليهنه سلاح اوليوردي. كهيابك علنا صدر اعظمك عليهنه سويلنمكه باشلادی. مراد پاشا آنی يكيچرى آغاسی ياپمق ايستهدی. كهيابك قبول ایتمدی. كذا وزارتله بودین صوكره بغداد ولیلکلرنی تكلیف ایتدی. آنلریده استحقار ایله رد ایتدی. استحقاره حق مسلم ایدی. چونكه آرتق ایکی والده سلطان علنا محاربهیه طوتشمشله ایدی. اختیار کوسم والدهنك مراد پاشایی حمایه ایتمهسنه مقابل، کنج ترخان والده دخی كهیا بکی کندی طرفنه جلب ایتمش ایدی. طلوع ایتمكده بولنان شمسك نفوذ و اعتباری البتده غروب ایدنك اعتبارینه فائق ایدی.

DENEME YAZILISI: III/c

Soru 1: Aşağıdaki kelimeleri eski harflerle yazınız.

veniçeri: başak: serçe: bahçe: izci:

Soru 2: Aşağıdaki kelimelerin okunuşlarını ve anlamlarını yazınız.

<u>Kelime</u>	<u>Okunuşu</u>	<u>Anlamı</u>	<u>Kelime</u>	<u>Okunuşu</u>	<u>Anlamı</u>
وقعه			فوق العاده		
موقع			تأديب		
عقل			مذكور		

Soru 3: Aşağıdaki müfred (tekil) kelimeleri cem' (çoğul) yapınız.

<u>Müfred</u>	<u>Cem'</u>	<u>Okunuşu</u>	<u>Müfred</u>	<u>Cem'</u>	<u>Okunuşu</u>
ورق			تکلیف		
دور			معلوم		
وصف					

Soru 4: Aşağıdaki kökleri mufâ'ale bâbına koyunuz, bu bâbdan ism-i fâ'il yapınız.

<u>Kök</u>	<u>Mufâ'ale</u>	<u>Okunuşu</u>	<u>Mufâ'ale'den</u>	<u>Okunuşu</u>	<u>İsm-i fâ'ilin</u>
			<u>İsm-i fâ'il</u>		<u>anlamı</u>
شهد					
حفظ					

Soru 5: Aşağıdaki metni kurallara uygun olarak transkribe ediniz.

طریق غوغاسی - بحران داخلی غلیانلرنده هر نوع جوشغونلقلر کورولور. علماء ظاهره ایله صوفیونک عداوت و مناقشه لری، اوصوده بوسیله بویوجک بر غائله شکلنی آلدی. بوکا باشلیجه سبب شیخ اسطوانی نامیله معروف اولان برشام جراری ایدی. بوذات کویا اجرا ایتدیکی جنایتک جزاسندن قاچینه رق استانبوله التجا ایتمش ایدی. علمی و نطقی واردی. آیاصوفیه ده صوماکی ستون اوکنده و عظ ایدردی. اسطوانی لقبی ده بوندندر.

DENEME YAZILISI: III/d

Soru 1: Aşağıdaki kelimeleri eski harflerle yazınız.

sadrazam: çamur: kâşif: sıcak: malum:

Soru 2: Aşağıdaki kelimelerin okunuşlarını ve anlamlarını yazınız.

<u>Kelime</u>	<u>Okunuşu</u>	<u>Anlamı</u>	<u>Kelime</u>	<u>Okunuşu</u>	<u>Anlamı</u>
عالم			انهار		
امور			اعظم		
علم					

Soru 3: Aşağıdaki müfred (tekil) kelimeleri cem' (çoğul) yapınız.

<u>Müfred</u>	<u>Cem'</u>	<u>Okunuşu</u>	<u>Müfred</u>	<u>Cem'</u>	<u>Okunuşu</u>
محاسبه			مؤمن		
ورق			اعظم		
طفل					

Soru 4: Aşağıdaki kökleri if'âl bâbına koyunuz, bu bâbdan ism-i fâ'il yapınız.

<u>Kök</u>	<u>İf'âl bâbı</u>	<u>Okunuşu</u>	<u>İsm-i fâ'il</u>	<u>Okunuşu</u>	<u>İsm-i fâ'ilin anlamı</u>
ثبت					
خبر					

Soru 5: Aşağıdaki metni kurallara uygun olarak transkribe ediniz.

آرتق آغالرك شمارقلقرلرینه نهایت یوقدی. اوللری یاپدقلری کبی
علمایه مماشاته بیله لزوم کورمیورلر، آنلری تحقیر ایتمکدن چکنمه یورلر
ایدی. والده سلطانک (بونى سکا کیم اوکرتدی جانم) یولنده کی
شکایتی قره چلبی زاده عزیز افندی یه بر طاش ایدی. عقلی زیوانه سندن
چیقارق خانه سنه عودت ایتمش ایدی. مفتی عبد الرحیم افندی دخی
اندیشه دن اندیشه یه دوشمکده ایدی. خلق صدراعظم ایله مفتی بی فاجعه
ابراهیمیه نك باش مسئوللری مقامنده اتهام ایله یوردی. صدراعظمک
عزلی خبری سرای قپوسنده افندیلرینه انتظار ایدن آغالر بیننده شایع
اولنجه شیخ الاسلام آغالری دخی آنک عزل اولنه جفنه حکم ایله
طاغلمشلردی. مفتی افندی یالکز بر ساییس چراغیله قوناغنه عودته مجبور
اولمشیدی.

Aşağıdaki metni kurallara uygun olarak transkribe ediniz.

وطن وملتک مقدساتنی تخلیص وحمایه خصوصنده، صوک
سوزی سویلیه جک وبونک حکمنی تطبیق ایتدیره جک قوتک، بوتون
وطنده برالکتریق شبکهسی حالنه کیرمش اولان ملی جریانک، روح
جلادتنی اولدیغنی افاده ایتدم.

قوة معنویه نك تقویه سنه مدار اولمق اوزره ده بوتون مظلوم ملتلك
مقصد ملیرینه واصل اولماق ایچون ایچنده بولندیغمز تاریخده کی
فعالیتلرینه دائر موجود بعض معلوماتی خلاصه ایتدم.

ومقدراته حاکم براراده ملیه نك آنجق آناطولی دن ظهور
ایده بیله جکنی تصریح ایتدم و اراده ملیه یه مستند بر شورای ملی تأسیسنی
وقوتنی اراده ملیه دن آله جق بر حکومتک تشکیلنی، ایلك هدف مساعی
اوله رق کوستردم. (وثیقه: ۳۸)

افندیلر؛ ارضروم قونغره سی ۱۴ کون دوام ایتدی. محصله
مساعیسی تثبیت ایتدیکی نظامنامه و بو نظامنامه محتویاتی اعلان ایدن
بیاننامه ده کی مندرجاتدن عبارتدر.

بونظامنامه و بیاننامه محتویاتندن زمان ومحیطک استلزام
ایتدیردیکی برطاقم تالی وصورى مطالعات وملاحظات زانده طی
اوله رق تدقیق اولنورسه برطاقم اساسلی وشموللی پرنسیپلره وقرارلره
دسترس اولورز.

III. BÖLÜM

12. DERS

Mezîdûn Fih Sülâsî Masdarlar

5: اِفْتِعَالِ İFTİ'ÂL BÂBİ

İfti'âl bâbında üç harfli köke elif te ve elif eklenerek 6 harfli fiil haline getirilmiştir. فعل fe'ale اِفْتِعَال ifti'âl olduğu gibi, كَسَبَ kesebe اِكْتِسَابِ iktisâb olmuş olur.

İfti'âl bâbı da infi'âl bâbı gibi çoğunlukla dönüşlülük bildirir. Geçişsizdir.

جمع ceme'a	topladı	اجتماع ictimâ'	toplanmak
فخر faḥr	öğünme	افتخار iftiḥâr	öğünmek
شغل şuġl	uğraşma	اشتغال iştiġâl	uğraşmak, meşgul olmak
نظم nazame	düzen verdi	انتظام intizâm	düzenli olmak
نشر neşere	yaymak	انتشار intişâr	yayılmak
شرك şereke	ortağı olmak	اشترك iştirâk	ortak olmak

★ Üçlü kökün ilk harfi “vav” veya “ye” olursa, ifti'âl bâbına sokulduğu zaman bu “vav”, “te” ye dönüşür. İki “te” birleşir, şeddeli okunur.

وحد vaḥade (vahdet)	اوتحاد ivtiḥâd yerine	اتحاد ittiḥâd
وفق vefeka (vefķ)	اوتفاق ivtifâķ yerine	اتفاق ittifâķ

★ Aşağıdaki kelimeler de düzensiz olarak ifti'âl bâbındandırlar.

الفት ülfet	ائتلاف îtilâf veya i'tilâf	alışmak
	ايتلاف	
شوق şevķ	اشتياق iştiyâķ	fazla arzu etmek
عادت 'âdet	اعتیاد i'tiyâd	adet edinmek

نهایت	nihâyet		انتها	intihâ		sona erme
فریه	firyê	yalan	افترا	iftirâ		yalan yere suçlandırmak
وقایه	viqâye	koruma	اتقا	ittika		günahtan kaçınmak
سویه	seviyye		استوا	istivâ		düz, eşit olma
صفوت	şafvet		اصفا	ıştifâ yerine ıştifâ olur	اصطفا	temiz olmak
ضرب	zarabe	darabe	اضتراب	ıztırâb yerine ıztırâb olur	اضطراب	acı çekmek

zait "te" "ط" tı'ya dönüşür. Aslında
"ط" ise şeddeli olur: اِطِّیْلًا.

دعوی	da'vâ		ادعا	idti'â yerine	ادعا	iddi'â
زوج	zevc		ازتواج	iztivâc yerine	ازدواج	izdivâc olur.

zait "te", "de" ye dönüşür.

★ İFTİ'ÂL BÂBİ'ndan İSM-İ FÂ'İL VE İSM-İ MEF'ÛL yaparken pratik yol; ekleme elifler atılır, birinci elif'in (hemze elifi) yerine mim getirilir. Mim'in hareketi her zaman ötre, son harf her zaman sükündür. Sondan bir önceki harf esre okunursa (مفتعل mufta'il şeklinde) ism-i fâ'il, üstün okunursa (mufta'al şeklinde) ism-i mef'ûl olur.

اكتساب	iktisâb	مکتب	müktesib mükteseb	kazanan kazanılmış
انتخاب	intihâb	منتخب	müntahib müntahab	seçen, seçmen seçilmiş
اجتهاد	ictihâd	مجتهد	müctehid müctehed	ictihâd eden ictihâd olunan

★ افتخار	iftihâr	مفتخر	müftehir	öğünen
استاد	istinâd	مستند	müstenid	dayanan
اختلاط	ihtilâṭ	مختلط	muhteliṭ	karışan
انتشار	intişâr	منتشر	münteşir	yayılan
اقتصاد	iktisâd	مقتصد	muḫteşid	tutumlu olan

★	اختصاص	ihtîşâş	متخصص	muhtaşış yerine	مختص	muhtaşş
	ارتداد	irtidâd	مرتد	mürtedid yerine	مرتد	mürtedd
	اختلال	ihtilâl	مختلل	muhtelil yerine	مختل	muhtell

şeklinde ism-i fâ'il olur.

★	اختيار	ihtiyâr	مختار	muhtâr	seçilmiş olan
	احتياج	ihtiyâc	محتاج	muhtâc	ihtiyacı olan

şeklinde ism-i fâ'il olur.

★	ادعا	iddi'â	مدعى	müdde'î	
	اشترا	iştirâ	مشرى	müşterî	
	التجا	ilticâ	ملتجى	mültecî	
	احتوا	ihtivâ	محتوى	muhtevî	
	اهتدا	ihtidâ	مهتدى	mühtedî	İslâm dinine giren
	افترا	iftirâ	مفترى	müfterî	iftira atan
	اكتفا	ikti fâ	مكتفى	müktefî	yetinen
	اقتضا	ikhtizâ	مقتضى	muqtezi	gerekli olan

şeklinde ism-i fâ'il olurlar.

Bu şekilde nâkıs ism-i fâ'illerin bir kısmı ism-i mef'ûl olarak da okunur ve anlam verirler.

ملتجى	mültecî	sığınan, ilticâ eden
	mültecâ	kendisine sığınılan
	muqtezi	gerekli
مقتضى	muqtezâ	lâzım gelmiş, derkenar

İfti'âl bâbında bulunan aşağıdaki kelimelerin ism-i fâ'illerini yazınız.

انتظار	intizâr	اضطراب	ıztırâb	اختلاف	ihtilâf
امتداد	imtidâd	ارتداد	irtidâd	اتصال	ittişâl
اتفاق	ittifâk	اتحاد	ittihâd	اشتياق	iştiyâk
اختفا	ihti fâ	التفات	ilti fât		

Aşağıdaki üç hafli kökleri iftî'âl bâbına sokunuz, türettiğiniz bu mastann ism-i mef'ûlünü yapınız. Örnek:

حمل haml	احتمال ihtimâl	محتمل muhtemel	umulur, beklenir
حشمت haşmet	رسم resm	رهن rehn	
حرمt hümet	رجل recl	قبس qabs	

* Not: 4 harfli olarak görülen hümet, haşmet v.s. kelimelerde bulunan sondaki te zâidtir. Asıl kök حرم، حشم olarak görülmelidir.

برچوق کیمسه لر رشوت آلمادقجه هیچ بردلانتده
بولونامیه جقلرینی سویله مشلردی. نهایت وینوو دوشونمش،
طوغرودن طوغرویه سرایله مناسبتی اولان جنویزلی برقادینی اله
ایتمش، ابراهیم پاشانک زوجه سی فاطمه سلطانه مراجعت
ایله مشدی. فی الحقیقه بودورده سرایک اک ذی نفوذ سیماسی،
پادشاهک کریمه سی فاطمه سلطان ایدی. فاطمه سلطان دانتله لایه
پک مراقلی ایدی. فرانسه حمایه سنده یاشایان جنویزلی برقادین
بوصنعتده پک ماهر اولدیغی ایچون کندیسینی سرایه چاغیرر،
قادیندن دانتله لا اوکره نیردی. وینوو، نهایت بوقادین معرفتله
قونسوس مسئله سنی فاطمه سلطانه ییلدیرمشدی: برکون جنویزلی
مادام فرانسه ایله باب عالینک بوزوشماسی یاقین اولدیغنی، برفرانسز
قونسوسنک حبس ایدلمش بولوندیغنی شاید بوکرکینلک دوام
ایدرسه فرانسزلرله عثمانلیلر بیننده محاربه ییله اولماسی ممکن
اولدیغنی آکلتمش. فاطمه سلطان پک متأثر اولمشدی. بودورده
عثمانلی سراینده فرانسزلر حقنده دائمی برتوجه جاری ایدی. مثلا
سراییلر وقتیه پادشاهلردن برینک برفرانسز قرالنک قیزینی دکزده
قورصانلر الندن آلدیغنی صوکره اونکله اولندیکنی آکلتیرلر.

محمد رابع زماننده والده سلطانه جميله ياپمق ايچون طويلر آتان فرانسز كميلرندن بحث ايدرلردى. بوسياسى ولطيف حكايله فراطمه سلطانك دماغنده سيلنمز تاثيرلر حاصل ايتمشدى. بوسيدن جنويزلى مادامى ديكلر ديكله مز جاني صيقيلمش: "بنم فرانسزلره پك چوق محبتم وارد. هله بام فرانسزلرله صوك درجه دوستدر." ديه باغرمش، بوشيلرك كاملا بر كاغده يازيلوب كنديسنه كتيرلمسنى امر ايتمشدى. فراطمه سلطانك امرى اجرا اولنمش، بر قاچ كون صوكرده ابراهيم پاشا سفارت ترجماننه التفاتده بولونمشدى. حتى سفيره سلاملر كوندرهرك: "كنديسنك صورت قطعيده ممنون اولماسنى آرزو ايدر!" ديمشدى. ويلنوو فراطمه سلطانك بوعلو جنابندن متأثر اولارق كنديسنه قيمتدار اوچ الماس دوكمه تقديم ايتمشدى. فراطمه سلطان بو هديهلرى آلمامق ايچون چوق اصرار ايتمش، نهايت حسب النزاکه قبوله مجبور اولمشدى.

احمد ثالث زماننده سراى نفوذى يالكز بوكى اوفاق تاثيراته منحصر قالمشدى. سرايده بويوك مقياسده انتريقه لردن اثر قالمامشدى. بناء عليه ابراهيم پاشا حقنده پيدا اولان خصومت، پاشانك عجزندن ويا استبدادندن زياده، احراز ايتديكى پارلاق موقعى رقيبيلرينك چكهمه مسندن ايلرى كليوردى.

اهالينك ايران سفرينى بهانه ايتلملى ايسه ظاهرى برسيدى. فى الحقيقه ايراندن كلن عسكرلرك سوزلرى عوام بينده پك زياده اجراى تاثير ايديووردى؛ فقط بو طبقه نك كندى كنديلرينه عصيان ايتلملى امكان خارجنده ايدى. بويله بر عصيانده موفقيت آنجق

يکي چريلرک التحاقنه وابسته ایدی. اوتاریخه کلنجهیه قدر
 یکی چرینک وسپاهینک غیری اولانلر عصیان ایتمه مشلردی. تخیلر
 یکی چری سلاخلریله دیوریلمش. قزغان قلقمادقجه پادشاه قوتنک
 سقوط ایتمدیکی کورولمه مشدی. بو ائناده یکی چریلرک اشترک
 ایتملری ایچون ده مهم سیبلر یوق دکلدی: ابراهیم پاشا (نظام جدید
 عسکری) یتشدریمکه باشلامش، تجارت ویرکیسی اولمق اوزره
 (بدعت) نامیله برویرکی وضع ایتمشدی.

يکي چريلرک قسم اعظمی وقت حضرده تجارتله اشتغال
 ایدرلردی. بوسبیدن یکی چریلر بیننده درحال خوشنودسزلق باش
 کوسترمشدی. محاربه میدانندن کلنلر ایسه اصناف آره سنه
 صوقولمشلر، اولنلری ده تشویقه موفق اولمشلردی. شو حالده خلقک
 اصناف طاقمی ایله یکی چریلر آماده فوران بروضعیتده
 بولونیورلردی. ابراهیم پاشانک رقیبلری لاله دورنده کوشک وباغچه
 صاحبی اولانلری چکه مه ینلر، بوزمره یی اداره ایتدکن صوکرا
 ارکان دولتی محو ایتمکه ایسته دکلری کبی موفق اولورلردی. ذاتا
 یکی چریلر آلدده ایدلدکن صوکره آنلر ایچون پادشاه خلع ایتمک
 ایشدن بیله دکیلدی. بوتون دولت عثمانیه نك قلبکاهنی سرای
 تشکیل ایدیوردی. باب همایونه اورولان قوتلی برضربه بوتون
 ایمپراطورلغک عروقی اوزرینه اجرای تأثیر ایدر. اوراده حصوله
 کلن امر واقعه قارشی قوجه عثمانلی ایمپراطولغنک ولایتلرندن هیچ
 برصدای اعتراض یوکسلمزدی.

Mezîdûn Fîh Sülâsî Masdarlar 6: افعال İF'İLÂL BÂBİ

فعل fe'ale'den افعال if'ilâl şekline girmiştir. Baştaki hemze elif ve sondan bir önceki elif zâidtir (eklemedir). Lâmel harf (kökün üçüncü harfi) tekrarlanmaktadır. Genellikle renk, vücutça sakatlık ve noksanlık bildirir. Geçişsizdir. İsm-i mef'ûlü yoktur.

حمرت	humeret	kırmızılık	احمرار	iħmirâr	kızarmak
صفرت	şufret	sarılık	اصفرار	işfirâr	sararmak
سواد	sevâd	siyahlık	اسوداد	isvidâd	kararmak
غبار	ğubâr	toz	اغبرار	iğbirâr	tozlanmak, gücenmek
عوج	'ivec	çarpıklık	اعوجاج	i'vicâc	eğilmek
شهله	şehl	şehlâlık	اشهلل	işhilâl	şehla olmak, şaşılık olmak

İf'ilâl bâbının ism-i fâ'ili مفعول muf'alil şeklinde gelmesi gerekirken مفعول müf'all şeklinde gelir.

اغبرار	iğbirâr	مغبرر	muğberir değil	مغبر	muğberr	gücenen
احمرار	iħmirâr	محممر	muħmerir değil	محممر	muħmerr	kızaran

Alıştırılmalar:

Aşağıdaki kökleri if'ilâl bâbına koyunuz.

عور (aver 'بيض), beyâz (ak, beyâz), بياض (حضر (yeşillik) hudret (حضرت (bir gözlü olmak), علة (hastalık, sakatlık) illet (علل).

Aşağıdaki kelimelerden ism-i fâ'il yapınız.

اييضاض ibyizâz (beyazlaşmak), اسمرار ismirâr (esmerleşmek).

NOT: İf'ilâl bâbı çok az kullanılır.

Mezîdûn Fih Sülasî Masdarlar 7: تَفَعَّلَ TEFE“ÜL BÂBÎ

Baştaki te eklemidir. Kökün ikinci harfi şeddeli olarak ötre okunmaktadır. Aslî sülâsî mastarın veya tef'îl bâbındaki bir fiilin dönüştürülüşü içindir ve geçişsizdir.

شكر	şükr	minnet, şükran	تشكر	teşekkür	şükranını bildirmek
كبر	kibr	büyüklik taslama	تكبر	tekebbür	kibirleşmek
جسم	cism		تجسم	tecessüm	cisimlenmek
جمع	cem'	toplama	تجمع	tecemmu'	toplanmak

Tef'îl Bâbı

تزويج	tezvîc	evlendirmek
تأخير	te'hîr	geciktirmek
توجيه	tevcîh	yönelme
تسليم	teslîm	verme

Tefe“ül Bâbı

تزوج	tezevvüc	evlenmek
تأخر	te'ahhur	gecikmek
توجه	teveccüh	yönelme
تسلم	tesellüm	verilen bir şeyi alma

Dikkat: Osmanlıcaya yeni başlayanlar genellikle tefe“ül bâbındaki kelimeleri de tef'îl bâbında okumaya eğilimlidirler. Sondan bir önceki harfe bakınız. “Ye” yoksa tefe“ül bâbında, ye varsa tef'îl bâbında olarak düşününüz. (تیین) tebeyyün , تغير tagayyur gibi illetli kelimeler hâric).

Tefe“ül bâbında geçişli olan mastarlar da vardır.

تعلم ta'allüm (öğrenmek), تفهم tefehhüm (anlamak), تذكر tezekkür (hatırlamak), تتبع tetebbu' (araştırmak).

Düzensiz (illetli) olarak:

تجلى tecellî, تعدى ta'addî (zulmetmek), تمنى temennî, تواقى tevaqqî (çekinmek), تسلى tesellî, تأنى te'ennî (yavaş gitmek) şeklinde kelimeler de tefe“ül bâbındadırlar.

Aşağıdaki kelimeler tefe“ül bâbındadır.

تعبد	ta'abbüd	kulluk eden	تعيس	ta'abbüs	surat asma
تعجب	ta'accub	şaşmak	تعجل	ta'accül	acele etme
تعدد	ta'addüd	çoğalma	تعهد	ta'ahhüd	söz verme
تعلق	ta'alluq	ilişgi olma	تعرض	ta'arruz	düşmana saldırma
تعصب	ta'aşşub	körü körüne taraftarlık	تبصص	tabaşbuş	yaltaklanma

تغلب	tağallüb	zorla hüküm sürme	تغير	tağayyur	değişme
تخلل	taħallül	bozulma, hâlel bulma	تحمل	taħammül	dayanma
تخمير	taħammür	mayalanma	تحرك	taħarrük	kımıldama
تحيير	taħayyür	hayrete düşme	تكرر	tekerrür	tekrarlanma
تقرر	taħarrur	kararlařma	تكلف	tekellüf	zahmetli iş görmek
تكثر	tekeğsür	çoğalma	تكون	tekevvin	var olma

Ařağıdaki kökleri تفعّل tefe‘‘ül bâbına koyunuz. Anlamlarını yazınız. (Üç harfli kökün başına te getiriniz, kökün ikinci harfini şeddeli ve ötre olarak okuyunuz; kökte zâid harf varsa bunu da atarak üçlü kökü bulmak gerektiğini unutmayınız:

عسرت	‘usret	عسر	‘usr gibi	كيف	keyf
كسر	kesr	كسر	kırma	ستر	setr
كمال	kemâl	كامل	olgunluk	وطن	vañan
لون	levn	لون	renk	نفس	nefes
مكان	mekân	مكن	yer	رتبه	rütbe
لوث	levş	لوث	kir, pis	وقف	vağf
نصران	naşrân	نصر	Hristiyan	تكرار	tekrâr
نور	nûr	نور	ışık	وراثة	verâşet

Ařağıdaki kelimeleri tefe‘‘ül bâbında okuyunuz ve köklerini bulunuz. Kökünün taşıdığı anlam ile tefe‘‘ül bâbındaki anlamlarını karşılaştırınız.

تورم	تولد	تزين	تزلزل	تيقن	تيقظ
تركب	تعجب	تشبث	تشكى	تشرف	توكل

تفعّل TEFE‘‘ÜL BÂBININ İSM-İ FÂ‘İL ve İSM-İ MEF‘ÜLÜ

Tefe‘‘ül bâbının ism-i fâ‘ili متفعل mutafa‘‘il: ism-i mef‘ülü mutafa‘‘al olarak gelir. Pratik yol: Tefe‘‘ül bâbındaki kelimenin başına mim getirilir. Ve kural uygulanır. Mimin hareketi her zaman ötre, son harf sükündür. Sondan bir önceki harf (şeddeli harf) esre okunursa ism-i fâ‘il, üstün okunursa ism-i mef‘ül olur. (Hiçbir harf atılmadığına dikkat ediniz.)

تجسس	tecessüs	متجسس	mütecessis (i.f.)	arařtıran
			mütecesses (i.m.)	arařtırılan şey

تَشَبُّهٌ teşebbüh	مُتَشَبِّهٌ müteşebbiğ (i.f.)	teşebbüs eden, girişen
	مُتَشَبَّبٌ müteşebbeğ (i.m.)	teşebbüs olunan
تَوَجُّهُ teveccüh	مُتَوَجِّحٌ müteveccih (i.f.)	yönelen
	مُتَوَجِّعٌ mütevecceh (i.m.)	kendisine yönelinen

تَبَسُّمٌ tebessüm	مُتَبَسِّمٌ mütebessim	gülümseyen
تَشْكُرٌ teşekkür	مُتَشَكِّرٌ müteşekkir	teşekkür eden
تَخْصُّصٌ taħşşuş	مُتَخَصِّصٌ müteħaşşış	ihtisâsı olan, uzman
تَحْسُّسٌ teħassüs	مُتَحَسِّسٌ müteħassis	hislenen duygulanan
تَفَكُّرٌ tefekkür	مُتَفَكِّرٌ mütefekkir	düşünen, düşünür
تَرَدُّدٌ tereddüd	مُتَرَدِّدٌ mütereddid	tereddüd eden, kararsız
تَوَلَّدٌ tevellüd	مُتَوَلِّلٌ mütevellid	doğan, ileri gelen
تَوَاتُّنٌ tavattun	مُتَوَاتِّنٌ mutavattın	vatan edinen, yurt tutmuş
تَوَكَّلٌ tevekkül	مُتَوَكِّلٌ mütevekkil	kadere boyun eğen
★ تَوَقَّفٌ tavaqquf	مُتَوَقِّفٌ mütevaqqıf	duran, bekleyen, bağlı olan
★ تَعَدَّى ta'addî	مُتَعَدِّى müte'addî	zulmeden, saldıran

Alıştırmalar:

Aşağıdaki ism-i fâ'illerin mastarını bulunuz.

متعين müte'ayyin (meydana çıkan, karar verilmiş), متعسر müte'assir (güçleşen, güç zor), متبين mütebeyyin (meydana çıkan), متجنن mütecennin (deliren), متدين mütedeyyin (dinine bağlı, borçlanılan), متألم müte'ellim (elemlenen), متسلل müteselsil (zincirleme giden).

Örnek:

مُتَوَحِّشٌ mütevaħħış	تَوَحُّشٌ tevaħħuş	korkmak, ürkmek
مُتَشَرِّعٌ müteşerri'	تَشَرُّعٌ teşerru'	şariat işiyle uğraşan

Aşağıdaki تَفْعِيلٌ tef'îl bâbındaki kelimeleri تَفْعُلٌ tefe''ül bâbına koyunuz.

تَعْدِيدٌ ta'dîd (sayma), تَكْلِيفٌ teklîf, تَرْسِيمٌ tersîm, تَغْيِيرٌ tağyîr, تَكْرِيمٌ tekrîm (ululama), تَحْلِيلٌ taħlîl, تَحْقِيقٌ taħkîk, تَكْدِيرٌ tekdîr, تَحْرِيكٌ taħrîk (hareket ettirme), تَكْغِيرٌ tekgîr, تَوَلِيدٌ tevlîd.

Hatırlatma: تفعیل tef'îl bâbından ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûl yaparken eklemeye te ve ye atılıyor, bulunan üç harfli kökün başına mim getiriliyor. Kökün ikinci harfine şedde konuluyor. Şeddeli harf esre okunursa ism-i fâ'il, üstün okunursa ism-i mef'ûl oluyordu. Halbuki tefe'ül bâbında kelime olduğu gibi kalıyor, sadece başına mim getiriliyor ve hareke değişikliği ile ism-i ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûl oluyor.

تعلیم ta'lim	علم 'alime	معلم mu'allim	öğreten
		mu'allem	eğitilmiş
تأسف te'essüf	متأسف müte'essif	eseflenene, üzülen	
	متأسف müte'essef	kederlenenilen şey	

لاله دوری

عصیانلرک ماهیتی

Mملکتده اساساً تحصیل و تربیه افکار و حسیاتده تلاحق و اتحاد پیدا ایتمه مشدی. معاونت مشترکه و محافظه حقوق حسلری تورکیه ده هیچ بر زمان جای انکشاف بولاماشدی. هیچ برکیسه - حتی صدراعظم لر یکی چری آغالری و دارالسعاده آغالری بیله مدافعه نفس و سائنه مالک دکلردی: پادشاهک امری صاعقه سرعتیله اجرا اولونر. بوفلاکتدن هیچ برفرد تخلص کریان ایده مزدی. عبرت طاشلری، رجال دولت ایچون، اک صوک موقع احترامی تشکیل ایدردی.

سرایده وقوعه کلن تبدلر مشروع و جالب اطاعت برامر واقع اولمق اوزره تلقی ایدیلردی. خلق اساساً محتاج معاونت و حمایت بر حالده ایدی. مملکتلرده شخصی تشبثلرله فردی ثروتلر وجوده کلمه مشدی. هرکس حکومتک ویره جکی علوفه یه افندیلرنگ احساننه مفتقر قالمشدی. ضرورت صوک رده یه واصل اولمشدی. ایک یوز سنه اول ۳ آقچه ایدن بر درهم کوموشک رایجی زمانمز مسکوکاتیلر قرق پاره ایکن، شمدی ۲۰ آقچه یه ویریلن بر درهم کوموش آتجق آلتی پاره ایده بیلوردی. حکومت خلقی بوپاره ایله تحکم آلتنده طوتیوردی. بناءً علیه هر حکومت ایستر مستبد ایستر عادل اولسون اهالی ایچون برایدی. خلقک یکانه دوشونجه سی شخصی رفاهنی تأمین ایله مکدی. بو حس

ملتك ذوق حیاتدن نعمت مدنیتدن وطن محبتدن بی خبر بولونماسندن ایلری کلیوردی. عثمانلی مملکتنده برقاچ دفعه اختلاللری وقوعه کلمش، پادشاهلر شهید ایدلمشدی. فقط بو اغتشاشلر همان بلا استنا برر غصیانندن شقاوتدن باشقه ماهیتی حائز اولامامشدی. هیچ بر قیام هیچ بر حرکت مملکت ایچون نافع ومدنیت پرورانه بر نتیجه حاصل ایتمه مشدی. اساسا بو عصیانلره علما ایله یکی چریلرک اشتراکی مملکتده تعصب و فترتک موجودیتنه آشکار بر دلیلدی.

پاطرونا خلیل

بو قبیل عصیانلر وجوده کتیرمک ایچون محترص بر پاشانک ویا ارادل ناسدن برقاچ شخصک میدانه آتیلرسی کفایت ایتمشدی. جاهل وحریص اللرله اجرا ایتریلن بو طغیانلر قطعیا بر انقلاب ماهیتی حائز اولامامشدی. چنکه مملکتده فکری تکامل اجتماعی تحول اولامامشدی کی سیاسی انقلابلر وجوده کلسین... مع مافیة عثمانلی اداره سنی کیفلرینه تابع قیلیمق ایسته یین یکی چریلر کندیلرینی اداره ایچون دائما بر قهوه جی علی ویا بر پاطرونا خلیل بولمقده مشکلات چکمه مشلردی. باب همایون بک چوق دفعه لر عصیان و شقاوت قافله لرینک مهاجماته بالطه و کرز صدماتنه هدف اولمشدی. فقط ایچریده پادشاهلر و یا صدراعظملر جلادلر معرفتیه بوغدیریلیر ویا خنچرلرله پارچالاندریلیر کن طیشاریده دائما صدای تکبیرک بیزانس آفاقنه یوکسلدیکی ایشیدلمشدی. بوتون طغیانلری جهلای ناسه قارشى مشروع کوسترمک و بو صورتله تزید قوت ایتمک ایچون خلقک صافد للکندن، دینی صداقتدن استفاده یوللری اونوتولمامشدی.

۱۱۴۳ عصیانیه ده عین فکرلرله وعین مؤثرات آلتنده اجرا اولونمشدی. عصیانیه حاضر لایان قهوه جی، مناو، بقال، دلاک و قایبجی اصنافی آره سنده علما کسوه سی ده کورولبوردی. (۱)

عصات قوشلق وقتی پارمق قاپوده طوبلانمشلردی. صو کرا بدستانه یورویه رک: "دعوای شرعیمز وارد. امت محمددن اولان دکانلرینی قاپایوب بایراق آلتنه کلسین!" دییه باغریورلردی. بر دقیقه صو کرا

دكانلر كورولتولرله قاپانيور. سلاحنى آلان (أت ميدانى) نه قوشيوردى. قافله ات ميداننه طوغرى ايلريله دكجه برقات دها چوغاليوردى. بوتون عصات اللرنده پارلاق سلاحلر اصنافى تهديد ايدبورلر، دكانلرى قاپاتيورلر، لوند، جبه جى، طوپ عربه جى، حاصل كيمه راست كليرلر سه يولدن چويريورلر، مهيب وبوقلمون بر سيل خروشان كى ات ميداننه طوغرو ايلرليوردى. عظيم برقارغشه لقله اوچ قولدن ايلرليه ين عصات قافله سى ات ميداننه كلير كلمز بويوك بريكونه بالغ اولمشدى. صوكرا برنجى جماعت ايله جبه جيلردن بشنجى بلوكلك قزغاننى وبايراغنى چيقارمشلر، يكي چريلرك التحاقيله بسبتون قوت بولمشلردى. آرتق بوتون سوقاقلرده طوللر چالينيور، خلق عصيانه دعوت اولونيوردى. عصيانه اشتراك ايتكم ايسته مينلر اولرندن طيشارى چيقمايه جسارت ايدهميورلردى. (۱) اشتراك ايدنلرده يالاله دورى اركاننه خصومتلرندن ويا ساققه مراق ايله سيرجى صفتيله التحاق ايدبولردى. برچوقلرى سراى اركانه قلبا بسلد كلرى انتقاملردن دولايى ممنونيت حس ايدبورلر، حال حاضرده ممنون اولمايانلر ايسه يكي اركان دولته چويره جكلرى فيرلداقلىك، آلاچقلى منصبلرك جاذب خوليالريله عصيانه اشتراك ايچون كنديلرنده قوت بولايليورلردى. خلاصه، بوتون بوساريقلى، قاووقلى، كچه لى، جبه لى، مناو، قهوه جى، دلاك، دلال، جاهل، آچ، محترص، پشپايه وسفيل كتله يى ايكي قوت اداره ايدبوردى: منفعت وانتقام...

منفعت حسى، توركيه ده هر دورلو حسياته غلبه ايتمشدى. دين غيرتى ايسه صرف مغفلاته، ظاهرى، ايجابنده تايمين منافع ايچون قوللاييلان برواسطه دن باشقه برطرزده اظهار ايدلمه مشدى. بوسره ده استانبولده، يكي چرى آغاسى ايله صدراعظمك كتخداسندن باشقه كيمسه قالمامشى. بوتون اركان دولت اسكدار ساحلنده كى اوردوكاهده، ياليلرنده، سكون وآسودكى ايچنده لاله لر وقرنفيللرله مشغولدى.

Mezîdûn Fih Sülâsî Masterlar 8: تفاعل TEFÂ'ÛL BÂBÎ

تفاعل tefâ'ül. Baştaki te ve birince aslî harften sonraki elif eklemidir. Başka bir deyişle; birinci harfin başına te, sonuna elif getirilir ve tefâ'ül تفاعل harekesinde okunur. Genellikle işdeşlik bildirir.

عون 'avn	yardım	تعاون ta'âvün	yardımlaşmak
جنس cins		تجانس tecânüs	bir cinsten olma
شرك şirk		تشارك teşâruk	ortaklaşma
كمال kemâl (كمل)		تكامل tekâmül	olgunlaşma

Tefâ'ül bâbî bazen bir hareketin sahte, yapmacık olduğunu ifadeye yarar.

شعر şî'r	تشاعر teşâ'ür	şairlik taslamak
مرض maraž	تمارض temâruz	yalancılıktan hastalanmak
جهل cehl	تجاهل tecâhül	kendini câhil gibi göstermek

Tefâ'ül bâbî bazen sülâsî masterla aynı anlamı verir.

تكاثر tekâşür	çoğalmak	كثر keşere	çoğaldı
تمايل temâyül	meyletme	ميل meyl	eğilme, eğilim
★ تداوى tedâvî		تعالی te'âlî	yükselme
تداعى tedâ'î	da'vet etme	kelimeleri de bozuk olarak tefâ'ül bâbındandır.	

Aşağıdaki kelimeler تفاعل tefâ'ül bâbındadır:

تعارف te'ârûf (tanışma), تعاصر te'âsür (güçleşme), تبدل tebâdül (değişme), تباغض tebâğuz (buğz, düşmanlık besleme), تباعد tebâ'ud (uzaklaşma), تباین tebâyün (aykırılık), تجانب tecânüb (sakınma), تجاسر tecâsür (cesaret), تجاور tecâvür (komşu olma), تجاوز tecâvüz, تدارك tedârük (hazırlama, tedarik), تدارس tedâris (okuma, yazma), تغاير teğâyür (zıt olma), تهاجم tehâcüm (birlikte hücum etme), تكاسل tekâsül (üşenme), تكاسر tekâsür (kıırılma), تقاعد taqâ'üd (emekliye ayrılma), تقايد taqâyüd (kayıt altına alma).

تلاحق telâhuk	birbirine katılma	تماثل temâşül	benzeme
★ تمادى temâdî	sürüp gitme, uzama	تمايىز temâyüz	yükselme
تناقض tenâquz	çelişme	تناسخ tenâsuḥ	ruh gücü inancı
تناسل tenâsül	türeme, üreme	تناول tenâvül	alınıp yenilme

تناظر	tenâzur	birbirine bakma	ترافق	terâfuq	arkadaş olma
تصالح	taşâluḥ	sulh olma	تشابه	teşâbüh	birbirine benzeme

TEFÂ'ÜL BÂBININ İSM-İ FÂ'İL İSM-İ MEF'ÛLÜ

Tefâ'ül bâbinin ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûlünü yapmak için başa bir mim getirmek yeterlidir. متفاعل mütefâ'il şeklinde sondan bir önceki harfin hareketi esre olarak okunursa ism-i fâ'il; üstün olarak mütefâ'al şeklinde okunursa ism-i mef'ûl olur.

تساند	tesânüd	متساند	mütesânid	dayanan
			mütesâned	dayanılan
تجاوز	tecâvüz	متجاوز	mütecâviz	saldıran
			mütecâvez	tecavüz edilen
تزايد	tezâyüd	متزايد	mütezâyid	artıran
			mütezâyed	artırılan

Tefâ'ül bâbında geçişli fiil az olduğundan ism-i mef'ûl de az gelir ve Osmanlıcada pek kullanılmaz. İsm-i fâ'il örnekleri:

تجاسر	tecâsür	متجاسر	mütecâsir	cesaret eden
تواتر	tevâtür	متواتر	mütevâtir	ağızdan ağza dolaşan
تواضع	tevâzu'	متواضع	mütevâzi'	gösterişsiz olan
تراکم	terâküm	متراکم	müterâkim	biriken, toplanan

Aşağıdaki kelimeleri ism-i fâ'il yapınız.

تداول tedâvül, توارث tevârüṡ, تمايل temâyül, تجاهل tecâhül,

Düzensiz olarak:

تداوی	tedâvî	تمادی	temâdî	تباقی	tebâḳî
متداوی	mütedâvî	متمادی	mütemâdî	متباقی	mütebâḳî

سرایه هجوم

بوصره ده ایراندن کلن عسکرلر حماملری طولاشیرلر، ایرانلرک اشغال ایتدکلری قلعه لرده عساکر محافظه نکل برونلرینی کسدکلرندن، ایکی اللرینی بو کرلرینه صوقدقلرندن، اسلام چوجقلرینی هوایه آتارق قیلیچله پارچلادقلرندن بحث ایدیورلر. آرناوود دلاکلرله یکی چریلری: "سزده غیرت دین مبین یوقمیدر؟" دیه تشویق ایلورلردی. عصیان ایچون بوتشویقات اجرا اولوندیغی صره ده علمای کرامدن ابراهیم پاشانک تعلقاتنی چکه مینلر، پاشانک اسرافاتندن، ثروتندن، قادینلره حرف اندازلق ایتدیکندن، ابراهیم پاشانک حقوق ملتی پایمال ایلدیکندن بحث ایدیورلردی.

حال بو که انقلابی متعاقب پاشانک ثروتی جمع ایدلمش کندیسنک ۲۰۰۴ کیسه، ۶۱ غروش، قبودان مصطفی پاشانککی ۳۶۵ کیسه، ۳۷۴ غروش، محمد کتخدانگگی ایسه ۳۲۳۰۹ کیسه، ۳۳۶۵ غروشه بالغ اولمشدی.

استانبولده عصیان اماره لری باشلادیغی زمان، موسم صوک بهاردی. ابراهیم پاشانک اهالی یه اعلان حرب صحنه سی کوسترمسندن تمام ایکی آی کچمشدی. بیزانسک ساکن وغنوده هواسنده ینه برعصیان بولوطی طولاشمایه باشلامشدی. یکی چریلر آره سنده، اسافل ناس مجتمعدن آلتدن آلته فیصیلتیلر ایشیدیلیوردی. بوفعالیت بعض رجال دولته و از جمله صدراعظم کتخداسنده احساس ایدیلیوردی. فقط نه او، نه ده ابراهیم پاشا بویله برحرکتک وقوعه قطعیا امکان تصور ایده میورلردی. بر صبح (پنجشنبه، ۱۵ ربیع الاول)، صوک بهار کونشی سرایک مظلم سرویلرینی، عربان و سالدیده چنارلرینی یالدیدیلادیغی ائاده، چارشی یه طوغری ولوله لی برغلبه لکک ایلریله دیکی کورولمشدی. اون بش اون

آلتی کشیدن عبارت اولان بوغبله لکی پاترونا خلیل مناو موصلو، قهوه جی علی اداره ایدیوردی. ۱۱۴۳ عصیانینک بوسفیل رؤسası، آیاصوفیه واعظی اسپیری زاده ایله آرناوود زلالی حسن افندیدن آلمش اولدقلری تعلیماته نظرا حرکت ایدیورلر. چارشیلری وسوقاقلری طولاشه رق طرفدارلرینی آرتدیرمایه باقیورلردی. (۱)

آغا قاپوسنه تعرض

عصیان شهرده باش کوسترر کوسترمز صدراعظم کتخداسی محمد پاشا یوله چیقمش، فقط دوستلرینه تصادف ایدرک آنلرک زوریه کری دونمکه مجبور اولمشدی. محمد پاشا صدراعظمک دامادی ایدی. ابراهیم پاشانک ازاله وجودینی ایسته یین عاصیلرک کتخدای صدر عالی بی ایلك کوروشده پارچه لایاجقلری طبیعی ایدی. یکی چری آغاسیده معیتنه برقاچ کشی آلاق (أت میدانی) نه قدر ایلریله مش، عاصیلره رجالرده، تهدیدلرده بولونمش. حتی سننه حرمت ایدلمسینی سویله مش. فقط هیچ برنتیجه استحصالنه موفق اولاماشدی. حتی پاترونا خلیل، یکی چری آغاسنه طوغرو ایلریله مش، مقصدلری حکومتک اصلاحی وظالملرک مجازاتی اولدیغنی، بناء علیه کندیسنگده امت محمده التحاق ایتمسی لازم کله جکنی آکلاتمشدی. یکی چری آغاسی، پاترونا مقوله سی بر شخصک بوخطابندن پک متأثر اولمشدی. اولاً، معیتنده کی ضابطانه قارشی نفوذینی محافظه ایچون پاترونایه شدتلیجه اداره لسان ایتمک ایسته مشدی. فقط پاترونا تهدید آمیز بروضعیت آله رق آغایه صوصماسینی، عکسی تقدیرده البسه سنی قانلره بویابه رق امت محمده سنجاچ یاپاجغنی سویله مش، یکی چری آغاسی بوتهدید اوزرینه نه یاپاجغنی شاشیرمشدی.

بوانئاده يکى چرى آغاسنک معيتنده کى ضابطلردن برچوغى عصاته التحاق ايتمشلردى. يکى چرى آغاسى ده تهلکه يى حس ايدر ايتمز، عصاته ده اى مرام آکلاتمق ايچون آتدن اينمش، نهايت مناسب برفرست بولور بولماز تبديل قيافت ايدرک قاچمش، درحال ليمانده برقاينه بينه رک (اسکدار)ه کچمشدى. فقط کيفيتى صدر اعظمه خبر ويره جک بيرده، ضعفندن طولايى دوچار اوله جغى تهلکه يى دوشونه رک اوندن چيقماميه قرار ويرمشدى.

بوصره ده اوچ يوز قدر عاصى آغا قپوسنه کليور. محبس لردن قاتللى وجانيلرى چيقاريور، بوصور تله تامين قوت ايدر ايتمز سپاهى بازارينى يغما ايلور، اله کچيرديکى سلاحلى قايشه رق سردنکچدى آغالرى دعوت ايدبيوردى. فقط بو عصيان ده بويوک برانضباط داخلنده اجرا ايدبيور، عصيانى اداره ايدن واعظ ايله قاضينک بويوک تاثيرلى کوروليووردى. (۱)

Mezîdûn Fih Sülâsî Masdarlar 9: استفعال İSTİF'ÂL BÂBİ

İstif'âl bâbında kelimenin başındaki ilk üç harf (است) ile sonda bir önceki elif zaittir. Böylece üç harfli kök 4 harfli ilavesiyle 7 harfli fiil haline gelmiştir.

حصل	hâşale (حصول hûşûl)	استحصال	istişşâl	elde etme, üretme
خدمت	hıdmet (خدم)	استخدام	istihdâm	hizmette kullanma

★ İstif'al bâbı genellikle geçişli yapmak için kullanılır.

خرج	harece çıktı	استخراج	istihrâc	çıkarmak
نتیجه	netice (نتیجہ)	استنتاج	istintâc	sonuç çıkarma
ملك	mülk	استملاك	istimlâk	mülk edinme

★ İstif'âl bâbındaki geçişli mastarların bir kısmı istek ve arzu ifade eder.

مدد	meded	yardım	استمداد	istimdâd	yardım istemek
قرض	qarız	borç	استقراض	istikrâz	borç istemek
جواب	cevâb (جوب)		استجواب	isticvâb	cevap istemek
فتوى	fetvâ		استفتا	isti ftâ	fetva istemek

★ İstif'âl bâbı bazen tef'îl bâbında gördüğümüz gibi saymak, addetmek anlamı kazandırır.

خفت	hıffet	hafiflik	استخفاف	isti hfâf	hafif addetme
حلال	helâl (حلل)		استحلال	isti hlâl	helal sayma
رقیب	rakîb (رقب)		استرقاب	istir kâb	rakîb sayma

İstif'âl bâbındaki birçok kelime Osmanlıcada kullanılır.

استقصار	istikşâr		استيعاب	isti'âb	içine alma
	bir şeyin kısaltılmasını isteme				
استقصاص	istikşâş	kıyas isteme	استبعاد	istib'âd	değiştirme
استعانت	isti'ânet		استبدال	istibdâl	değiştirme
	avn'dan: yardım isteme				
استبداد	istibdâd		استحجال	istichâl	cahil sayma
	idarede tazyik, baskı				
استیجال	isticâl		استدلال	istidlâl	delil ile anlama
	sonraya bırakılmasını isteme				
استدعاء	istid'â		استفاده	istifâde	faydalanma
	yalvararak isteme, dilekçe				
استفهام	istifhâm		استعفا	isti'fâ	affını isteme
	sorma, sorup anlama				
استفسار	istifsâr	sorma, sorulma	استخبار	istiḥbâr	haber alma
استغراق	istiğrâḡ		استحقاق	istiḥḡâḡ	hak kazanma
	içine gömülme, batma				
استحقار	istiḡḡâr		استحلاف	istiḡlâf	
	hakir görme			birinin yerine geçme	
استقبال	istikbâl	karşılama			

Alıştırmalar:

Aşağıdaki kökleri istif'âl bâbına koyunuz, istif'âl bâbındaki anlamını yazınız ve kökün anlamı ile karşılaştırınız.

حقر	حقير	ḡaḡîr	hor, aşağı	حسن	ḡasen	iyi, güzel
حضر	حاضر	ḡâzır	ḡuzur	ḡuzur	عمل	'amel iş, yapma
نسخ	نسخه	nüşḡa	suret	ثقلت	ḡıḡlet	ağırılık
كامل	كمال	kemâl	olgunluk	قلت	ḡillet	azlık
امن	emn	aman	emân, amân			

Aşağıdaki istif'âl bâbındaki kelimelerin üçlü kökünü bulunuz.

استحقار	istihkār	استحقاق	istihkāk	استحصان	istiḥṣān
استهلاك	istihlāk	استكفاء	istikfā	استكناه	istiknāh
استكرار	istikrār	استقرار	istikrār	استقراب	istikrāb
استشفا	istiṣfā	استنصار	istinṣār	استمرار	istimrār
استعمال	isti'mâl	استماع	istimâ	استعمار	isti'mâr
استشهاد	istiṣhād	استنطاق	istinṭāḡ	استيدان	istizān

استفعال İSTİF'ÂL BÂBININ İSM-İ FÂ'İL ve İSM-İ MEF'ÛLÜ

استفعال	İSTİF'ÂL	مستفعل	müsta'fil	
			müsta'fal	
استخدام	istiḥdām	مستخدم	müstaḥdim	hizmette kullanan
			müstaḥdem	hizmette kullanılan

İSTİF'ÂL bâbının İSM-İ FÂ'İL ve İSM-İ MEF'ÛLÜNÜ yaparken ekleme elifler atılır. Baştağinin yerine mim getirilir. Mimin harekesi her zaman ötreğdir. Sondan bir önceki harfi (mustaf'il şeklinde) esre okursak ism-i fâ'il; müsta'fal şeklinde okursak ism-i mef'ûl olur.

استرحام	istirhām	سترحم	مسترحم	müsterḥim	yalvaran
				müsterḥam	yalvarılan
استهلاك	istihlāk	ستهلك	مستهلك	müstehlik	tüketen, tüketici
				müstehlek	tüketilen
استهجان	istihcân	ستهجن	مستهجن	müstehcin	çirkin gören
				müstehcen	çirkin görülen
استحکام	istiḥkām	ستحکم	مستحکم	müstaḥkim	sağlamlaştırın
				müstaḥkem	sağlamlaştırılmış
استحصال	istiḥṣāl	ستحصل	مستحصل	müstaḥṣil	üretici, üreten
				müstaḥṣal	üretilen, üretilmiş

Yukarıdaki örneklere bakarak istif'âl bâbındaki bütün kelimelerin hem ism-i fâ'ilinin hem ism-i mef'ûlünün olduğu sanılmamalıdır. Edilgen fiillerden ism-i fâ'il, geçişsiz fiillerden de ism-i mef'ûl gelmediğini burada tekrar hatırlayalım. İsm-i fâ'ile örnekler:

استطاق	istinâq	sorguya çekme	مستطق	mustanîq	sorguya çeken
استساخ	istinsâh	nushasını çıkarma	مستسخ	müstansih	nüşasını çıkaran
استعجال	isti'câl	acele etme	مستعجل	müsta'cil	acele eden

Düzensiz olarak ism-i fâ'il:

★

استيجار	istîcâr	مستاجر	müste'cir	kiralayan
استيدان	istîzân	مستأذن	müste'zin	izin isteyen
استيمان	istîman	مستأمن	müste'min	aman isteyen

★★

استبداد	istibdâd	مستبد	müstebdid	مستبد	müstebidd	zorbaca yö-	yö-
			yerine			neten	neten
استقلال	istiklâl	مستقل	müstaqlil	مستقل	müstaqlil	bağımsız	bağımsız
			yerine				
استقرار	istikrâr	مستقر	müstaqrir	مستقر	müstaqrir	karar kılmış,	yerleşmiş
			yerine				

★★★

استراحت	istirâhat	مستريح	müsterih	istirahat eden, gönlü rahat
استفاده	istifâde	مستفيد	müstefid	faydalanan
استقامت	istikâmet	مستقيم	müstaqim	doğru olan, doğru

★★★★

استعفا	İsti'fâ	مستعفى	müsta'fi	afvını isteyen
استهزا	istihzâ	مستهزى	müstehzî	eğlenen, alay eden

İsm-i mef'ûlleri de aynı şekildedir.

	استقبال	istikbâl	مستقبل	müstaqbel	karşılanan, gelecek olan
	استخبار	istiḥbâr	مستخبر	müstaḥber	haber alınmış
★	استيمان	istîmân	مستأمن	müste'men	kendisine aman verilmiş
★★	استحقاق	istiḥqâq	مستحق	müsteḥaqq	hak etmiş

★★★   استشاره   istişâre   مستشار   müsteşâr   kendisine danışılan
                  استفاده   isti'fâde   استفاد   müstefâd   faydalanılmış, kazanılmış

Dikkat: Son örnekte üstün yerine elif kullanıldığına ve ism-i mef'ûlün uzun a "â" sesinde olduğuna dikkat ediniz.

Aşağıdaki kelimeleri ism-i fâ'il yapınız.

استلزام istilzâm, استنكاف istinkâf, استمداد istimdâd (مد = مدد),

استمرار istimrâr (مرر = مر = مرور mürûr), استكبار istikbâr,

استيجال isticâl (أجل), استماع istimâ', استجواب isticvâb.

دولت عثمانیه ، زيتواتوروق مصالحه‌سنی، مجارستان سفرینک
 مصائبندن زیاده، خاچ اووه فراریلرینک آناتولیده اشعال ایله دیکلری
 عصیانندن دولایی قبوله مجبور اولمش ایدی. مراد پاشا لالا محمد
 پاشانک وفاتندن صوکره صدارت عظمایه ارتقاسنی متعاقب اناتولی
 ارباب اختلال وعصیانله محاربه‌یه حصر افکار ایله‌دی. ایران وسوریه
 حدودندن بوغاز ایچی ساحلرینه قدر بتون اناتولی ایالتلری اختلال
 ایچنده قالمشیدی. بوقاریشیققلرک باشلیجه موجدی اولان قره یازیچی
 رها (اورفه) محاصره‌سنده رفیق سر کذشتی حسین پاشایی عثمانلیلره
 تسلیم ایتد کدن صوکره عصیانک یدنجی سنه‌سنده جانیکده حیاته ختام
 ویردیکی کبی مظهر عاطفت اوله‌رق بوسنه والیلکنه تعیین اولنان
 قارده‌شی حسن‌ده کذلک بلغرادده اتلاف اولنمشیدی. عراقده، طویل
 احمدک اوغلی محمد – که نصوح پاشا ایله برمحاربه سنده سهران کرد
 عشیرتنک و ابو ریش عربلرینک خیانتی اثری اولمق اوزره عثمانلی
 عسکرینه غلبه ایده‌رک نصوح پاشا ایکی یرندن مجروح وولی پاشا مقتول
 اولمش ایدی – بلغرادده خنجرله اولدیرلدی. آیدین محصلی اویس
 پاشانک وفاتندن صوکره، اونک کدخداسی اولوب افندیسنک انشا
 ایلدیکی قلعه‌یی ضبط ایتمش بولنان یوسف پاشا عفو اولنه‌رق بکلربیکی
 نصب اولندی، لکن یکیدن لوای عصیانی رفع ایلدی. بونلردن

اولدير يئلنلرك، ياخود تلف اولانلرك يرلرينه ديكرلري توره يهرك بتون اناطولى يه استيلا ايتديلر. قلندر اوغلى ايله قره سعيد صاروخانى تخريب ايلديلر. قنالى بروسه خطه سنى سراپا آتش وخونه غرق ايتدى. موصلى چاوش سلفكه يى (سه لوجيا) قاريشدردى. عصى جمشيد قونيه دن اطنه يه كيدن بوغازلرى طوتدى؛ لکن مخاطره نك اك بيوكى حلب ولبنانده ايدى. بوايكي خطه ده بولنان كردجانپولاد ودرزى امير فخر الدينك قواى مجتمعه لريله سوريه ده برحكومت مستقله تشكيل ايديه بيلميرندن قورقيلوردى. جانپولاد كرد عائله سى، سوريه نك ياووزسلطان سليم طرفندن فتحندن برى حلب قربنده كليس سنجاغنه متصرف ايدى. جغاله، عجم سردارلغنه تعيين ايديلنجه جانپولاد حسينه حلب واليلكنى توجيه ايتمشيدي؛ اوزمان حلب بكلربكي بولنان نصوح پاشا؛ ارثى سنجاق متصرفلرينه ايالت ويرمك اوصل معتاده يه ونص قانونه مخالف اولديغنى استانبوله يازديسه ده فائده سى اولمادى؛ جغاله نك اصرارى اوزرينه حسينك مأموريت جديده سى تصديق اولدى. جغاله نك ايراندن رجعت ايدرکن محميسى جانپولادى وقت مناسبه اوردوسنى كندى عسكريله برلشدرمه مش اولديغى ايچون بر حدت زماننده كندى ايله نصل اولدرمش اولديغنى وجانپولادك قارداشى علينك بوقتلى متعاقب حلبه چكلمش بولنديغنى يوقارنده حكايه ايلدك.

***

جمعيتك ارضروم شعبه سندن آلدیغم ۱۰ تموز ۳۳۵ تاريخلى تذکره ده، "جمعيتك باشنه كچمه مى وهيت فعاله رياستنى قبول ايتمه مى تكليف ايدبورلر و برابر چالشمق اوزره تعيين و تفریق ايتدكلرى بش ذاتك اسملرينى بيلدير يبورلردى."

بو بش ذات؛ رائف افندى، متقاعد بيكباشى سليمان بك، متقاعد بيكباشى كاظم بك، آل بيراق غزته سى مديرى نجاتى بك، طورسون بك زاده جواد بك ايدى. بحث ايتديكم تذکره ده، رؤف بککده هيت فعاله رياست ثانيه لکنه انتخاب ايدلديكى بيلدير يبورلردى. (وثيقه: ۳۶)

بوتاریخلرده، ارضروم شعبه‌سی هیئت اداره‌سی رئیسی رائف افندی
وعضا؛ حاجی حافظ افندی، سلیمان بك مقصود بك، مسعود بك، نجاتی
بك، احمد بك، كاظم بك و كاتب جواد بك ایدی.

ارضروم شعبه‌سی، استانبولده کی مرکز اداره ریاستلرینه ایصاله
چالیشدقلى برتلغرافله، "مرکز عمومی نامنه بیان رأی ومطالعه ایلمك
صلاحیتك، بكا ویرلدیكنك تلغرافله اشعارینی" ده رجا ایتدیلمر. (وثیقه: ۳۷)
بوندن بشقه، بزم، ارضروم قونغره‌سنه کیرمه‌مزی تسهیل ایچون
قونغره یه ارضروم ممثلی اوله‌رق انتخاب ایدلمش اولان متقاعد بیكباشی
كاظم وطورسون بك زاده جواد بکلمر ممثلکدن استعفا ایتدیلمر.

افندیلمر؛ معلوم عالیلمر، اولدیغی وجهله ارضروم قونغره‌سی ۳۳۵
سنه‌سی تموزینك ۲۳ نجی کونی پك متواضع برمکتب صالونده انعقاد
ایتدی. ایلك کونی؛ بنی ریاسته انتخاب ایتدیلمر. قونغره هیئتی وضعیت
وبردرجه یه قدر، نقطه نظر حقنده تنویر ایچون وقوع بولان نطقمده:

"تاریخ وحادثاتك سوقیله، بالفعل ایچنه دوشدیكمز قانلی وقره
تهلكه‌لری کورمیه جك وبوندن مهیج اولمیه جق هیچ بروطنپرورك تصور
ایدیلمیه چکنه، اشارت ایتدم. متارکه احکامنه مخالف اوله‌رق یاپیلان
تجاوز واشغاللردن بحث ایتدم.

تاریخنك؛ برملتك وارلغنی وحقنی هیچ برزمان انكار
ایدیه چکنی، بناء علیه وطنمز، ملتمز علیهنده ویریلن حکملرك محقق
محکوم افلاس اولدیغنی سویلدم. (۱)

***

امنیت شاهانه‌یی حائز برهیئت وكلا تشکیلیله اكا تودیع امور
لازمدر یولنده ایکی فقره مهمه واردی. ماحصل مکالمه‌یی حاوی
دینیلان صبظنامه‌یه نظراً ایسه کامل پاشا (ان صح وان کذب) عارف بکه
دیمش که فرانسه سفیری: "دوننمار صباحه اقمشامه استانبول صولرینه
کله جکلردر. بوشیلرك مسؤولی -ذات شاهانه‌یه عطفاً - کندیلریدر."
عزت بك حضورده اراده ایله بكا ویردیکی معلوماتده فرانسز ایلمچیسینی

كوردم كامل پاشانك كنديسنه استنادا نقل ايتديكى سوزلرى
 سويله مامش اولديغنى بيان ايتدى ديدى. آندن صوكره ذات شاهانه بخت
 ابتدار ايدوب "كامل پاشا از ميره ويرديكمز واپورله كيتمك ايسته دى،
 امنيتسزلك بيان ايتدى." ديديلر آندن صوكره مبحث انفصالم كيجه سى
 واقع اولان شيلردن بعضيسنه نقل اولندى. نتيجه سنده "حاجى على بكة
 امانتى سزدن مابينده آلسون ديمدم قوناغنه كيتسون سن ده صوكره كيت
 امانتى آل كتير ديدم. او اويله ياپمش." يولنده بعض تبينات وقوع
 بولدى. اوكون صباحدن اقشمه قدر چيت كوشكده يالكز اوله رق
 قالد يغمدن وكيجه ده بومباحث چيغمش اولديغندن كندمه يورغلق
 وجودمه قيرغلق حس ايدى يوردم. عودت ايچون آن بان اشارت
 واراده يه منتظر اوليوردم. على التخمين ساعت بش بجقله آلتى آراسنده
 ايدى كه عودته مساعده واقع اولدى. حضوردن چيقديغنى متعاقبا عزت
 بك كلوب بكارفاقت ايلدى. دائرة همايونله انك مدخلى اولان قونك
 بينده كى باكى باغچه ده ايكن عزت بك "ايسته كامل پاشايى اكلاديكر
 بو ذاتى بورايه كتيرده لم اوراقى سزه ويره لم كنديسنى محاكمه ايدر سكر
 يولنده "بر سوز سويلدى چونكه حقيقت حالى بيلمديكمدن نابموقع،
 نابوقت اوراده جواب ويرمكى مناسب كورمدم بناء عليه سكوت ايله
 طيشارى چيغمغه مسارعت ايله دم. قپودن چيقوب بر قاچ خطوه ايلروده
 اولان كوشكك اوكنه وارد يغمزده اوشاغه خبر ورسون ديه بكجيلردن
 برينه اشارت ايتد كدن صوكره عزت بكة وداغا ثنا و مفارقتى ايما ايله دم
 ايسه ده كنديسى ارايه كز دها حاضر اولما مليدر آچيقده بكلكر سكر براز
 كوشكده اوطور يكرز ديدى. بن ارايه جى خاص آخوره كيتمز طيشارده
 بكلكر ديه مفارقت نيتنى تكرار ايتدم عزت بك براز دها كوشكده
 اوتور لمسنده اصرار ايلدى. راحتسزلكمدن بحثله تكرير معذرت ايلدم
 كوشكك نهايتنده كى سطح مائلدن اينه رك قپويه چيقدم ارايه يى حاضر
 بولدم بندم ايسه ده بكجيلردن برى قوشه رق كلدى. (۱)

İSM-İ ÂLET: اسم آلت

Fiilin gördüğü işin yapılmasına vasıta olan nesnelere belirten kelimeler Arapçada belli kalıplarda kurallı olarak yapılır. Bu iş için üç kalıp (vezin) kullanılır: **مفعّل** mif'al, **مفعال** mif'âl, **مفعلة** mif'ale. Bu şekilde ism-i alet yaparken başa her zaman mim getirildiği ve **mimin harekesinin her zaman esre (kesre) olduğunu** unutmayınız.

1. مفعّل MİF'AL VEZNİ:

قطع	kaṭ'	kesmek	مقطع	mıḳṭa'	kesme aleti
حفر	ḥafr	kazmak	محفر	miḥfer	kazma aleti, kazma

Aşağıdaki kelimeler **مفعّل** mif'al vezninde ism-i alettir:

مغفر	miğfer	başı örten alet, tolga	مطح	mıṭbaḥ	tencere
مسم	misma'	kulak	مرقم	mirqam	kalem
معبر	mi'ber	sal	منبر	minber	minber
محور	miḥver	dingil, eksen	مندیل	mindil	mendil
معصر	mi'şar	mengene			

2. مفعال MİF'ÂL VEZNİ:

فتح	feteḥa	açtı	مفتاح	miftâḥ	açma aleti, anahtar
عصر	'uṣr	sıkmak	معصار	mi'şâr	sıkma aleti, mengene

Aşağıdaki kelimeler **مفعال** mif'âl vezninde ism-i alettir.

مقراض	mıḳrâz	kesme aleti, makas	منظار	mınzâr	ayna, röntgen aleti
مسقات	mıṣḳât	su kovası	مكثار	mıḳşâr	çoğaltma aleti

منشار	minşâr	destere, bıçkı	معراج	mi'râc	çıkma aleti, merdiven
مقياس	miqyâs	ölçme aleti	معيار	mi'yâr	ölçek

★ Mif'âl vezninde bazı isim olan kelimeler de vardır.

منار mi'sâr (onda bir), مصراع mısrâ' (mısra), ميراث mîrâs, مهمان mihmân (misafir, konuk) kelimesi ise şekil bakımından benzemesine rağmen Arapça değil Farsçadır. Farsçada ise böyle kalıplar yoktur.

3. مفعلة MİF'ALE VEZNİ:

ملح	milh	tuz	مملحه	mimleha	tuzluk
شمع	şem'	mum	مشعه	mişma'a	mumluk, şamdan
لحق	la'ğ	yalama	ملعقه	mil'ağa	tahta kaşık, kaşık
عصر	'uşr	sıkma	معصره	mi'sara	sıkma aleti, mengene
مقلمه	mıqlame	kalemdan, kalemlik	مكنسه	miknese	süpürge
مشربه	mişrebe	su kabı, maşraba	منقله	minqale	iletke

مسمعه misma'a (kulak) kelimeleri de ism-i alettir.

Aşağıdaki ism-i âlet kelimelerin hangi vezinde olduklarını söyleyiniz:

مرآت mir'ât (ayna), مرصاد mirşâd (rasad aleti), محمل miħmel (taşıma aleti, sepet), مكثفه mikşefe (kondensatör), منجل mincel (ekin orağı), منحات minhât veya منحت minħat (taş ve tahta yontma aleti), مرسات mirsât (gemi demiri, len-ger), مرجل mircel (kazan).

İsm-i alet olan kelimeler ism-i mekânın çoğul vezni مفاعل mefâ'il vezninde veya مفاعيل mefâ'il vezninde çoğul olurlar.

★	مرجل	mircel	kazan	مراجل	merâcil	kazanlar
	مغفر	miğfer	tolga	مغافر	meğâfir	tolgalar
★★	مفتاح	miftâh	anahtar	مفاتيح	mefâtiħ	anahtarlar
	مقراض	mıqrâz	makas	مقاريض	meqâriż	makaslar
★★★	مشربه	mişrebe	maşraba	مشارب	meşârib	maşrabalar
	مقلمه	mıqlame	kalemlik	مقالم	meqâlim	kalemlikler

سرایه کلمك بحثنه كلنجه ایام رسمیه خارچنده کلاماك اسكى عادتدر. ادب صحیحده بونی ایجاب ایدر. نشان ایچون دیدیککز بی اصل بر اتهامدر. بونی قبول ایده‌مم "دید کدن صوکره فائق بکک یاننده اناختارجی بی حرمه، کوندروب نشان محفظه‌سنی کتیرتدم. فائق بك نشانه باقدی. بالطبع تغیرات بوله‌مدی. بعده دیدم که "بر آدمك پادشاهندن آلدیغی نشانی بوزویده آنی حامل اوله‌رق بر جمعیه چیق‌مسنك علی‌الخصوص پادشاهك ضیافتنه او نشانه کیت‌مسنك امکان واحتمالی اوله‌مز. بو بر مفسد جاهل سوزی ذات شاهانه‌یه او یله سویله‌مش. فائق بکدن یدی کون صوکره (۱۶) جمادی الاولی سنه ۳۱۳ و ۲۳ تشرین اول سنه (۳۱۱ بازار ایرتسی) احمد عزت بك خانه‌مه کلدی که بر قاچ کون اول شامدن عودتنده بردها کلمش اولدیغندن بوایکنجی کلیشی ایدی. پنجره‌دن زقاغه باقدم. آرابه‌سنی قپونك او کنده طورییور کوردم دیدم که:

آرابه‌کز قپوده بکله‌یور. خفیه مآمورلری بزم اوک او کنده آرابه کورد کلری کبی اطرافنه اوشوشیورلر. سویله‌لم آخوره چکسونلر.

جواباً: یوق بن شمدی کیده‌جکم. بو کون مرسلأ کلیورم. " دیدی مرسلأ تعبیرینی ایشیدنجه: نصل رسالت دیدم؟ جوابنده: یاوچ کوندن بری مابینده‌یم؛ افندمز سلام بیوریورلر، بر قاچ کونه قدر مقامکزه کلیورسکز دیدی.

چونکه عزت بك شن بر ذات اولدیغندن شفاهاً افاداتله اکتفا ایتمیوب فعلاً تعریفاته قالدقشدی شویله: قولنی قالدیروب الیه ده پنجره‌لری شماله ناظر وقپوسی جنوبنده واقع اولان او طه‌مک سمت جنوبه اشارت ایتدی کویا که باب عالی یه کیده‌جکمی بیان ایلدی زیرا سیاق حال و تعریف بونی کوسترییوردی او صرده ایدی که او شاق قهوه کتیردی. عزت بك سوزینه سکتته ویرمکی ایسته‌مدکی ایچون اولملی که ترکجه‌یی فرانسزجه‌یه تحویل ایده‌رک قریباً صدارته

كله جكمى اولسانله وكمال بشاشتله تبشير ايله دى. اوشاق قهوه و يروب
 چيققدن صوكره كنديسنه ديدم كه باب عالي يه كيمه يى صوكره يه
 براقلم. سز نصل مأمور اولديكز هله اونى سويليكز. ديدى كه: اوج كون
 اول حاجى على بكدن عجاله ما بينه كلسين ديه خبر كلدى. كيتدم
 افنديم سنى كوره جكلر، هايدى باقالم ديدى بنى حضوره كوتوردى.
 عزت بك نتيجه مأموريتنى بيانه كيريشميوب حالا مقدمات ايله مشغول
 اوليوردى. اوجهتله حضوره چيقديغى كى نه حر كنده بولنديغى ده
 تعريف ايلدى. سياق افاده يه نظراً سالونك قېوسندن كيرير كيرمز قوشارق
 اقدام همايونه يوز سورمش "افندم اصولى بيله ميورم قصورم اولورسه
 عفو شاهانه كزى نياز ايدرم ديمش" ذات شاهانه صاداي خفيغله "يوق
 يوق پك ايبى بيلورسكز" ديمش ايمش مير مشار اليه بوتعريفات
 وتبيناتدن صوكره ديديكه ايشته او كوندن برى افنديم بنى خدمتارينده
 اليقويديلر. كيجه كوندوز مشغولم بر ديقه يانلردن آيريله ميورم. حتى
 بورايه كليركن "چوق قالمه" بيورديلر. كلهلم ايشه؛ بيوريورلر كه:
 انفصالدن صوكره مابينه كيدلمك عادتدر كنديسى بو كارعايت ايتمدى.
 عزت بك سوزينه دوام ايدهرك: "كليرسه كز التفات بيوره جقلم، نيچون
 بويله ياپيورسكز، بنى طانمىيور بيوريورلر" جمله لر بنى علاوه ايتدى. بن ده
 اوديقه دن اعتباراً عزت بكله قديم اولان تكليفسز لكى تغيير، كنديسنى
 قرين پادشاهى كى توقير ومكالمه مزده ويرديكم اجوبه يى دها زياده
 جدى يه تحويل ايله دم. تبليغاتنه جواباً ديدم كه: انفصالم صره سنده
 كوريلان تحقيره نظراً بنم ايچون سرايه كلمك لازم كلمز. اما كلميشم
 او كا مبنى دكلدر. كرك عزل عقبنده كرك كنديلكمدن اولهرق ايام
 معزوليتده كلمامك اسكى عادتدر چونكه معزوليت عقبنده مابينه
 كيدلمك بر زماندنبرى معتاد ايسه ده بواعتاد قاعده دولتك خلافيدر.
 واقعا ده منصوبيته تشكر اولنور، معزوليت نيچون تشكراتى ايجاب
 ايتسون؟ ايام رسميه خارج اولديغى حالده بشقه وقتلر سراي تعجيز
 ايتمك ايسه ينه دأب دولته منافيدر. ادا ب صحيحه ده بونى ايجاب

ایتمزمی؟ غریبدرکه عزت بکک مقدمه کلامی صدارتمی مبشر اولدیغی حالده نتیجه افاده سی اكا ناقض ومغایر دوشتی. شویله که: بعد الانفصال مابینه کیدلمکده کی معذرته متعلق سوزلرم بیتر بیتمز میر مشار الیه کنديسیندن یدی کون اول نزدمه کلن قرنادن فائق بکک نشان حقنده کی تبلیغات معهوده سنی تکرار ایله دی. بونک اوزرینه فائق بکک تبلیغی اثناسنده ایدیلان معامله یی و اكا سویلنمش سوزلری تکرار، لازم کلدی. ینه نشان جلب و ارائه و افادات سابقه دائره سنده ایراد ملاحظه اولندی. عزت بک عودت ایله دی. عقیب عودتنده کندی کندیمة اقبال نوین عالمنه کیرمش اولان بوذات بردها کلیرسه اداره سی مشکلاشه جک دیدمسه ده لبیدک شوییتی که بشارک قولنه کوره اشعار عربک اشعاری واک معیندار ایمش. آنی درخاطر ایده رک نفسی تشجیع ایتدم.

"واکذب النفس اذا حدثها ان صدق النفس یزری بالامل"

عزت بک بومکالمه دن اوچ کون صوکره یعنی تشرین ثانینک آلتنجی کونی ینه خانه مه کلدی. صدر لاحق (رفعت پاشا) آخر مأموریتله هیئت وکلایه داخل اولمق اوزره صدارته عودتکز تقرر ایتدی. مقدمه سندن صوکره مابین کاتبلرندن کاظم بک آلمانیا سفیری نامنه اوله رق حق شاهانه ده دولتلك سوء افکاری (خلع) مقرر اولدیغنی بیان ایتمش سفارتلك جلب ایتمک ایستد کلری ایکنجی معیت واپورلری استانبوله کیره جک اولورسه اغتشاش واختلال ظهور ایدجکی ده ضبطیه نظارتندن قطعیا خیر ویرلمشدر" دیدی.

معلومات ومطالعه می سئال ایلدی. جوابا "حکمداران بیننده قاعده تکافل معلوم وکرك آلمانیا ایمپراطورینک کرك سائر حکمدارانک حق شاهانه ده حسیات احترامیه لری مجزومدر. استاسیونلرك ورودندن برشی متولد اولوب اولمیه جفی ایسه حکومتجه بیلنه جک شیدر" دیدم. عزت بکک برنجی کلیشنده صدارته عودت مقرر اولدیغنی سویلمسی ایکنجی کلیشنده دخی استحصال معلومات ایچون صدارت وعدی ایله فتح کلام

ایتمسی. نیات غیر حریمانم موقع اشتباهده کورندیکنه دلالت اعتباریله شایان دقتدر. انفصالك قریدنچی کونی که فائق بکک کلیشندن یکرمی وعزت بکک برینچی کلیشندن اون درت وایکنجی کلیشندن بر کون صوکره در.

(غرۀ جمادی الاخره سنه ۳۱۲ و ۸ تشرین ثانی سنه ۳۱۱ صالی) سراه کیدلدی. وحضوره مثول اولندی. .... ایکنجی ملاقاتدن آلتی کون صوکره یعنی تشرین ثانینک اون ایکنجی بازار کونی طلوع شمسدن بر ایکی ساعت مرورنده ایدی که عزت بک خانهمه کلدی. "افندیمز یوریورلر که داخلًا خارجًا دشمانلر هجوم ایتدیلر مشکل موقعه ده بولنیورم بیته جکسه م باری کندی النده بیتیم بن ده دیدم که ذات شاهانه یه بلا موجب القا اولندیغنی آکلادیغم اسباب تأثره متأسف اولدم. مأموریت بحثنه کلنجه حقیقت حالی واراده لرینک تفصیلنی آکلادقندن صوکره عرض ملاحظه ایلرم. عزت بک بونک سببی کاظم بکک کچنده بیان ایلدیکم سوزیدر دیدی. دها سائر مستعجل ایشلری بولندیغندن تعجیل عودته مجبور اولیغنی سولیه رک عودت ایتدی. وحين مفارقتده "صدارتکز مقرردر. بر ایکی ساعت قدر دعوتجی کلوب سزی مایینه کتیره جکدر. فقره سنیه علاوه ایلدی. اوکون وفراداسی بازار ایرتسی خبر ظهور ایتمدی. آنک ایرتسی یعنی تشرین ثانینک اون دردنچی صالی کونی مابین یاورلرندن میر آلالی فرید بک بر صورت مخصوصه ده بنی واقعا سراه دعوت ایلدی شو وجهله که "ذات شاهانه چیت کوشکنی تشریف بیوردیلر. ایاقده سزی بکلورلر ارابه کزک حاضر اولمسی اوزایه جقسه بن ارابه ایله کلدلم آنکله کیدلم" دیدی. صورت افاده دن آغیر برشی ظهور ایتدیکنه ذاهب اولدم اثوابمی تبدیل ایدنجه یه قدر آرابه ده حاضر اولمغله عزیمتی تعجیل ایتدم لکن چیت کوشکنه کیدلدکده یالکز احمد عزت بکی بولدم. مشار ایله "کچن کون بیان ایتدم که دولتر سفارتلرک معیترینه برر استاسیونر دها کوندرمک ایستورلر. بونک ایچون نه دیرسکز" دیدی ینه صدارتکز

مقرر در سوزینی تکرار ایلدی که بونکله وعد صدارت دورت دفعه واقع اولدی بنده بعض ملاحظاتده بولندم بونی عرض ایلمک ایچون میر مشار ایله حضوره کیتدی تقریباً یدی ساعت قدر یالکز اوله رق چیت کوشکنده قالدیم. کوندوز ساعت اونه طوغری یمک کتیرلدی منفرداً طعام ایتدم. کیجه ساعت بریچق ایکی راده لرنده ایدی که عزت بک یانمه کلدی. استاسیونلر ایچون برشی سویله میهرک آتی الذکر تبلیغاتده بولندی: صدارته تعیینکز مصمم ایدی.

خط همایون مسوده سنی بن قلمه آلمشدم. افندمزه او قودم. دوشندیلر شمذیلک تبدلن فارغ اولدیلر. بیوریورلر که بونی یاپار ایسه ک صدارت تبدیلی آرز بروت ایچنده بش دفعه یه وارمش اوله جق. جواد پاشا، سعید پاشا، کامل پاشا، رفعت پاشا ینه سعید پاشا بومناسب اوله ماز کند سنک رفاقتنه بر قلم ویره یم چیت کوشکنده اوتورسن. اصلاحاته دائر لایحه لر قلمه آلسون. برده بومأموریت صدارتک فوقنده اوله جقدر باب عالیدن کلن معروضاتی تدقیق ایدر. تصدیقی لازم کلن شیلرک تصدیقنی ورد اولنه جق شیلرک ردینی بکا عرض ایلر. بوققره لری عزت بک اراده صورتنده تبلیغ ایتدکن صوکره مجلس وکلا مابینده اجتماع ایتدکده مجلسه ریاست، امور عسکریه یه ده نظارت ایده جکسکز دیدی و بو خصوصلری متفرع دها برطاقم افادات درمیان ایلدی. جوابا بویله برمأموریت احداثه محل یوقدر سلطنتله صدارت بیننده او یله برمأموریت تأسیسی اعتقادمجه منافع حکمداری یه ده مغایردر مع ما فیه بونک احداث و عدم احداثی کندیلر نک ییله جکلری شی در. فقط بن وظائف مهمه و واسعه یی حاوی اوله جغی افاده کزدن آکلاشیلان شومأموریت و مسؤلیته نفسمده استحقاق و اقتدار کورهم دیدم عزت بک، افندیمز خدمتکزدن استفاده بیورمق ارزو بیوریورلر دیدی. جوابا پادشاهه خدمت بویله برمأموریت فوق العاده بولنمه یه متوقف دکلدن بن امثالی وجهله مجلس مأموریتی ویا هرهانکی نظارت اراده ایدیلورسه آنده بولنلمسی یا خود

سؤال وقوعنده مصالح دولته دائر افكار ومطالعاتكم حال معزولیتده دخی تحریری ایله ایفای وجیه خدمت قابلدر دیدیکمک اوزرینه عزت بک حضوره کیتدی عودتنده "افندیمز بو مأموریتی قبول ایتمیه جکنی بیلیردم" بیوردیلر لکن بشقه شیلر ایچون سزی کورمک ایستیورلر دیهرک ذات شاهانه نك دائره خصوصیه سنه کیتمه به اشارت ایتمدی بالرفاقه کیدی له رک حضوره چیقلدی..... ابرتسی که جمادی الاخره نك طقورنده واقع تشرین ثانینک اون بشنجی چهارشنبه در ینه مایینه جلب اولندم کیجه سی عزت بک حاضر اولدیغی حالده تکرار حضورده بوللندی. پاشایه دائر کاغدلر کورلدی. بو کاغدلردن بری کامل پاشانک مفصل برعریضه سی ایدی. کامل پاشاکه فرانسه سفارته کیدوب ایلچی ایله ولایات سته اصلاحاتی مذاکره ایتمش قرنادن عارف بک که سفیردن ایشتدیکی شیلری کامل پاشادن صورمه به مأمور اولمش دیکر ورقه ایسته اومذاکرات اواستیضاحات حقنده ایدی یعنی فرانسه سفیری موسیو قانونه عطفاً کامل پاشا طرفندن حکایه ایدیلان سوزلرک قرنادن عارف بک خطیله محرر و امضاسیله ممضی وبر قاج صحیفه یی محتوی ضبطنامه سی ایدی. کامل پاشانک عریضه سنده ارمنی مسئله سنک شو حاله کلمسی جواد پاشا زماننده اولمشدر. (۱)

IV. BÖLÜM

16. DERS

İSM-İ MENSÛB : اسم منسوب

İsm-i mensûb bir ismin bir yere, bir kişiye bir mesleğe aidiyetini ifade eder. Türkçede ismin sonuna (lı, li, cı, ci) ekleri getirilerek yapılır. Arapçada ve Farsçada ise ismin sonuna mensûbiyet ye'si veya yâ-yı nisbet denilen ye “ی” harfi getirilerek yapılır.

مصرى	Mışrî	Mısırlı
حلبى	Ĥalebî	Halebli
عربى	'Arabî	Arapça
تركى	Türkî	Türkçe

★ İsm-i mensûblar kullanılışları ve anlamları itibarıyla isim değil sıfatlardır.

فكرى	fikrî	düşünce ile ilgili
لسانى	lisânî	dile ait
علمى	ilmî	bilime ait, bilimle ilgili
تجارى	ticârî	ticaret ile ilgili
ملى	millî	millet ile ilgili
ادارى	idârî	idâre ile ilgili
★★	مكى	Mekkî Mekkeli

انقره	Ankara	انقروى	Ankaravî	Ankaralı
بروسه	Bursa	بروسوى	Bursevî	Bursalı
ادرنه	Edime	ادرنوى	Edimevî	Edimeli

مدینه	Medine	مدنی	Medenî	Medineli
★★★ جزیره	Cezire	جزری	Cezeri	adalı, adaya ait
علی	Ali	علوی	Alevî	Ali taraftarı
معنی	ma'na	معنوی	ma'nevî	
دنیا	dünya	دنیوی	dünyevî	
صحرا	şahrâ	صحراوی	şahrâvî	
سما	semâ	سماوی	semâvî (semâ'î)	
شاء	şitâ	شتاوی	şitâvî (şitâ'î)	
لغت	luğat	لغوی	lüğavî	

★★★★ به ile biten şehir isimleri

قونیه	Ḳonya	قونوی	Ḳonevî	
		قونیوی	Ḳonyevî	
★ بادیه	bâdiye	بدوی	bedevî	çölde yaşayan
ناصره	Nâşıra	نصرانی	Naşrânî	Hristiyan
روح	rûḥ	روحانی	rûḥânî	
نفس	nefs	نفسانی	nefsânî	
ثلاثه	şelâşe	ثلاثی	şülâşî	üçlü

Dikkat: İsm-i mensûb kelimenin sonuna “ye” getirilerek yapılmaktadır. Örnek: علم ‘ilm علمی ‘ilmî (ilimle ilgili). Ancak “ye” harfinin kelime sonunda başka fonksiyonları da bulunmaktadır.

1. İsm-in “i” halini gösterir. علمی ilm-i (onun ilmi çöktür).
2. Bazen Farsça kelimelerde fâ‘illik veya meslek bildirir.

آهنگر	âhenger	demirci	اهنگری	âhengerî	demircilik
پادشاهی	pâdişâhî	padişahlık	بازاری	bâzârî	bazarcı, satıcı
باغبانی	bağbanî	bağ bekçiliği	دشتبانی	deştbanî	kır bekçiliği

1. Bazen Farsçada belirsizlik gösterir.

روزی rûzî (bir gün, günlerden bir gün), پادشاهی pâdişâhî (padişahlardan biri, bir padişah),

Yazılışları aynı olduğu halde ismin i halinde ise bu i kısa, diğer durumlarda bu i uzun okunur.

	ilmî		ilimle ilgili
علمی	ilm-i, ilmi. (ismin i halinde)		Tarih ilmi faydalıdır.
	pâdişâhî		Emr-i pâdişâhî ile geldi.
پادشاهی	pâdişâhı		Pâdişâhı gördüm.
	'askerî		Askerî üniforma giymişti.
عسکری	'askeri		Askeri tanıdım.

FARŞADA İSM-İ ALET:

Farşada alet isimleri ilgili ismin sonuna دان dân eki getirilerek yapılır:

نمک	nemek	tuz	نمکدان	nemekdân	tuzluk
شمع	şem'	mum	شمعدان	şem'dân	mumluk, şamdan
قلم	qalem	kalem	قلمدان	qalemdân	kalemlik
کلاب	gül-âb	gül suyu	کلابدان	gûlâbdân	gûlsuyu kabı

Alıştırmalar:

Aşağıdaki kelimelerden ism-i mensûb yapınız. Okunuşlarını ve anlamlarını yazınız.

عراق, عینتاب, Rum, شمال, ایران, 'Acem, عجم, 'Irâq, مکه, قادر, kâdir,

سفر	sefer		ماه	mah	ay	يوم	yevm	gün
سال	sâl	yıl	سنة	sene	yıl	شهر	şehr	ay
جنوب	cenüb	güney	مغرب	magrib	batı	مشرق	maşriq	doğu
برکی	Birgi		اداره	idâre		تجربه	tecribe	
انقره	Anqara		قونية	Qonya		ادرنه	Edirne	
دنیا	dünya		موسی	Mûsa		بحارا	Buhara	
شتاء	şitâ'	kış	صيف	şayf	yaz	سما	semâ'	
صحراء	şahrâ'		کره	küre		دم	dem	
بادیه	bâdiye		ری	Rey	İran'da	نفس	nefs	ruh, can
روح	rûh		خاک	hâk	toprak	شکل	şekl	

Aşağıdaki kelimelerden Farsça alet ismi üretiniz.

کل Gül, یخ yeh (buz), فلفل fülful (biber), شکر şeker (şeker)

معصوم پادشاهك هدف اولدیغی مفسدتی عنعنہسی ایله ایضاح
ایلهدی. حتی کوسم والدهنك پادشاهی قتل ایتدیردیکن صوکره
بکتاش آغایه واره جغنی، تاج وتختی بکتاش آغایه ویره جکنی
اویدیردی.

بو اسناد سرای خلقی طرفندن سکه خالصه مقامنده قبول اولندی.
پك معنیدار برخفت ایدی. یاشنك الیسنی آتلاتمش بولنان کوسم
والدهیه سرای خدمهسی طرفندن شو اسنادك عطفی تجویز اولندیغنه
دقت ایتمه لی. صوکره ده اوللرده حقنده لسان خلقده تکرر ایدن
تفوهاتہ قیمت بیچمه لی!

اوزون سلیمان آغانك تحریکی اوزرینه غضب عمومی يك آواز
اوله رق عیوقه چیقدی.

پادشاهمزی اولدیرمك ایسته یورلر. عثمانلی تختی بکتاش آغا
ظالمه ویریورلر. نعمت حقنی اوده مك زمانی کلدی. هایدی آغالر،
قالقك مسلمانلر! پادشاهمزی، معصوم ولی نعمتمزی جانلرک، خانلرک
اللرندن قورتاره لم!

بوصدالر سرای ایچنده یاتسی نمازندن صوکره چینلادی. هرکس
سلاحه صاریلارق سسه دوغری قوشدی. آن واحده بیکلرجه آدم
طوپلانندی. سلیمان آغانك امرینه منتظر اولدی.

خاص او طه باشیسی کوسم والدهنك محرمی ایدی. مانع اولمق
اوزره نصیحت یولنده سوز سویله مک ایسته دی. سلیمان آغانك اشارتی
ایله پارچه پارچه ایتدی لر. او کونده سلیمان آغا اوله رق غلبه لك کوسم

والدهنك دائره سنه متوجه اولديلر. باش قپو اوغلاننى مجوزه لى طواشى
طاقمى ايله مقاومت ايتمكه قالقشدى. قپو اوغلان، خاص اوپه باشى
كبي پاره لاندى. بر قاچ طواشى يره سريلدى. قصورى ده فرار ايتديلر.

ايچريده بولنان كوسم والده كورولتى يى ايشيدنجه سويندى.
قپويه دوغرى قوشدى. كنديسنك دعوت ايتديكى يكيچرى طاقملرينى
ظن ايتمش ايدى. سوينجى ده لازم كلنلرى قتل، ديكرلرى مقاملرندن
رفع ايتد كدن صوكره كلمش اولدقلىنه حكم ايتمه سندن ايدى.

كوسم والده - (ايچريدن) آغالر كلديكمى؟

سليمان آغا:

بلى، كلدك. آچك قپويى!

كوسم والده اوزون سليمانك، باش دشمنك سسنى طانيدى.
تره دى برمدت تردددن صوكره فرار ايتدى. دائره سنك عكسى
طرفنده، هجرا كوشه ده بولنان بر اوپه نك يوك دولابنه كيردى.
يورغانلر ايچنه كومولدى.

اهل قيام قپولرى قيرديلر. حرم اولديغنى اونوده رق ايچرى يه
طالديلر. بويوك والده يى ايسته رز آوازه سيله اورته لغى استيلا ايله ديلر.
خلايقلردن برى اورتايه چيقدى.

بويوك والده بنم! نه ايسته يورسكز؟ سويله يكز!

ديدى. سليمان آغانك يالان اولديغى حقدنده كى اشارتى اوزرينه
خلايقى قولندن طوتوب بر طرفه فيرلاتديلر. بوسرايلى قالفه نك اسمنى
تاريخلر ذكر ايتمه مش. تأسف اولنور. چونكه اثرى اسمنك عثمانلى
ارباب حميتى دفترينه قيدنه حق قزانديره حق قدر شايان تبجيلدر. كوسم

والدهی کمال حقارتله اختفا ایتدیکی دولابدن چیقاردیلر. پرده نك غیطاننی کسدیلر. آنی بوغازینه دولادیلر. بر قاچ کشی اوچلرینه صاریلوب چکمکه قویولدیلر. کوسم والده نك شیشمان قانلی وجودی قولایجه ده دوریله مدی. آغزندن، بورنندن، قولاقرندن فشقیران قانلر عاریت جلا دلرک اوستلرینی، باشلرینی ملمع ایتدی. (رمضان ۱۰۶۱).

بوصورتله عثمانلی سرای سلطنتی بونجه وقوعات آلیمه زنجیرینه بر خلقه فضاحتک دها علاوه اولندیغنی کورمش اولدی.

کوسم والده نامیله معروف اولان خاصکی ماه پیکر قادین امثاللری سوروسندن پک چوق یوکسلمش بر قادین ایدی. عثمانلیلغه پک چوق ضرری اولمشدر. لکن اداره جهندن کندیسنی تجرید ایله بر قادین جهته حصر انظار ایلر ایسه ک کندینه مخصوص بر چوق فضائل و امتیازاته راست کلیرز.

استانبولده، مکه ده، مدینه ده خیراتی چوق ایدی. جامعلری، خانلری، سیدلره، فقیرلره معاشلری واردی. بونلری خرینه دن غضب ایتدیکی پاره لر ایله یاپدیردیغنی ایچون مقبول عد ایتمه به بیلیرز. فقط کوسم والده ده بعض حاللر وار ایدی که بوکون امثالنه نمونه امثال اوله جق آثار باهره علویت و فضیلت عد اولنور. (۱)

اووقت لا یستل اولمق درجه سنده حکم فرما اولدیغنی صره ده بایرملره، قندیل کیجه لرینه یقین تبدیل قیافت ایدر. بالذات حبسخانه قوغوشلرینه، فقرا یووالرینه قدر کیدر. درمانسز قلان بی وایه لرک امدادینه یتشیر. بورچ ایچون حبس اولنلرک بورچلرینی ویرر، آنلری

سربست براقديرر. جهازسز قيزلری جهازلار. قوجه يه ويرر. يورتسزلى
سايان ايدر ايدى.

شوندن مستباندر كه ماه پيكر قادينك فطرتى مكملى ايدى.

اومكملى فطرت ايله برابر تاريخلرده لعنت اخلاقه تشهير اولنان
اعاظم اشرا صره سنه قدر كنديسى تنزل ايتمشدر. سببى مسلمدر: حرص
سلطنت!

اهل قيام كوسم والدهنك دائره سنى ياغما ايتمشلر ايدى. اللى
سنه دنبرو ادخار اده كلدكى نوادر دن بوصورتله ضايغ اولانك مقدار
قيمتى تخمين اولنه ماز. لکن كندى خاننده كى دائره مخصوصه سنه
يكرمى صندوق دوليسى آلتون، مرصع، مينه لى هر نوع زيتلى، نادیده
اشيا، شاللىر، قماشلىرى بولندى.

دردى آناتولیده، برى روم ايلي ده اوله رق بش خاصى واردى.
ايكى يوزييك آلتونى متجاوز واردات ويرر ايدى.

جامع انشاسى وحرمين تحصيلاتى كى بويوك مصرفلى
بو واردات خصوصيه سندن تسويه ايتمز، خزينه دولتدن آليردى.
خاصلرنده فقراى زراعه غدر وظلم ايديلير. لکن قورقودن كيمسه سس
چيقاره مز ايدى.

كوسم والدهنك ثروتى موقت صورتيله خزينه يه سهولت بخش
ايتدى. لکن دليكلر پك چوق اولديغى ايچون بوسهولت دوام ايتمدى.
ينه اسكى مضايقه لره، تداخلره، شكايترلره، عصيانلره قپولر آچيق
قالدى. (۱)

آغالرك تنكيلي

كوسم والدهنك قتلى كيجهسى صدراعظم سياوش پاشا ايكي قاضى عسكرى افطاره دعوت ايتمش ايدى. افطار اثاسنده يكيچرى آغالرندن صامسونجى عمر آغا كلدى. صدراعظم ايله قاضى عسكرلى آغا قپوسنه دعوت ايتدى. سياوش پاشا سببىنى صوردى. آنى بيلمه ينجه كيمه يه جكنى سويله دى. قاضى عسكرلى ايسه همان آغا قپوسنه كيمكه مسارعت ايتديلر.

مزايده جيلك، جرارلق اقتضاسى ايدى. سرايده حاضرلاناں درامدن كيمسه نك خبرى يوقدى. قوت واقتدار آغالرده ايدى. علمالق ادعاسنده بولنان مداخلر دخى قوته پيك اولماق اعتيادلرني اجرا ايدىورلردى. شريعت وقانون قوتنك آغالرك قوتندن پك صاغلام اولديغنك فرقنه واره ميورلردى. حتى برمدت صوكره سرايدن دخى علمايه دعوت واقع اولمش ايكن، مفتى عبد العزيز، نقيب زيرك زاده، قاضى عسكرلى، اكثر علما سرايى براقديلر. آغا قپوسينه قوشديلر. خواجه زاده ابو سعيد افندى كبي محترزلر ايسه برر بهانه ايله خانه لرندن چيقمادلر. بو حاللر علمانك تام عالم اولمىوب جاهل اولدقلىرنه حجتدر. ابن كماللر، ابو السعودلر بونى ياپه مزلر. شريعت وحكومت اسلاميه منافى كورورلردى.

صامسونجى عمر آغا سبب دعوتى سويله مش ايدى. ترخان والده آغالرندن مذكور درت آغانك كله لرني ايسه تمك ايدى. سياوش پاشا بونك آغا قپوسنه دكل، سرايه كيمك لازم كلديكنى ادعا ايله دى. صامسونجى ايله برلكده افطاردن صوكره سرايه كيتدى. كويا صدراعظم برتلخيص ايله يكيچرى آغالرينك مطالبنى پادشاهه بيلدirdى. بونك اوزرينه كويا ولوله قويدى. كوسم والده اوزرينه

هجوم واقع اولدی. تاریخلرک بوادعالری دوغری اولمسه کرکدر. کوندوزدن آغالرک مطلوبلری معلوم ایدی. تدبیرلر دخی سلیمان آغا طرفندن اتخاذا اولنمش ایدی. سیاوش پاشانک عمر آغا ایله سرایه کیتمه سنی آغالرک مطلوبلرینی ترویج والتماس ایچون دکل. عمر آغایی سرایک درامندن خبردار ایتمک، آغالره دهشت ویروب جسارتلرنی قیرمق فکیرنه مستند ایدی. سرایده کورولتی قوپنجه، سیاوش پاشا اندیشه آثارینی اظهار ایله فرارده اوک آیاق اولدی. حال بوکه یارم ساعت صوکره تکرار سرایه عودت ایتدی. سرای خدمه سنی تسلیح ایله دی. بوستانجی باشی علی آغا کبی کوسم والده طرفدارلرینی قتل ایتدیردی. قپولری، باجالری بالذات معاینه دن کچیردی. قوه مسلحه سوقیله مدافعهلرینی تأمین ایله دی. (۱)

سیاوش پاشا ایشک وخامت واهمیتینی تقدیر ایدیوردی. موفق اولماق قولای دکلدی. عدم موفقیت ایسه یالکز کندیسی ایچون دکل، دولت وملت ایچون وخیم اوله جق ایدی. کیجه دن آدملر قوشدیردیلر. مفتی، قاضی عسکرلر، علما افندیلری سرایه دعوت ایتدیلر. ایلك دعوته آنجق قیصریه قاصی سابقی نعمان افندی اجابت ایتدی. نه دن صوکره قاضی عسکرلردن خنفی افندی، خواجه زاده مسعود افندی، بالی زاده محمد افندی کلدیلر. مفتی عزیز افندیک آغا قپوسنی ترجیحا اورایه التجا ایتدیکنی، سائر علمایی ده برابرجه سورو کله دیکنی اوکرنیدیلر. مایوس اولمادیلر. تدابیر شدیده اتخاذا ایله آغالرک قهرینه قیام ایتمکه قرار ویردیلر.

اشبو قهرمانانه طورلر اتخاذاینک شرفی عجبا کیمه عاند ایدی؟

قاضی نعمان افندی ایله قاضی عسکر مسعود افندی علنا آغالرک قهرینی توصیه ایدیورلر ایدی. لکن سوزلرینک او قدر اهمیت یوقدی.

سليمان آغا، ترخان والده، صدر اعظم سياوش پاشا كمال عزت ايله ايشه قويولمشلردى. اشبو غيرتلىرىنىڭ استنادكاهى هنوز ياتشمامش، آغالرك تغلبه غيرت ويرلمك استدعاسيله برقاچ كون مقدم قيام ايتمش اولان استانبول خلقى ايدى. ملت اثبات وجود ايتمش ايدى. متغلبه يه قارشى دولت ايله اتفاق ايله مش ايدى. ايشته اصل مدار اميد بو ايدى.

صبح اولنجه پيغمبر سنجاغنى چيقارديلر. سراى ميدانينه ديكيديلر.

دين ودولتك تهلكه ده اولديغنى اعلان ايتديلر. (۱)

خلق دو كولمكه باشلادى. بونى خبر آلان علما دخى برر بهانه ايله يكي چريلرى ترك ايله ديلر، سرايه طوغرى قوشديلر. يالكز مفتى ايله قاضى عسكر افنديلر يكي چرى آغالريه متفق قالديلر. بر آز كچ كلمش اولان ابو سعيد افندى مفتى تعيين اولدى.

آنك كله جكندن همان قطع اميد ايتمشلر ايدى. بونك ايچون مفتيلكى خنفي افندى، روم ايله قاضى عسكر لكنى خواجه زاده مسعود افندى يه ويرمشلردى. ايش دكيشدى: ابو سعيد افندى كلنجه مفتى لكى آكا، روم ايلي يى خنفي يه، آناطولى يى دخى مسعود افندى يه ويرديلر.

MÜBÂLAĞA İSM-İ FÂ'İL

Türkçede ism-i fâ'illerin başına “çok”, “pek”, “fazla” gibi zarflar getirilerek mübâlağa ism-i fâ'il yapılır. Gezen, çok gezen; bilen, çok bilen gibi. Arapçada ise bu iş için mübâlağa vezinleri vardır:

فَعَال fa''âl, فَعَالَة fa''âle, فِعْوَل fa'ül gibi.

1. فَعَال Fa''âl Vezni:

سياحت	seyâhat		سياح	seyyâh	çok gezen
كذب	kizb	yalan	كذاب	kezzâb	çok yalan söyleyen
مكر	mekr	hile	مكار	mekkâr	çok hileci
★ وهاب	vehhâb	çok bağışlayan	نهاب	nehhâb	çok yağma yapan
ميال	meyyâl	çok meyl eden	مداح	meddâh	çok medh eden
عياش	'ayyâş	çok içki içen	رزاق	rezzâk	çok çok rızık veren
قهار	qahhâr	çok çok kahr eden	جوال	cevvâl	çok çok hareket eden kelimeleri de fâ'âl vezindedir.

فعال Fa''âl veznindeki bazı kelimelerde mübâlağa (abartma) yoktur. حمال ħammâl (yük taşıyan), قصاب qaşşâb, بقال baqqâl, عطار 'attâr. Bu tür kelimeler meslek bildirirler.

2. فعاله Fa"âle Vezni:

فهم	fehmi	anlayış	فهامه	fehâme	çok anlayışlı
علم	alime	bildi	علامه	'allâme	çok bilen

علام الغيوب allâmu'l-ğuyûb görünmez şeyleri bilen (Allah). (Sondaki ha-i resmiye Allah'ın sıfatı olduğu zaman tamlamada düşüyor).

غفار الذنوب ğaffârüz'zünûb günahları bağışlayan (Allah).

3. فعول Fa'ûl Vezni:

جسارت	cesâret	جسور	cesûr	çok cesaret sahibi	
غيرت	ğayret	غيور	ğayûr	çok gayretli	
كتم	ketm	سır saklama	كتوم	ketûm	sırrı çok iyi saklayan
ولود	velûd	doğurgan	عنود	'anûd	çok inad eden kelimeleri de fa'ûl veznindedir.

Not 1:

بخور baħûr (tütsü, günlük, buħur), رسول resûl (elçi, peygamber), عدو 'adûv (düşman), قبول ħabûl (iyi karşılama) gibi bazı kelimeler فعول fa'ûl vezninde oldukları halde mübalağa anlamı ifade etmezler. Normal isim, sıfat veya mastarlardır.

Not 2:

فعول fa'ul vezni cem'-i mükesserden fu'ûl vezni ile karıştırılabilir.

فعول	fu'ûl (cem' için)	علوم	'ulûm	فنون	funûn	ديون	düyûn
فعول	fa'ûl (mübalağa için)	جسور	cesûr	غيور	ğayûr	شكور	şekûr

4. مفعال Mif'âl Vezni:

نعمت	ni'met	iyilik, ihsan	منعام	min'âm	çok nimet veren
قدم	kıdem	öncelik	مقدم	mıqdâm	çok kıdemli olan

معمار	mi'mâr	devamlı umrân ile uğraşan	مفراح	mifrâḥ	çok sevinçli
ممرض	mimrâz	Çok çok hastalanan	محزان	miḥzân	çok kederli

Not: mif'âl vezni aynı zamanda ism-i alet veznidir. Yazılış ve okunuşu aynıdır.

مفعال	mif'âl (ism-i alet)	مفتاح	miftâḥ	anahtar
	mif'al(mübalağa i.f)	مديان	midyân	borca gark olan
مكثار	mikṣâr (ism-i alet)			teksir eden, çoğaltan alet
	mikṣâr (mübalağa)			çok konuşan, sözü uzatan geveze

3. Başka Vezinlerde Mübâlağa İsm-i Fâ'il

عليم	'alîm	çok bilen	شريف	şerîf çok şerefli (özellikle Allah'ın sıfatı olduğunda)
رحيم	raḥîm	çok acıyan	صديق	şiddîk çok doğru, çok çok doğrulayan
نصير	naşîr	çok yardım eden	شهير	şirrîr çok şerri, kötülüğü çok, şerir
مسكين	miskîn	pek fakir	فاروق	fârûk hakkıyı haksız çok iyi ayıran
رحمان veya رحمن	raḥmân	herkese merhamet eden	قيوم	qayyûm daima kaim ve baki olan. Allah

حنفی ومسعود افندیلر مفتیلک وروم ایلی قاضی عسکرلکی خطلرینی
کیرو ویرمک ایچون چرکین ترددلر کوستردیلر. وطنک، دولتک حیات
ومماتی کونی ایدی. بویله برکونده بردرجه یوقاری ویا آشاغی موقع
ومأموریتده بولنمق کبی خسیس آمال اظهاری پک چرکین ایدی. بالی زاده
کوزل بردرس حمیت ویرمش ایکن، آنی تعلیم ایدهمدیلر. فی الحقیقه ابتدا
روم ایلی قاضی عسکر لکنی بالی زادهیه ویرمشلر ایدی.

بالی زاده - بز بومجلسه منصب ایچون کلمه دک طائفه باغیه نک جمعیتلرینی
دفع وظلمه یی منع ایچون کلدک. بکا قاضی عسکرلک مقامی لازم دکل. بر غیر
دعاییکزه ویرک!

دیهرک ایتمش ایدی.

شهره سوق اولنان منادیلر مسلمانلری پیغمبر سنجاغی آلتنه دعوت
ایدیورلردی. تبدلات دخی بوضره ده اعلان اولنیوردی.

آغالر ابتدا کندیلرندن پک امین ایدیلر. قوت کندیلرنده، علما یانلرنده ایدی.
کوسم والده نک قتلی دخی خلقه سوء تأثیر ایدر، بونک ده کندیلرینه یاردیمی
اولور فکرنده ایدیلر. آغالر اومرتبه یوکسکدن دم اورییورلردی که همان سلیمان
سلطانک پادشاهلغنی اعلان ایتمکدن چکنمه دیلر. نعیمایله "مفتی افتدی ایله
قاضی عسکرلر ایچلرینه کلنجه آغالرک بییغنی بالطه کسمز اولدی" دیور.

شوقدرکه سنجاغک چیقارلدیغی، خلقک سرایه توجه ایتدیکی خبری برآز
تلاش ویردی. لکن چوق دکل چونکه تکمیل یکی چری صفرلنک بوتون غیرت
ایله کندی طرفلرنده اولدقلرندن امین ایدیلر. چوق کچمه دن بوباده کی امنیتلری
دخی محو اولدی. صوک درجه ده تلاشه دوشدیلر.

آغالرک آغا قپوسنی ترک ایله فساد واختلال اوجغی کسلمش اولان ات
میدانه، اورته جامعه کیتمکه قرار ویردیلر. باشده مفتی وعلما اوله رق آغالر عسکر
صفرلی آره سنده دبدبه ایله ات میداننه دوغری حرکت ایتدیلر: یکی چری
آغاسی قره چاوش بینک طاشنده عسکره وخلقه خطابا نطق سویله دی.

قره چاوش - بومصاحب ومقربلرک ایتدکلری نه ایشدر؟ والده سلطانی
اتباعی ایله قتل ایتمشلر. والده سلطانک قاننی ایسته ملی یز. انتقامنی آلعلی یز!

يکى چرى صفلىرى ايچنده برصدا - سن، آغا، والده سلطانك وارثى مى
اولدك؟

پك معنيدار. مدهش بر جواب ايدى. يکى چرى صفلىرىنك آغالر ايله هم
افكار اولمدقلىرىنه حجت ايدى. اويله يا! آغالرك تغلبى آنجق كندىلىرىنه يارامقده
ايدى. نقراتك فضله استفاده لرى يوقدى. برده "سنجاق چيقيمش" خبرى بوتون
حسابلىرى شاشيردان، عزملرى قيرار برخيردر.

مذکور جوابدن آغالرك يوركلرى تتره دى. معنوياتنى قيردى بونكله برابر ات
ميداننه كيتمكدن واز كچمدىلر. چونكه آرتق رجعته محل يوقدى.

ايشته بوضره ايدى كى يکى چريلر طرفنده بولنان علما فرصت بولدقجه
چوزولمكه، سرايه قوشمغه باشلادى. مفتى وقاضى عسكرلر بوميانده دكلدى.
بونك سببلىرى ده ايکى ايدى. برى عزللىرىنى خبر المشلردى. آغالرك موقيتلىرىنى
مقاملرى خاطرلى ايچون ايسته يورلردى. كندى مقاملرىنك محافظه سى جهته ايش
تعلق ايدنجه، دين ودولتك سلامتى، خلقك سعادتى حسابلردن قاجيرلدى.
ديكرى دخى آغالر مفتى ايله قاضى عسكرلرى كوز حبسنه آلمشلر، فرارلىرىنه
ميدان ويرمه مشلر ايدى.

اوكله يه يقين سرايدن شهره تکرار مناديلر چيقاريلدى.

-هر کيم مسلمان ايسه حضرت رسول اللهك سنجاغى آلتنه كلسون! اولو
الامرہ اطاعت ايتمه ينلر، طرف خلافة اولانلر، اورته جامعده كى باغيلر ايله
برا اولانلر دين (و) دولت دشمنلريدنر. قتللىرى ايچون فتواى شريفه صادر اولمشدر!

نعیما ديورکه:

آغالرك تحکمی آلتنده مقهور اولان اهالىء شهر جمله طوائف
عسکرى جبه و جوشن وسلاحه قادر اولانلر سلاحلانونب اکثر برر قلیج آلوب

سلاحه قادر اولمیانلر برر طویقه قاپوب فوج وکروه کروه سرای همایونه
قوشدیلر. (۱)

حقیقهٔ صفلرینی و آغالرینی ترک ایله سرایه کیدن یکی چریلر چوق ایدی.
کیتدکجه صفلر سیرلمکه باشلادی. عاقبت همان آغالر ایله خاص بندکانی ات
میداننده یالکز قالدیلر.

سرای باغچه لری خلقی استیعاب ایده مدی. صفوق چشمه محله سی آیاصوفیه
وسلطان احمد میدانلری، آخور قپویه قدر بوتون سواقلر خلق ایله طولدی. یکی
چریلرک اسکی قشله طاقمی، بوتون جبه جیلر، سپاهیلر ضابطلری ایله برابر سنجا
آلته کلمشلر ایدی. یکی قشله طاقملرینک ات میداننی ترک ایله سرایه متوجه
اولمه لری بوندن ایلری کلمش ایدی.

آغالره برخط همایون کلدی. همان آیاق دیوانه کلملری امر اولنیوردی.
قره چاوش - بزدن سرایه کیده جک یوقدر. بز بوراده قاله جغز. پادشاهه
عاصی دکلز. لکن اوزریمزه کلیرلر ایسه اوروشورز.

بونک اوزرینه قره چاوش قشله قپولرینک قپانمه سنی، طیشاریدن کلنلری
آلوب ایچریدن طیشاری به کیمسه نک صالیویرلمه سنی تنیه ایتدی.

اوطه باشیلردن بری بوکا حاجت قالمدیغنی آکلانندی. یعنی طیشاریدن
کیمسه نک کلمکه نیتی اولمدیغنی کبی ایچریده دخی آلیقونله جق همان
کیمسه نک قالمادیغینی، جمله افرادک سرایه، سنجا آلته کیتدکلرینی بیلدیردی.
آغالر وعلما حیرت ودهشته مستغرق اولدیلر.

صامسونجی عمر آغا - هی سلطانلرم. نه طورییوروز؟ بویله اوطورمقدن برشی
حاصل اولماز. همان قالقالم. شهرک برقاچ طرفنه آتش ویرهلم. عسکره یاغما
ایچون رخصت ویرهلم. دوننمایه و سرحدلره خبرلر اوچورهلم. خنکار یالکز
شهرلی ایله نه یاپار؟ جمله نک حقندن کلهلم!

قره چاوش - (یاتدیغی یردن فرلایه رق) بره اشک! دیدیکک نه در؟ بر قاچ
کونلک عمر ایچون دین ودولته کفار کبی اهانت می ایده لم؟ بونی یایمق جهان

طوردقجه اوجاغمزی هدف لعنت ایتمکدر. آنک منهدم ومضمحل اولمه سنه سبب می اوله لم؟ الحمد لله مسلمانز نزع وغوغامز امور دولت ودنیایه عاندر. سوزمز اولر سه نه اعلا! اوله ماز ایسه قدرمزه راضی اولورز. بر کوتی جان ایچون دین ودولته وعباد الله سوؤ قصد ایتمک اولورمی؟

یکی چری زورباشندن پک باتر اولان رجالی بویله تشریفه لایق اولان بوسوزلر ایشی بیتیدی. کهیا بک غریب بر تبسم ارائه سیله طوربه لر ایله آلتون جلب ایتدیردی.

کهیا بک - التون ایسته ینلر بزم طرفه کلسونلر! ایسته مه ینلر سرايه کیتسونلر!

کهیا بکک بودعوتنه هیچ بر کیمسه اجابت ایتدی!

کهیا بک هییت مخصوصه طاقینه رق بکتاش آغانک اوزرینه واردی.

کهیا بک - تو یوزیکه! الله بلاکی ویرسون طمعکار آرنایودا! بوایشلر هپ سنک طمعک اثردر. بزه مال لازم، دولت یوز چویرر سه آقچه هر دردمزه درمان اولور. همان پاره جمع ایده لم دیر ایدک. بزی کندی حالمزه قویمادک. جمله مزى افساد ایله دک. بزی باشدن چیقاردک. هایدی باقهلم. بوقدر آلتون جمع ایتدک. شمدی آنلر ایله یاپه جفک ایشی کوروب آکلایه لم!

کهیا بکک بونمایش مایوسانه سی اک قپالی اولان بصیرتلی دخی آچمش اولدی. مداح آلابی کندیلرینه آرتق آغالر طرفنده قالمق جائز اولمدیغنه حکم ایتدیلر. کیمی سس چیقارمقسزین، کیمی ده پارلاق اولدیغی درجه ده مردود ومکروه اولان برطاقم نومایشلر اجراسیله سرايه متوجه اولدیلر. فاتح کرسی شیخی ولی افندی اوک آیاک اولدی. ولی افندی که اوته دن بری آغالرک باش مداحی واکثر ایشلرنده وکیل ومرخصی ایدی. دون تبصصکارانه طواف ایتدیکی آغالری تحقیراً اتکلرینی وپابوجلرینی سیلکه رک طیشاری یورودی. (۱)

بكتاش آغا - قوزغون سوخته؟ كوركلرمزى كيوب كيسه لرايله آقچه لرمزى آليركن "سيزلر دين ودولته لازم، چونكه دين ودولت سيزك وجودكز ايله قائمدر" دير ايدك. شمى روزكار دونمكله سنك يانكده دخى يارامزى اولدق؟

ولى افندى شوسله تأديه اهميت ويرمدى. نعيمانك وصفى وجهله (دار مع الدهر كيف ما دار) مصراعنى لسان حال ايله اوقويه رق مداحلغنى بر قات دها اعلان ايله مش اولدى.

نقيب زيرك زاده عبد الرحمان افندى سرايه وارديم. بارد، مردود اعتذارلر ايله بر مرتبه دها تنزل ايتدى. قاضى عسكر قدسى زاده كبارلق كوستردى. سرايه واره جق كنديسنده يوز بوله مادي. قوناغنه كيدوب قپاندى. مفتى عبد العزيز افندى يكي قپويه ايندى. بر قايغه بينوب يالى كوشكندن سرايه كيردى. قره دن كيتمكدن احتراز ايتمش ايدى. مفتى نك سرايه كلديكنى حالا آياق ديوانده بولنان پادشاهه خبر ويرديلر. "بوستانجى باشينك ياننده قالسون" اراده سى چيقدى. عزيز افندي نك اك زياته ايسته يه ميه جكى اراده بو اولسه كر كدر.

اورته جامعه يالكز قالمش اولان بكتاش، قره چاوش مصطفى وكهيا مصطفى آغالر قطع اميد ايتديلر. هربر تشبث مخالفت كارانه دن واز كچديلر. قره چاوش مفتى ابو سعيد افندى يه بر تذكره ايله شفاعت ايچون توسط ائمه سنى استرحام ايتدى. حقوق قديمه لرى واردي. كهيا بك دخى اوزون سليمان آغايه عىنى صورتده مراجعت ايتدى. كهيا بك صوك زمانلرده چيفته اويون اويياوردى. بكتاش آغا ايله ظاهرأ بوزوشمامش. فقط كيزليجه سليمان آغانك ياردميله ترخان سلطانه عبوديت كسب ايتمش ايدى. كهيا بك شوسابقه يه مبنى حياتنك باغشلامه سنى التزام ايدىوردى. (۱)

ARAPÇADA KELİME AİLESİ

Arapçada bir kökten ism-i fâ'il, ism-i mef'ûl, ism-i mekân v.s. gibi çeşitli kelimeler türetilmektedir. Aynı kökten türemiş bu kelime topluluğuna **kelime ailesi** denir. Kökün anlamı düşünülerek aynı kökten gelen kelimelere daha kolay anlam verileceği gibi, hangi vezinde olduğu hatırlanarak yanlışsız yazmak da kolaylaşmış olur. Üç harfli asli kök alınarak ondan çeşitli vezinlerde kelime türetmeye **iştikâk**, bu şekilde kelimelere de o kökün **müşakk**'ları denilir. Şimdi:

علم alime (bildi, bilmek) kökünün müşakkları görelim:

علم	'alime (fil) dili geçmiş zaman	bildi
علم	'ilm (isim)	bilgi
علوم	'ulûm (ç. isim) (cem'-i mükesser, fu'ûl vezninde)	bilgiler
عالم	'âlim (i. fâ'il)	bilen, bilgin
علماء	'ulemâ (i. fâ'ilin çoğulu)	bilginler
عليم	'alîm (mubâlağa ism-i fâ'il)	çok bilen, bilgin
معلوم	ma'lûm (sülâsî ism-i mef'ûl)	bilinen, bilinmiş
معلومات	ma'lûmât (ma'lûm'un çoğulu)	bilinenler, bilinmişler, bilgi
اعلام	i'lâm (if'âl bâbı)	bildirme, bildirilme, i'lâm
اعلامات	i'lâmât (i'lâm kelimesinin çoğulu)	bildirmeler, i'lâmlar
معلم	mu'lem (i'lâm'ın ism-i mef'ûlü)	işaretlenmiş, belirtilmiş
تعليم	ta'lîm (tef'îl bâbı)	öğrenme, öğretme, askerlik idmanı
تعليمات	ta'lîmât (ta'lîm kelimesinin çoğulu)	iş için gerekli emir, direktif

کوزه کر kûzeđer destici
دروکر dŕŕđer dŕlđer, ađaç yontan
دروکر dŕŕđer

4. بان bân eki ile:

باغبان bâĝbân bahçevân پاسبان pâsban bekçi, ases
کاربان kârbân iş götüren, نکهبان nigehbân bekçi, gözcü
kervan
نکاهبان nigâhbân

5. وان vân eki ile:

کاروان kârvân kervan, kabile شتروان şütrvân deveci

6. کان gân eki ile:

بازارکان bazargân tacir, bezirgan دهکاز dihgân çiftçi, köylü

7. î eki ile:

بازاری bazarî bazarcı, satıcı چنگی çengî çalgıcı
بالانی palânî palancı, semerci جنکی cengî savaşçı

صايلر = SAYILAR

Rakamlar		S	A	Y	I	L	A	R	
Yeni	Eski	TÜRKÇE		ARAPÇA		FARŞÇA		ARAPÇA	SIRA SAYILARI
1	١	بر	bir	واحد	vâhid	يك	yek	حادى	hâdî (birinci)
2	٢	ايكى	iki	اثنين	isneyn	دو	dû	ثانى	sânî (ikinci)
3	٣	اوج	üç	ثلاثة	şelâse	سه	se	ثالث	sâlis
4	٤	دورت	dört	اربعه	erbi'a	چهار	çehâr	رابع	râbi'
5	٥	بش	beş	خمسه	hamse	پنج	penç	خامس	hâmîs
6	٦	التى	altı	سته	sitte	شش	şeş .	سادس	sâdis
7	٧	يدى	yedi	سبعه	seb'a	هفت	heft	سابع	sâbi'
8	٨	سكز	sekiz	ثمانيه	semâniye	هشت	heşt	ثامن	sâmîn
9	٩	طقوز	doğuz	تسعه	tis'a	نه	nûh	تاسع	tâsî'
10	١٠	اون	on	(عشره)	aşer(e)	ده	deh	عاشر	'âşir
11	١١	اونبر	on bir	احد عشر	ehad aşere	يازده	yâzdeh	حادى عشر	hâdî 'aşer
12	١٢	اون ايكى	on iki	اثنا عشر	isnâ aşere	دوازده	devâzdeh	ثانيه عشر	saniye 'aşer
13	١٣	اون اوج	on üç	ثلاثة عشر	şelâse aşera	سيزده	sizdeh	ثالثه عشر	sâlise 'aşer
14	١٤	اون دورت	on dört	اربعه عشر	erbi'a aşera	چهارده	çehârdeh	رابعه عشر	rabi'a 'aşer
15	١٥	اون بش	on beş	خمسه عشر	hamseaşer	پانزده	panzdeh	خامس عشر	hâmise 'aşer
16	١٦	اون التى	on altı	سته عشر	sitte 'aşer	شازده	şâzdeh	سادس عشر	sâdis'e 'aşer
17	١٧	اون يدى	on yedi	سبعه عشر	seb'a aşer	هفتده	heftdeh	سابع عشر	sâbi'a 'aşer
18	١٨	اون سكز	on sekiz	ثمانيه عشر	semâniyeaşer	هژده	hejdeh	ثامن عشر	samine 'aşer
19	١٩	اون طقوز	on doğuz	تسعه عشر	tis'a aşer	نوازده	nevâzdeh	تاسع عشر	tasi'a 'aşer
20	٢٠	يكرمى	yirmi	عشرين	'işrîn	بيست	bist	العشرون	el-işrûn

Not 1: يكرمى yirmi (20) kelimesinin yazılışı özeldir.

Not 2: Birinci yerine حادى veya اول evvel kullanılır.

Not 3: Arapça sıra sayı sıfatlarından ona kadar olanlar فاعل fâ'il vezninde gelmektedir.

Not 4: Arapça sayıların müenneslerinde sonda te bulunur.

YENİ ESKİ		ARAPÇA		FARŞÇA	
10	۱۰	عشره	'aşere	ده	deh
20	۲۰	عشرين	'iştirîn (aşereyn)	بیست	bîst
30	۳۰	ثلاثين	şelâşîn	سی	sî
40	۴۰	اربعين	erba'in	چهل - چل	çihil, çil
50	۵۰	خمسين	hamsîn	پنجاه	pencâh
60	۶۰	ستين	sittîn	شصت	şaşt
70	۷۰	سبعين	seb'in	هفتاد	heftâd
80	۸۰	ثمانين	şemânîn	هشتاد	heştad
90	۹۰	تسعين	tis'in	نود	neved
100	۱۰۰	مائة	mi'e	صد	şad
200	۲۰۰	مائتين	mi'eteyn	دويست	düvist
300	۳۰۰	ثلاثمائة	şelâşemi'e	سیصد	sişad
400	۴۰۰	اربعمائه	erbi'ami'e	چهارصد	çehârşad
500	۵۰۰	خمس مائه	hamsemi'e	پانصد	pânşad
600	۶۰۰	ستمائة	sitemi'e	ششصد	şeşşad
700	۷۰۰	سبعمائه	seb'ami'e	هفتصد	heftşad
800	۸۰۰	ثمانمائة	şemânemi'e	هشتصد	heştşad
900	۹۰۰	تسعمائة	tis'ami'e	نهصد	nühşad
1000	۱۰۰۰	الف	elf	هزار	hezâr

Not 1: مائه mi'e (100) kelimesinin yazılışı özeldir.

Not 2: Belgelerde yazılış tarihi yazıyla belirtildiğinde 1205 (۱۲۰۵) yazmak için önce birler, sonra onlar, sonra yüzler, sonra binler şeklinde yazılarak birbirine و (ve) ile bağlanır.

خمسه ومائتين والف	hamse ve mi'eteyn ve elf	1205
اربعه وثلثمائة والف	erbi'a ve şelâşemi'e ve elf	1304
تسعه وعشر ومائه والف	tis'a ve 'aşere ve mi'e ve elf	1119

BÖLME SAYI SIFATLARI: 1/2 , 1/3...

Vakıf kayıtları ile ilgili belgelerde ve Mufassal Tahrir Defterleri'nde üleştirme sayı sıfatlarına sıkça rastlarız. Üçte bir, üçte iki gibi. Şimdi de bunları görelim.

1/2	نصف	nışf	(yarım) 1/2
1/3	ثلث	süls, sülüş	(üçte bir) 1/3
2/3	ثلثان	sülşân, sülüşân	(üçte iki) 2/3
1/4	ربع	rub', rubu'	(dörtte bir, dörtte iki) 2/4
2/4	ربعان	rub'an, rubu'ân	(iki dörtte bir, dörtte iki) 2/4
1/5	خمس	hums	(beşte bir) 1/5
1/6	سدس	süds	(altıda bir) 1/6
1/7	سبع	sub'	(yedide bir) 1/7
1/8	ثمان	sümnn	(sümün (sekizde bir) 1/8
1/9	تسع	tus', tusu'	(dokuzda bir) 1/9
1/10	عشر	'öşr, 'öşür	(onda bir) 1/10

مراجعتهای مقبول اولمادی. دها دوغریسی اوله مادی. چونکه افکار عمومیه انتقام ایسته یوردی.

بو انتقام مسئله سی بر خیلی مذاکره و مناقشه یی موجب اولدی. صدراعظم و سلیمان آغا همان اجراسنه طرفدار ایدیلر. ابو سعید افندی مخالفت ایتدی. فکرنجه یکی چریلر انجق سنجاق شریف حرمتی ایچون بو طرفه کچمشلر. آغالرینه و او جاقلرینه تحقیر اجرا اولنورسه او بر طرفی طوتوب تکرار غائله چیره بیلیرلر. حتی سلاحدار آغا یکی چری اغاسی نصب اولنمش ایکن آنی بيله کری آلدیردی. کویا خارجدن آغا نصبی یکی چریلری اندیشه یه دوشورور. اطراسزلقلره سوق ایدر ایمش. آغالقلری ینه او جاغک اختیارلرینه، معتمد اهل عرض طاقمنه ویرلمک مرجع ایمش. تادیبلری مقرر اولان زوربالره دخی شمیدیلک ایلشلمه مکه قرار ویردیلر. برر منصب ایله تبعید ایتمکله

اكتفا ايده جكلرينى بيلديرديلر. قره چاوش طمشوار واليلكى، كهيا بك بوسنه واليلكى، بكتاش آغا بروسه محافظلغى فرمانلرينى وهمان عزيمت ايتمك اوزره امرلرى آلديلر.

كهيا بك ايله قره چاوش همان شهر خارجه چيقديلر. تداركانه باشلاديلر. كهيا بك احتياط آقجهسى اوله رق يانه يوز يكرمى ييك آلتون آليوردى.

اعداملرى مقرر اولان آدملىرى مأموريت توجيه اولنمق، آنلرى يوله چيقارمق آرقه لرندن جلالدر، مأمورلر قوشديرمق اصولى قديم ومجروح بر اصول ايدى. اوجاغك متأثراً جوشمه سنى منع ايتمك مطالعه سيله بودفعه كى تدبيرلر معذور كورلسه، يعنى پادشاه نامنه ولايت فرمانلرى ويرلمك، خرج آلنمق، تبريكلر اجرا اولنمق كى مسخره لقلر عفو اولنسه بيله، مثلا طمشواره كيتمك اوزره شهر خارجنده كى چادرينه چكلمش اولان قره چاوش نامنه قپودن پاشالق فرمانى تنظيم اولنهرق مأمور مخصوص ايله آنى رسما تبليغ ايتمك و آكاكوره خرج وبخشش قوپارمق كى ساخته كارلقلر صدر اعظم لره تجويز ايديله مز. سياوش پاشا اويله برشى ياپمش. قره چاوشدن بوضورته بيوجك برمبلغ قوپارمش ايدى.

بكتاش آغا بروسه يه كيتمه دى. احتفا ايتدى. تحرى ايتديلر. بولديلر. كمال حقارتلر ايچنده جراح پاشا سمتندن سرايه قدر سوروكله ديلر. آل قانلر وتوكروكلر ايچنده سرايك ايچنه سوكديلر. حضوره قدر چيقارمق خفتنده بولنديلر. صوكره بوغديلر.

قره چاوش دخى سرايه جلب وحضوره سوق اولندى. بعض سؤال وجوابدن صوكره اعدام ايتديرلدى. بونلرى خبر آلان كهيا بك فرار ايتمكه قيام ايتدى. لکن ادرنه طرفلرنده طوتلدى. كسيلن باشى تقديم اولندى. طوتلديغى وقت هيچده تلاش كوسترمديكى، آبدست ونمازدن صوكره كمال تمكين اوزره بر ايله صقالتى قالد يروب،

دیگری ایله کمندی کندی بوغازینه طاقدینی مشهوردر. ذاتاً کهیا
مصطفی چلبی قضاء چرکابه دوشمش بر جوهر ایدی. ضایعاتدندر.

بوصورتله استانبول اھالیسنک قیامی سایه سنده یکی چری
آغالرینک چکلمزی اولان تغلبرینه نهایت ویرلدی. ملتک وجود اثبات
ایتمه سی شویله نتیجه حسنه یه مملکتی نائل ایله مش ایدی. لکن
اوفلاکت مندفعه اصلنده زمام اداره یی حسن استعمال ایده جک رجالک
یوقلغی ثمره سی اوله رق عارض اولمشیدی. بوکون دخی اورجال
مفقود اولنجه، فلاکتک دیگر نوعنه معروض قالینه جغی درکاردی.
اوله جهده واقع اولدی. یکی چری آغالرینک تحکم وتغلبندن
قورتلمش اولان عثمانلیق، آندن اھون اولمیان خادم آغالرک تسلط
وتحکملرینه زبون اولدی. یعنی تاریخمزده پک چوق دفعه لر واقع
اوله کلدیکی اوزره کولدن قورتولوب آتسه دوشمش بولندی (۲۸
رمضان ۱۰۶۱) (۱)

عثمانلی ایمپراطرلغنک قورولوشی

اورخان ایچون ترتب ایدن ایلک وظیفه ازنیق وازمیدک ضبط
والحاقی ایدی. بروسه نک دیوارلری کندیسنک قوتلرینه قارشى نهایت
قادار میدان اوقودینی کبی ازمید وازنیقک دیوارلری ده عینی صورتله
اونک طوبلایه بیلدیکی جنسندن بر اوردو طرفندن آلیناماز شیلردی.
بو عجباً، اوردوده دیوارلری طیرمانوب قاپولری دوکه جک بیزانسلی،
تورک اسلاو ویا بولغارلر موجود اولمادیغندمی یوقسه اوزمانک
سلاحلری تعرضدن زیاده مدافعه یه یارایان نوعدن اولدقلرندمی ایلری
کلیوردی، تعیین ایدیله مز. آنجاق اورتاده شو غریب واقعه قالیورکه
بو عصر ایچنده هجوم ایله ضبط ایدلمش شهرلره عاند پک آز مثال
واردر. شهرلرک ضبطی ده ا زیاده تسلیم ویا اھانت صورتلریله وقوع
بولویوردی.

بروسه مسئله‌سنده تام برمحاصره و بونك نتیجه‌سنده حاصل اولان قحطلق تهدیدی موضوع بحث ده کیلدی ازیق ایله ازمیده قحطلقدن دولایی تسلیم اولماشلردی. ایشته صوك مبحثک نهایتنده اولاجق یرده بوراده، نشرینک بروسه قوماندانی وایله‌ری کلن یرلیری آغزندن تسلیمه عائد اولمق اوزره ذکر ایتدیکی اوزون اسباب لیسته‌سندن ایکیسنی نقل ایتمه‌نک یریدر. زیرا بوسبیلر وازمیدک وضعیتینی ده ساده ومقنع برطرزده آکلاتمقده‌درلر.

اقتصادی سبب شو ایدی که اهالی عثمانلیلرک اوچ بویوک شهر اطرافنده کی بوتون اراضیده یرله‌شوب بورالرنی دائمی صورته اشغال ایدرلرکن، استانبولدن کلن متجاوز برحرکت ایله راحتسز ایدیلمدکلرنی کورویورلردی. صوکره ازمید، هرنه قادار تجارت ایچون مساعد برموقعده کائن ایسه‌ده بویوک تجارت یولونده اوغرانه‌جق برلیمان دکیلدی. بونك معموریت ورفاهی داخل ایله سربستجه مواصله‌سی سایه‌سنده ممکن ایدی. بروسه ایله ازیق ایسه صناعی شهرلر اولوب بونلرکده معموریتی جوار حوالیده کی مواد ابتدائیه‌نک استعمالی وبو مصنوع معمولاتی بازاره چیقارمه قابلیتی ایله ممکن اولویوردی. ارزاق دها تدارک ایدیله بیلمکده ایدی ایسه‌ده تجارت وایش دورغونلاشمشدی. روملر عثمانلیلرک کندی ایچلرنده قالمق اوزره کلدکلرنی وسلچوق ترکلری کبی ساده‌جه آقینجی اولمادقلرنی کورنجه، وضعیت قارشیسنده اطاعت شقنی اختیار ایتمدکلری تقدیرده ایکنجی شقک هلاک دیمک اولاجقنی آکلادیلر.

معنوی سببه کلنجه بوکا بروسه‌دن بحث ایدرکن تماس ایتمشدم. اکر ایچنده یاشادقلری تحمل اولونماز اقتصادی شرائط آلتندن قورتولوش امیدى موجود اولسه‌یدی، ازیقلیلر وازمیدلیلر الی نه‌ایه مقاومت ایده‌بیله‌جکلری، الله ووطن محبتی اوغرنده مردانه مجاهده ومجادله‌ده دوام ایده‌جکلردی. فی الحقیقه بر چوق آغیرسنه‌لرجه دوام

ایدن موفقیتلی مقاومتلری بونلرک دینی غیرت ووطن پرورلکلی حقنده دفته شایان بروثقه در. بونلر آنجاق کندی قان و دین قارداشلی طرفندن تماماً ترک ایبدلکلرینی حس ایتدکلرندن صوکره ددرکه نهایت مقاومتدن واز کچمشلردر. عثمانلیلر بولره قارشلی حرباً غالب کلمه مشلردر. حصارلری هجومه معروض قالمشدر کندیلری ده قحظلغه اوغراماشلردر. بیزانسلیلر طرفندن ترک ایدلیمیشلر وبوصورتله عثمانلی اولمشلردر.

III

بوشهرلرک سقوطنک نصل ونیچوننی وغالب ایله مغلوبک برعرق حالنده قایناشمه سنی آکلامق ایچون عثمانک وفاتنی تعقیب ایدن سنه لر ظرفنده کی بیزانس تاریخن کی کوزدن گچیرمه مز لازمدر.

بروسه نک ضیاعی آندرونیکوس ایله طورونی آراسنده کی عائله قتالنی موجب چاتیشمه لره ختام ویرمه دی. بحث ایتمش اولدیغمز پارلاق ازدواج مراسمندن صوکره کنج آندرونیکوس کلینی دیمتوقه به کوتورمش واوراده، ۱۳۲۷ یازنده، بویوک باباسنی باصقینه اوغرادوب یرندن طرد ایله مک تصورینی قورمشدی. اختیار آدامک اولومنی بکله مکدن ممنون دکیلدی. بیتینیا ده کی بیزانس شهرلرنک باشنه کله جک تهلکه یی دوشونمک صورتله، یکی برداخلی محاربه آچمقدن ده قورقما یوردی. طوروننک نیتندن خبردار اولان اختیار آندرونیکوس، بونک پایتخته کیرمه سنی منع ایتدی. واوکا آرقه دن هجوم ایتمه لری ایچون صربلیلرله مذاکراته کیریشدی. بوامپراطورلق ایچون پک آز صوکره تهلکه لیدوشمانلر حالنه کلن صربلرک بیزانس اراضیسنه کیرمه لری مقصدیله تصمیم ایدیلمش بردعوت ایدی. کنج آندرونیکوسک کلوب معصومیتنی اثبات ایتمه سنه مساعده اولونماسی طلبنه قارشلی ایمپراطور پاتریقه "عاصینک اسمنی عمومی دعادن

طی ایتمه سی ایچون" امرنامه اصداریله جواب ویردی. پاتریق رد ایتدی. حتی رتبتلودها ایله ری کیده رک ایمپرتورک امرنه اطاعت ایده جک پاپاسک البسه سنی صویه جفی تهدیدنده بولندی... اختیار آندرونیقوس کندی آدملرندن طوبلادیغی بر "سینود" واسطه سیله پاتریقی خلع ایده رک حبسه آتدیردی.

حرب ظهور ایتدی. استانبولی (۳) آکسزین آلمق ایچون موفقیتسزجه برتشدن صوکره کنج آندرونیقوس سهره زده بویوک باباسنک اوردوسنی وصربلری محاصره ایتدی. بونلر کندیسیله محاربه یه جسارت ایده مدیلر. بونک اوزرینه سلانیکه یورویه رک اهالیسنک اغماض عین ایتمه سی سایه سنده بوراسنی ضبط ایتدی. ماکیدونیا و تراکیا، برقاق مستحکم موقع مستنا اولمق اوزره، هیچ محاربه اولمادن، کندیسنک انه کیردی.

آرتیق صریستان قرالی استه فان دها فضله یاردیم طلبیله ایمپروتوردن کلن مکرردعوتلره قارشی قولاغنی صاغیر لاشدیرمشدی. بوصورتله مایوس اولنجه، اختیار آندرونیقوس بولغارلری چاغیردی. اگر کنج آندرونیقوس وقتنده ییتشوبده بودها یاشلی پاله ثولوغوسک اک صوک پرده یه وارن دنانتنک اوکنه کچمه سه ایدی، استانبولی بولغارلره صاتمیش اولاجقدی شهری محاصره ایدن بر وندیک دونانماسی، کری چکیلمشدی. چونکه قوماندانی کنج ایمپراطورک نه لهنده نه علیهنده بر وضعیت آلیور کورونمک ایسته میوردی. دوستلرده بر قاپویی آچیق براقیورلردی. بوصیرالرده کنج آندرونیقوس شهره داخل اولدی و بردن بره سرایده کوروندی. پاتریق یکیدن موقعنه کچیریلدی. اختیار آندرونیقوس خلع ایدیله رک حبسه آتیلدی.

اختیار آدم، غره غوراسک مرحمتکارانه سویله دیککی کبی، "آغلایه آغلایه کور اولدقدن صوکره" مناستره چکیلدی. واوراده بویوک برفقر

وسفالت ایچنده اولدی. سائر پاله نولوغر کبی ایکنجی آندرونقوسک سجه سنده کندیسنی شفاعته ایردیره جک تک بروصف، لهنه قید اولونه جق اک کوچوک برخیر یوقدر. هر تورلو طبیعی محبت حسنه یابانجی اولان بو آدام، حیاتنده اولدغی کبی اولدیکی زمانده، کندی ات وقانندن اولانلره کین بسله یور، مملکتک خراب اولمه سنه چالیشیور وطاشیدیغی کنیش لباسی ایچنده اللهله استهزا اییدیوردی.

بویوک باباسی ور قینندن قورتولدقن صوکره کنج آندرونقوسک ایلک قایغوسی ادرنه یه یورومک اولدی. که بوراده، قانتاقوزینوسک افاده سنه نظرأ، "پارلاق اوردوسی" نك حرکاتی سایه سنده بولغار قرالی "میخائل آسان"ی صلحه اجبار ایتدی. فقط غالباً یابو ائتاده بولغار لر پک ضعیفدی ویاخود اوچنجی آندرونقوسک "پارلاق اوردوسی" چابوجاق اریمشدی. چونکه ایرته سی سنه ۱۳۲۹ بهارنده، ایلک دفعه اولمق اوزره، محاصره اولونان ازنیقه یاردیم ایتمک وظیفه سی اولدیغنی حس ایتمه سی اوزرینه علی العجله بر اوردو طوپلامق مجبوریتنده قالدی. بوغازی کچدی و عثمانلیلرله په له قانون، که بو کونکی مالته په محاربه یه کیریشدی. بوراسی ازیمید کورفرینک شمال ساحلنده و بوکون حیدر پاشا دینیلن خالکه دون ک برقاچ میل ایلیرسنده بریردر.

مالته محاربه سی عثمانلی مؤرخلری طرفندن ذکره دکمه جک قادر اهمیتسز عد اولونه رق مسکوت کچیلیمکده در. فقط بوازنیقلیرک شهرلرینی نه ایچون اورخانه تسلیم ایتمه دکلرینی کوسترمک اعتبارله فوق العاده اهمیتی حائزدر. بومحاربه یه اشتراک ایتمش اولان قانتاقوزینوس بوکا دائر اوزون برحکایه نقل اییدیور.

وبونده محاربه نك نتیجسی اولکی وقوعاتی تماما تکذیب ایده جک برماهیت آلدیغنی اعترافه مجبور اولویور. قانتاقوزینوسک دیدیکنه کوره، بیز انسلیلر عثمانلیلرک هجوملرنی پوسکورتیمکه تمامیه موفق اولمشلر، هر طرفده روملر قازانمشلر و کندی ضایعتلری آز اولدیغی

حالده خصم لردن يوزلرجه سنى تلف ايتمشلر؛ فقط اورخانى بوهزيمته اوغراتدقدن صوكره آندرونيقوس، آقشامه دوغرو، اوردونك استانبوله چكيلمه سنى تكليف ايتمش، مع ما فيه آتئين محاربلردن برقسى دوشمانلره تعرضه دوام ايتمش؛ آندرونيقوس ايسه اطرافنده بولونان معيتى افرادندن برقاچ كيشى ايله قوشاديله رق يارالانمش وآنجق سرعتلى بر رجعت سايه سنده اسارتدن قاچوب قورتوله بيلمشدر. اسكداره ده برسديه ايله كچيريلمش وبوردان، اوردونك خبرلرنى بيله بگله مكسزین، برقاييغه آتلايوب سلامتله سراينه وارمشدر. ايسته قيصر لرك خلقلىرى آسايى بوضورتله ابدىآ ترك ايتمشلردر. (۱)

اختيار آندرونيقوس، صوك ذلت ساعتلرنده مملكتنه قارشى برضربه دها اورمقدن چكينمه مشدر. اوردوده بولونان خفيه لرى كنج امپراطورك اولدكى خبرنى اشاعه ايتمشلر، امپراطور عسكرلرى قاچمغه باشلامش وبوتون اشيا لرینى براقمشلر؛ قالا نلرى عثمانلير طرفندن قيليچدن كچيرلמשلر، فراريلرى ده اوزرلردن آياصوفيه نك قبلرینى كورد كلرى تپه لرده ياقه لانوب تپه لنمشلردر. (۱)

بز آندرونيقوسايله بويوك باباسى آراسنده كى داخلى حربك، طوپلاتانان اوردولرك، خرج ايديلن پارالرك، صرف ايديلن غيرتلك، اوزون حكايه سنى بيتينيانك اوچ بويوك شهرينه يارديم ايچون ياپيلان پك زواللى تشبث ايله مقايسه اوراده كى تضادى تبين ايدنجه بوشهرلرك نه ايچون عثمانلير انه دوشديكى حقنده دها فضله اعمال فكري ايمه مزه حاجت قالماز. فى الحقيقه امپراطور لباسنى حامل هيچ بر كيمسه بوقادر مؤلم بر منظره عرض ايمه مشدر. (۱)

HAFTANIN GÜNLERİ

GÜNLER		EYYÂM		RÜZHÂ	
TÜRKÇE		ARAPÇA		FARŞA	
پazar	pazar	الاحد	el-aḥad	یکشنبه	yekşenbe
پازار ايرتسی	pazartesi	الاثنين	el-işneyn	دوشنبه	düşenbe
صالی	şalı	الثلاثاء	eş-sülâsâ	سه شنبه	seşenbe
چارشنبه	çarşamba	الاربعه	el-erbi'a	چهارشنبه	çehârşenbe
پرنشنبه	perşembe	الخميس	el-ḥamîs	پنجشنبه	pençşenbe
جمعه	cum'a	الجمعه	el-cum'a	جمعه	cum'a
جمعه ايرتسی	cumartesi	السبت	es-sebt	شنبه	şenbe

YILIN AYLARI

آیلر	AYLAR	شهور	ŞÜHÛR	ماهها	MÂHHÂ
	TÜRKÇE		ARAPÇA		FARÇA
ocak	اوجاق	محرم	م	فروردین	ferverdin
şubat	شباط	صفر	ص	اورديبهشت	urdibihişt
mart	مارت	ربيع الاول	را	خرداد	ḥordâd
nisan	نيسان	ربيع الآخرة	ر	تير (ماه)	tîr (mâh)
mayıs	مايس	جمادى الاولى	جا	مرداد	mordâd

haziran	خزيران	جمادى الآخرة	ج	şehriver	شهریور
temmuz	تموز	رجب	ب	mihr	مهر
ağustos	آغستوس	شعبان	ش	âbân	آبان
eylül	ایلول	رمضان	ن	âzer	آذر
ekim	اکیم	شوال	ل	dey	دی
kasım	قاسم	ذی القعدة	ذا	behmen	بهمن
aralık	آرالق	ذی الحججه	ذ	ispend	اسپند

- Not 1:** Arapçada günler, pazar günü birinci gün kabul edilerek يوم الاحد yevmü'l-âhad = birinci gün şeklinde başlar. Ancak çoğu zaman kısaca el-ahad, el-isneyn günleri denilir.
- Not 2:** Arap takvimi ay eksensli bir takvimdir, bir yıl 355 gündür. Bu sebeple muharrem, ocak ayı karşılığı olarak görülmemelidir.
- Not 3:** Farsçada da Arapçada olduğu gibi günler pazardan başlayarak birinci gün (yekşenbe), ikinci gün (düşenbe) şeklinde anılmaktadır. Şenbe'nin kelime anlamı "gün" demektir. Cuma her üç dilde ortaktır. Türkçede kullandığımız çarşamba çcharşenbe'den bozmadır. Perşembe ise pençşenbenin Türkçeleşmiş şeklidir.
- Not 4:** Yeniçerilere ulûfeleri üç ayda bir verilmekte idi. **Mevâcib** denilen bu aylıklar, üç ayın kısaltmalarının bir kelime şeklinde okunması sonucu **masar mevâcibi**, **recec mevâcibi**, **reşen mevâcibi** veya **lezez mevâcibi** diye anılırdı.
- Not 5:** İran (Fars) aylarının ilki olan فروردین Ferverdîn ilkbaharın ilk ayı olup mart ayına rastlar.
- Not 6:** Arapçada ayın ilk gününe, son gününe vs. ayrı isimler verilmiştir. Bunlar Osmanlıcada çokça kullanılır. **Gurre-i Safer:** Safer ayının ilk günü, demek olur. 'Evâil-i Muharremde geldi.' dendiğinde Muharrem ayının ilk on günü içinde geldi demek olur.

Arapça	Okunuşu	"Rakamlar" açıklama	AÇIKLAMA
غره	ğurre	1.	ayın ilk gününe ğurre
اوائل	evâ'il	1-10	bir ile 10. günleri arasına evâ'il
اواسط	evâsıt	11-20	on bir ile 20. günleri arasına evâsıt
اواخر	evâhir	21-30	yirmi bir ile 29-30. günleri arasına evâhir
سلخ	selh	29 veya 30	ayın son gününe selh denir.

Not 7: Arşiv belgelerinde tarihin kısaltarak yazılması فی ۲۱ ص ۲۳۳ (fi 21 S (Safer) sene (1) 233, yâni Safer ayının 21. günü 1233 yılında yazıldı demektir. فی ۱۴ ب ۱۱۷/ (fi 14 b, (Receb) sene (1) 117. 1117 yılının Receb ayının 14. gününde anlamına gelir. (fi: de, ... da anlamı verir.)

Not 8: Bugün eski rakamlarla tarih atmak şimdi kullandığımız şekildedir:

۳۰-۱۲-۱۹۸۸ veya 30-12-1988, ۲۹-۱۰-۱۹۶۸ veya 29-10-1968.

ARAPÇA KELİMELERİN VEZNİNİ BULMAK

Bundan önce gördüğümüz kelime türetmede ا، و، ن، ی، س harflerinin ekleme (zâid) olabileceğini gördük. Sondaki ت'ler genellikle müenneslik belirten te'ler olup, zâiddirler.

Kelimenin veznini bulmak için ekleme harfler tespit edilir: Üç harfli kök bulunur. Birinci harfin altına bir çizgi, ikinci harfin altına iki çizgi, üçüncü harfin altına üç çizgi çekilir. Birincinin altına ف, ikincinin altına ع, üçüncünün altına ل yazılır. Ekleme harfler buldukları yere aynen taşınır ve kelimenin hareketi فعل fe'ale cinsinden bulunmuş olduğumuz bu yeni kelimeye verilir. Örnek:

ناظر Nâzır

ف ع ل

فاعل fâ'il

مرتکز mürtekiz

ف ع ل

مفتعل müfta'il

استخلاص istihlâs

ف ع ل

استفعال istif'âl

Kelimenin sonunda dişil çoğul eki olan (ات) varsa bu ek atıldıktan sonra kök ve vezin bulunmalıdır.

Alıştırmalar: Aşağıdaki kelimelerin veznini bulunuz.

اكل âkil (yiyen), عاكف 'âkif (sebat, ibâdet eden), اقلام aqlâm, عناصر anâşır, تدرس tederrüs, تبشیر tebşir, جمل cümel, فلاح fellâh, اجهل echel, قلاع qilâ', انتشار intişâr, انقلاب inqilâb, معنون mecnûn, مثلت müşelleş, فن fiten.

ووزارتدن خسرو پاشا آیرلمغین وسوسه بی فائده غلبه ایدوب
أونده متمکن اولوب طورردی.

حکایت ایدرلرکه برکون آته بینمک قصدین ایدوب آدملری
اوکنه آت کتوردیلر. اول دخی آیاغن اوزنکویه قودوغی حالده دورت
جانبنه نظر ایدوب وزارتده ایکن جمیع عالم خلقی حرمت وعزت
ایدوب آته بندوکنه حرمت ایتدکلرین فکر ایدوب وکندونک اول
فاخر لباسلرینه و آلتون اسکوفلرله قوللری و نوکرلری خاطرنه کلوب
اول حالده آنلردن آز کمسنه یاننده بولنوب اولکی حالی واحوالی
کورمیوب شمدی بن بو حال ایله آته بنمکدن ایسه اولمک یکدر باری
کمسنه بنی بو حالده کورمسون دیوب آیاغن اوزنکودن چکوب آندن
صوکره همان صاحب فراش اولوب وزارتدن عزل اولدوغنک غصه سی
جاننه وجکرینه کار ایدوب معالجه ایچون نیجه اطبالر کتوردب بعض
اشربه وعلاج قصدین ایتدکلرنده سز بکا قصد ایدرسز بکا زهر یدرمک
استرسز دیر کوکلنه وسوسه شیطانی غلبه ایدوب کیمسه یه اعتماد
واعتماد ایتمه یوب آخر الامر اون یدی کون مقداری یمک یمیب
وصو ایچمیوب بو حالی اوزرینه دنیادن حسرت ایله کندی.

بوییلده سلطان البرین والبحرین فرانسه قرالنه مبالغه دونانما کمیلرله
عسکر ویروب واول قیش آنده قیشلیوب وسلطان السلاطین اول قیش
کوملجنه آوین ایدوب وکیرو ادرنه یه کلوب قرار ایله دی.

ایلك یاز اولیجاق کیرو اسلامبوله واروب قرار ایتدی واول یازی
اسلامبولده یازلیوب کیرو ادرنه یه کلوب وبوییلین اوغلی ساطان بایزید
طال بقاه وقال متاه قرمان ولایتنک امارتنی تفویض ایدوب ویردی.

تاکیم اول یرک رعایاسی خوش کچوب پادشاه عالمپناهه خیر دعالر
ایده لر.

سنه مذکوره شعبانک غره سنده دوشنبه کونی.

واول یازی اسلامبولده یازلیوب کیرو ادرنه یه کلوب قیشلدی.

وتاریخک طقوز یوز اللی اوچی اولیجق عجم سرداری شاه
طیماسک قرنداشی القاص شیروانده اوتررکن قرنداشندن خوفناک
اولوب وقاچوب دموور قپویه واروب آندن اژدرخانه واروب
واژدرخانندن دولاشوب کفه یه کلوب وکفه دن کمی یه کیروب
وکمیدن اسلامبوله کلدکی خبری کلوب روم پادشاهی سلطان سلیمان
دخی خیلی حظلر و سرورلر کسب ایدوب و اول یازی اسلامبولده
اولان نوابلرینه خبر کوندردیکم القاصی کرکی کبی رعایت ایده لر.

آندن پادشاه اسلام دخی ادرنه دن کوچب اسلامبوله واروب
القاصی کرکی کبی رعایت ایدوب و عالی مقاملرده قوندردیکم القاص
عجم ولایتده آنک کبی اعلا و شریف مقاملری دوشنده دخی
کورمزدی.

واول یازی پادشاه اسلام سلطان سلیمان اسلامبولده اقامت ایدوب
قنده سنه کتمدی.

وتاریخک طقوز یوز اللی بشی اولیجق القاص دخی آنکله کلن
اوباش بد معاشرلر تحریک ایدوب ددیله همان که روم پادشاهی سرحده
واره اکثر عجم بکلری و سپاهیلری طهماس توتوب پادشاهک یوزی
صوینه القاصی بکلرلر دیو سویلدوکلری اجلدن روم شاهی سلطان
سلیمان هنوز سفر وقتی اولمدین روم ایللو و آناطولی لو بکلرینه
وسپاهیلرینه حکم ایله آدملر کوندروب. (۱)

قصرلر

اوروپاده شاتو دینلین قصرلره تورکیهده چوق تصادف ایدلمز. آناتولینک دره بکلکلرله اداره اولونان برچوق یرلرنده وقتيله موجود اولماسی ایجاب ایدهن و "قوله" تعبیر اولونان بومستحکم اولرک مهم اولانلری پک آزدر. هر حالده ائاری موجود اولانلر پک اوزاق زمانلره عائد شیلر دکلدز.

شرق ولایتلرنده سیاحت ایدهن یوسف مظهر بکک آقشام غزته سنده کی بر مقاله سنده بایزیده کی "اسحق پاشا شاتوسی" نه دائر یازیلردن بر قسمنی بو نوع بنالر حقنده بر فکر ویرمک مقصدیله درج ایدیورز.

"بایزید آرارات طاغنک جنوب غربی اتکنده دیک بر طاغک بوکرنده ایکی اوچ یوز خانه دن عبارت بر کویجکزدز بوراده (اسحق پاشا شاتو خرابه سی) ندن باشقا ذکره شایان برشی یوقدر. اسحق پاشا شاتوسی قصه بنک اورتیه سنده یوکسک بر دیوار اوزه رنده در. شاتو بر بو چوق عصرلق اولوب انشا آتی اوتوز سنه سورمشدر. بوکا شرقنده کی تپه دن آچیلان قاپودن کیریله بیلیر. دیگر جهتلری یردن یکر می اوتوز متره ارتفاعلرده متین دیوارلر احاطه ایله. قاپودن کیریلنجه بر طیش آولو واردر که بونک طرفیننده طیش اوغلانلرینک اقامته مخصوص اوطه لرله تاوالر کورونور. اوتوز خطوه آتیلنجه بر پرده دیوارنده اچیلیمش غایت ظریف وصنعتلی بر قاپودن ایچ آلولیه کیریلیر. بوراده صول طرفده ایچ اوغلانلرینک وسائر مستخدمینک اقامته مخصوص قوغوشلر، صاغده (بکلک دیوان اوطه سی) واردر. جبهه نک اورتاسنده طار و غایت یوکسک وقابا بر طرزده نقشلی و اویمالی (بک حرم دائره سی) نظر دقتی جلب ایدهر که بونک اوزه رنده اسحق پاشانک و آل و خاندانک دولت وشانته زوال کلمه مه سنی داعی ایبات مخکوکدر. قاپونک ایکی طرفنده ایکی آرسلان هیکی واردر. (بکلک دیوان

اوطه‌سی) دائره‌سنه کیریله‌جک قوریدوره آچیلان قاپو اشیک‌ی یاننده اسحق پاشا ایله زوجسی مدفون بولوندیغی لحدک مدخلی واردر. مدخلک اوزه‌رنده روقوقو ستیلنده قاریشیق وقابا تزیناتک عینی اولان کوز شاشیرتیجی بر طاقم چیچکلر، قفسلر، قهر تقلیدی.

کوچوک آسیا: عثمانلیلر دوری

آلچی ایشلری ایله مزین سکز کوشه‌لی بر کنبد واردر. اون بش باصاق مردیونه‌له اینله‌ن لحدی خارجه آچیلمش ایکی باجادن کیره‌ن ضیا برپارچا آیدینلاتیر. بکلک دیوان اوطه‌سی صاغده کی پنجره‌لری آلولیه باقان وصولنده مختلف حجره‌لره آچیلان متعدد قاپولر بولنان اوتوز متره قادار صولنده ویکرمی قادار عرضنده مستطیل براوطه اولوب حجره‌لره آچیلان قاپولردن بشقه بویوک وعمومی برقاپوسی واردر. بوعمومی قاپونک صاغ طرفنده، دیوارک ایچنده اویولمش، یردن برتره قادار یوکسک وایکی کیشینک یان یانه اوطورامایاجغی قادار طار، اوکی پروازلی، یوقاریسی پرده شکلنده طار بر دیوار ایله اورتولمش لوش وصاقلی پاراوان واردرکه دره بکلری بوقوقده اوطوروبده عساکر وعشائر رؤساستدن ترکب ایده‌ن (دیوان عالی) مذاکراتتی - تام عثمانلی تاجدارلری طرزنده آلاغه‌دن استماع ایده‌رلر ورواقک قاپوسنده ساطیرلری اللرنده، امره منتظر طوران جلالده آرا صیرا وورولاجاق برقافایی اشارت ایدیویریرلرمش. بکک دیوان اوطه‌سنه متصل حجره‌لر مراتب اصحابنه مخصوصدر. بونلرک عددی سکزدرکه دیوار و طاوانلرده کی یالذیزلرک وکوز آلیجی رنکلرله یاپیلمش چیچک ومیوه رسملرینک آثاری حالا باقیدر. بونلرک پنجره‌لری قلعه‌نک باش دوندوریجی یوکسک دیواری خذاسندن آراتات طاغی وسورمه چوقور سلسله‌لری تماشا اولونان برکردابک اوزرنده آچیلیر. آلولوده آچیلان قاپودن پاشقا بوداتره‌دن حرم دائره‌سنه کیدیله‌جک مابین دائره‌سی واردر. مابین دائره‌سنده مؤذن محفلی، محرابی، منبری، قبه‌سی، ستونلری - برده‌های صنعتکارانه‌یه دلالت ایتمه‌سه بیله - اینجه

برذوق معمارینك اثری اولارق وایجاد ایدیجی برروحله وجوده کتیریلن جامع واردر. حرم دائره‌سنده (جاملی دیوان) شایان ذکردر. بوراسی، درت طرفدن خارجه ارتباطی اولمایان داخلی بربرده درکه دره بکنك اشتهاسنه مخصوص اولارق یه یتشدیریلن قیزلرله قادینلر ودالقاووقلرک مجمعی در. ضیا بورایه طاونده کی جاملردن اینهر. دورت دیوارنده درلو درلو نقشلر ودره بکنك بویوکلکنی، حشمت وعظمتی افاده ایدن وبعضاده اونلرک زوال بولماماسی ایچون اللهه یاواران بیتلر - استانبول خطاطلرینك بکه‌نمه‌یه‌جکی بر ثلث ایله - محکوکدر. حرم دائره‌سنك سائر اقسامی بربرنه کیرمه، چیقمه قاریشیق برشیدر. مطبخ، کیلار، فرون، حرم دائره‌سنده در. مطبخك بویوکلکی شاتوده قارین طویوران کروهك چوقلغنی اثبات ایدر ایکی قورنالی برده حمام واردر. شاتو بر قاتدن عبارت ایسه‌ده حرم دائره‌سنك بر قسمی ایکی قات ایمش. بویاکنجی قات تماماً ییقلمشدر. هیئت عمومیه‌سی هرنا یابدیران بورادن طاش طاشیدیغی جهته - زمانك تأثیرندن ده‌ا چوق اول محو اولوب کیده‌جکدر.

عسکری معماری

تورکلرده عسکری انشا‌آتدهه اپیجه ایله‌ری کیتمشدر. معمارینك برشعبه‌سنی تشکیل ایدن بوقسم آیریجه بر کتاب وجوده کتیره‌جک قادار مهمدر. (۱)

آناطولی شهرلرینی تحت حاکمیتنه آلان تورکلر اولا اورالرده موجود اولان قلعه‌لری تعمیر وترمیم ایتمشلر وشهرلرک مدافعه‌سنی تأمین ایتمشلردی. هر شهرک برقلعه‌سی واردی واکثریا شهرلر بوقلعه ایچنده ایدی. خارجه‌ده کی محله‌لرک خلقی‌ده بردشمان هجومی آتنده بوقلعه‌لره تحصن ایده‌رلردی.

[بی بی، نا نâ] [ما mâ، لم lem، لا lâ]

ARAPÇA ve FARŞÇADA OLUMSUZLUK BİLDİRME

Arapçada fiiller لا lâ، لم lem، ما mâ gibi ekler alarak olumsuz olurlar. Farsçada ise nun veya mim harfi getirilerek fiil olumsuz yapılır. Ancak çekim halinde fiiller normal olarak Osmanlıcada kullanılmadığından bu konu bizi pek ilgilendirmemektedir. Bazı deyimlerde لا lâ ile olumsuz şeklini görmekteyiz:

لاجرم	lâ-cerem	şüphesiz	لاشك	lâ-şekk	şüphesiz, süphe yok
بلا ولد	bilâ-veled	çocuksuz	لاقل	lâ-eqall	daha azı olmaz, en azından, hiç olmazsa
لايحصى	lâ-yuḥşâ	sayılmaz	لايعقل	lâ-yu'qal	akıl ermez, anlaşılmaz
لايسؤل	lâ-yüs'el	sorulmaz	لايفنى	lâ-yefnâ	fenâ bulmaz, tükenmez
بلا اجرت	bilâ-ücret	ücretsiz			
تكليف ما لا يطاق			teklif-i mâ-lâ yuṭâq		dayanılmaz bir teklif

Farsçada fiillerde; دادم dâdem (ben verdim), ندادم nedâdem (ben vermedim), می دانم mî dânem (biliyorum), نمی دانم nemîdânem (bilmiyorum), şeklinde nun getirilerek olumsuzluk gösterilir. İsimlerin ve sıfatların olumsuzluk durumları ise بی bî veya نا nâ öneki getirilmek suretiyle yapılır:

بی bî ile: بی چاره bî-çâre (çaresiz), بی دین bî-din (dinsiz), بی گناه bî-günâh (günahsız), بی خبر bî-ḥaber (habersiz), بی تاب bî-tâb (güçsüz, yorgun), بی قرار bî-ḳarâr (kararsız).

نا nâ ile: ناچاره nâ-çâre (çaresiz), نادان nâ-dân (bilgisiz, cahil), ناخوش nâ-ḥoş (hoş olmayan, çirkin),

نامراد nâ-murâd (muradına erişememiş) مراد نامراد Murâd-ı nâmurâd= muradına erişememiş Murad= V. Murad), نا امید nâ-ümîd (ümitsiz) (kısaltılmışı نومید

nevmîd şeklindedir). نَابِكَار nâbekâr (işe yaramaz, işsiz, hayırsız), نَا-ÇİZ nâ-çîz (ehemmiyetsiz)

سندھ یوق وفادن زره   بندھ یوق صبر وسکون
فکر ایدیکز بر کره   ایکی یوقدن نه چیقار.

Bende yok şabr ü sükûn, sende yok vefâdan zerre,
İki yokdan ne çıkar, fikr ediñiz bir kerre.

(Nâbî (1626-1712) نَابِی (۱۶۲۶-۱۷۱۲))

FARŞADA BAŞA GELEN EDATLAR

ب be eki ile: بِنَام be-nâm (namlı, ünlü), بِنَام be-kâm (muradına ermiş), بَخَرْد be-ğıred (akıllı).

با bâ eki ile: بَا-وَكَار bâ-vağâr (vakarlı, ağırbaşı), بَا-تَاهِرَات bâ-tağırât (yazı ile), بَا-سِنَد bâ-sened (senet ile), بَا-عَدَب bâ-edeb (edebli, terbiyeli), بَا-دَانِش bâ-dâniş (bilgili).

بر ber eki ile: بَر-بَاد ber-bâd (mahv edilmiş, berbat), بَر-کَمَال ber-kemâl (ke-mal üzere, mükemmel), بَر-وَجْه بَالَا ber vech-i bâlâ (yukarıda yazılmış usul üzere, yukarıda açıklandığı şekil üzere), بَر-وَجْه زِير ber vech-i zîr (aşağıda açıklanacağı şekil üzere), بَر-مُعْتَاد ber mu'tâd (alışlageldiği üzere, her zamanki gibi), بَر-مَوْجِب ber mu'ceb-i emr-i 'âli (Padişah emri gereğince), بَر-هَوَا ber-hevâ (hava üzere, havaya uçurulmuş), بَر-سَابِق ber-sâbîğ (eskisi üzere).

در der eki ile : دَر-اَنْبَار der anbâr (ambarda), دَر-حَال der hâl (hemen, o anda), دَر-دَسْت der-dest (elde olan, tutma, elde etme), دَر-حَاطِر der-hâtîr (hatırda), دَر-کَار der-kâr (bilinen, aşikâr).

فُرُو fûrû eki ile : فُرُو-مَایَه fûrû-mâye (mayası aşağı, bozuk), فُرُو-مَانْدَه fûrû-mânde (aşağıda kalmış, âciz).

هَم hem eki ile : هَم-جِنْس hem-cins (aynı cinsten), هَم-شیره hem-şîre (aynı sütün kardeş, kız kardeş), هَم-شَهْرِي hem-şehrî (aynı şehirden olan), هَم-رَاه hem-râh (yol arkadaşı, yoldaş).

اَز ez eki ile : اَز-دِل ez-dil (gönülden), اَز-بِیْم-ي جَان ez-bîm-i cân (can korkusundan), اَز-قَدِیْم ez-ğadîm (eskiden).

بِی bî ve تِ nâ olumsuzluk gösteren örnekleri daha önce görmüştük.

بنم وزیر صداقتسمیرم

ابتداء جلوس شاهانه مزدن بری متعدد خطوط همایونلرله بتون عالمه اعلان واشاعت ایلدیکمز افکار معدلت شعار وارادات مراحل آثارمز آنجق اعمار و ارامهٔ ملک و تبعه و اولو جهله تأیید دین و دولت علیه مز مقصد اقصاسندن عبارت اولدیغنی ظن ایدرمکه هرکس دخی اکلامش و بناءً علیه کیفیات معلومه سنی بتکرار یکیدن تعداد و تذکاره حاجت کوريله مه مش ایسه ده انکار اولنه مز که بوده مراد خیریت نهاد ملوکانه مزک استحصال اسباب لازمه سنه هر نه درلو تشبث و مباشرت اولنمش ایسه هیچ بریسی اساسلی و اطرافلی طو تلمدیغند نمیدر نه در شمعی یه قدر آمال شاهانه مزدن یالکز بر تنسیقات عسکریه مزدن ماعداسی بر حسن نتیجه یه ایصال اولنه مامش اگر چه تنسیقات عسکریه مز دخی لله الحمد والمنه آن بآن کسب تأسس ایتمکده ایسه ده ایلرو سنده دوام و بقاسی مطلقا معموریت ممالک و بلدان و رفاهیت اهالی وزیر دستان ایله حصوله کله جکی جهتله اول دخی شمیدیکی حالدیه بی اساس حکمنده بولنمش اولدیغندن تأسف و تأثر شاهانه مز حددن آشمش و کیجه و کوندوز حضور و راحت ملوکانه مز منسلب اولمشدر. زیرا که بویابده درکار اولان افکار خالصهٔ شاهانه مز ی و کلای عصریه مزه وقت بوقت بالدفعات علناً بیان و افهام وال برلکیله مملکت و ملت مزه بر خدمت نافع ابرازینه سعی و غیرت ایلملرینه پک چوق سعی و اقدام ایلمش ایکن بر ثمرهٔ حسنه سی کوريله مه مسی طوغریسی باعث مزید استغراب و بو یوزدن قلب همایونمز المناک و پر اضطرابدر. ایشته بودفعده حضور مزده سکا بالجمله و کلامزه اکیدا تنیه ایده رمکه شواقدم آمال و افکارمز اولان معموریت ملک و تبعه خصوصنده نه مقوله اسباب و تدابیر لازم و مقتضی ایسه بمنه تعالی بر آن اول بدء و شروع اولنمسی نزد مزده بغایت مطلوب و ملتزم اولمغله بو امر جسیم و خیر عظیمه ایجاب و اقتضای حال و مصلحت نه ایسه مستعیناً بعنایهٔ الله تعالی و متوسلاً بروحانیت حضرت رسول کبریا بر طرفدن اتفاق عقول و آرا و اتحاد عموم و کلایله مذاکره و مطالعه یه تشبث و ابتدار اولنسون و علی الخصوص بو مرام خیریت انجام ملوکانه مزک بروفق مطلوب رهین حیز حصول و کمال اولمسی دیناً و دنیویاً هر بر خصوصده ازالهٔ جهل قضیهٔ حکمیه سنه وابسته اولمسيله منبع علوم و فنون و مأخذ صنایع معارف نمون اولان مکاتب لازمه ایجاد و انشاسی عند شاهانه مزده اقدام اموردن عد اولنمغله ممالکک مناسب اولان محللرینه اقتضا ایدن

مکتبلرک تنظیمیله تربیه عامه نك چاره سنه باقلسون و برده در سعادت مزده غربا و فقرا ایچون مبرات مخصوصه اولمق اوزره بر مستوفی خسته خانه بنا و انشاسی منوی ضمیر خیریت مصیر ملوکانه مز اولدیغندن کرک بو خصوصک و کرک طشره لرده دخی بومثللو خیرات عمومیه به متعلق آثار نافع نك بر قدم اقدم وجوده کتیرلمسی اسباب و وسائل مقتضیه سنه دخی علی الدوام کمال اشتغال و اهتمام ایله بالتذکر اجرای ایجابی پیدرپی طرف همایونمه عرض واستیذان قلسون ... الی آخره

خط مذکورک عقیب تلاوتنده حضار موجوده به خطابا و شفاها بشقه جه اوامر و تنییهات سنیه اجرا بیورلدی.

خسته خانه

اصحاب خیراته حسن مثال اولمق اوزره والدۀ محترمه حضرت پادشاهی "بزم عالم" سلطان طرفلرندن غربا و فقرا ایچون در سعادتده مجددا و مکملا بر خسته خانه انشاسی در حال تصمیم اولنمشدرکه اشاغلرده صره سی کلدیکنده یازیله جنفی وجهله الحاله هده کل یوم نیجه فقرا و غربا خسته لرینک تداوی اولنمقده بولندیغی یکی باغچه ده کائن خیرات جاریه در.

احداث مدالیه برای تصحیح سکه و مواد سائره

جمله آثار موفقیت دنار شاهانه دن اولمق اوزره او اتاده تجدید و تصحیحنه صرف تقدیه همت اولنان سکه همایونک تاریخ احداثی معین و متضمن اولمق ایچون اعمال اولنان مدالیه لر سنۀ جدیده رکاب رسمنده حاضر بولنان و کلا مأمورینه حضور همایونده اعطا و اهدا اولندیغی مثللو طشره و لاه و مشیراتی ایله سفرای علیه به وافلاق و بغداد و صرب بکلرینه دخی تحریرات مخصوصه ایله کوندرلمشدر.

وفات و توجیه رتبه

مغنیسا خاندان قدیمندن قره عثمان زاده حاجی ایوب آغا بودفده وفات ایلدی. مومی الیهک صاروخان سنجاغی قائممقامی بولنان مخدومی صادق بکک مشهور اولان حسن خدمته مبنی پدرندن منحل اولان نشان ایله اصطلبل عامره رتبه سی میر مومی الیهه ویرلمشدر.

قلبه قائممقامی عبد الاحد آغا ایله ساقز قائممقامی فضلی آغا
ودائرة صدارتپناهی مدیری مصطفی آغا و آمدیء دیوان همایون ممتاز
افندینک پدری حاجی مصطفی آغا و صماقو دوکمخانه سی مدیری
سابق فرهان بکه دخی رتبه مذکره اعطا قلندی.

خاطره

وقتيله بو اصطبل عامره رتبه سی عاداتا وزارتتہ یقین بررتبه ایدی
دولت علیه مالاً بدناً فوق العاده خدمت کرده بولنان اصدقای بندکاندن
بعضیلرینه توجیه اولنوردی. حاجی ایوب آغانک دخی مدت مدیده بنا
وصره امانتری واوردو همایونلر خدمتتری کبی مسبوق اولان
فداکارلغی ثمره سی اولارق سکسان یاشنه قدر عمری ایچنده شرفیاب
اوله ییلدیکی نشان ایله رتبه سنک دفعه^۱ مخدومنه ویریلشی صادق بکک
قدرینی تضعیف ایتمش ایسه ده ذات رتبه نك قوه نامیه سنی تنقیص
ایلمشدر.

سنه سابقه موادنده یدنجی جلدنده محرر اولدیغی اوزره لوندره
ویوانه سفیرلری صارم و نافع افندیلر اکمال اسباب سفیره لريله
مأموریتلری جانبنه عزیمت ایتمک اوزره لاجل الوداع حضور شاهانه یه
مثول ایله معیت مأمورلریله برابر مظهر التفات عالی اولارق مسروراً
عودت و مأموریتلری جانبلرینه عزیمت ایتمشدر.

بعض توجیهاات

قونیه دن موصل والیسی نصب اولنان عشقر پاشانک
درسعادتده خانه سنده اوطورمق اوزره بالعزل موصل ایالتی مؤخرأ
سیواس والیسی وزیر محمد پاشایه و سیواس ایالتی شریف پاشایه و قونیه
ایالتی از میر محصلی رجالدن حمدی بکه وزارتله از میر محصللغی از میر
کمر کجیسی راشد افندی یه توجیه واحاله قیلندی.

احداث اخراج روغن نفت

قسطمونی ایالتنک حاوی اولدیغی طاغلق محللرده کی چام
اغاجلرندن نفت یاغی اخراجی منفعت ملیه یی موجب اوله جغی جهته
محلنجه چیقاریلان نمونه سی مجلس زراعتده بالمعاينه دیگر محللردن

كلان ياغلره مماثل و غايت برآق و تميز اولديغى اكلاشلمش اولمسيله
اخراج و اعمالنه غيرت اولنمسي ايچون محلنه اوامر لازمه تصدير
اولندي.

تمغالى كاغد احداثى

اووقته قدر تمغالى كاغد و پول استعمالى مسبوق دكل ايدى.
اوانئاده تحرى تزايد واردات صره سنده تمغالى كاغدلر چيقارلدى.
شويله كه اخذ و اعطا و معاملات سائره عموميه و خصوصيه استعمال
اولنان سندات و اوراق متداوله نك نوعى اعتباريله تمغالى كاغدلره
يازلمسى ضمننده ايجاب حال و اجرا ونه و جهله معامله اولنه جنى ورقه
مطبوعه لرله جمله يه تعريف و انبا قلندي. بو تمغالى كاغدلر خيلى وقت
معاملات جاريه ده استعمال اولنه رق مؤخرًا بولنره بدل الحاله هذه
متداول اولان پول ايجاد و احداث اولنمشدر.

احداث اوراق و وظائف

اونر يكرميشر يوزر اقچه لك كه معجله حساييله بش يوز ويك
و بش بيك غرو شلق اوچ نوع اوله رق بهر اقچه سى الليشر غروشه
صاتلمق و فائضلرى سائر وظيفه لر كى ايفا اولنمق اوزره او ائاده
استكلو اولنلره اوقاف همايون خزينه سى طرفدن صاتلمق ايچون
ضربخانه عامره ده اوچ بيك كيسه لك اوراق نقدية و وظائف طبع و تمثيل
اولنمشدر. بونك سببى بعض اصحاب ضرورتك عهده لرنده بولنوب
صاتمغه مجبور اولدقلىرى مقاطعات و مقطوعات و اسهامك آخره
قصرىدى كما كان ممنوع اولمق ازره فقط تسهيل مصلحت ضمننده
اولمقوله اسهام و سائره نك شرائط لازمه سيله ماليه خزينه سندن مبايعه سى
اصول اتخاذا اولنمش و حرمين ايله اوقاف مضبوطه مقاطعات و اسهامنك
دخى اصول مذكوره يه توفيقى ايجاب حالدن بولنمش ايدى. (۱)

FARŞÇADA SON EKLERLE KELİME TÜRETME

دان dâñ: Alet ismi yapar. نمكدان nemek-dân (tuzluk).

ستان sitân, زار zâr, سار sâr, كده gede, شن şen, بار bâr ve لاه lâh ekleri ile yer ismi yapılır. تركستان Türkistân, زار لاله lâlezâr, كوهسار kûhsâr (dağlık), آتشكده âteşgede (tapınak), گلشن gülşen (gül bahçesi), جویبار cûybâr (nehir), سنكله senglâh (taşlık).

بان bân (وان vân) Meslek ve muhafaza edicilik bildirir.

باغبان bâğbân bahçevân

كاروان kârvân kervan

مند mend Sıfat yapmaya yarar.

دردمند derdmend dertli

وند vend Sıfat yapar.

بولادوند pûlâdvend çelikten, çelik gibi

وار vâr Sıfat yapar.

اميدوار ümîdvâr (Bazen ver) ümitli

يار yâr Sıfat yapar.

شهریار şehriyâr Pâdişâh; şehri, ülkesi olan

ير îr Sıfat yapar.

دلیر dilîr yürekli, cesur

نك nâk Sıfat yapar.

	دردناك	derdnâk	dertli
	غمناك	ğamnâk	gamlı
	المناك	elemnâk	elemli, üzüntülü
كين	gîn	Sıfat yapar.	
	شرمگین	Şermgîn	utangaç, mahcûb
گیر	gîr	Giriften fiilinden tutan, tutucu:	
	طرفگیر	ṭarafgîr	taraf tutan
	جهانگیر	cihângîr	cihanı tutan, ülkeler fetheden
آسا	âsâ	Benzerlik bildirir.	
	دیواسا	dîvâsâ	dev gibi
	ملك آسا	melekâsâ	melek gibi
	مهر آسا	mihrâsâ	güneş gibi
وار	vâr	Benzerlik bildirir. bülbülvâr (bülbül gibi)	
	ملك وار	melekvâr (melek gibi)	
سار	sâr	Benzerlik bildirir.	
	مردمسار	merdümsâr	adam gibi
سان	sân	Benzerlik bildirir.	
	پریسان	perîsân	peri gibi
مانند	manend	Benzerlik bildirir.	
	پری مانند	perî-mânend	peri gibi

Bazen manend önce gelir ve tamlama yapılır.

مانند شجر	mânend-i şecer	ağaç gibi
گون	gûn	Renk sıfatıdır.
	کلگون	gülgûn gül renkli
	نیلگون	nîlgûn çivit renkli, açık lâcivert
	شبگون	şebgûn gece renkli, kara

فام fâm	Renk bildirir.	کلفام	gülfâm	gül renkli
		سبزفام	sebzfâm	yeşil renkli
		لاله فام	lâlefâm	lale renkli, kırmızı
ی î 1.	Renk bildirir.	کلی	güli	gül renkli, penbe
2.	Mensûbiyet bildirir.	ایرانی	Îrânî	İran'lı
3.	İsim yapar:	پادشاهی	Pâdişâhî	padişahlık
4.	Meşguliyet ismi yapar.	جنگی	Cengî	cenkçi, harpçi
کار kâr	Yapıcılık bildirir.	صنعتکار	şan'atkâr	san'at yapan
کار gâr	Yapıcılık bildirir.	دادکار	dâdgâr	âdil
کر ger	Yapıcılık bildirir.	افسونگر	efsûnger	büyücü
وار vâr	Lâyıklık bildirir.	شاهوار	şâhvâr	şâha layık
آنê âne	Lâyıklık bildirir.	دوستانه	dostâne	dosta layık, dostça
عاقلانه 'âqılâne	akıllıcısına	شاهانه şâhâne	şâhâne	şâha layık, şâha ya
جاهلانه câhilâne	cahilcesine	طفلانه tıflâne	tıflâne	çocukçasına

ه e: Fiil gövdesine getirilerek alet ismi yapılır:

آویزه âvize (avize, askı), آویختن âvîhten (asmak) fiilinden مالہ mâl-e (مالا, mâliden sürmek fiilinden), شانه şân-e (tarak), şânden (taramak) fiilinden.

رقتن دوننمای همایون ومحاربه کفار

قپودان وزیر سورنازن مصطفی پاشا دخی علی العجله استانبوله واصل اولوب حاضر و آماده اولان اللی برقطعه چکدرر وسکز قطعه ماونه و اوتوز ایکی قطعه قالیون و برقاق قطعه فرقه ایله جمعا یوزمقدار دوننمای همایون سفینه لرله ماه شعبانک یدنچی کون آق دکزه روان وعزیمت ایلدی. موافق ایام ایله بوغاز حصارینه واروب داخل اولدقده بوغاز حصارلرینک طشره سنده لنکر انداز قرار وسفاین اسلامیه به مانع کشت و کذار اولان کفار خاکسار دوننماسنک اوزرینه متوکلا علی الله الملك القیوم حمله وهجوم ایدوب طرفیندن ضرب طوب وتفنک ایله ممکن اولدوغی مرتبه مقابله ومحاربه ده خیلی جنک وجدال و حرب قتالده بذل ایلدی. لکن نسیم فتح ونصرت وزان اولمیوب کافرک آنجق ایکی عدد قایونی احراق بالنار اولوب دوننمای همایون کمیلرندن طقوز قطعه سفینه تلف وهلاک اولوب بعده جنک وجدال دن قطع ید اولندی وبعون الله الملك القهار کفار نابکار دخی اهل اسلامه مقاومت اظهار اقتدار ومحل مزبوره ده قرار ایده میوب اطه لر جانبنه بیقلوب کیتدی. اثنای محاربه ده آناطولی بکلربکیسی کور حسن پاشا وقاطرجی زاده محمد پاشا تاقالیونلری عمل مانده اولنجیه دکین دوکوشوب جنکدن خالی اولمدیلر وبعض قالیونلر جنک وقتنده یر یر یایلم طوب اتدقدنصوکره اکلنمیوب سمت سلامته مسارعت ومدلیده وضع لنکر اقامت ایلدیلر قپودان پاشا دخی بعد المحاربه بوزجه اطه به اوغرایوب محل معرکه ده شکسته ورخته دار اولان چکدرمه لر ایله جزیره مزبوره به کوندریلان خلیل قپودان ماونه سنی وسائر قالیونلری یو کلیوب مدلولیه عزیمت ایلدی قالیونلری آتش جنک وجدال ایچنده هلاک وکندولری مجروح وزخمناک اولان بکلر بکیلر دن قاطرجی زاده محمد پاشا وجان میرزا پاشا وعمر پاشا طرف سلطنت علیه دعوت اولنوب اغور همایون شهنشاهیده اعدای دین ایله ایتدکلری مقاتله ومقابله سنده هربری عواطف پادشاهیدن مظهر التفات واحسان ونائل فراوان (۱) بیورلدیلر اما قپودان وزیر سورنازن مصطفی پاشا مدلولو اطه سنه واصل اولدقده محاربه دن فرار ایدن قالیونلرک قپودانلرینی مؤاخذه ایدوب حاللرینه کوره تعزیر ایلدکدنصوکره جمله دوننمای همایونله ساقزه واردی. بعد الاستشاره ماونه و قالیونلرک چندان فائده سی یوقدر دیو دوننمای همایونی آبروب قالیونلری استانبوله وماونه لری قره فوجه لیمانه ارسال ایلدی. (۱)

"حکایت"

بعض تواریخده مسطور ولسان عوامده مذکوردر که مرحوم ومغفور سلطان سلیم خان طریزون حاکمی ایکن بردرویش عباپوش شکلنه کیروب طریق سیاحتله شهر تبریزه واروب شاه اسمعیل پرتضلیل ایله شطرنج اوینامشدر ولکن او یونده برای خاطر یکیلوب دفعه ثانیده مجال ویرمیوب مات ایتدیکن اوتری منفعل اولوب ال ارقه سیله سینه سنه ضرب اوروب بره قونقای اشق هیچ شاه اولانلر مات اولورمی طوته لم ادبک یوغمش رعایت سلاطین و اداب مظفریتی بلمزمسین دیمش ایرته سی کون شهزاده یه بیک سکه التون بخشش واحسان ایتمش شهزاده دخی مبلغ مزبوری شاهک سرای قیوسنده اته بندیکی زمان ایاق طاشی التنه ظرفی ایله معاً برشب سیاهده وضع ایتمش وطریزونه طوغری چیقوب کتمش هر چند که شاه اسمعیل طرفندن تکرار احضار ایچون ادم کلوب طلب اولنمش نام ونشانی ظاهر اولمامش حتی دیار رومدن شاه اسمعیلک احوالنه وقوف تحصیل ایتمک ایچون مقتضای روز کار ایله مصاحب شاه اولان شهزاده سلیم خان ایدوکین برخدومی تحقیق بیلمش وبو سر نهفته بی دروننده نهان قلمش بعده شهزاده نک غیبتنده شاهک برمقربی شاهه بیلدرمش. شاه دخی یانیچون بنی مقدم اکاه ایتمک دیوعتاب ایدنجه: مهابت شهزاده مانع اولدی، سویله مکه جرأت ایده مدم دیوسویلمش. بونقل مشهوردر اگرچه عقلدن دور ویراز صووق کورینور فاما بومقالات صدقه حمل اولونوب بویله اثبات ایدرلر که مرحوم پادشاه اسکندرجه متوکلا علی الله شاه کمره ایله چلدران صحراسنده جنک ایدوب شکست قلدیغنده بعده سعادت واقبال ایله تبریزه طوغری توجه بیوردیلر. داخل شهر اولدقده سرای اوکنه واروب مبارک ارقه لرین دیوار سرایه ووروب جوانب اربعه سن کوزدن کچیروب رکاب همایوننده اولان ارکان دولتک یوزلرینه باقوب و ارالرنده سکیبان باشی بال یمز عثمان اغایه مبارک لسانلری ایله عثمان آغا دیو خطاب ایدوب بالذات بویله بیوردیلر که شوقیو اشیکنده شاهک آته بندیکی طاشک التنده بیک سکه حسنه التون کندودست شریفمله قومشمدر که مال حلالمدر اول التونی سکا احسان ایتدم آتکدن اینوب طاشی یرندن قالدیروب التونی الوب قبض ایله دیو امر ایلدیلر پادشاه بویله دینجه اطرافنده اولانلر پادشاه فریدون حشمی استماع ایدنلر عجا

بوكلامك اصلى وارميدر ديو هر جانبدن نظر لرین عثمان اغانك سمته عطف ایلدیلر
 عثمان اغا دخی فی الحال مال طلبی ایچون اتدن اینوب اول معهود طاشك تحتی
 یوقلیوب کوردیکه سعادتلو پادشاهك تعیین بیوردقلری منوال اوزره دینار کامل العیار
 موجود لکن کیسه جورمش همان دستمالنه تولدیروب سرعت وشتاب ایله پادشاه
 عالیجاه خضرتلرینك رکاب همایوننه کلوب دست پوس ایدوب اول ائنده حاضر و
 بواحواله ناظر اولان ارکان دولت واعیان سلطنت عینا قضیه یی مشاهده ایدیجك
 کندولره علم حاصل اولدیکه افواده سویلنان شطرنج حکایه سی کرچك ایش حتی
 شاه اسمعیل مخذول چالدرانده منهزم اولوب ایدیجك پادشاه کامران شاه کمرهك
 اردنجه نامه یازوب کوندرمشلر نامه همایونلرنده بواسرار نهانی بی کشف ایدوب ار
 اره سیله اورنجه بویله اورمق کرکدر دیوسابقاشطرنج اوینارکن اوریلان سیله یی
 حقلشدق دیو اعلام ایتمشله (العهدة علی الراوی والله اعلم) اول زمانکه عربستان
 اوزرینه سفر ایتمه لری مقرر اولوب علماء دیندن استفتا ایتدکلرنده تجویز ایچون
 ویریلان فتوالرك صورتیدرکه بومحلده تحریر اولنمی مناسب کوریلور (فتوای اول)
 بر پادشاه شرمزه ملاحظه یه معاونت واعلای دین مبین وابقای شرع متین ایچون متوجه
 اولنان موحدین منعه اظهار عداوت قیله بحسب الشرع انله قتال و مال و منالترین
 اغتنام حلال اولورمی دیو سؤال اولندقدنه جوابنده (من اعان ملحد فیه ملحد)
 دیویوردیلر یعنی مؤمن اولدیغی تقدیرجه ملحدله معاونت ایتمه لری ایله ملحد
 حکمنده اولوب شرعا قتاله استحقاق تام بلورلر (فتوای دیگر) بو صورتده بر طائفه
 اهل اسلامز دیو تعظیما سکه لرینه شهادت کلمه سنی قازدروب حالا یهود و نصارا
 ویتمش ایکی ملتن اولان اغیبانك الله و جینه کیردیکنی بیلوب طوریر ایکن رضا
 ویرسه لر انکله عیاذا بالله کیفه واروب ناپاکلکله اول حالد کتوروب لازم اولدقجه
 خرجنسه لر اول طائفه حقننده نه بیوررلر دیو صورلمش جوابنده منع ایله ممنوع
 اولمز لر ایسه قتلری واجب اولور دیو بیان اولنمش بوتفصیلدن غرض مرحوم مغفورک
 نه مرتبه متشرع و دیندار اولدیغنی بیاندر.

Deneme Yazılısı: IV/a

Soru 1: Aşağıdaki kelimeleri eski harflerle yazınız.

camii: askeri: teşebbüs: nazır: doksan:

Soru 2: Aşağıdaki kelimelerin okunuşlarını ve anlamlarını yazınız.

<u>kelime</u>	<u>okunuşu</u>	<u>anlamı</u>	<u>kelime</u>	<u>okunuşu</u>	<u>anlamı</u>
دول			ممالك		
قنطره			روز		
خون					

Soru 3: Verilen kelimeleri çoğul yapınız ve okunuşlarını yazınız.

<u>kelime</u>	<u>çoğul</u>	<u>okunuşu</u>	<u>kelime</u>	<u>çoğul</u>	<u>okunuşu</u>
قلم			حاکم		
دور			تاریخ		
مجلس					

Soru 4: Aşağıdaki kelimelerden ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûl yapınız.

<u>kelime</u>	<u>ism-i fâ'il</u>	<u>okunuşu</u>	<u>kelime</u>	<u>ism-i mef'ûl</u>	<u>okunuşu</u>
تواضع			تساند		
استقلال			تجسس		
اشعار					

Soru 5: Verilen el yazısı ve matbu' metni transkribe ediniz.

عربہ بعضی لرده رمد جامور هیچ النیوب بعضی لرده
بیشرو آلتیشربا ر آلتیش جیب ولایت ساپی اولی

صاغه وصوله باقمقسزین معظمات اموره مداخله ایله یورلر.
اورته لغی هرج ومرج ایدیورلردی. شیخک فکرنجه پادشاه ارتحال
ایدنجه نه قدر خاصکی قادینی وارسه جمله سنی همان طیشاری به
چیقارمق، طشریه مأمور اولان ارکان دولته تزویجًا استانبولدن تبعید
ایتمک لازم ایدی.

Deneme Yazılısı: IV/b

Soru 1: Aşağıdaki kelimeleri eski harflerle yazınız.

asker: vâkîf: bayrak: müşâhid: makber:

Soru 2: Aşağıdaki kelimelerin okunuş ve anlamlarını yazınız.

<u>kelime</u>	<u>okunuşu</u>	<u>anlamı</u>	<u>kelime</u>	<u>okunuşu</u>	<u>anlamı</u>
اوائل			راه		
ثمن			منافم		
حریق					

Soru 3: Aşağıdaki kelimeleri ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûl yapınız.

<u>kelime</u>	<u>ism-i fâ'il</u>	<u>okunuşu</u>	<u>kelime</u>	<u>ism-i mef'ûl</u>	<u>anlamı</u>
نصر			نشر		
اجتماع			استخدام		
اصلاح					

Soru 4: Aşağıdaki el yazısı ve matbu' metni transkribe ediniz.

مردت باس حزر باره الله و سابقا لواء بزهره واقع
اولان جو ایس دن اکیشر باره رهم النوریش اما اولانیت

اقتصادی سبب شو ایدی که اهالی عثمانلیلرک، اوج بویوک شهر اطرافنده کی بوتون اراضیده یرله شوب بورالرینی دائمی صورتده اشغال ایدرلرکن، استانبولدن کلن متجاوز بر حرکت ایله راحتسز ایدیلمد کلرینی کوروورلردی. صوکره ازمید، هر نه قدر تجارت ایچون مساعد بر موقعه کائن ایسه ده بویوک تجارت یولنده اوغرانه جق برلیمان دکیلدی. بونک معموریت ورفاهی داخل ایله سربستجه مواصله سی سایه سنده ممکن ایدی. بروسه ایله ازنیق ایسه صناعی شهر لر اولوب بونلرکده معموریتی جوار حوالیده کی مواد ابتدائیه نک استعمالی وبو مصنوع معمولاتی بازاره چیقارمه قابلیتی ایله ممکن اولویوردی. ارزاق ده تدارک ایدیله بیلمکده ایدی ایسه ده تجارت وایش دورغونلاشمشدی.

Deneme Yazılısı: IV/c

Soru 1: Aşağıdaki kelimeleri eski harflerle yazınız.

kale: manzur: orman: isticvâb: erbia:

Soru 2: Aşağıdaki kelimelerin okunuşlarını ve anlamlarını yazınız.

<u>kelime</u>	<u>okunuşu</u>	<u>anlamı</u>	<u>kelime</u>	<u>okunuşu</u>	<u>anlamı</u>
اسرا			کب سته		
اقدم			عقول		
پیش					

Soru 3: Verilen kelimeleri çoğulu yapınız ve okunuşlarını yazınız.

<u>kelime</u>	<u>çoğul</u>	<u>okunuşu</u>	<u>kelime</u>	<u>çoğul</u>	<u>okunuşu</u>
ولی			اکبر		
معدن			تکلیف		
جمله					

Soru 4: Aşağıdaki kelimelerden ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûl yapınız.

<u>kelime</u>	<u>ism-i fâ'il</u>	<u>okunuşu</u>	<u>kelime</u>	<u>ism-i mef'ûl</u>	<u>okunuşu</u>
شکر			کنم		
تدبیر			تداول		
تواتر					

Soru 5: Verilen el yazısı ve matbu' metni transkribe ediniz.

میتسرو لورنه هر بومریدیشرامانه ویش اچه خطیبنه، و اوچن
مؤذنته و اچه قیتنه قیسین اولوب و منجید مزوره ننگ حابره

[کندیسنی صدارته کتیردم، کندیسى ایسه ارمینلری تأدیب
ایتمدی. اصلاحات کورلتیلری چیقدی، عجا کندینه نه یاپدق که
انفصالندن بری ده سمتزه اوغرامیور؟ ولایتلرده قان کوکدهیی

کوتوریور. کلوبده پاش باشه ویرهلم، بوایشلره باقهلم دیمک یوقمی؟ بن کندیسنه نزاکتله معامله ایتدم. (تکراراً) کندیسی ضیافتده نشانندن طغرامی چیقاردی، یانمه اویله کلدی. ارمنی بطریقده ده آرمهیی کلیسا قپوسندن اوکون چیقارمش. "جوابنده" واقعا کندیلرینک لطفلرینی کورددم، بنده لطفشناسانه حرکت ایتدم. سرایه کلمک بحثنه کلنجه، ایام رسمیه خارجنده کلامک اسکی عادتدر. ادب صحیحده بونی ایجاب ایدر. نشان ایچون دیدیککز بی اصل بر اتهامدر.

Deneme Yazılısı: IV/d

Soru 1: Aşağıdaki üçlü köklerde ism-i mekân yapınız. Okunuşlarını yazınız.

<u>kelime</u>	<u>ism-i mekân</u>	<u>okunuşu</u>	<u>kelime</u>	<u>ism-i mekân</u>	<u>anlamı</u>
نيم	nebe'a		عبور	'ubûr	
ملح	millîh		درس	ders	
نزل	nezele				

Soru 2: Aşağıdaki kelimelerden ism-i âlet yapınız. Okunuşlarını yazınız.

<u>kelime</u>	<u>ism-i âlet</u>	<u>okunuşu</u>	<u>kelime</u>	<u>ism-i âlet</u>	<u>okunuşu</u>
فتح			سمع		
عصر			غفر		
شرب					

Soru 3: Aşağıdaki kelimelerin okunuşlarını ve anlamlarını yazınız.

<u>kelime</u>	<u>okunuşu</u>	<u>anlamı</u>	<u>kelime</u>	<u>okunuşu</u>	<u>anlamı</u>
اشتياق			جسر		
ممضى			تقرر		
اشترا					

Soru 4: Aşağıdaki fiillerden ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûl yapınız.

<u>fiil</u>	<u>ism-i fâ'ili</u>	<u>okunuşu</u>	<u>fiil</u>	<u>ism-i mef'ûlü</u>	<u>okunuşu</u>
تردد			استخدام		
وقف			تعليم		
اداره					

Soru 5: Aşağıdaki metinleri transkribe ediniz.

وَيَمَلِكُنِي وَطَيْفَةً نَسْنَجِيوتِكُ اُولَدِيَقَهْ عَمَّار مَدَن بَهْرَمَاء اَدَارُ
اَيْدِي اللّٰه عَسَا تَوْفِيُو اِيْدِرْسَهْ مَبْدُ مَرْبُوْرِي قَبْلَ الْفَوْزِ حَا الْبَدَل

رشید پاشا ۱۶ شوال ۱۲۱۴ تاریخده استانبولده تولد ایتمشدر.
پدری سلطان بایزید روزنامچه جیسی ایدی. کنجکلکنده انشته سی
اسپارته لی سید علی پاشا ایله دور ولایت ایله یه رك پاشای مشار الیهك
صدارتدن بعد العزل موره سرعسکرلکنه تعییننده مهر داری اولدی.
(۱۲۳۷) وازدین قرار کاهنده برابرنده بولونوب اوراده کی / ایده رك
پریشانلغی رأی العین کوردی. پاشانك منکویتنده استانبوله عودتله
صدارت مکتوبی قلمنه دخول و بعده آمدی اوطه سنه نقل ایله دی.

Deneme Yazılısı: IV/e

Soru 1: Aşağıdaki rakamları eski rakamlarla yazınız.

385:            496:   547:   326:   1587:

Soru 2: Aşağıdaki kökleri tef'il bâbına koyunuz, ism-i fâ'ilini yazınız.

<u>kök</u>	<u>tef'il</u>	<u>okunuşu</u>	<u>ism-i fâ'ili</u>	<u>anlamı</u>
درس،				
ولد				

Soru 3: Aşağıdaki kelimelerin okunuşlarını ve anlamlarını yazınız.

<u>kelime</u>	<u>okunuşu</u>	<u>anlamı</u>	<u>kelime</u>	<u>okunuşu</u>	<u>anlamı</u>
غره			نصف		
مانه			خاك		
صد					

Soru 4: Aşağıdaki kelimelerden mübâlağâ ism-i fâ'il yapınız.

<u>kelime</u>	<u>m.i.f.</u>	<u>okunuşu</u>	<u>kelime</u>	<u>m.i.f.</u>	<u>okunuşu</u>
مكر			سياحت		
فعل			غيرت		
وهب					

Soru 5: Aşağıdaki metinleri transkribe ediniz.

فضله غله في استانبولده اوقاف من متوليه
تماماً دفع وتسليم ايدوب يدينه مهور و فعمله

اولا دياربكر نهر شط اوزره جسرى طولومدن كلكلر ايله كچدك.
كللك بوجسرلر ديبنده بنا اولنور طولومدن كميلدر كه اوزرلرى تحته
دوشه لى اولمغله آت وسائر بساط ايله حتى نيجه بيك قنطار بار ثقيللرله

بونلره سوار اولوب جوانب اربعه سنده کی قورقو لوقلرینه دایانوب طاوله
وشطرنج اوینایه رق، یمین و یساری تماشا ایدرک و بعضاً معمور کویله
ینا شرق و مطبخنده بیسن طعامدن ییه رک انسان بغداد و بصره یه وارنجه
سماع و صفا ایدرک سلامت کیدر. بویله بر طرفه کمیلدر که کندیلرینه
مخصوص استاد کلک ملاحلری وار. دیاربکرده بوجسر دینده نیجه
کلک آماده طور ورلر. حقیر بوجسری کچوب شمال ایله شرق اره سنده
بر ساعته کیدرک (سعدی) قریه سنده منزل آلدق.

I. YAZILIŞLARI ve OKUNUŞLARI AYNI
ANLAMLARI FARKLI KELİMELER:

- ★ خان **hân** hükümdar, hâkan. (çoğulu خانان **hânân**) (f.)
خان **hân** hân, kervansaray, otel (çoğulu خانات **hânât**) (a.)
- ★ خوان **hân** (f.i.) yemek sofrası, yemek. (hân-ı yağma)
hân (f.s.) okuyan (duâhân = duâ okuyan)
- ★ آباد **âbâd** (a.i. ebed'in çoğulu): sonsuz, gelecek zamanlar.
âbâd (f.s.): 1. ma'mur, şen, bayındır (Yalakâbâd, Haydarâbâd)
2. **âbâd**: (f.edat) çokluk bildirir. Şems âbâd: güneşi bol olan yer.
- ★ آسا **âsâ** (f.i.) 1. esneme 2. vakar, ciddiyet 3. süs, bezek,
âsâ (f.e.) gibi ملك آسا melek-âsâ: melek gibi.
- ★ عرض **'arz** (a.i.) bir büyüğe sunma, arz.
'arz (a.i.) en, genişlik. Astronomide enlem.
- ★ بادی **bâdî** (i.f.) 1. sebep olan. 2. ilk, başlangıç 3. sebep, mücib.
bâdî (f.s.) **bâdî** = rüzgârdan ism-i mensûb, rüzgâra ait.
- ★ بال **bâl** (f.i.) kanat, kol, üst, yukarı.
bâl (a.i.) kalp, yürek, gönül, hatır.
bal (t.) bal.
- ★ بالا **bala** yavru, çocuk, beçe.
bâlâ (f.) yüksek, yukarı (**bâlâ**-yı bülend = uzun boy).
- ★ بالی **balı**, Balı (Balıbey)
bâlî (a.s.) koca, eski, köhne.

- ★ بار bâr (f.i.) 1. Tann, Allah 2. yük (bâr-ı gîrân = ağır yük). 3. Defa, kere 4. meyve, yemiş 5. izin, müsâ'ade.
bâr (f.e.) yağdıran, serpen, saçan, dökken
(ateşbâr = ateş yağdıran).
- ★ جو cû (f.i.) arama, araştırma (cüst ü cû = arayıp soruşturma)
cû (f.i.) akarsu, ırmak, çay (cuy'un kısaltılmışı).
cû (f.s.) arayan, araştıran. (çare-cû = çare arayan).
- ★ داعی dâ'î da'vet'den ism-i fâ'il dâvet eden, çağıran
dâ'î du'â'dan ism-i fâ'il du'â eden, yalvaran.
- ★ بر ber (f.) getiren, götüren (dilber = gönül götüren).
ber üzere (f.) ber vech-i zîr, ber müceb-i emr-i âlî.
- ★ آل âl (a.i.) hile, düzen, dek.
âl (a.i.) aile, evlâd, sülâle (Âl-i 'Osmân).
- ★ در der kapı (f.i.) (dersa'âdet)
der yırtan, yaran (f.s.) (safder = saf yırtan).
- ★ قصر қаşр kısa kesmek
қаşр köşk, küçük saray.

II. YAZILIŞLARI AYNI, OKUNUŞU ve ANLAMLI FARKLI KELİMELER

a) İsm-i fâ'il ve ism-i mef'ûller. Mezîdün fih sülâsî masterların ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûllerinin yazılışları düzenli olanlarda hep aynıdır. Sondan bir önceki harf esre okursa ism-i fâ'il üstün olursa ism-i mef'ûl olur.

مکرم	mükrim (i.f.)	ikrâm eden	متجاوز	mütecâviz (i.f.)
	mükrem (i.m.)	ikrâm edil- len		mütecâvez (i.m.)
	mükerrim (i.f.)	tekrîm'den	Misafire hizmet eden	
	mükerrem (i.m.)	tekrîm'den	Saygın, muhterem	

b) İsm-i alet ve ism-i mekân vezinleri مفعل mef'al ve مفعول mif'al.

معبر ma'ber 'ubûr edecek yer, geçit
معبر mi'ber 'ubûr edecek alet, sal, kayak

c) İf'âl bâbı ile ef'âl vezni aynı şekilde yazılır: افعال

★ اشعار iş'ar bildirme ★ اخبار ihbâr bildirmek,
haber vermek
eş'âr şii'irler aħbâr haberler

d) Mubâlağa vezni fa''âl ile cem'-i mükesserden fi'âl vezni: فعال

★ نهاب nehâb çok çok yağma yapan, yağmacı.
nihâb nehb'in çoğulu, yağmalar, gâretler, çapullar.

e) İsm-i tafdil vezni ef'al ile, cem-i mükesserden ef'ül vezni: افعال

★ انفس enfes en nefis ★ اشهر eşhür şeh'r'in çoğulu, aylar
enfüs nefisler eşher en şöhretli

★ بر. 1. birr: ta'kat, takva.
2. berr :kara, toprak (mühendishâne-i berrî-i hümâyûn)
3. berr : iyi kimse
4. bir: bir, (1)
5. ber : (f.) üzere. (ber vech-i bâlâ)
6. ber: (f.) alan, getiren, götüren (peyâm ber).
7. ber : göğüs, sine (semen ber)
8. ber : meyve, yemiş (ber âver = yemişli)
9. ber : evin kapısı.

★ بزم 1. bezm meclis
2. bizim zamir
★ جانی 1. cânî (i.f.) cinâyet işleyen
2. cânî canla ilgili, azîz
★ جرم 1. cirm vücud, madde
2. cürm kabahat, suç
3. cerem şüphe, lâ-cerem = şüphesiz

★	جمل	1. cemel 2. cümel	deve cümleler
★	حسن	1. Ḥasan 2. ḥasen 3. ḥüsn	Hasan güzel güzellik
★	خلق	1. ḥalk 2. ḥulḳ	yaratma ḥuy, tabiat
★	در	1. der (f.) 2. dürr (a.) 3. der (f.) (edat) 4. der)	kapı inci ..de, ..da; der hâtır, hatırda Eski Anadolu Türkçesi'nde ter.
★	دم	1. dem 2. dem 3. düm	soluk, nefes kan kuyruk; dümdâr: artçı
★	دور	1. devr, (c. edat) 2. dûr, (f.)	dönmek, devir uzak (dûrbîn = dürbün). (bîn: gören)
★	سن	1. sen (zamir) 2. sinn 3. sinn	sen (ben, sen, o..) diş, dendân yaş (sinn-i azizi), insanın yaşı
★	شكر	1. şükr 2. şeker	minnettarlık gösterme şeker
★	بكر	1. bîkr 2. bekir	bekâret Ebû Bekir
★	رجل	1. ricl 2. recül (ç. ricâl)	ayak adam; ricâl-i devlet (devlet adamları)
★	صور	1. şuver 2. şor	sûret'in çoğulu suretler sormaktan emir, sor
★	صلب	1. şulb 2. şulb 3. şalb	döl, döş; sulbî oğlu: öz oğlu pek, katı, taş gibi asma, darağacına çekme

★	جبین	1. cebîn 2. cebîn 3. cîbin	alın, nasiye; arak-ı cebîn: alın teri korkak, cebânet sahibi sinek, sivrisinek; cîbinlik sivrisineklik. (Türkçe)
★	عرق	1. 'arak 2. 'arak 3. 'ırk	ter; arak-dâr: terli; arak-ı cebîn: alın teri rakı; araknûş: rakı içen ırk, soy, (ç. 'urûk), damar
★	آراء	1. ârâ 2. ârâ (f.)	رای re'y'in çoğulu, reyler, oylar süsleyen, bezeyen; dil-ârâ: gönül süsleyen
★	عالم	1. 'âlim 2. 'âlem	bilgin (ç. ulemâ علماء) dünya (ç. avâlim عوالم)
★	امر	1. emr 2. emr	buyruk (ç. evâmir اوامر; evâmir-i aşere: 10 emir, iş (ç. umûr= امور; umûr-ı devlet: devlet işleri
★	آخر	1. âhîr 2. âher	son (âhir zaman peygamberi) başka, diğer (âher taraftan= diğer taraftan)
★	کنج	1. genc 2. genc 3. künc	taze hazîne, define (genc-i mahfî = gizli hazine) köşe, bucak (künc-i ihtifâ = gizlenme köşesi)
★	گون	1. gün. 2. gûn 3. gûn 4. kevn	24 saatlik zaman, gün. (گونہ (gûn'e)= çeşit tür) (renk bildirir) (gûl-gûn = gül renkli, kırmızı) olmak, varlık (kevn ü mekân) = varlık, kâinat)
★	کرم	1. kerem 2. germ (f.) 3. kerm (a.)	cömert sıcaklık, sıcak üzüm, bağ kütüğü (ç. kürûm)
★	قول	1. qul 2. qol 3. qavl	abd, bende dal, budak söz (ç. akvâl, ekâvîl)
★	قبل	1. qabl 2. kıbel	önce (kable'l-feth) yön, cihet (kıbel-i şer'-i şerîfden)

★	قدر	1. kader 2. kadar (edat) 3. qadr	kıymet ; 4. kıdr çanak, çömlek
★	مسكن	1. mesken 2. müsekkin	ev, bark teskîn'den, (ism-i fâ'il), sükün veren
★	مهر	1. mihr 2. mühr 3. mehr	güneş, muhabbet (mihr-i vefâ) mühür, damga, (mühr-i hümayûn) nikah bedeli (mehri-i mü'eccel)
★	ملك	1. mülk 2. melek 3. melik	(c. emlâk = املاك) mülk, varlık (c. melâ'ike = ملائكة) melek, peri (c. mülûk = ملوك) hükümdar, prens
★	ولى	1. veli 2. velî 3. vely	(c. evliyâ) ermiş lâkin anlamında edat birbiri arkasından gelme ; vely ü ta'kîb etdi
★	دستور	1. destûr 2. düstûr 3. düstûr	izin, müsaade Kanunlar; düstûru'l-amel vezir, müşîr; düstûr-ı mükerrem
★	دستان	1. destân 2. destân (f.)	dest'in çoğulu (f.): eller hikâye, kıssa, destân
★	سحر	1. sir 2. seher	büyü sabah vakti
★	سر	1. sırr (a.) 2. ser (f.)	(c. esrâr اسرار) gizli şey baş (ser-kâtibi) (sırr kâtibi)
★	مصر	1. Mışr 2. mışr 3. Maşar 4. muşırr	Mısır (ülke) mısır muharrem, safer, rebiu'l-evvel'in kısaltılmışı yardım eden, yardımcı. (i.f.) isrâr eden
★	معين	1. mu'in 2. mu'ayyin 3. mu'ayyen	yardım eden, yardımcı. (اعانه i'âne'den i.f.) ta'yin eden, belirleyen (i.f.) belirlenmiş, belirli (i.m.)
★	مكر	1. mekr 2. meğer (edat)	hile, tuzak (mekri Rüstem) = Rüstem'in hilesi (meğer Rüstem gelmiş)

★	مثل	1. mişl 2. meşel	gibi benzer. (c. emsâl) hikâye, kıssa
★	اشك	1. eşk (f.) 2. eşek (f.) 3. eşekk (a.) 4. eşin (f.) 5. aşın. (f.)	gözyaşı en şüpheli, çok şüphe eden
★	صفر	1. şafer 2. şıfr 3. şufr	safer ayı sıfır bakır, pirinç, tunç (a.i.)

III. YAZILIŞLARI FARKLI OKUNUŞLARI BENZER KELİMELER

★	آجل	âcil (ecel'den)	vâdeye bağlı, ertelenmiş	
	عاجل	'âcil (acele'den) (i.f.)	acele eden, acele	
★	اعدى	a'dâ adüvv'den	ism-i tafdil en zalim, en gaddar	
	اعدا	a'dâ (adüv'den) (ef'âl vezninde çoğul)	düşmanlar, yağılar	
★	آدم	Âdem, Adem.	İlk peygamber, adam	
	عدم	'adem	yokluk, bulunmama (adem-i merkezîyet)	
★	آكل	âkil	েকে (yemek) fiilinden (i.f.), yiyen	
	عاقل	'âkıl (akıl'dan) (i.f.)	akıllı. (müennesi âkile)	
★	اقرب	aķreb	ķarib'den ism-i tafdil en yakın, pek yakın	
	عقرب	'aķreb	akrep, zehirli hayvan, saatin kısa ibresi	
★	اعلاف	a'lâf	alef'ler, hayvan yemleri, ulûfeler	
	آلاف	âlâf	(elf'in çoğulu), binler	
★	آل	âl	soy, sülâle (âl-i Osman)	
	عال	'âl	ulüvv'den yüce, âli (bâb-ı âli)	
★	جسم	cism	جسيم cesim	iri, büyük
★	جهد	cehd	چالډ calıd	bilerek inkâr

★	جاهد	câhid azm eden	جاحد	câhid bilerek inkâr eden
★	سفر	sefer yolculuk, savaş	صفر	şafër safer, safer ayı sıfır
★	راكب	râkib binen	رقیب	raķib rekâbet eden, yarışan
★	مستور	mestûr örtünmüş	مسطور	maştûr satırlanmış, yazılmış
★	عصر	'aşr yüzyıl, ikinci vakti	عسر	'usr güçlük, usret
★	عصر	'uşr suyunu çıkartmak	سیاح	seyyâh çok seyahat eden
★	سیاه	siyah kara	حک	hakk kazımak, aymak
★	حق	hakk Allah; doğru	غضب	gâzab hiddet, kızgınlık
★	خاک	hâk toprak	فرط	farṭ aşırılık
★	غضب	gâşb zor ile almak	فطین	faṭin fetanet sahibi, zeki
★	فرد	ferd (c. efrâd) Tek, kişi	مناسب	menâşib mansıblar, makamlar
★	فاتن	fâtin fıtneci	متحسس	mütehâssis hislenen
★	مناسب	münâsib nisbet'ten, uygun	وضع يد	vaz'-ı yed el koymak
★	مخصص	mütehâşşis uzman	باقی	bâķi ebedi, ölümsüz
★	وضعیت	vaz'ıyyet durum	شقی	şakî (c. eşkiya) yol kesen
★	باقی	bâķi ağlayan	مطبوع	maṭbû' basılmış, tab' olunmuş
★	شاکی	şâķi şikâyet eden	حصن	hışn kale (çoğulu husûn)
★	متبوع	metbû' tâbi' olunmuş		
★	حسن	hüşn güzellik hâsen iyilik Hasan Hasan		

★	محل	maḥal	yer, mekân	محل	mu- hıl	ihlâl eden, bozan
★	حراثت	ḥarâset	ekincilik	حراست	ḥırâ set	Saklama (hıfz u hırâset)
★	راجع	râci' ric'at eden		راجی	râci recâ eden, niyâzmen	
★	جاریه	câriye cariye, halayık		جاریه	câriyye akan, câri olan	
★	آرض	arż yer küre		عرض	'arż : 'ırz : 'araz : sunma nâmus belirti	
★	منافع	menâfi' menfaatlar		منافی	münâfi aykırı, zıt	
★	مکاتیب	mekâtib mektuplar		مکاتب	mekâtib mektepler	
★	تنظیمات	tanzîmât düzenlemeler		تضمینات	taẓminât ziyanı ödeme	
★	موافق	muvâfiq uygun		موفق	muvaffaq başarma	
★	آلام	âlâm elemler		اعلام	a'lâm alemler, bayraklar	
★	علم	'alem (bayrak); ilm		عالم	'âlem: 'âlim: dünya bilgin	
★	علی	'Ali yüce,	'alâ yüksek üzere	عالی	'Âlî 'âlî yüce	
★	مهلقاء	mehliqa' ay yüzlü güzel		مهلكه	mehlike (mehleke) tehlikeli yer	
★	مفهوم	mefhûm anlaşılan		موهوم	mevhûm hayal ürünü düşünce	
★	تسخیر	teshîr sihirlemek		تسخیر	teshîr zapt etmek, elde etmek	
★	طریق	ṭarîq yol		تارك	târîk terk eden	
★	طارق	ṭârîq sabah yıldızı		تاریک	târîk karanlık, tel	

BİBLİYOGRAFYA

- Abdurrahman Şeref, *Tarih Musâhabeleri*, İstanbul 1342.
- Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, c. IX. İstanbul 1309.
- Ahmet Lutfi, *Tarih-i Lutfî*, c. VIII., İstanbul 1314.
- Ahmet Refik, *Lale Devri*, İstanbul 1331 (1915).
- Ali Seydi Bey, *Resimli Kamûs-ı Osmânî*, Cihan Mat., İstanbul 1330.
- Aslanapa, Oktay, *Türk Sanatı*, İstanbul 1973.
- Atatürk, Mustafa Kemal, *Nutuk*, İstanbul 1927.
- Ateş, Ahmet, *Farsça Grameri*, İstanbul 1982.
- Ateş, Ahmet–Tahsin Yazıcı, Nihad M. Çetin, *Arapça Dilbilgisi I*, İstanbul 1964, İÜEF Yay.
- Baltacı, Cahit, *İslâm Paleografyası Diplomatik-Arşivcilik*, İstanbul 1989, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay.
- Baykal, Bekir Sıtkı, *Tarih Terimleri Sözlüğü*, 2. Bs., Ankara 1981, TDK Yay.
- Baysun, M. Cavid, *Tarihî Eserlerden Seçilmiş Eski Metinler*, 2. Bs., İstanbul 1971.
- Beken, Süheyl, *Osmanlı Paleografyası I, Alfabe*, 2. Bs., Ankara 1972.
- Beken, Süheyl, *Osmanlı Paleografyası II, Kroniklerden Seçmeler*, Ankara 1975.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 4. Bs. Ankara 1980, Doğu Mat.
- Eminoğlu, Mehmet, *Osmanlı Vesikalarını Okumaya Giriş*, Konya 1980.
- Ergin, Muharrem *Osmanlıca Dersleri*, İÜEF 785 nolu yayınından ayrı baskım, 5. Bs., İstanbul 1981, Boğaziçi Yay.
- Erünsal, İsmail E., *Kütüphanecilikle İlgili Osmanlıca Metinler ve Belgeler I*, İstanbul 1982.
- Erünsal, İsmail E., *Kütüphanecilikle İlgili Osmanlıca Metinler ve Belgeler II*, İstanbul 1990, İÜEF Yay.
- Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, c. III, İstanbul 1314.

- Gibbon, H. A., *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu*, Terc. Râgıb Hulûsi, İstanbul 1928.
- Hammer, Joseph Von, *Osmanlı Devleti Tarihi (Hammer Tarihi*, Terc. Mehmet Ata), c. VII, İstanbul 1332 (1916).
- Kitâbu Mesâlihi'l-Mü'minîn ve Menafi'i'l-Mü'minîn, Osmanlı Devlet Düzenine Ait Metinler II*, Yay. Yaşar Yücel, Ankara 1980.
- Lutfi Paşa, *Tevârîh-i Âl-i Osmân*, İstanbul 1341.
- Mehmet Hemdemi Solakzâde, *Solakzâde Tarihi*, İstanbul 1297.
- Mizancı Murad, *Tarih-i Ebu'l-fârûk*, c. VI., İstanbul 1329.
- Muallim Naci, *Lûgat-ı Naci*, [t.y].
- Mustafa Reşid, *Amelî ve Nazarî Ta'lim-i Kitâbet (Mükemmel inşâ)*, Kasbar Matbaası, [t.y].
- Mütercim Asım Efendi, *Kâmûs Tercümesi*, c. I-V, İstanbul 1304-1305, Kitabçı Rizeli Hasan Hilmi Efendi Yay.
- Olgun, İbrahim- Cemşit Draşan, *Türkçe- Farsça Sözlük*, Ankara 1984, Elhan Kitabevi.
- Olgun, İbrahim- Cemşit Draşan, *Farsça-Türkçe Sözlük*, Ankara 1984, Elhan Kitabevi.
- Orhonlu, Cengiz, *Telhisler (1597-1607)*, İstanbul 1970.
- Önertoy, Olcay- İsmail Parlatır, *Tanzimat Sonrası Osmanlıca Metinler*, Ankara 1977.
- Pakalın, M. Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. I-III, 2. Bs., İstanbul 1971.
- Parlatır, İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, Ankara 2006.
- Said Paşa, *Said Paşa'nın Hatırâtı*, İstanbul 1334 (1918).
- Silâhdâr Fındıklılı Mehmet Ağa, *Silâhdâr Tarihi*, İstanbul Devlet Matbaası.
- Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul 1317, 2. Bs., İstanbul 1987, Çağrı Yay.
- Şükün, Ziya, *Farsça-Türkçe Lûgat Güftar Ferheng-i Ziya*, c. I-III, İstanbul 1984, MEB Yay.
- TD. 134 (1572), *Tarsus Mufassal Tahrir Defteri*.
- TD. 254 (1547), *Adana Mufassal Tahrir Defteri*.
- TD. 114 (1572), *Adana Mufassal Tahrir Defteri*.
- Timurtaş, F. Kadri, *Osmanlı Türkçesi Grameri III*, 3. Bs., İstanbul 1980.
- Timurtaş, F. Kadri, *Eski Türkiye Türkçesi*, 2. Bs., İstanbul 1981 İÜEF Yay.
- Türk Yurdu Dergisi*, İstanbul 1329, c. III.
- Yazır, Mahmut, *Eski Yazıları Okuma Anahtarı*, 3. Bs., Ankara 1978.

قارشىڭە مستقبلى دىكمش خدا ،
كورمه يە ، لکن دها يوق نيتك !

ای قوجه شرق ، ای ابدی مسكنت !
سن ده قیملدانه یه بر نیت ایت .
قورقیورم ، غربك الندن یارین ،
قالمايه جق چکمديکک ملغنت .

حق حياتک دها چیکتمه دن ،
قان دو که رک آماليسين مرد ايسه ک .
چونکه بو کون اورته ده حق صاحبي ،
برکشيدر : « حقمی ويرمم » دین .

• شباط ۳۳۰

قارشى طورولماز ، جريان سینه چاك ..
 وارسه طورانلر اولور البت هلاك .
 طالغهرلك آ كلامادن سيريني ؟
 كوز كوره كردابه نهدر انهاماك ؟

دهشت ماضى يى كتير يادىگه ؟
 كيمسه يتيشمز يارين امدادىگه .
 مرحمتك يوق ديهلم نفسگه ؟
 مرحمت ايتزميسين اولادىگه ؟

« بن اونى دنيايه كتيردم ... » ديه ،
 قالقيشه جقسين ديمك اولدورمهيه !
 سوق ايدييورمش مكر انسانلرى ،
 حق ابوتده بوجانيلكه !

طوغريميدر ياس ايله اولوق تبااه ؟
 يوقى كلوب غيرته براتبااه ؟
 بلكه ديكك صبح قيامتيدر ؟
 كون باتيور ، سن آرييورسين صباح !

كوزلرى ماضىيه باقان ملتك ،
 عمرى تماديسى اولور نكبتك .

اويان !

باقسهڭ آكيم بويى بوكوك آغلايان ؟
حق حياتك سنك اى مسلمان !
قورمار اويىچارمى الله ايجون ،
آرتيق اولوم اويقولرندىن اويان !

بويجه زماندر اويودك ، قانمادك ؟
چكمديكك قالمادى ، اوضلامادك .
چيكنه ديلىر يوردىڭى باشدىن باشه ،
سن ينه بر كره قىلمدائىمادك !

تى دكل ديكله ديكك ولوله ..
كو كره يه زك آقاده مستقبه ،
برابدى سل كه زماندر آدى ؟
هايدى قاتيل سن ده اوجوشقون سله .

لكن بوجهنم اونی ییلدیردیمی ؟ اصلا !
 اعلایه سکیردوب طورویور نامگی حالا :
 قوم طائفه لرندن کچیور اوپله شتابان :
 کویا اوصبا ، کچدیکی چوللرده خیابان .
 قار کتله لرندن اینور اوپله یامان که :
 برچاغلایان آققده یاروب طاشلری سانکه .
 قیزغین کونک آلتنده بیابانی دولاشدی ؟
 یالچین بوزک اوستنده سه کوب طاغلی آشدی ..
 آرتیق کیدیور : حقه واران بریولی طوتمش ،
 اللهه باقان کوزلری دنیاپی اونوتمش .
 جوش ایلیه طورسون کریدن نوحه خسران ..
 یادنده اونک شیمدی نه ماتم ، نه ده هجران !
 یادنده دکل لاهسنک حزن الیمی ؟
 یادنده دکل یاوروسنک طور یتیمی ؟
 یادنده دکل طوغدینی ، تر دوکدیکی طوبراق ؟
 یادنده قالان خاطره برشی ، اوده آنجق :

کو کدن اوکا « یوکسل ! » دین اجداد شهیدی !
 آرتیق اوده یوکسلی ، فقط یرده امیدنی :
 بر بویله شهیدک که مکافاتی ظفردر ،
 ویرمزهک ، الهی ، دوکولان خونى هدردر !

۱ کانون ثانی ۲۳۰

بزرگه سنك اسمكى دنيابه طانيتدق ...
 كوردكسه مكافاتی ، یارب ، یتر آرتیق !
 چكديزمديكك هانكي الم ، هانكي اذادر ؟
 هر آتی جياتك بزه بر روز جزادر !
 اجدادیمزك قانلری سللر کبی آقش ..
 مقصدلری دینکله برابر یاشامقش .
 اولادی ده قربان اوله جقمش بو اوغورده ..
 اولسون ینه ، لکن بوایشیق یوقسولی یورده ،
 برنور نظر یوقی که باقسین باجاسندن ؟
 بر بیلدیز ، الهی ؟ بونه ظلمت ! بونه زندان !
 حالامی سهامزده کزن ليله ممدود ؟
 حالامی کورونمز اوسحر پاره موعود ؟
 عمرک دها اک جانلی ، حرارتلی چاغنده ،
 چالقانمده یز یأس ایله حرمان باتاغنده !
 کام آلدی جهان ، بزینه فردالره قالدق ..
 آرتیق بزه کوسترکه اوفر دایی : بونالدق !
 بر امریکه اجدادی ده ، احفادی ده قربان ..
 اولمازمی بوملت دها تأییدیکه شایان ؟
 خسران ینه بیچاره نك آمالنی ساردی ؟
 آیبسی نکاهنده قاراردجه قاراردی .
 بالقانده کی یانفین دها کول باغلاماشکن ،
 بر باشقه جهنم چیقیورسین ... بونه ایرکن !

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ولا تحملنا مالا طاقة لنا به

مال جلیلی

طاقت کثیره میده بگمزه بوکی بزه بوکلده ، اللهم ...

ای بونجه زماندر بزى تأدیب ایدن الله ؛
ای عالم اسلامی ازن ، ایگله دن الله !
بز لر که سنک وعد الهیگه ایناندق ؛
بز لر که بیک اوچ یوز بو قدر ییل سنی آ گدق ؛
بز لر که بشر برسورو معبوده طاپارکن ،
ییقداق او یامان شرکی ، دویردک ابدیاً ؛
بز لر که برر حمله ده او هامی بیتیردک ،
معدله معبود حقیقی بی کتیردک ؛

سلطان مراد حضورینه اعزاز ایتمکه برابر سوندکی قلاغوز ایدرهک یانندهکی عسکرله صوفیه اوزرینه یوریمش و محافظدن خالی اولان مملکتی صلحاً ضبط ایش در .

وقعه اودرجه غریبدرکه یالکز تاریخلرده کورلسه مختراعات خیالیهدن عد اولنوردی . فقط اینجه بلبان بک طرفدن سلطان مراده تقدیم اولنان و صورتی فریدونده مندرج بولنان عرضه صوفیهنک فنجی عیناً بو بولده تصویر اولندیفی ایچون حکایه بی مسلمات تاریخیهدن عد ایتمک طبیعیدر .

تاج التوارینخده اینجه بلبان بکک ، طوتیلان محافظی صوفیه به برابر کتوره رک مستحفظلره کوسترهمی اوزرینه قلمه نک استیمان ایلدیکی بیان اولنیور . فقط بلبان بکک مکتوبنده صوفیه اوزرینه حرکت اولنمادن اول محافظک حضور هایونه کوندردلیکی مصرح اولدیغدن خواجه نک روایتی مقبول عد اولنه ماز . بو فتح مبین اوزرینه خداوندکار غازی اینجه بلبان بک سنوی بیک بش یوز آقچه وظیفه ایله صوفیه بکاکنی توجیه ایتدیکی کبی غازی احمده یکیت باشلق ، سوندکده زعامت احسان ایلدی .

بو یله تک باشنه بر مملکت فتح ایتمک ، مآثر عظیمه سی تعداد اولنه میه جق درجه لره وارمش بر قهرمان ملت ایچنده یالکز اوزونجه سوندکه نصیب اولمشدرکه اوده نامنی بو صورتله فوق العاده یارادیش اصحاب اقتدارک عنوانه فخرتلی آره سنده بقای ابدی به مظهر ایتشدر .

صوفیہ اولان باغار محافظنک طوغان آوینہ ابتلاسی ایدی .
اوزونجه سوندک طوغان تربیه و تعلیمنده و آویلقده پک ماہر
اولدیفندن خدمتی محافظه عرض ایلدی ، آرزمان ایچنده
طوغانچی باشیلغه نائل اولدی ، محافظک نہایت درجہلرده امنیت
و محبتی استحصال ایتدی . برکون محافظ ایله شکاره چیقدیلر
و صید آرقه سنده طولاشه طولاشه تاتار بازارجی طرفنه کلدیلر .
اسلام حدودنده برکوی جوارینه واصل اولدقلری
صرده ایدی که اقشامده تقرب ایلش ایدی ؛ سوندک محافظدن
رخست آلدی ، کندیلرینه بیہجک ، حیوانلرینه یم تدارک ایتک
بہانہ سیلہ کویہ کیدہرک ذاتا اورالرده طولاشمقده اولان دلی
بلبان ایله غازی احمد نامنده ایکی عثمانلی بہ کیفیتی اخبار
ایتدکن صکرہ محافظک یانہ عودت ایدہرک ترکارک کندی
ورودلرندن خبردار اولدقلرینی سویلدی .

محافظ بونک اوزرینه تخلیصنه برچاره بولسی ایچون سوندک
رجالر ایدر . سوندک « سزی بعض اشیا ایچنہ ستر ایدہیم ،
شو اورمانده صاقلایہیم ، بنده شو ایکی آتی چانلاتہرق صوفیہ بہ
یتیشہیم ، براز عسکر کیرہیم ، اوصورتہ تخلیصکنر مکن اولہ بیلیرہ
یوللو بر تدبیر بیان ایدر . محافظ قائل اولور ، سوندک آتی
اورمانده براقدقین صکرہ دلی بلبان ایله غازی احمدی آلیر ،
کیدرلر محافظی اسیر ایدرلر ، ایچہ بلبان بکہ کوتورورلر .
ایچہ بلبان بک بو فرصت نا کہظهور اوزرینہ محافظی

لالا شاهین پاشانک اولجه بالقانی کذار ایتدیکی صروده
صوفیه استحکامنده اولان متانت جهتیله یالکز اطرافنی یغما
وتخریب ایله اکتفا ایلدیکنی یوقاریده بیان ایلمش ایدک . صوفیه
استحکاماتنک لالا شاهین پاشای عاجز براقه جق درجه لرده اولان
داتاتیله برابر فله بکی اولان اینجه بلبان بوسنه ظرفناه صاعاً
فتحنه موفق اولمشر .

بو اینجه بلبان بک سلطان عثمان کوله لرندن بروسه نک تضیقنه
تعین اولنان و بلبانجق عنوانیله مشهور اولان بلبان بک اوغلی
اوله زق سلیمان پاشا ایله برابر صال اوزرنده روم ایلی یه کچن
سکسان قهرمانک بریدر . سیروزک محاصره سنه تعین اولنان
دلی ویا طورجه بلبان بک ینه بشقه بر ذات ایدی . بلبان بک
معیتنده بولنان دلاورلر ایچنده اوزونجه سوندک نامنده بر دلی قانلی
وار ایدی که دائماً وقایع عظیمه اصحابنک مسلک متجاسرانه سنده
بولمق ایستر وکندیسنندن ده افعال مشهوره دن معدود اوله جق
بر ایش صدورینی آرزو ایدردی . بو آرزو ایله یالکز باشنه
صوفیه نک فتحنه سبب اولغی ذهننده قرارلشدیردی و فله دن
فراری شکنده صوفیه یه کیده رک خرسیتانلغی قبول ایتدیکنی
بیان ایلدی . استحصال مقصوده اعتماد ایتدیکی قوت ایسه

¹ Namık Kemal, Osmanlı Tarihi.

كلان قوللق نفرلری بو متجاوز كنجی دكاندن چيقارمق ایستركن آرایه بر قاج كیشی دها كیردی: «عثمانلی یه آل قالقمازا!..» کی بر طقم سوزلره كورولتو بویودی. ایش عادی بر دایاق حادثه سی اولمقدن چیقوب یکیچریلره مدرسه لیلر آراسنده بر مسئله شكلی آلیوردی. بقال دكانه كلان قوللق نفرلیله اولنره التحاق ایدن یولداشلیری، اوج بچوق یوباز او كنده كری چكیلمکی عزت نفسلرینه ییدیره مه دیکلریندن علما حقی و علما حیثیتی فلان طانیمیارق سلاحه داورانديلر، هپسنى چال یاقا ایدوب دوکه سوکه « اغا قاپسی » نه کوتوردیلر. یکیچری اغاسی، اوجاق نفوذینی قیراجق قادار جرأت کوسترن بو كنج چومزلری هیچ سویلتمه دن بو غدیروب دكیزه اتدیردی، صوکره: « حقیرینده مطلقا بر معامله یاپیلماسی » نی شیخ الاسلام زین العابدین افندی ن اهمیتله رجا ایتدی.

شیخ الاسلام، زین العابدین « اولویه جزا » ایسته ین اغانك كوكلنی خوش ایتمك ایچون صوچلولرك بر طرفه سورولمه سی امرینی ویردی و أمرک بالذات اغا طرفندن انفاذ ایدیلمه سنی ینه کندیسندن رجا ایتدی. بوندن صوکره، بوتون مدرسه لره: « موم یوزیندن اوجاغه حرمتسزلك كوسترن صوفته لرك سوركونه كوندریلدیکی » تعمیم اولندی.

تاریخ دییورکه: « قوللق نفرلیله دو کوشن صوفته لرك اولدیریلدیكلری دویولدی. بوتون مدرسه لرده کی طلبه طاقم طاقم طوپلانمغه، كورولتو چیقارمغه قالیشدیلر » - بو نه دیمك؟ بر بقاله ایکی سیلله وورولمقله علم اداملری بو مرتبه تحقیر اولونورمی؟ ضرب زید عمراً مقوله سی بر فعل ماضی ایچون بر دوزینه مدرسه لی یی اولدیرمك جنایت دکلمی در؟

کی سوزلره درسلرینی بر اقارق رحله لرینی و مندرلرینی اوموزلایوب « فتوی قاپسی » نه دایاندیلر. « قانه قان ایسترز » فریادی عیقه چیقاریلدی. شیخ الاسلامك كئخداسی خیرپالانندی، اداملری سیلله طوقات دو کولدی. نهایت ایش سراهه عكس ایتدی. ایکنجی سلطان محمود بو پاطیردی یی باصدیرمق ایچون زین العابدین افندی یی عزل ایتمكدن باشقه چاره بولامادی. »

او دورلرده شیخ الاسلاملر عزل اولوننجه « فتوی قاپسی » او كنده کی فنارک سوندریلمه سی عادتدی. زین العابدین افندی نكته دان بر ذات ایمش. عزلنه سبب اولان وقعه یی هر خاطر لایشنده اجی اجی كولومسر: - شو صوفته لرك کوتو مومی بزم فنارک ایشیغنی سوندریدی، دیرمش.

بر چیفت موم یوزیندن

ایکنجی سلطان محمود دورنده بیلنمز نه دن ، بر موم بحرانی یوز کوسترمشدی. بقالرده موم بولونمیور، بولونانلرده آتش بهاسنه صاتیلیوردی. اسکی زمانلرده هوا غازی، الکتریک بولونمادیغی ایچون چیرادن سوکره ایجاد ایدیلمش اولان موم، کیجه لرك کونشی یرینه کچیوردی. بو کون بیوک شهرلرده آله دکل ، دیله بیله آلینمایان موم ، او دورلرده شعرلره کیره جک قادر قیمتلی ایدی.

بو سببله باب عالی موم مسئله سیله حمالی بر صورتده مشغول اولدی و موم بحرانه بر چاره بولماسنی استانبول قاضیسنه صیقی صیقی یه اصمارلادی. قاضی افندی اقتصادی اینجه لکلری قاوریاییلمش آدم دکیلدی. بر خیلی دوشوندیکدن سوکره او زمان ایچون بلکه داهیانه ، بو کونلر ایچون پک کولونج صایلاجق بر تدبیر آلدی: اوچپوز درهملك موملری ، درتیوز درهم صایدیروب او حسابه کوره نرخلامق و بو شکله آغیرلقلری آرتدیریلان موملرك دینی قیرمزی یه بویاتمق!..

اکلاشیلور یا، بو تدبیرله موم فأتی، آرتق یوکسک کورونمیه جکدی. چونکه اوچی بر اوقه موم ایچون قاچ پاره ویریلیورسه ینه او پاره ویریله جکدی. یالکز بر اوقه موم یرینه اوچپوز درهم موم آلیناجقدی.

قره قوش مرحومی بیله کولدیرن بو تدبیر ، او دورک بر چوق انسانلرینی ده کولدیریوردی. عشاقلرینی موم آلمق ایچون بقاله کوندردن بر قسم ظریف افتدیلر ، مطلقا شویله بر تنیه یاپمغی ده اونوتمیورلردی:

- بر اوقه موم آل. فقط دقت ایت ، استانبول افندیسی اوقه سی اولماسن!.. حلقک خوشنودسزلغی آرتدقجه طبیعتیله نرخک ده بر قیمتی قالمادی. بونک اوزرینه باب عالی باشقه بر چاره یه باش ووردی: « بر آدمه بر مومدن فضلہ ویریلمامه سی » نی قرار آلتنه آلدی. بو بر نوع وثیقه اوصولی دیمکدی. آنجق بوئون مسئله بقاللرك طوتومنه باغلی ایدی. بقاللر أمره اویوب مشتریلرینه بر مومدن فضلہ ویرمزلرسه نه اعلا... عکسی تقدیرده بو قرارک ده بر قیمتی اولامازدی.

ایشته بو ایشیق بحرانک سوروب کیتدیکی کونلردن بر کون ، فاتح مدرسه لری چومزلریندن بری قرمان چارشیشی بقاللریندن برینه کلدی ، ایکی موم ایسته دی. بقال بر دانه دن فضلہ ویره میه جکنی سویله دی. چومز ایکی دانه آلمقده اصرار ایتدی آلاماینجه ده بقالی دوکمکه باشلادی. بقالک یاردیم دیله نن هایقیریشلری اوزرینه دکانه

اتا صوزلری

بادهوا سرکه ، بالدن طاتلی اولور.

آغاچ قاپی قپانیرسه ، آلتین قاپی آچیلیر.

ایکی آل بر باش ایچندر.

آدامق ایله پلاو پیشسه ، دکیز قادار یاغی بندن.

صبرک صوکی سلامت.

طاتلی دیل ، ییلانی بیله دلیکندن چیقاریر.

چوق بیلن چوق یاکیلیر.

ایلك قپوسی هم کچ ، هم کوچ آچیلیر.

هر کس اکدیکنی بیچر.

بور جلینک دعا جیسی آلا جقلسیدر.

محترم افتدیلر؛ بو تلغرافنامه مده مواد اساسیه سی تشکیلات اساسیه قانونی؛ بو تاریخدن، هنوز اون کون اول یعنی ۲۰ کانون ثانی ۳۳۷ تاریخنده مجلسدن چیقمشدی. مجلس و حکومت ملیه نک وضعیت و صلاحیتی و شکل و ماهیتی تثبیت و افاده ایدن ایلک قانوندر. مجلس ۲۳ نisan ۳۶ ده آچیلدیغنه کوره، بو اساس قانونک مجلسدن چیقارله بیلیمی ایچون طقوز آی قدر بر زمانک کچمی ضروری اولمشدی. بو ضرورتک منشأی حقدنه بر فکر ویره بیلیمک ایچون، مساعده بیورورسه کز، قیصه بر ایضاحده بولنه یم:

معلومدر که مجلسک کشادینی متعاقب، الزم اولان اساساتی محتوی، بر تقریر ویرمشدم. مجلس و اونک اجرا وکیللری هییتی، او اساساتی عملی اوله رق ایلک کوندن تطبیقه باشلامشدی. بر طرفندنه شکل ایدن حقون اساسیه انجمنی، بو تقریر محتویاتی اساس اولمق اوزره، بر قانون لایحه سی حاضرلامغه باشلادی. نهایت درت آی قدر بر مدت صوکره، بو انجمن "بویوک ملت مجلسنک شکل و ماهیته دائر مواد قانونیه" سر لوحه لی ۸ قانون ماده سی مجلسه کتیردی. ۱۸ آغستوس ۳۳۶ تاریخنده مستعجلیت قراریه تحت مذاکره یه آلنان بو مواد قانونیه نک، اوزونجه بر ده اسباب موجه سی واردر.

انجمن مضطبه سنک، بویوک ملت مجلسنک تعریفنه عائد سطرلری میاننده، شو جمله لر یازیلی ایدی: "خلیفه و پادشاهک اسارتی و حادثات سائره نکده تلاحقندن تحصیل ایدن ضرورتک سوق و الجاسیله شکل ایدن مجلسمزک، ابدیاً بو کونکی شکلده استمرارینی قبول ایتمک، حاد و استثنائی وضعیتلره شکل طبیعی ویرمک اولدیغنه و حالبو که اشکال غیر طبیعی پایدار اوله میه جفی دستورینه بناءً اخلال ایدیلن حق خلافت و سلطنت و استقلال ملت و وطنک استحصال و تأییدینه دکین استمراری و آنجق مقصود اساسی اولان بو مقدس امیه لرک حصولیه مجلسک شکل طبیعی آلمسی موافق کورولمش و اونک ایچون ایکنجی ماده نک برنجی فقره سی (غایه نک حصولنه دکین) عباره سیله تقید ایدلمشدر."

فی الحقیقه مجلسک انعقادی مدتی زمانله تصریح و تقید اولنما مشدی.

بو اسباب و مطالعه یه کوره، تورکیا بویوک ملت مجلسنک ۳۳۶ آغوستوسنده، هنوز دائمی و وضعیت و ماهیتک طبیعی اولمدیغی تلقیسنک جاری بولندیغی آکلاشیلور.

مواد قانونیه نک برنجیسی ده: "بویوک ملت مجلسی، تشریح و اجرا قدرتلرینی حائز و اداره دولته بالذات و مستقلاً واضع الیدر." "صورتنده ایدی. بو ماده ایله مجلسه ویریلن صلاحیتک دخی، اسباب موجه یه نظراً موقت اولمسی لازم کله جکی طبیعی ایدی. ماهیتی موقت اولان بر مؤسسه نک صلاحیتی دخی، موجودیتی مدتیله قائم اولور.

حقوق اساسیه انجمننک تلقی و مطالعه سی، مجلسده ده عیناً تبارز ایتدی. حتی مجلس اعضاسندن بر چوقلری، مقصدک ایضاحنده، انجمنک افاده لرینی ناقص بوله رق، تصریحات تکلیفنده بولندیلر.

تشکیلات اساسیه قانونی

مواد اساسیه

- ۱ _ حاکمیت بلا قید و شرط ملتکدر. اداره اصولی، خلقک مقدراتنی بالذات و بالفعل اداره ایتمسی اساسنه مستندر.
- ۲ _ اجرا قدرتی و تشریح صلاحیتی، ملتک یکانه و حقیقی ممثلی اولان بویوک ملت مجلسنده تجلی و تمرکز ایدر.
- ۳ _ تور کیا دولتی بویوک ملت مجلسی طرفندن اداره اولنور و حکومتی " تور کیا بویوک ملت مجلسی حکومتی " عنواننی طاشیر.
- ۴ _ بویوک ملت مجلسی ولایتلر خلقنجه منتخب اعضادن مرکبدر.
- ۵ _ بویوک ملت مجلسنک انتخابی، ایکی سنه ده بر کره اجرا اولنور. انتخاب اولنان اعضانک اعضالق مدتی ایکی سنه دن عبارت اولوب فقط تکرار انتخاب اولونمق جا نذر. سابق هیئت، لاحق هیئتک اجتماعنه قدر وظیفه یه دوام ایدر. یکی انتخاباب اجراسنه امکان کورولمیدیکی تقدیرده اجتماع دوره سنک یالکز بر سنه تمدیدی جا نذر. بویوک ملت مجلسی اعضاسنک هر بری، کندینی انتخاب ایدن ولایتک آروجه و کیلی اولمیوب عموم ملتک و کیلدر.
- ۶ _ بویوک ملت مجلسنک هیئت عمومی سی، تشرین ثانی ابتداسنده دعوتسز اجتماع ایدر.
- ۷ _ احکام شرعیه نک تنفیذی، عموم قوانینک وضعی، تعدیلی، فسخی و معاهده وصلح عقدی و وطن مدافعه سی اعلانی کیبی حقوق اساسیه بویوک ملت مجلسنه عا ندر. قوانینک و نظامات تنظیمنده، معاملات ناسه ارفق و احتیاج زمانه اوفق احکام فقهیه و حقوقیه ایله آداب و معاملات اساس اتخاذ قیلنور. هیئت و کیله نک وظیفه و مسئولیتی قانون مخصوصله تعیین ایدیلور.
- ۸ _ بویوک ملت مجلسی، حکومتک انقسام ایلدیکی دواثری، قانون مخصوص موجبنجه انتخاب کرده سی اولان و کیلر واسطه سیله اداره ایدر. مجلس، اجرائی خصوصات ایچون و کیلره وجهه تعیین و لدی الحاجه بونلری تبدیل ایلر.
- ۹ _ بویوک ملت مجلسی هیئت عمومی سی طرفندن انتخاب اولنان رئیس، بر انتخاب دوره سی ظرفنده بویوک ملت مجلسی رئیسدر. بو صفتله مجلس نامه امضا وضعنه و هیئت و کیله مقرراتنی تصدیقه صلاحیتداردر. اجرا و کیلر هیثی ایچلرندن برینی کندیلرینه رئیس طییسیدر.
- [۲] _ قانون اساسینک اشبو مواد ایله تعارض ایتمه ین احکامی کماکان مرعی الاجرادر. بزجه تعداد ایلدیکم اساس ماده لره منابر حرکت ایتمکه امکان و صلاحیت اولمدیغنی نظر دقت سامیلرینه اهمیتله وضع ایدرم. مجلس ریاستیله باشلایان مخابره کزک استلزام ایتدیکی معامله نک تعقیبی اجرا و کیلیری هیثنه تودیع ایلمشدر افندم.

بو جمعیتہ انتساب ایدنلرک باشنده عثمانلی پادشاهی و خلیفہ روی زمین عنوانتی
 طاشیان و حیدالدین ، داماد فرید پاشا ، داخلیہ نظارتی اشغال ایدن علی کمال ، عادل و
 محمد علی بکلر و سعید منلا بولونیوردی. جمعیتده انکلیز ملتہ منسوب بعض
 سرکڈشتجولرده واردی. مثلا ؛ راہب فرو کی. و معاملات واجرا آتدن آکلاشیلدیغنه
 کوره ، جمعیتک رئیسی راہب فرو ایدی.

بو جمعیتک ایکی جبهه و ماهیتی واردی. بری علنی جبهه سی ومدنی تشبثاتله ،
 انکلیز حمایہ سنی طلب و تأمینہ معطوف ماهیتی ایدی. دیکری خفی جھتی ایدی. اصل
 فعالیت بو جھتده ایدی. مملکت داخلنده تشکیلات یاپه رق عصیان و اختلال چیقارمق ،
 شعور ملی یی فلجه اوغراتمق ، اجنبی مداخله سنی تسهیل ایتمک کی خاتانہ تشبثات ،
 جمعیتک بو خفی قولی طرفندن اداره ایدلمکده ایدی. سعیدمنلانک جمعیتک علنی
 تشبثاتنده اولدیغی کی خفی جھتده ده اوندن دها زیادہ (رولور) اولدیغی کوریلہ
 جکدر. بو جمعیت حقنہ سویلدکرم ، صیره سی کلدکجه ویره جکم ایضاحات و
 ایجابنده ارثہ ایدہ جکم واثقلہ دها واضح آکلاشیلہ جقدر.

§ استانبولده بر قسم رجال ونسوان ده ؛ خلاص حقیقینک آمریقا مانداسنی طلب
 و تأمینده اولدیغی فناعتنده بولونیورلردی. بو فناعتنده بولنانلر فکرلرنده چوق اصرار ایتدیلر
 ، اصابت مطلقہ نک نقطہ نظرلرینک ترویجنده اولدیغی اثباتہ چوق چالیشدیلر. بو
 خصوصده ده صیره سی کلنجه بعض ایضاحات ویره جکم.

§§ و ضعیف عمومیه یی تثبیت ایچون اردو جزؤتاملرینک ، نره لرده و نه حالده
 اولدیغی تصریح ایتمک ایسترم. آناطولیده ، باشلیجه ، ایکی اردو مفتشلکی تأسیس
 اولنمشدی. متارکه یه داخل اولور اولماز ، قطعاتک محارب افرادی ترخیص اولنمش ،
 سلاح و جبخانه سی آندن آلنمش ، قیمت حریره دن محروم بر طاقم قادرولر حالہ
 کتیریلنمشدی.

مرکزی ، قونیه ده بولنان ایکنجی اردو مفتشلکنہ منسوب قطعاتک وضعیتی شوبله
 ایدی :

بر فرقه سی (۴۱ نجی فرقه) قونیه ده و بر فرقه سی (۲۳ نجی فرقه) آفیون قره
 حصارنده بولنان اون ایکنجی قول اردو ، قرار کاهیلہ قونیه ده بولونیوردی. از میرده اسیر
 اولان ۱۷ نجی قول اردونک ، دکیزلیده ، بولنان اللی یدینجی فرقه سی ده ، بو قول
 اردویه الحاق ایدلمشدی.

چالیشانلرک ، علمی و تاریخی و ثائقله جهان افکار عمومیه سنی اغفاله موقیتنده و برده مسلمان اهلینک ارمیلری قتل عام ایدر وحشیلر اولدیغی افتراسنک حقیقت شکلنده قبولی حالنده اوله بیله جکی فرضیه سی حاکم اولیور. بناءً علیه جمعیت ، عینی اسباب و سائظه مجهز اوله رق حقوق ملیه و تاریخیه یی مدافعه یه چالیشیور.

قره دکزه ساحل اولان منطقه لرده ده ، بر روم پونتوس حکومتی وجوده کتیر بیله جکی قورقوسی واردی. اسلام اهالی یی ، روملرک بویوندوروغی آلتنده بر اقمیوب ، حق بقا و موجودیتلرینی محافظه غایه سیله ، طریزونده ده بعض ذوات آیریجه بر جمعیت تشکیل ایلمشلردی.

مرکزی استانبولده اولان طریزون و حوالیسی عدم مرکزیت جمعیتنک مقصد و هدف سیاسیسی ، اسمندن مستبان اولمقده در. هر حالده مرکزدن آیرلمق غایه سنی تعقیب ایدیور.

§ وجوده کلمکه باشلایان بو تشکللردن بشقه ، مملکت داخلنده دهها بر طاقم تشبیلر و تشکللرده وقوعه کلمشدی. از جمله دیاربکر ، [وثیقه : ۸ و ۹] بتلیس ، العزیز ولایتلرنده ، استانبولدن اداره اولنان کورد تعالی جمعیتی واردی. بو جمعیتنک مقصدی ، اجنبی تحت حمایه سنده ، بر کورد حکومتی وجوده کتیر مکدی.

قونیه و حوالیسنده ، استانبولدن اداره اولنان ، تعالی اسلام جمعیتی تشکیلنه چالیشیلوردی. مملکتک همان هر طرفنده ائتلاف و حریت ، صلح و سلامت جمعیتلری ده واردی.

استانبولده ، مختلف مقصدلرله خفی و علنی اولمق اوزره ده ، بر طاقم فرقه و یا جمعیت عنوانی آلتنده تشکللر واردی.

استانبولده مهم عد اولنه جق تشبیلردن بری « انکلیز مجلر » جمعیتی ایدی. بو اسمدن ، انکلیزلره محب اولانلرک تشکیل ایتدیکی بر جمعیت آکلاشیلما سین ا بنجه ، بو جمعیتی تشکیل ایدنلر ، کندی شخصلرینی و منفعت شخصییه لرینی سوه نلر و شخصلرله منفعتلرینک مصوبیتی چاره سنی لوئید جورج حکومتی معرفتیه انکلیز حمایه سنی تأمینده آرایانلردر. بو بدبختلرک ، انکلتره دولتنک ، کل حالنده ، بر عثمانلی دولتی محافظه و حمایه ایتمک املنده اولوب اوله میه جغنی ، بر دفعه ملاحظه ایدوب ایتمد کلری جای تأملدر.

شرقیه ده تور کک حقوقنی محافظه ایله برابر تهجیر ائناسنده یاپیلان سوءمعاملاتده ملنک قطعاً مدخلدار بولنمديغنی و ارمنی اموالنک روس استیلاسنه قدر محافظه ایدلدیکنی، بو کا مقابل مسلمانلرک پک غدارانه حرکاته معروض قالدیغنی وحتی خلاف أمر تهجیردن آلیقونیلان بعض ارمنیلرک حامیلرینه قارشى روا کوردکلری معاملاتى، مدلل و ثائقله عالم مدنیه عرض و ابلاغه و ولایات شرقیه یه قارشى دیکیلن انظار احتراصی حکمسز براقمق ایچون چالیشمغه قرار ویریور. (ارضروم شعبه سنک بیاننامه سی)

— ولایات شرقیه مدافعهُ حقوق ملیه جمعیتنک ایلك ارضروم شعبه سنى تشکيل ایدن ذوات، ولایات شرقیه ده یاپیلان پروپاغاندالر و بونلرک هدفلری، تور کک — کوردلک — ارمنیلک مسائلنى ؛ علمى، فنى، و تاریخنى نقطه نظرلردن، تدقیق و تتبع ایتدکدن صوکره، مستقبل مساعیلرینی شو اوج نقطه ده تثبیت ایدیورلر: [ارضروم شعبه سنک مطبوع راپوری]

(۱) قطعاً مهاجرت ایتمه مک.

(۲) درحال علمى، اقتصادى، دینى تشکیلات یاپمق.

(۳) تجاوززه معروض قاله جق ولایات شرقیه نک هرهانکی بر بوجاغنی مدافعه

ده برلشمک.

ولایات شرقیه مدافعهُ حقوق ملیه جمعیتنک استانبولده کی مرکز اداره سنک مدنى و علمى وساظله تأمین مقصد ایدله بیله جکی حقنده فضلہ نیکبین اولدیغی آکلاشیلیور. فی الحقیقه بو یولده صرف مساعیدن کرى دورمیور. ولایات شرقیه ده مسلمان عناصرک حقوقنی مدافعه ایچون لو پایس ( ) نامنده

فرانسجه برغزته نشر ایدیور. حادثات غزته سنک امتیازینی درعهده ایدیور. بر طرفدن ده استانبولده کی دول مؤتلفه ممثلرینه و ائتلاف دولتلری باش وکیللرینه مخطرہ ویریور. آوروپایه برهئت اعزامنه تشبث ایدیور. [وثیقه : ۷]

§ بویضا حاتدن سهولته آ کلاشیله جغنی ظن ایدرم، که ولایات شرقیه مدافعهُ حقوق ملیه جمعیتی وجوده کترین مهم سبب و اندیشه، ولایات شرقیه نک ارمنستانه ویرلمسی احتمالی اولیور. بو احتمالک تحقیقی ده؛ شرق ولایتلری نفوسنده ارمنیلرک حائز اکثریت کوسترلمسنة و تاریخی حقوق نقطه نظر نندن مقدم تلقی ایتدیورلمسنة

Mustafâ Kemal (Atatürk), *Nutuk*, İstanbul 1928, s. 5, 6- 350, 351.

ادوار مختلفه سنده رسماً تصدیق و قبول اولان اساسك توسیضدن عبارت ایدی . حتی ۱۸۵۶ سنه سنده اصلاحات خط هایوننك (پارس) قونفره سنه تبلینی بو بایده امثال اوله رق ذکر ایدیله بیلیدی . (انكلتره) ، (فرانسه) و (ایتالیا) حكومتلری نظر تصویرینه عرض ایدیلن بش ماده یی وبالخاصه سلطان عبدالحمیدك ایکنجی خط هایوننه مشابه اولان برفرمانك (اوروپا) و ترکیا حقوق عمومیه سی میسانه ادخالی دیمك اولان صوك نقطه یی کندی آره لرنده مذاکره ایدرکن بومطالعه ده بولندیلر .

(پارس) معاهده نامه سنك طقوزنجی ماده سی مقدمائی تخطر ایدیلر و ۱۸۵۶ سنه سندن بری ظهور ایدن مسائل شریفه ده نه صورته تفسیر ایدلدیکی دوشونیلور ایسه (ویانه) قابینه سی طرفندن طلب ایدیلن تمهدك باب عالیجه قبول اولتمدیفته حیرت ایدلز . خارجه ناظری راشد پاشا ، (اوستریا - مجارستان) نوطه سنك مندرجانندن نیم رسمی صورته خبردار ایدلدیکی زمان بونوطه یی قبولدن امتناع ایدمکنی و خارجدن واقع اولان و صایا و نصایحی حسن تلقی ایتك وظیفه سی اقتضاسندن ایسه ده اوروپانك دولت عثمانیه نك امور داخلیه سنه مداخله ایلنه مساعده ایتمه كده جمله وظائفندن بولندیقی بیان ایتدی .

مع ماقیه راشد پاشا - ۱۸۲۷ سنه سنده اطوار عنودانه لرله یونان عصیانك حلی تسریع ایتش اولان اسلافندن [۱] ده احتیاطكار بولندیقی ایچون - حكومت متبوعه سی ده آغیر فداكارلقلر اختیارینه معروض براهه جفی شهسز اولان مسلك امتناعده چوق زمان اصرار ایتدی . ذات

[۱] ۲۷ تشرین ثانی ۱۸۲۷ تاریخنده ، رئیس الکتاب افندی یونان اموری حقنده مذاکره ایچون کن (انكلتره) ، (فرانسه) و (روسیه) سارنخانلری تر جانلربی قبول ایتدیکی زمان اله برپاراق کاغذ آلمش ، کاغذک اورته سنه سودی بر خط چیزمش و بونك قونفره ده ، خط احوال رها ، کله لرینی یازمش . بده یونانلره و برله بیله جک شیرلی بر طرفه ، صورت قطعه ده رد اولناز موادی دخی دیگر طرفه تحریر ایتش . ایکنجی طرفده سفرا طرفندن طلب اولنان امتیازاتك اعطاسی غیر ممکن اولدینی واستلاله کلنجه ، بوله برمشله نك موضوع بحث اوله میه جفی محرر ایدی . رئیس افندی ، بونلری یازدقدن مکره شفاهاً شو سوزلری علاوه ایتش : « ایشته ، سزده کورپورسکنز . بو خطك اوننه طرفنده بولنان شیرك هیچ بری شایان قبول دکدر و آتیق ملت اسلامیه نك محوندن مکره قبول اولنه بیلیر . »

« عصيانك اسباب موجه شدن باشليجهسى ازاله اولمق ايسته نيليورسه ، باب عالينك بيله اوتوز سندن برى مضرته قائل اولدينى ويركولرك التزامى اصولنى صورت قطعده الفا ايتك ايجاب ايدر ، بوندن بشقه ويركولرك ، ينى تكاليف بلا واسطه نك بر قسم حاصلانى ولايتلرك احتياجات محليه سنه تخصيص ايتك دنى اك مستعجل اموردن بريدر .

« بوسه وهرسكده حكومه وجوامعه عايد اولميان اراضينك همان كافه سى مسلمانلرك النده بولتيور ، حال بوكه زراع صنفى اورتودوقس وقتوليك مذهبنده كى خريستيانلردن مركيدر . بناءً عليه زراع مسئله سى ، منافرت مذهبيه نك تاثيريله برقات دها قاريشيق برحاله كليور .

« ۱۸۶۱ سنده اسارتك الغاسى كوتيليلرك احوالى دها وخيم برشكله قومقدن بشقه برايشه ياراماشدر ، كويليلر مستاجر ويا اورتاچى صفتيله اولكندن زياده صوبولورلر . واقعا ۱۸۵۸ تاريخنده بو حاله نهايت ويرمك ايجون بر فرمان تسطير ايدلمش ايسده موقع تطبيقه اصلا وضع اولنماماشدر . كويليلرك شرائط مناسبه ايله صاحب اراضى اولملىرى وبوصورتله بدرجه يه قدر استقلاله مالك اوله رق بعدما مسلمان همشهريلرينك مظالم و تعدياتندن مصون قالملىرى تايمين ايدمك بر چاره ، بر تدبير بولمليدر .

« اهالى غير مسلمه نك باب عالي طرفندن واقع اولان مواعيدده نه قدر آز اعتماد ايندكلىرى دوشونيله چك اولورسه اصلاحاتك موقع اجرايه وضعك باشلرك كيفه براقلامسى شدتله آرزو ايديلير ؛ بو خصوصك مملكتجه منتخب خريستيان و مسلمان معتبراندن مركب بر قوميسيونك قونترولى آلتنده جريان ايتسه احتياج حس اولتيور .

« قاينه لر ، مذكور قوميسيونك قونترولندن ماعدا حكومت عثمانيه نك ۲ تشرين اول تاريخلى اراده و ۱۴ كانون اول تاريخلى فرمانده محرر موادى تبليغات مخصوصه رسميه ايله تا كيد ايتسه وعين زمانده بوسنه وهرسكده صلح و آسايشك تايمينى مقصدينه مبتنى اولمق اوزره يوقا ريده تعداد ايديلن نشاطى قبول ايلديكى دولتله بيلديرمسه اشد لزوم اولدينى ظننده درلر .

حقيقت حالده ، قونت (آندراش) نك تلغراف سامه سى خاتمه سنده طلب اولنان شى باب عالينك وقتيله اتخاذ ايتديكى مسلكه موافق و تنظيما تك

تاریخی تلفزافنامه ده اوج دولت معظمه نك آمال و حیاتی ایضاح ابتدی .
بو وثیقه مهمه نك باشلیجه موادی بوجه آیدر :

« دول ضامنه ، اروپا و ترکیاتك منافی ایله ولایات عاصیه اهالیسنك منافی
آره سنده روابط و مناسبات قویه موجود اولدینی فیکر نده درلر ؛ خیلی زماندن
بری دوام ایدن قانلی مجادلاته ، ولایات مذکور نك احتیاجات حقیقه سی دولت
عثمانیه نك حقوق حکمرانیسی ایله تألیف ایده بیله جك اصلاحات واسطه سیله
نهایت ویرلسنی ایستلر .

« ۲۰ تشرین اول تاریخی اراده ایله ۱۲ کانون اول تاریخی فرمان تشکیلات
حکومتی صورت جدیده اصلاح ایده بیلیر ؛ فقط پادشاهك بویکی امرنامه یی
نشر ایدرکن اقوام عاصیه نك صلح و آسایشنی عاجلاً تأمین ایتمکدن زیاده
ایلیده تنظیم اولنه جق قوانینه اساس اوله جق قواعد عمومیه یی نظر دفته آلمش
اولدینی انکار ایدیله مز. اهالی عاصیه نك صلح و آسایشنی عاجلاً تأمین ایده بیلمک
ایچون مسئله یی هم معنوی ، همده مادی نقطه نظر دن تدقیق ایتمک
ایجاب ایدر .

« هر سك و بوسنه نك بونجه سنه دن بری دوچار اولدینی احوال مؤلمه نك
اسباب حقیقه سی تحری ایدیلمک اوروپانك هیچ بر قطعه سنده صلیب ایله
هلال آره سنده کی ضدیتك بو قدر قبا اشکال آلمدیفته قناعت نامه حاصل
اولور. خرسیتیانلر آلآن اسیر اولدق لرنی آکلایورلر. بونلرک حریت مذهبی لری
زمان فتعی خاطر ه کتیره جك درجه ده ناقابل تحمل احکام شدیده ایله تحدید
ایدلشدر . بر برنی بوغازلامقده بو قدر شدت وصولت کوسترن اهالی نك یان
یانه یشایه بیلملری آنجق خرسیتیان دینك قانوناً و فعلاً دین اسلام ایله عینی
مرتبه ده بولمنسی و خرسیتیانلنك شم دیکی کبی یالکز سر بستی آییننه ماعده
ایدیلن بر دین کبی دکل، عموماً حرمت و رعایت اولنور بر مذهب حالنه کلمسی
ایله ممکن اوله بیلیر .

« حضور قانونده مساوات اساسه ممالک عثمانیه نك هیچ بر طرفنده رعایت
ایدیلور . خرسیتیانلرک محاکم حضورنده عینیه مسلمانلر کبی ایفای شهادت
ایده بیلملری و هیچ بر صورتله احقاق حق دن امتناع ایدیله چکندن قورقاملری
شایان اهمیت بر مسئله در .

اورر بانك مراهدىسى . — ارج دولت معظمه طرفندره :كليف ايديلن
اصوليات . — صلحنامه هر بيرور فرقتك بيانارسى .

محمد پاشانك مجلس وكلايه بكيدين دخولى صره بسنده نشر ايديلن اراده
سنيه ايله فرمان هايونك اعلاننده استعجال كوسترلنه (اوروپا) ده عموميتنا
تأسف ايدلدى . باب عالينك فرمان هايونى تسطير ايتمزدن اول ، دول معظمنا
آره بسنده تعاطى ايديلن افكار ومطالعاته واقف اولسى و ۱۸۵۶ اصلاحات
فرمانك نشرى زماننده اولدينى كېي بودفمهده (اوروپا) حكومتلرينك رآي
ومعاونتلرنى قبول ايتمى آرزو اوليوردى . ديكر طرفدن ، اصلاحات
جديده ، احوال عاديهده ، اقوام عثمانيه ايله حكومتك مناسباتى تعيين وتنظيمنا
كافى كلهجكى تصديق ايدلسه بيله شمديكى كېي قايت قاريشيق بر زمانده حال
اغتشاشك انتظام وآسايشه تحويلنى تسهيل ايدمك بر ماهيته دكلدى . بوندز
بشقه دول معظمه نك اكثرى وبالحاصله (ويانه) و (پترسبورغ) قابينه لرى دولت
عثمانيه دن بعض تامينات طلبنه ، از جمله تنظيماتك بين الملل برقوتترول هيئتك
نظارتى تحتده موقع اجرايه وضعى تامينه قرار ويرمشلردى .

(اوروپا) ، ۱۸۶۷ ده اولدينى كېي ، بودفمهده دومنى اله آله جقدى ؛ فقط
شمدى يكي بر تجربه يه صاحب اولمش ، يعنى ۱۸۷۱ محاربه سندن سكره
تركلرك هيچ برشى باعمدقلىرى كوره رك تركيانك كندى كندينه هيچ برشى
يا بهيه جنى حقنده كى قاعتى تقويه ايتمشدى .

قونت (آندراشى) ، (پارس) معاهده ناممونه واضع الامضا دولتر تزدنده
بولتان (اوستريا - مجارستان) سفراسنه كوندرديكى ۳۰ كانون اول ۱۸۷۵

Edward Engelhard, *Türkiye ve Tanzimat Devlet-i Osmaniyye'nin Tarih-i Islahâtı*, İstanbul
1328.

BİR HÂFİZ-I KÜTÜB TAYİNİ

در دولت بلنده عرض داعی* کمینه بودرکه حضرت ابی ایوب انصاری
علیه الرحمة الباریده واقع متولسی اولدوغم مرحوم عبدالقادر افندی
وقفندن یومی بر اقیچه وظیفه ایله حافظ کتب اولان السید محمد امین
فوت اولوب خدمت مرقومه محلول اولماغین اشبو رقعۀ عبودیت صلی
اوغلی السید صالح خلیفه هر وجهله محل و مستحق داعیلری اولغله
باباسی محلولندن مرقوم السید صالح خلیفه یه توجیه اولنوب یدینه برات
شریف عالیشان صدقه واحسان بیورلوق بابنده پایه سریر اعلایه عرض
و اعلام اولندی . باقی فرمان در عدلکدر . فی ۱۸ ربیع الاخر سنه ۱۱۴۳
الفقیر محمد المتولی حالا

AHMED B. NASUH'UN HAFIZ-I KÜTÜBLÜK MÜRACAATI

موجبنجه توجیه اولنمق

۲۵ ..... سنه ۱۱۲

سعادتلو و سماحتلو و ضعیفایه عنایتلو سلطانم حضرتلری صاغ اولسون بو داعی فقیرلری قدرت مرتبه سی طلبه علومه درس و مذاکره علومه اشتغال اوزره اوقات کذار اولوب حالا نه اوقافدن و نه میریدن بر اچه وظیفه یه متصرف اولماغیله مکرمتلو سلطانم حضرتلریندن حالا اتمام بیوریلن دارالحدیث شریفلرندن یکریشر اچه ایله تعیین بیوریلان اوچ نفر حافظ کتبلک خدمتترینک بریسینی بو داعیلرینه احسان بیورمغله احیا بیورمق بابنده فرمان سلطانم حضرتلرینکدر .

العبد الفقیر

احمد بن نصوح

BA. İbnütlemin - Tevcihat 890.

ج - آثار عتيقه موزه لری کتبخانه لری : (ولایت موزه لری کتبخانه لری) خلق کتبخانه لری ماهیتنی حائر اولاجقدر .

د - اوقافدن معارفه دور اولنان کتبخانه لری : علمی کتبخانه ماهیتنی حائر در . سرحدلرده بولونان و موزه لك قیمتی احتوا ایدن کتبخانه لری تاماميله ویا قسماً آنقره یه دولت کتبخانه سته نقل اولوناجقدر .

کتبخانه لری مفتش عمومیلری ویا کتبخانه لری انجمنی هر هانکی بر کتبخانه نك نقلنه لزوم کوستریسه بو کبی کتبخانه لری آنقره ده کی دولت کتبخانه سته یاخود دیگر بر کتبخانه یه نقل اولوناجقدر . آنا کتبخانه یه نقل اولونان کتبخانه لری اسکی عنواننی محافظه ایدر لر . قونیه ، بروسه ، قسطمونی کبی مرکز لرده کتبخانه بنالری وجوده کتیرلده کده مختلف مدرسه ویا جامعلرده بولونان اوقاف کتبخانه لری علمی هیئتک نظارتی آلتنده توحید اولوناجقدر .

هیئت جلیله نك قراری موجبجه یازمه اثر لرك خارجه اخراجی ممنوعدر . بودجه نك مساعده سی درجه سنده اشخاص آنده بولونان قیمتدار یازمه اثر لره ، اسکی مطبوعلر کتبخانه لری و موزه لر طرفندن جمع اولوناجقدر .

اوقافدن دور اولونان کتبخانه لرده کی اثر لرك تفتیش و تصنیفی ایچون علمی بر هیئت استخدام اولوناجقدر .

خلق کتبخانه لری : علمی کتبخانه لردن تاماميله فرقلی اولوب یوکسک مکتبلرده تحصیل کورمه مش خلقک سویه سنی یوکسلته جک ، علم و عرفانه قارشی ایسته ک اویاندر اراجق ، زمانی مطالعه ایله خوشجه کچیرمه کة سائق کتابلری احتوا ایدر .

KÜTÜPHANELERDE YAPILACAK TEDRİCİ İSLAHAT

کتبخانه لرده یاپیلاجق تدریجی اصلاحات

بو اصلاحات راپوری معارف وکالتی حرث مدیریتی طرفندن یازلشدر. موجود کتبخانه لر فوق العاده یوکسک ، تاریخی قیمتی حائز اولقله برابر احتیاجات عصریه یه تقابلدن چوق اوزا قدرلر . علوم و فنونک بوتون شعباتنه شمولی ، تورکیه خلقنی ایشجیلکه حاضرلایان و فائده لی صورتده اکلنجه لرینی تامین ایدن ادبیاته و بو ادبیاتی جمع ایدن کتبخانه لره احتیاج واردر .

مطالعه ایدنلرک سویه و مسلک لرینه کوره کتبخانه لرکده مختلف درجاتی لازمدر .

علمی کتبخانه لر : یوکسک تحصیل کوره ن، علمی و فنی تتبعاتده بولونمق ایستهمین ذواتک احتیاجاتنه تقابل ایدر کتبخانه لردر :

آ - دولت کتبخانه سی : تورکیا جمهوریت مرکزنده بولونور . موزه سیله برلکده مطبوع اثرلر ، یازمه اثرلر ، نوطه ، محکوکات کبی شعبه لری احتوا ایدر .

ب - دارالفنون کتبخانه سی : بوتون فاکولته لرک علمی احتیاج لرینی تطمینه خادمدر . مستقل تعلیمات نامه سی ذیلده علاوه اولونمشدر .

KÜTÜPHANEDEN DIŞARIYA KİTAP ÇIKARILMAMASI
İÇİN NURUOSMANIYE KÜTÜPHANESİ BİRİNCİ
HÂFİZ-I KÜTÜBÜNÉ VERİLEN YAZI

بر وجهله طشره کتاب چیقارلامسی باینده کتبخانه نك حافظ کتب اوله
ویریلان مکتوب امر اسلوبک صورتیدر :

فی غره ذ ۱۲۱۱

قدوة الامائل والاقران ذکر آتی کتبخانه نك حافظ کتب اولی (. . .) افندی
زید قدره بعد التحية الوافیه انہا اولنورکه نظارتمزده اولان اوقافدن استابولده واقع
نورعثمانیه دیمکله شهر مرحوم و مغفور له سلطان عثمان خان طاب ثراه اوقافی جامع
شریفنده کأن کتبخانه ده موجود کتب نفیسه نك بر وجهله طشره چیقارلامسی وقف
مشارالیهك شروطندن ایکن اسلافده حافظ کتب اولنلر متولی وقف و سائرلرینک
التماسیله خلاف شرط واقف بعض کسنه لره کتب اعطاسیله شیرازه نظامنه خلل
کلدوکی اخبار اولنمغله بوندن بویله شرط وقفه رعایت اولنمهرق حسب الاقتضا خط
هایون صادر اولمدیقه کسنه نك التماس و استدعاسیله کتبخانه مشارالیه دن بر جلد
کتاب اخراجی تجویز اولنمیوب و اکر خلاف شرط واقف حرکتک ظاهر اولورایسه
حافظ کتب اوللک جهتک رفع و آخره توجیه ایله اکتفا اولنمیوب اخر کونه معابت
اولنه جعکی تیقتاً بلوب متبصرانه حرکت برله شروط وقفه علی الدوام رعایت ایلك
ایچون مکتوب تحریر و ارسال اولنمشدر . بحقه تعالی وصولنده کرکدرکه بوجه محرر
عمل و حرکت ایلیوب موجب مکتوب ایله عامل اولسز . فی غره ذ سنه ۱۲۱۱

HÅLET EFENDİ VE YAHYA EFENDİ KÜTÜPHANELERİNDEN
FETVAHÅNEYE KİTAP GÖNDERİLMEDİĞİNE VE BAZI
KÜTÜPHANELERİN SULTAN SELİM'DEKİ UMUMİ
KÜTÜPHANEYE NAKLEDİLDİĞİNE DÅİR

استانبول ولایتی اوقاف مدیریت علیہ سنہ

برای تدقیق و وقف کتبخانہ لردن فتواخانہ عالی بہ نقل اولنال کتابلرک فہرست
نومروسیلہ اسملرینک و تاریخ ارساللرینک اشعارى ذیلآ تبلیغ بیوریلن ۱۷ مایس
۳۳۳ تاریخلی و ۲۲۸ نومرولی امرنامہ لرلہ اشعار بیورلش ولدی التحقیق غلطہ
مولویخانہ سندنہ کآن حالت افندی کتبخانہ سیلہ بشکطاشدہ یحیی افندی درکاھندن
فتواخانہ عالی بہ کتاب نقل اولنمدینی و طوبیخانہ دہ کآن قلعج علی و فندقلیدہ کآن
کتبخانہ لرندہ موجود کتابلرک جملہ سی بوندن بر سنہ مقدم سلطان سلیمدہ تأسیس
بیوریلن عمومی کتبخانہ بہ نقل ایدلدیکی و فقط ذکر اولنان قلعج علی پاشا کتبخانہ سندن
سیواسی نامیلہ معروف بر جلد کتابک باسند فتواخانہ عالی بہ تودیع اولندینی تبین
ایتمکله اولوجہلہ اقتضاسنک ایفا بیورلسی معروضدر.

بک اوغلی دائرہ وقفیہ سی

۱۲ شعبان ۳۳۵ - ۳ حزیران ۳۳۳

İSTANBUL KÜTÜPHANELERİNDEKİ KİTAPLARIN SAYIMI
VE TOPLU KATALOĞUNUN HAZIRLANMASINA DÂİR.

اسلاف سلاطين عظام حضراتيله سائر اصحاب خيرات طرفلرندن انشالرينه همت بيوريلوب درسعادت وبلاد ثلثه ده كان كتيبخانه لرده موجود اولان كتبك اكثريسى مأمورلرينك عدم تقيد و اهتمندن ناشي تلف اولمقده و بعضيلرى دخي شونك بونك انه كچوب قالمقده اولوب بر وجهله تجويز اولنور مواددن اولمقدن بشقه بونلر بر رابطه ضبط تحتنه قونلسه هم بو قدر كتابلر تلفدن وقايه اولنمش وهمده دارالمعارف اولان درسعادتده موجود كتبك نه مقدار ايدوكي آكلاشيلوب تببع ابدعك كيسه لرك تحريسي ايچون سمت سهوات بولنسي محاسن عصر معارفصر شهنشاهي به ضميمه خيريه اولاجق بر ماده نافعده دخي ظهوره كله جكندن ايجاب حال ميانه حاجزانه مزده درميان اولنورق اول امرده درسعادت وبلاد ثلثه ده بولنان بالجله كتيبخانه لرك عمومي بر يوقلمه سي اجرا اولنوب شويلاه كه مجلس معارف اعضاسندن مكرمتلو على افندي داعيلرى ايله خزينه اوقاف هابوندن بر قاچ كاتب تعين ايله بونلر بشقه بشقه هر بر كتيبخانه به كيدر ك موجود اولان دفتريله كتب محفوظه تطبيق و ضايعاتى چيقار ايسه بونلر ك نه اولدينى تحقيق اولندقد نصكره دفتر ك بر عيني آلتوب كتيبخانه ده قالان دفتر موجبنجه كتابلرى تسلم ايلديكنى و من بعد ضايعاتندن مشول اوله رق تضمين ايله جكنى مشر حافظ كتبلى طرفلرندن دخي مهر لو سند آلنورق اشبو سند و دفتر لرك اوقاف همابون و مجلس معارفده بر صورتلرى حفظ قلوب ايلروده

ISTANBUL KÜTÜPHANELERİNDE MEVCUD KİTAPLARIN
DEFTER OLUNMASINA DÂİR

عطوفتلو افندم حضرتلری

در سعادتده اولان کتبخانه لرده موجود کتب شریفه نك تحریر و ثبت دفتر اولنسی مقتضای اراده سنیه دن اوله رق مقدا اوقاف هایون تفتیش کتبه سندن فکری افندی ایله رفیقی دیگر افندی به یومیه قرقر غروش ویربله رك بر مقداری تحریر اولنش اولدینی حالده مومی ایله فکری افندینک ارتحالیه پسمانده اولوپ بونلرک بر آزی یازدیریلوب قصورینک ترکی لایق اولدیغنه و ختام تحریرلری خلیجه دفته محتاج ایسه ده امر تحریرلری محسناتی مستلزم مؤاددن بولندیغنه بناء یومیه اعطاسندن صرف نظرله ختامه قدر اوقافی حاصلاته مصرف قید اولنق اوزره محکمه مزبوره کتبه سندن حمدی افندی به در تیوز و مخدومی کامل افندی به دخی اوچیوز غروش معاش اعطاسیله قصور قالان کتبخانه لرده کی کتب شریفه نك دخی تحریر و ثبت دفتر اولنسی خصوصه دار اوقاف هایون نظری عطوفتلو بك افندی حضرتلرینک تقریری منظور عالی بیورلمق ایچون عرض و تقدیم قلنش اولغله اجرای ایجابنک ناظر مشارالیه حواله سی حقنده هر نه وجهله اراده سنیه حضرت ملوکانه متعلق و شرف صور بیوریلور ایسه اکا کوره حرکت اوله جنی بیانیه تذکره سناوری ترقیم قلندی افندم.

فی ۱۵ ص ۱۲۷۸

BA. İrade-Dahiliye 31 980

براق بنی حایقیرایم

بن أك حقیر بر انسانی قارداش طویان بر روحم ؛
بنده أسیر یاراتمایان بر تاگری به ایمان وار ؛
پاچاورالر آلتنده کی سفیل بنی یارالار ؛

مظلوملرك انتقامی اولق ایجون طوغمشم .
وولقان سوزر ؛ لکن بنم آلورم أكسیلمز .
بورا دینر ؛ لکن بنم کوپوکلرم کسیلمز .

براق بنی حایقیرایم ، صوصارسام ماتم ایت !
اونوتماکه شاعرلری حایقیرمایان بر ملت
سونلری طوبراق اولمش اوکسوز چوجوق گبیلر .
زمان اوکا قان داملایان دیشلرینی گوسته رر .
بو زواللی سورو ایچون نه مرحمت ، نه حقوق !
یالکز بر سرت باقیشلی گوز ، یالکز آغیر بر بومروق ! ...

محمد امین

شعرلرنده - حقيقتك اوبسيط ساده لکنه مقابل - خيالك مطنطن ، آلاجالى ،
 بوش صنعيلكى حصوله كالمشدر . صميمى حركت ايدنلر ، حقيقتى يازمق
 ايستيه نلرده اخلاقسزلقلرى بيزانس حسلرندن معمول هيكللر ديكمشلردر .
 نديمك «خامنامه» سى فاضلك «خوباننامه» سى ، وهينك «شوق
 انكيز» سى ، رحينك «نامه دل» سى كېي ! . . . يوزلرينى شرقة دوغرى
 چويرهرك يازان شاعرلرك خطابلرينى ، آهلرينى ، اوخلرينى ، غزللرينى ،
 كوز ياشلرينى عموميتله قادينلر ايچون ظن ايدنلر بر سنت چوجفى قدر
 معصومدرلر . اونسلك صوك شاعرى اولان معلم ناجينك ، صوك نسر
 اولنان «هدرلر» نى اوقوييكر . بو كونكيلرك احتمال معناستى بيله بيلمكلىرى
 «خط آور ، چارابرو» كېي تپيرلر كوره جك ، بعض صوتوق تلميحلرينى
 بك ايكرنج و اخلاقسزجه بولاجقسكز .

غربه دوغرو

معلم ناجى تولدكدن صوكرا شرق دوره سنى حقيله محافظه ايده جك
 آدام قلامش . عاكف پاشادن برى بناسنه ، تشكىلنه باشلانيلان اوروپا
 مكتبى ميدان آلمش . عبدالحميدك سايه سنده سياست وجديتله اشتغال كليا
 لغواولونديغندن بوكون كنديلرينه «دونكيلر» دينيلن اسكى ادبى «ثروت
 قنون» هيئتى اورتابه چيقمشدر . فكرتله جناب جدا كوزل فقط صوك
 درجه ده مليتمزه ، حسمزه ، ذوقزه مخالف فرانسزجه شعرلر وجوده
 كتيرمشلر . فائق على ايكنجى برعبدالحق حامد اولغه جابالامش ،
 خالد ضيا فرانسز رومانلرينى ، خاصة رنهمهزه روواي اوقويهرق صحيفه
 صحيفه نقله باشلامش ، حاصللى هيچ بريسى اساسلى و مهم برتجد
 كوسترهمه مشلر ، يلكز چالمشدر ، چالمشدر ، چالمشدر ، اثرلرينك اسملرينى
 بيله فرانسزجه دن عينا آشيرمشلردر .

یوقش . حالاده یوق . اولانلرده محاربه و تصوف تصویرلرندن ، ابتدائی شرقیلردن عبارتدر . بونیچون ؟ نهیه بزم ملی ادبیاتمز یوق ؟ سبب پك بسیط ... ایضاح ایدهلم : ادبیات نهدر ؟ أسکی نظریهیه کوره « شعر و خیال صنعتی » ذکلمی ؟ شعرلر ، هان عمومیتله دینهجك درجهده « عشق و معاشقه » حکایه لریدر . عشق ؛ سوپشمك ایسه دولایسیله بزده ممنوعدر . کیم سویلیر ؟ ... اون درت اون بش یاشنده بالغ و کوزل بر قیزجغز ا... ذکلمی ؟ اون بش یاشنه کیرن بر قیزی محیطمزده بابا سندن ، عموجه و داییلرندن ، قرده شلرندن باشقه کیمسه کوره مز . [فائده لرینی ، قدسینتی ، حکمتنی بوراده تکرار ایتمك بختمزدهن خارج اولان] « تستر » کیفیتی بوکا مانعدر . بر قوجهلی قادین ، بر دول قادین ، ینه بو سببله ، سویلمك ذکل ، حتی کوریله مز بیله ... فقط بو معاشقه احتمالنك کلیاً ممنوع و مردود بولونماسنی ادبی ، اجتماعی ترقیلریمزه مانع عد ایتمك - بو کون ایچون - طورفنده بر عقلالق ، بویوک بر خطادر . بوممنوعیت بزى ، هر ترقی ایدن قومك سقوط ایندیکی اومدهش ضعف و ذوق کردانه دوشورمیهجك ، باشمزده حسی سرسملك فورطنه لری قوپارمیهجق ، بزى مادی و منفعتله دولو بوللرینه سوق ایلیهجکدر .

شرقه دوغری

عربلر بدویت سایه سنده قادینلرله معاشقه ایده بیلمشدر ، حقیقه مؤثر و محرق شعرلر وجوده کتیرمشلردر . برم مدنی اسلامیتمز قادینلرله آرککاری شدتله بر برندن آیردیغندن حقیقی و مریض عشقاره میدان قلامش . حقیقی عشقار اولماینجه شاعرلر خیالاریله معاشقه به باشلامشدر .

کیرمش . تورکجه موازنه سنی غائب ایتمش . طبیعته مخالف و صوک
درجه صنعی بر حال کسب ایتمش . فقط ، ناصلسه ، ینه اصلنی ، اساسی
اولان فعللر و صیغه لارک محافظه ایتمشدر . ایشته بو استقلال درکه بوکون
زه تورکجه نی تکرار اسکی صافیت و سهولتنه ، طبیعیلکنه ارجاع ایتمک
امیدلرینی وریبور .

* * *

ادبیاتمز

بونیده قیصهجه سویلیلم : طبیعته مخالف ادبیاتمزک بر برندن فرقلی
مختلف دوره لر کچیردیکنی ادعا ایتمک معنا سزدر . ادبیاتمزک تاریخنی
یازانلر ، طبیعی اولقندن زیاده ساری و ارثی بر تصنیف و یاخود تقلید
سائقه سنه مغلوب اولارق ، بونی یامشدردر . مطلقا بر دوره ایستورسه کز ،
سویلیلم – بو اوپله مختلف و متعدد دکل – آنجق ایکی دوره واردر :

۱ – شرقه دوغرو : ایرانه .

۲ – غربه دوغرو : فرانسه یه .

وقتیه شرقه دوغرو ، ایرانه کیدنلری بوکون غربه کیدنلره بکزه ته -
بیلیرز . اولنر سوزده تورکجه یازدقلری دیوانلرک یاننه شهرت و اقتدارلرینی
تأیید و تقویه ایتمک ایچون برده فارسی دیوان یامسنی اهمال ایتمزلرمش .
شیمدیکی کنج لارک فرانسزجه منظومه لر و پیه سلر ترتیب ایدوب افتخار
ایتملری کبی .. اوت بر طاقم تورک شاعرلری ، حکیملری هپ عربجه
یاخود عجم لسانی اوزره یازمشلر . پادشاهلرک ، حکومت آداملرینک فارسی
بیلملری لازم کبی ایتمش . پادشاهلردن فارسی دیوانلر یاپانلر کلمش . وهی
بولسانک قولایقله تمثیلی ایچون « تحفه » سنی یازمش و بویوک بر خدمت
ایدیورم ، ظن ایتمش .

* * *

"Genç Kalemler" dergisinin II. cildinin 1. sayısında çıkan ve aşağıda bütünü verdiğimiz "Yeni Lisan" başlıklı yazı, her ne kadar imzasız olarak yayınlanmışsa da Ömer Seyfettin tarafından yazıldığı bilinmektedir. Bu makalede yazar, dilimize Arapça ve Farsça kelimelerle beraber bu dillerin kurallarının da girdiği, kendilerinin ise Türkçeyi yeniden sadeleştirmek ve eski kolaylığına döndürmek istediklerini ileri sürüyor. Doğu edebiyatlarına yönelenler, edebiyatı kadınlar için dökülen göz yaşlarından ibaret saydıkları, Batı edebiyatına yönelenler de Fransız edebiyatını taklit ederek bir salon edebiyatı yarattıkları üzerinde de durulur. Millî bir edebiyat yaratabilmek için eskiyi tamamen bırakmak gerektiği, bu yolda da dile öncelik tanınmanın zorunlu olduğu savunulur. Bu dil için de İstanbul Türkçesinin esas alınması görüşü ileri sürülür. Dilde bulunan Arapça ve Farsça kelimelerin dilimizi bozmadığı, ancak bu dillerin gramer kurallarının dili esas yapısından uzaklaştırdığı görüşü yanında dilin düzeltilmesinde tutulacak yolun ne olman konusunda düşünceler sıralanır.

يكي لسان

اسكى لسان - ادبياتمز - مى ادبياتمز - شرقه دوغرو - غربه دوغرو -
 بوكونكيلىر - باشقهلىرى - خستهلقلىر - تصفيه - ناصل؟ - مليته دوغرو -
 تصفيه صرفى - اسملىر و صفتلىر - املا - غايه - اى كنجلىر! - نتيجه .

اسكى لسان

نهدر؟ اصلا قونوشولمايان ، لاتينجه و عبرانيجه كېي يالكز كنديسيله مشغول اولانلرك ذوق و ادراكنه تعلق ايدن برشى! .. سزه بونك تاريخنى جابوجاق چيزهلم . بز آسيادن غربه ، آناطولى به هجرت ايتمشز . دين و ادبيات بزه عربى و فارسى اوكرتمش . حتى بر زمانلر رسمى لسانمز فارسى اولديغى كېي ، بر پادشاهمزده عربجهي بزه عمومى و مىلى بر لسان اولتى اوزره قبول ايتديرمكه قالمش . هجرتمزك ايلك عصرلرنده عربى و فارسى بر چوق كلمه لر لسانمز كيرمش . بونك قطعياً ضررى يوق . لكن ادبيات ، صنعت و دولاييسيله تزين فكري عربى و فارسى قاعده لرده

باباجغمه سويلديكم مرثيه در

- ۱ -

ای پنجه سنده جان ازین شیر خونفشان !
ای تیغی عمری پاره لین موت بی امان !
سندن بکا توارد ایدن یأس و محنتی
وجدانم اولسه اکلايه ماز کیمسه بر زمان ،
کوکلمده کی کدورتی بالله سويلمز
وحی جلیل حقہ سوزم اولسه ترجمان ؛
فریاد وآهه قالماسه کوکلمده اقتدار ،
درک ایتمز اولسه وار لغمی عقل ناتوان ،
بن قلبی یأس ایله یرندن سوکوب ینه
جانکاهه منعطف اله ایلمر نشان !
اللهه جانمی ویره رک فکر الیرده بن
مدهشن حقیقتی بولورم حق قدر عیان !
اولسه مده نالهم ایرمیه جک منتهاسنه
روح حزین حزین ایده جک تا ابد فغان !
هرکس جهانده شدتکه اوغرار ای اجل ،
بن اوغرادم خیانتکه ای عدوی جان :
شمشیر ظلمی یاره لی برقلبه صاپلادک
اولدی بابام بیوکلکنه طویمدن جهان !

بر اضطراب ایله ایتدم بو یولجیلقده ثبات ،
نهایت اولدم او زندان روحدن آزاد ،
چیقنجه قارشیمه بر لوح ذی حیات ووداد :

۷

یولک صوکنده کوچک مسجدک جوارنده ،
براز صباغنده کی یوکسکجه بر مصلانک ،
تماسلرله یه نیک حجره* مجلانک
زمینه مائل اولان منحنی کنارنده ،
لپسقه صاچلی ، آچیق مائی کوزلی بر آفاجان ،
نهایت التی یاشنده لطیف بر دختر
— کوزنده لمعه شادی ، یوزنده خنده تر ،
شفق ضیاسنه دوشمش چیچک قدر دلبر! —
کولوب کولوب اولویوردی جهاننه نکران ....
اوشیمدی فیض صباوتله پرسرود حیات ،
ایدر طورردی تماشای عالم اموات!

۱۰ تشرین ثانی ۱۳۱۵

حفیره لرده بقیات روحی بلع ایتمش ؛
سیه کفنلره کیرمش قبیله جادو ،
اولور ریاح وصواعقله خدشه خیز غلو .

۵

ییقق ، دوشوک ، یکی ، پرمرده رنک پرظلمت ،
بیوک ، کوچک ، متبسم ، منول ، شعشعهریز ،
نقوش ززله مزین ، سیاه حزن انکیز
قاووقلی ، فسلی ، دوز ، اطرافی سوسلو ، بی زینت
بتون اوسلسله هرج و مرج او بحر مزار
بتون او عالم احجار ، او کاربان ممات ...
ایچنده بن ... تک و تنها ... حول بار حیات !
بنم بو زنده لکم صانکه وارمیدر؟ هیات !
حیاته طیرمانان انسانلر ایشته سنک و غبار ؛
بو یرده قازمالی یم اللرمه قبرمی بن ...
اولوم صوغوقلغی کچدی او آنده قلبمدن !

۶

کوزم قاراردی ، اجل چیقدی قارشیمه ناکاه ،
چوجق کبی قوشه رق باشلادم فراره ، بو حال
کتیردی نظره مه بیکلرجه تیره چهره خیال :
اوغولتولرله طویاردم مدید بر « ایواه ! »
قاچار کبیدی یانمدن کفن بدوش اموات
بتون او طاشلر اوکندن ایدرکن او یله مرور ؛
کهی بکا اوزانوب غول موت پنجه زور
طوتار کبیدی بلمدن ... حیاتدن مفتور

حياته زعره ويرن قدرت الوهيت
بوجلوه گاه عدمدن جهانه عبرت خيز ،
بونك حضور جلالنده آسمان ناچيز ! ...

۳

نه رتبه ايتسه تعالى تهيجات خيال
طبيعتك ايده مز لوح زاريني تصوير :
لسان شعره كيرن اك آجيقلي بر تأثير
بكاء قدر ويره مز روحه زنده حس ملال ...
اوكون بنم افق تارتار عمرمه
تأثراته معروض اولان او قبرستان
بنمدي : بن كوريوردم او برده بي پايان
مال مرده ، حيات شكسته ، نور نهان .
بتون مرارت اشعار- زار عمرمه
بو طويديغم آجيقلر تمثلي ايله مز ،
بنم بر حالي روحم ده يازسه سويليه مز !

۴

او كهكشانه مشابه كنيش ، معوج يول
- كه پارچه پارچه مزار طاشلريله ماليدر -
اوزار طورر متوحش ملول ، خاليدر ؛
بتون سياه اولو اشجار ايله طولو صاغ صول
او سرولر عدم آباءه ضيد ايچون كيتمش
مخوف قافله* ديوي ايلور اخطار .
بو كاربان غدم چهره ده صغار و كبار
اولوم ترانه سني كوش ايدوب غريق مسار ،

الواح طبیعتدن

۹

قرهجه احمد مزارلغی

- ۱ -

هوا ضیجاقچه ، آغیر... منفعل ، غریق سکوت ؛
سما عقاب شبک تویلریله مالا مال :
بولوتلرک اوچوشور سینه سنده رنک ملال ،
اینر شواهقه کؤکدن سکونت مبهوت ؛
صیقار طورر یوره کی دیوپنچه بر مخت ....
غلو حس ایله آزرده بار عمرمدن ،
اوکون مقابره طوغرو سوروکلنیردم بن .
چیقوب ده اسکدارک اوستنه غریق محن .
کیدر طورردم اوکون روح تشنه ظلمت !
نشیمن ابدیسنده صانکه امواتی
آراردی ایکلیهرک قلبمک مناجاتی .....

۲

تهیجات خیالنه مست وپر خلجان
بش اون دقیقه ده ایلدم یولده دوام ؛
کوروندی ساحه احفار تارومار عظام ،
کوروندی مهبط اعصار زنده : قبرستان !
مهبیب منظره ، دهنتلی لوحه خلقت
فضای عمره قاپانمش سای تارعدم ؛
کیرر ظلاننه اشباح مرده آدم ،
دوشر بروجنه فریاد کائنات ، ابکم !

ملت یاشامز، حقه تحسرله صولورکن
صوسسک دیبه وجداننه یومروقلر اینرسه ؟
ملت یاشامز، مجلسی مستحقار اولورکن
اغفال ایله ، تهدید ایله تیرر و سیزسه ؟
ملت یاشامز معشر ملت بوغولورکن !

قانون دیورز؟ رده او مسجود محیل ؟
دوشمان دیورز؟ رده بو؟ خارجده می، بز می؟
حریتمز وار، دیورز، شانلی مبیجل ،
دوشمان بزه قانون می، یا حریتزمی؟
برحمه ده بز بونلری قهر ایتدک اک اول .

برحمه محموم تغلبه دکشدک
حریتی شخصیته ، قانونی غروره ؟
هیبت ! اوتوز اوچ ییل کری دوشدک و بومهلک
یولدان شو ندامتلی و غفلتلی مروره
بیشبه اوحمای جنون اولدی محرک .

ای ملته بر سیله اولان ضربه منکر
ای حرمت قانونی تپهن صدمه بیدار ،
ملیتی ، قانونی مقدس طانیان هر
وجدان سنی لعنتله ، مذلتله ایدر یاد ...

دوشسون سکا - میال تحکم - اکیان سر ،
قوپسون سنی - برحق دیبه - آلقیشلاین آلر !

اغمال و دواهیسی و صلح و سفریله
بر سیل کبی آقش ، متوکل ، متخالی ...
یازسک بونی تاریخ ابر حط رزیله !

ای بر دم رؤیا کبی کچمش قاره کونلر ،
بر لاجزا ایدک سیر ججیمکزی تکرار ؛
دونسون بزه ماضی ، اودرین نظره مغبر ...
هیئات ! اوتوز اوچ ییل ، اوتوز اوچ ییل بتون اقدار ؛
هیئات ! .. نه بر درس ، نه ده بر فکر مقرر !

سیلمز فقط الواحی تاریخ معاند
طوقسان بشی آج : کولکه سی بر تاج حریصک
صاقلر متلاشی ، متردد ، متمرر
اوضاع شب انکیزی بر بوم حیصک ؛
حالا اووساوس ، اودسائس ، او مفاصد .

حالا او شیک زیل تمادیسسی بو اظلام ؛
حالا او جهالت ، او تجاهل و او تجهیل
حالا وطنک حسه سی بر توده ' آلام ؛
حالا دوشون باشلره هپ لاته ' تنکیل
حالا صریطن دیشلره هپ لوقه ' انعام .

حالا طرفیت ، حسیت ، نسیت ؛
حالا « بوسنکدر ، بو بنم ا » قسمتی جاری ؛
حالا غضب آلتنده حقیقتله حیت
هپ دونکی ترنم ، صاییدن ، صیغیدن آری ؛
صوک نغمه سی : یاللز یاشاسک سوکلی ملت !

طوقسان بښه دوغری

بردور شامت : ینه چیکندی یمینر؟

چیکندی، یازبق، ملنک امید بلندی!

قانون دییه طوپراقلره سورتولدی جینلر،

قانون دییه، قانون دییه، قانون تپهلندی...

بی هوده فغانلر ینه، بی هوده اینلر

ایواه! اوتوز اوچ ییل او زهیر کیره لريله

خسرانلری، بخرانلری، احوالی، ملالی،

قالنك اصلى قول دكلدر. «قول» مصدرينه مناسبت آلديرمق ايچون
بوني اويدر مشلدر.

سوزك نتيجهسى لسائمزى اصلاح ايتمكه زياده سياه مجبورز. بز شمدى يه
قدر مرانى (واوکه اکلاشيله ميه جق بر صورتله اولسون) کاغد اوزرينه
قويه بيله جك ذاتلره «فلان آدم کاتيدر» ديه عادتا منتهى نظريله باقاردق.
فقط شمدى کوريبورزکه او قوبوب يازمق دنيلان شى عادتا دکليوب
سويلمکدن عبارت قالبور (بن يازار او قورم) ديان آدملره «پک اعلا آنى
اکلادق. فقط بيلديککز شى نه در؟ هانكى فنه خصوصيتکزر واردر» ديه
صوريورلر. بز يکرمى بش اوتوز ياشنه قدر زمانمزى حالالسان تحصيلي بولنده
صرف ايدرايسهك اوتوز بش ياشنه کيرسهك بيله ينه مکتب چوجغى حالنده
قاله جغز. اگر لسانه اهميت ورميويده يالکز فنه حصر همت ايده جك اولور
ايسهك «پک چوقلرينى کورمکده اولديغمز وجهله» اوزمان دخى ايکى سطر
يازى يازوب مرامزى افاده به مقتدر اوله ميز.

انسان ديلسز يشايه مز. ملتمزک ترقيسنى ايستر ايسهك هر فردينک بلبل
کي شاقيمهسى ايچون کندولرينه قولايک کوستر ملي يز.

اوقونه جق اولورو « و قرب قبر حرب قبر » آغرميدر خفيفميدر؟ ديه اوغراشور
كيدر ايسهك حق امداد ايله .

حال بوكه بر لسانك منطقي معانيسي بديعي بياني ديكر بر لساندن تحصيل
ايدلگده اولان غرابت جبا قالور .

بزم توصيه ايتديكمز لسانه كلنجه بوراده تفصيلي باش اغريسي كتوره جكي
جهتله سوزي اوزاتمامق ايچون شو قدر ديهلم كه عربي صرفندن مصدراسم فاعل
اسم مفعول اسم زمان و ياخود مكان مبالغه ايله اسم فاعل اسم منسوب
واسم تفضيلك يالكز بر مفرد مذ كرسيله آلتی ثلاثی مزيد فيهدن افعال
تفعيل مفاعله افتعال تفعّل و استفعال و برده رباعي مجرد باني و بونلرك ايسه
يالكز مصدرلريله اسم فاعل و اسم مفعول صيغه لري كفايت ايدر . و معتل
اولان كلمه لر اصلندن نه ايمش ديواراشد يرلىق لازم كلميوب آنلر فرانسزلرك
غير قياسي فعللري كبي حالي اوزره قبول اولنورلر . نخودن يوقاروده بيان
ايتديكمز وجهله صفت موصوف و مضاف مضاف اليه و سائرلري ترك
ايدلگدن صكره بزه لازملى هيچ برشى قالمز . يالكز تركجه ايچون
بر نحوه احتياج قالور . بوندن صكره كنديمز ايچون برده منطق تنظيم ايده بيلوروز .

عرض ايتديكمز شيلري بر درجه به قدر تقدير ايدنلردن بر ذات يالكز
معتل اولان فعللري حاليله قبول ايتمكه و اعلالى ترك ايلمكه اعتراض
ايتمش ايدى . بوكا مقابل طرفزدن شو جواب و يرلشيدى :

« اعلا قاعده لري بزه » « قال » نك اصلى « قول » اولديغنى
كوسترميه جكمي ؟ حال بوكه قال نك اصلى ينه قال ايدى هيچ بروقتنده قول
دكل ايدى . بو قدر اسكى عرب شاعرلرينك شعرلريني كوريبوروز . هانكيسي
قال نك اصلى اوله رق قول ديمش . خير يلاندر . بزادعا ايدر زكه يلاندر .

بونلر بر طرفه قالسون اكر لسانمزي ساده لشديرر ايسه ك شمديكي
كوچلكك كوسترديكى اجباراييله بر طاقم قويرقلى قولاقلى ياكلشلقلى فبول
ايتميرك هيچ اولمز ايسه قاعده جه ياكلشلقنه حكم اولنه ميه جق بر يولده يازى
يازايلور ايدك .

« سريخ الخامه » « فسخانه » عامره « شمس منير » ودها بونك كپي
نيجه نيجه ياكلشلقلر لسانمزيك شمديكي كوچلكلرندن ايلرو كلمزده نه دن كلور؟
اما دنيلور ايسه كه بوت تعريف ايتديكمز صورتله يازيلان يازى كوزه
باته جق وسويلنيلان سوز قولاغى طرما لايه جق قدر ثقيل اولور .

خير بز ادعا ايدرز كه اولمز. ايسته شو سكر بنده قوللانديغمز لسان
تعريف ايتمك ايسته ديكمز عثمانلى لسانى اولوب بولسان ايله يتمش سطر قدر
يازى يازديغمز حالده نه بر صفت نه بر مضاف مضاف اليه وحتى نه فارسى
ونه عربى بر جمع دخى كتور ميوب طوغريجه يازيوردك . حتى عربى و فارسى .
لغتلرى بيله آز قوللاندىق . بو يتمش سطرى شو صورتله يازديغمز كپي يدى يوز
وايسته نيلور ايسه يدى بيك و يتمش يدى بيك سطر بيله يازايلوروز .

مراد مرام اكلاتمق ايسه بو صورتله دها قولاي اكلاديله بيله جكي دخى
دركاردر .

نيجه سنه لردنبرى لسانمزي ايجون . سائر لسانلرده اولديغى كپي بر غرامر ياپلمسى
آرزو ايديلور . فقط بر دورلو ياپيله ميور . چونكه يالكز عربينك صرف ونحوى
اوزرينه كتابخانه لر طولوسى كتاب يازلش . لسان شمديكى حالنده قاله جق
اولور ايسه بونلر نه قدر آيقلانده جق نه قدر قصاديله جق اولسه فارسى و ترك
قاعده لرى ضم اولنديغى حالده بزم ايجون ايكي بيك بشيوز صحيفه لك
بر غرامر ياپلمق لازم كله جك . هله منطق معانى بديع بيان هپ عربى اوله رق

ایسه ده بوکونکی کون لسانمزی ساده لشدیرمکه و عومیلشدیرمکه او قدر محتاجز که بو احتیاجز ایدیله جک اعتراضدن قاچنمیه رق و چکنمیه رک بوراده دخی فکریمزی اورته یه قویمغه بزى مجبور ایدیور.

بز دیورزکه عربی صرف و نخواندن اضافتلا ایله صفتلا و مذکرلا و مؤنثلا و مفردلا و جمعلا عثمانلی صرف و نحوینه صوقلمسه هانیا دیمک ایستوروزکه عثمانلی لساننجه بونلره احتیاج کوسترلمسه لسانمزی شناسی مرحومک ساده لشدیره ساده لشدیره واردیرمش اولدیغی درجه نك دها یوقاروسنه مطلقا وارر. بونکله برابر بر کلمه نك ترکجه سی و فقط معروف اولان ترکجه سی وار ایسه آنک یرینه عربجه و فارسجه برسوز قوللانلمسه لسانمزی ساده لکی بر قاتدا آرتار.

سوزیمزی دها آچیقجه سویلیم. اشارتلا ادا تمزی « فلان مذکور » کبی عثمانلی لساننده قاعدسی اولیان بر صورتده یازاجغمزه « مذکور فلان » یازسه ق لو « اعمال خیریه » دیه جکمز، « خیرلی اعمال » دسه ک صفت ایله موصوف بیننده اون یرده مطابقت ارامغه هیج مجبور اولز ایدک « خیرلی عمل » دیه جکمز « خیرلی عملر » دسه ک و دیگر جمعلرده دخی هپ بو صورتی التزام ایتسه ک مفردینی اوکرنه بیلیمش اولدیغمز کلمه لرک جمع قلتی « افعال افعلة » وزنلرندن هانکیسنه تطبیق ایدیله جکنی و جمع کثرتلا نصل بولنه جنی ایچون هیج ذهن یورمغه مجبور اولز ایدک « زمره » ادبا « یازاجغمزه » « ادبیلر زمره سی » دسه ک و هر اضافتده بو صورتی قبول ایتسه ک اضافت لفظیه میدر اضافت معنویه میدر؟ و بونلرک هر برنده مضاف الیه مضاف الیه ک قاج یرده مطابقتی شرطدر؟ هیج بورالری ده بیلیمک لازم کلمز ایدی.

هله ترکجه کوکرجین و اُورمُجک کبی لغتلا طوروب طورور ایکن کبوتر و عنکبوت کبی عربجه فارسجه لغتلا قویهرقی خاق فرهنگ و قاموس ده باش پاتلامغه مجبور ایتمز ایدک.

دوشونيله جك اولور ايسه مقصد دها زياده كسب وضوح ايتمش اولور)
عبا لسانمز حال حاضريله اصلاح قبول ايتمزمي؟ بالاصلاح ملتزم
ايچون بر لسان عمومي حالنه كيره مزمي؟

فرانسز لساننك بزم تركجه دن شمدي ايمزده بولناني قدر دخي زنكين
اولديغي و بتون بتون يونان و لاتين و جرمان لغتلرنندن عبارت ايكن
بالاصلاح يالكز فرانسز ملتنه دكل اليوم عمومي اولديغي حالده بزم عثمانلي
لساني ينه عثمانلي ملتي ايچون لسان عمومي حالتي كسب ايده مامك صورتق
ممکن دكل تسليم اولنه مز.

«شناسي» مرحوم منشور عبارهلرده كي سجع و قافيه لري قالد يروب
آنلردن منتظر اولان خدمتي بر صفره كورديرمش و بو صورتله كلاملري
پارچه لامش اولديغي كبي جمله لري دخي بند بند آيروب بو صورتله لسانمزي
بياغي عموميشديرمش و مرحوم مشاراليهك بو همتي سايه سنده اليوم ارباب
شبا بمزدن برچوقلرينك الي قلم طوته ييلكه باشلامشدر.

شوبنديمزي بورايه قدر لسانمزي شناسي مرحومك ساده لشديره ساده لشديره
اينديره بيلمش اولديغي بر درجه ده اوله رق قلمه آلدق. اسكي كتابتك
اكلاشلمز عبارهلرينه نسبتله بو عباره مز البته دها قولاي اكلاشيله بيله جك
وياز بيليشنده دخي دها قولايقله قلمه آلتق ممکن اوله جق بر عباره در.

آنجق بز دعوي ايدويورزكه شناسي مرحومك ساده لشديرديكي درجه دن
بر قاج درجه دها ساده لشمكه و دها زياده عموميشمكه لسانمك استعدادي
واردر. (وقتيله بودعوازه دائر بصيرته بر قاج بند قونلمشيدى)

هر نه قدر صنعتلي سوز سويله مل غيرتنده بولنان بغض اديبلرله آغزدن
ايديلان مذاكره لريمزده اشاغيده كوستره جكمز صورتلره بياغي اعتراض ايدلمش

شیلری ترکلشدیرمک دخی شویله طورسون بلکه ترکجه مزی دخی الیزدن
آلهرق عربیلشدیرمشلر و یاخود فارسیلشدیرمشلردرکه «ایشک کلیدشانی»
«کون بکون» و سائر بوقبیل تعبراتک زمانمزده دخی استعمال ایدلسی
کپی بریبوک فسادک تخمینی ده اوزمان اکمشلردر. تأسفمز یالکز بوقبیل
کوچک شیلردن ده عبارت دکلدر.

کله کله عثمانلی کتابتی اودرجه بی بولمشدرکه قلمه آلنان بر شینی
نه عرب نه عجم ونه ده ترک اکلامیهرق بولسان یالکز بر قاج ذات اراسنده
تداول ایدر بر لسان خصوصی حالنی کیمش و آزلغک چوقلغه تابع
اولسی ضرب مثل حکمندن ایکن بو آزلق چوقلغنی کندیسنه تابع ایتمک
دعواسنه دوشه رک نهایت ملتی عادتا لسانسز بر اقمشدر.

فقط بر ملتک لسانسز قالمسی ممکن و متصور دکلدر. غایتی بوقاروده
دخی دینلیدیکی وجهله ملتمز انا لسانی بولنان ترکجه بی غیب ایدرک آنک
یرینه «عثمانلی لسانی» اسمندن بشقه هیچ بر اسم قبول ایده میه جک اولان
بر لسانی اوکر نمشدر.

اليوم قوللانديغمز لسان عربي و فارسي و ترکی و عثمانلیرک کبیجیلکنده
و صنعتده کسب ایتدکلری ترقی مناسبتیله یونان و ایتالیان و ترقیات
اخیره مزک کوستردیکی لزوم اوزرینه برده فرانسز لسانلرندن مرکبدر.
آنجق بزلسانمزده اولان الفاظ عربیه بی قوللانه بیلیمک ایچون بتون عرب
لسانی اوکر نمکه و کذالک دیگر لسانلری دخی بر بر تحصیل ایتمکه مجبور
اوله جق ایسه ک مدت عمرمزی یالکز لسان تحصیلنه حصر ایتمه ک بیله ینه
موفق اوله میه جغمز درکاردر (آلتیوز سنه لک بر ملت ایچنده آنجق بش
آلتی کاتب کوستره بلدی کمز نه سیدن ایلرو کلیدیکی و حتی بعض ترک
محررلرک قلمه آلدقلری کتابی عربجه اوله رق قلمه آلمغه نهدن مجبور اولدقلری

فارسی بی چیقارر ایسه ک لسانی تماما ترك ایتمش اولوروز» سوزلرندن عبارت اولدیغی کورملکده در.

واقعا ایلك نظرده شو مقابله یولنده کبی کوریلور. چونکه بز ترکستاندن کتورمش اولدیغمز اصل انا لسانمزی غیب ایتمش بولندیغمز دن شمدیکی حالدده لسانمزدن عربی و فارسی لغتارینی چیقارمش اولور ایسه ک عثمانلی قاموسنک همان بتون بتون بوشاله جغی درکاردر.

آنجق لسانمک اصلاحته مانع اولان شی یالکز بوايسه آندن بوقدر مایوس اولتی ایجاب ایتمز. عجبیا دنیا ده برلسان وارمیدر که مخلوط اولیوب ده صرف کندی مالی اولان الفاظی قوللانسون؟

اک زیاده فصاحتله شهرت بولان لسانلردن بریسی عربیدر. حال بوکه اساسا برچوق لغتار عربی ایله عبری بیننده . مشترک اولدیغی کبی یونانیدن برچوق لغتار دخی تعریب ایدلمشدر.

اک فصیح برلسان اولسه اولسه بتون لسانلرک اناسی دیمک اولان سانسقریت لسانی اولتی لازم کلوب حال بوکه اکر تاریخ اوزمانه دائر معلومات صحیحه وقویه ویردکدن صکره آندن ایلروسنی کشف ایچون دخی بعض سندات ودلائل کوسترمش اولسه سانسقریت لساننک ده مأخذلرینی بوله بیله جکمز درکاردر.

واقعا عثمانلیلر آسیای وسطادن کلدکلری زمان برابر کتورمش اولدقلری لسانی محافظه ایتمش اولسیدیلرده بعده ترقیات مدنیه نسبتجه لساننک دخی ترقیاتی ینه ترکجه دائره سنده ارامش اولیدیلر شمدی کندیلرینه پک بیوک تشکرلر ایدر ایلك. نه فائده که اوزمانلر ایران و عربستاندن جلبنه مجبور اولدیغمز فضلا وادبا عرب و عجم لسانندن اخذینه لزوم کوردکلری

Tanzimat ile birlikte Osmanlıcanın ıslahı üzerinde bir takım yazışmalar başlamış; birçok yazarımız, bu konudaki düşüncelerini, gerek eserlerinin önsözlerinde, gerekse gazetelere yazdıkları makalelerde dile getirmişlerdir. Bu konuya girenlerden biri de Ahmet Mithat'dır. Yazarc.n "Dağarcık" (Cüz. 1, 20. s.) da yer alan ve aşağıda bütünü verdiğimiz yazısında dilin ıslahına değindiği görülmektedir.

« عثمانلوجهنك اصلاحی »

ادیلر بیننده اراتق اراتق عثمانلی کتابتندن بحث اولنوبده هر حالده سادهلکی کلفته ترجیح ایدن بریسی « جانم یازیلر بو قدر مغلق یازیله جفته براز آچیق یازلنهده هر اوقویان اکلایه بیلسه یعنی یازیلان شیلره اوقدر عربی و فارسی لغتله قاتلمسهده هر کسک اکلایه بیله جکی کبی شویله قباچه بر عثمانلیجه یازلسه » دیدیکی زمان بوذاته ایدیلان مقابله « قباچه یازلق نصل ممکن اولور؟ عربی و فارسی نصل ترک ایدیلمور؟ عثمانلی لسانندن عربی ایله

يارب! .. نه كونلرده يز؟ .. بونه قدر دائمی بر حالت نزعدر!
 كاشكى حقیقهٔ چیلدیرسه مده هیچ بر شیئه عقم ایرمه! آه سنكله
 نه زمان برلشوبده دردلشه جكز! یاخود نه زمان او درده بر درمان
 بوله جغزا! بن شو دوچار اولدیغمز مصیبتك تسلیتی اوله جق بر وجود
 تصور ایده بیلورم: اوده آنجق سنسین. سن وار اول. سن وار
 اولدقجه بن کبرسه مده متسلی کیدرم. سن وارا اول! برلین معاهده سنی
 سنك استقبالك تصحیح ایدر. سنك وجودك عثمانلیلرک بقای نامیدر،
 استقبالنك روحیدر؛ ای کمال! . موسقوفلر ایچنده بر پاره سز قالمش اولان
 عبدالحق حامدك تسلیسی سنسین، سن وارا اول! آه کوکلم نه قدر
 دارالشفا یی ایستیور بیلمز سین! . سن اکر دنیاده مجنون اولدیغنی بیلر
 بر مجنون تصور ایتمدکسه بنی دوشون. اکر بز بو استبدادك وجودینی
 محو ایتمه دن گبره جکسه کک کائناتك هر ذره سنه بیک کره لعنت اولسون.
 انسانك اولدکدن صکره مرکب اوله جغنی اعتقادینی قبول ایده جکم کلیور،
 اوزماندن بری که بر قهرمان ملتك بر قویون سور یسی اولدیغنی کور یورم!
 های الله بزم بلامزی ویرسون! .. فقط سن وار اول. باقی اخوت.

پونی ۱۸ تشرین اول سنه ۱۲۹۷

برادر احقرک

عبدالحق حامد

كوزل هجالی اولسیاه بیلنه جك . اشاغیده یازه جغم بیتلر (که بونلره بیت دنیلیمه جك ده قافیله دنیله جك) نمونه در . اکر سن ده . بکنمز ایسه ن طبیعی بنم ده واز کچمکلکم لازم کلیر . آیریجه بر کاغد اوزرینه یازهیم . دها آی اولور .

آقرداش ! (سویله میم دیدم اما جانم براز سکا صاتاشمق ایستیور) شوسن مشغولسین ، بکا مکتوب یازمدیغک بونک ایچوندر . دیلم . حلمی ایله توفیقک ایشی نهدر ؟ آنلره اولسون کندی طرفکدن بکا برشی یازدیره مزمی ایدک ؟ بنی بو قدر اونوتیق کماله یاقیشورمی ؟ شمدی سن بو سوز اوزرینه (یاوز خرسز او صاحبی باصدمق ایستیور) دیرمیسین عجباً ! بن خرسز ایسه م سن اوی یاقلی میدک ؟ . حامد قصور ایسون ، کمال عفو ایتملی دکلمی ؟ . بنم سنی نه درجه لرده سودیکمی ونه رادلرده بیوک بیلدیکمی - اویله ده دکل - بیوک اولدیغکی نه قدر اعلا بیلدیکمی اونوتدکمی ؟ . آدمی ابتدا میدانه چیقاروب ده صکرده بویله بر گوشه ، نسیانه آتمق روامیدر ؟ یوق ، یوق ! امینم که سن بنی نسی و فدا ایتمزسین . بو سوزلری نیچون سویلدیکمی بنده بیلیمورم .

غولوصه اراده چیقارده کیده جک اولورسه م اورده سکا یاقین بولمق وار . ظن ایدرم که غیاباً ده ، وجاهآده کوروشه بیلیرز . طالعک معکوسیتنی شوندن آکلاملی که دنیا ده اک سودیکم بر آدمک بوزینی طویه طویه کورمکه حالا موقت اوله مدم . بونک بنجه نه بیوک بر محرومیت اولدیغنی اللهدن بشقه کیمسه بیلهمز اوده غالباً بعض کره تجاهل ایدیور . بوراده سنک خیالکدن بشقه انشراح و افتخاری موجب پرشیم یوقد . آه ! دیوبده کچویورملی

مکن دکل یانی !

کوکلبه کی معانی ،

اولدیغیچون یالتا ایله لیوادیبا دخی اییجه عمار اولمش . سیواستوپول
 قریم محاربه سندن بری خرابدر . حتی آتیلان گله لر دوشدیکی یرده قالمش .
 پوتیه کلنجه : اراضیسنک دوزلکی ، یعنی عادتا بر صحرا اولسی
 حسیله ایچنده کنیش یوللر وار . فقط بتاق چوق ، ستمه زیاده ،
 هوا غایت وخیمدر شهیندر . خانه مز بتاقلر ایچنده بر قولوبه در . بر یانده
 ووتقا فابریقه سنک قوقوسی ، بر یانده بر لوقنظنک ملوثاتی ! بر یانده ده
 طوموزلر اوتلیور . قولوبه ده دوشمه ، فلان حق کتیره . کتیردیگر
 یتاقلرک اوستنده اوتوریورز . حال بویله ایکن بر درلو نظارته مرام
 آکلانته مدم یا ! چکدیکی تصور ایده مزسین .

اکرمه ایکی مکتوب یازدم . بر کره ده جواب الدم . آره مزده بر مقنی
 ایله موزون بختی وار . بن نثر و شعر دن بشقه اوله رق لسانمزده مقنی
 نامیله بر - ژانر - ده احدث ایتمک آرزوسنده یم . اودیرکه (هر لسانده
 اقسام افاده نثر ایله شعر دائره سننده در . بونک خارجنده شی اوله ماز :)
 تعداد هجاء اصولنه یعنی حساب البنانه تطبیقاً یازدیغمز شیفره هایدی
 بنم مقنی فقط موزون دکلدر دیمکده حقم اولسون ، بهر سطر اون بش
 هجایی کچچامک شرطیله و اوندن اون بشه قدر هجا ممکن اوله ییلیمک اوزره
 قافیله لی بر شی یازسه قده ، اکا موزون دیمسه کده مقنی ومهتجا (مهتجا
 یاکلشدر اما قوللانورم) ویاخود هجانک اوندن اون بشه قدر اوله جغنی
 جیهته اوقیدی ده قالدیروب یالکز مقنی دیسه ک نصل اولور؟ . بن
 شو عدم اقتدارمله برابر اشته اویله مقنی نامیله بر چیغر آچمق ایستیورم ،
 نه دیرسین؟ . (نسترن) ده هجا اون بردن اون اوچه قدر ایدی . دیدیکمه
 اوندن اون بشه وبلکه یکریمی به قدر اوله جق ، منشور اولدیغنی مقنی
 اولسیله برابر افاده ده کی تقدیم وتأخیرلر آکلانته جق وموزون اولدیغنی
 دخی مثلاً بر سطرک اون ، دیکرینک اون بش ، اون التی یعنی گلشی

اونور جوالى فكريله .. خياليه تعقيه قالقيشير . اوفكر وخيالك قائدى
يا بر قلم .. يا بر فيرچه .. يا بر دمير آلتدر . بيچاره آرتيست معشوقه سنك
آرقه سندن اوقدر قوشار ، اوقدر كيدر كه مقصدينه نائل اوله مدن تاب
وتوانى كسيهرك نوميدانه فريادلر .. مضطربانه اينترلرله زمين عجز حرمانه
دوشر قالير .

بوفريادلر .. بو اينترلر بر شعر ويا بر نغمه ويا بر رنك بديع ويا خود
برشكل دلنشيندر كه انى قلم ويا خود فيرچه بر كاغد ويا موشامبه ويا خود
بر مرمر پارچه سنه نقل ايتمشدر . بونلر ارباب طبيعت و قدرت ياننده بر اثر
نفيس و بديع اولتى اوزره مظهر تقدير كلى اولور .. آغر لر نجه زرو جوهره
صاتيلير . لکن مبدع و مؤثر لر نجه بو تقدير اتك پك ده حكى اوله مز . زيرا
اثر لرى صورخانه خيال لر نده كوروب بولوب ده خارجه چيقارمغه مقتدر
اوله مدقلى كمالات صنعتك بيكده برينى بيله عرض ايده مز . بو اثر لر
سايه سنده اكثر يسنك كيسه لرى نقود ايله مالا مال اولديغى حالده معده لرى
كونلرجه غدادن خالى بولنور !

آوروپاده [آرتیست] عنوانه مظهر اولانلر صنایع نفیسه ایچنده منسوب اولدیغی هانکیسی ایسه انی معشوقه و جدان اتخاذا ایتمش .. آمال و افکارینی اکانمنحصر قیلمش .. هرلطاقی اکانسبتله بکنیر .. هر بدیعینی اکاناضافته تقدیرایلر .. کولکنده نهقدر اذواق و اشواق ، نهدرجه قابلیت میلان و محبت واریسه جمله سنی اکانارجاع ایدر بدبختلردر .

اوله بر بدبخت موسیقی پرور ایسه پرستیده روحی موسیقیدر شاعر ایسه ندیمه و جدانی شغردر ؛ مصور ایسه نور دیده اشتیاقی رسمدر . نجات ایسه مطمح نظر تحسری حک و نختدر . جدیت محبت مبتلا بر آدم معشوقه سنی نصل بر حسن اراده سوز ایله سورسه بونلرده صنعتی انک کبی سور . فقط معشوقه سنه یالکز حیران اولوب قالمقله طوره مز .

یار جاننک بی نهایت اولان حسن مجرد و جدان رباسنی تشخیص و تجسیم ایچون انی درلو شکل دلفریبه افراغ ایدر . بعضاً کونلرجه .. هفته لرجه و بعضاً آیلرجه .. سنه لرجه بر اقدام ایله اوغراشدیغی حالده نغمت و اشکال والواندن هیچ بر یسنی معشوقه سنک مرتبه حسن وانه متقارب .. درجه جیاذبه لطافتیله متناسب دوشوره مدیکه ایچون جانفرسا بر یأس محرومانه ایله هونکور هونکور آغلا بیه جق حالله دوچار اولور .

هر بر بدایع پرورک دلربوده سی اولدیغی حسن مجرد ایسه اوله بر آفتدر که سمای صفاده اخترله هم رتبه علویت .. شفقارله همبزم الفتدر . ملک لرله دستادست اولدیغی حالده نورلر ضیالر ایچنده شناورلک ایدر . بعضاً ملون بر بلوطه کیرر صاقلانیر .. بعضاً رنگین بر قوس قزحه آصیلیر عرض اندام ایدر . بر آره لوق بولندیغی اوج بالای غرور و استغنادن اشاغی به طوغری منزله عطف نگاه ایله خنده ریز ناز .. پرتونثار لطافت کل فشان طراوت اولغه باشلار . بو صورتله عاشق بدبختی امیدلره دوشوریر . بوده

Ekrem'in "Pejmürde"sinden alınan bu metin, yazarın o dönemde Batı'dan bize yavaş yavaş girmeye başlayan "Güzel sanatlar" üzerindeki görüşlerini yansıtmaktadır. Güzel sanatları "sanâyi-i nefse" olarak tanımlayan Ekrem, onun dalları üzerinde durmakta; bunun Batı'daki değerlendirilişini ele almaktadır. Ayrıca, güzel sanatlar ile uğraşan kişilerin ne gibi özelliklere sahip olmasını, çalışmalarında nasıl bir yol izlemelerini de kendine göre ortaya koymaktadır.

ارباب صنایع نفیسه

صنایع نفیسه نك نصل شیلر اولدیغی بوراجده بیلمکه باشلامشدر .
بونلردن اکثریت اوزره شعر . . موسیقی . . رسم و حک و نحت ایله توغل
و تمایز ایدن ارباب اقتداره فرانسزلر [آرتیست Artiste] دیرلر که
طبقی طبقه بدایع پرور دیمکدر . فقط شمدیکی حالدده بوراده او قدر چوق
بولنمیان ارباب صنایع نفیسه بی اخطار ایتمکه ، بوتعبیر کافی اولدیغندن
مقاله نك باشنده او یله بر اوزون ترکیب استعمالنه مجبور اولدم . آنجق
بوندن بویله اقتضا ایتدکجه [بدایع پرور] تعبیرینی قوللانه بیلیرم .

مملکت مزده شعر ایله موسیقی ایله توغل ایدنلر رسم ایله اوغراشانلر
قدر نادر . لکن کرك بوراده کرك سائر یرلرده کی بوشعر و موسیقی
مراقیلرینک هپسنده بدایع پرور دیمک موافقمیدر بیلمه .

Recâf-zâde Mahmut Ekrem'in üslup üzerindeki ilk ve esaslı görüşlerini, "Mülkiye Mektebi" (Siyasal Bilgiler Okulu)ndaki hocalığı sırasında öğrencilerine okutmak için hazırladığı "Tâlim-i Edebiyyat" adlı kitabında buluyoruz. Edebiyatımızda üslup üzerinde oldukça titizlenen ve onun kuralları üzerinde uzun uzun söz eden ilk yazarımız olan Ekrem, kitabında bu konuya geniş yer verir. Önce, üslubun ne olduğunu, "Buffon"un "Üslup insanın ta kendisidir" sözüne bağlı kalarak, açıklamaya çalışır. Arkasından "Kavânin-i üslûb" (Üslup kuralları)u ele alır. Bu kuralları, "Fasahat, Vuzuh, Tabiiyyet, Münakkahiyet, Âheng-i selâset, Muvafakat" olarak gösterir; onları ayrı başlıklar altında açıklar. 390 sayfalık kitabın, 155 sayfasının bu konuya ayrılması, yazarın üsluba verdiği önemi gösterir.

اسلوب

اسلوب دیدیگز شی هر شخصك افکار و ملاحظاتی تعبیرده کی طرز مخصوصیدر. هرکسك اسلوب افادهسی ایسه افکار و ملاحظاتی قالیبدر: سوبلدیکی یازدیکی شیر اوقالبه کیردکجه صاحبی تشخیص ایدهجك قدر بشقه ز صورت و شکل اکتساب ایلر.

فرانسه ادبای حکما سندن « بوفون » (Buffon) ك « اسلوب بیان عینله انساندر » سوزی صحیحاً بر بدیعه حقیقت دینمکه. شایاندر. زیرا دقت اولنسه هر شخصك اسلوب بیانی مزاجنك ، اخلاقنك ، اطوارینك ، اوضاعنك مرأت انعطافیدر.

فکر صاحمه اولورسه اسلوبك هیچ اهمیتی قالمز. حالبوکه فکرک مقبولیتی دخی اسلوبك کوزلکنندن استغنا بخش اوله مز بونك ده بشقهجه

آنیلسین مسلکمه چکدیکم جورومشقتار
 که ادنا ذوقی اعلا در وزارتدن صارتدن
 وطن بر بی وفا نازنده طنازه دونمش کم
 آیرمز صادقان عشقی الام غربتدن
 مبرایم رجا و خوفدن عندمده عالیبر
 وظیفهم منفعتدن حقم اغراض حکومتدن
 جهان مردان ملتله حذر غوغادن ای بیداد
 اریر شمشیر ظلمک آتش خون سمیتدن
 نه ممکن ظلم ایله بیداد ایله احمای حریت
 چالیش ادراکی قالدیر مقتدر سن عدمیتدن
 کوکله جوهر الماسه بکزر جوهر غیرت
 ازلز شدت تضییقدن تأثیر ثقلندن
 نه افسونکار ایمشک آه ای دیدار حریت
 اسیر عشقک اولدق کرچه قورتلدق اسارتدن
 سکندر شمدی جذب قلبه قدرت ستر حسن ایتمه
 جمالک تا ابد دور اولسون انظار امتدن
 نه یار جان ایمشک آه ای امید استقبال
 جهانی سنسک آزاد ایلان بیک یاس و محبتدن
 سنکدر دور دولت حکمکی دنیا به انفاذ ایت
 خدا اقبالی حفظ ایلسون هر درلو آفتدن
 کلاب ظلمه قالدی گزدیکک نازنده صحرالر
 اویان ای یاره لی شیر ریان بو خواب غفلندن

فلکدن انتقام الموقدیمکدر اهل ادراکه
 ایدوب تزید غیرت مستفید اولوق ندامتدن
 طور احکام نصرت اتحاد قلب ملتده
 چیقار اثار رحمت اختلاف رأی امتدن
 ایدر تدویر عالم بر مکینک قوه عزمی
 جهان تتر ثبات پای ارباب متانتدن
 قضا هر فیضنی هر لطفنی بروقت ایچون صاقلار
 فتور ایتمه صاقین ملتده کی ضعف و بطائنتدن
 دکلدلر شیردر زنجیره تهمت عجز اقدای
 فلکده بخت اوتانسون بی نصیب ارباب همتدن
 ضیا دور ایسه اوج رفعتندن اضطرار ایدر
 حجاب ایتسون طبیعت یرده قالمش قابلیتدن
 بزاول نسل کریم دوده عثمانیا زکیم
 مخمردر سراپا مایه مز خون شهادتدن
 بزاول عالی هم ارباب جهد واجتهاد زکیم
 جهانگیرانه بر دولت چیقاردق بر عشیرتدن
 بزاول علوی نهادانزکه میدان همیتده
 بزه خاک مزار اهون کلور خاک مذلتدن
 نه غم پر آتش هول اولسه ده غوغای حریت
 قاچارمی مرد اولان برجان ایچون میدان غیرتدن
 کند جان کدازی ارژدر قهر اولسه جلادک
 مرحجدرینه بیک کره زنجیر اسارتدن
 فلک هر درلو اسباب جفاسن طوپلاسون کلسون
 دوزرسم قحبهیم ملت یولنده عزیمتدن

قصیده

کوروب احکام عصری منحرف صدق و سلامتدن
چکلدک عزت و اقبال ایله باب حکومتدن
اوصانمز کندینی انسان بیلنلر خلقه خدمتدن
مروتمند اولان مظلومه ال چکمز اعانتدن
حقیر اولدیسه ملت شاننه نقصان کلور صانمه
یره دوشمکله جوهر ساقط اولمز قدر و قیمتدن
وجودک کیم خیر مایه سی خاک و طندندر
نه غم راه وطنده چاک اولور ایسه جور و محنتدن
معینی ظالمک دنیا ده ارباب دنائندر
کوپکدر ذوق الان صیاد بی انصافه خدمتدن
هان بر فیض باقی ترک ایدر بر ذوق فانی به
حیاتک قدرینی عالی بیلنلر حسن شهرتدن
نه دنلر خلقده طول حیا ته بونجه رغبتلر
نه در انسانه بیلم منفعت حفظ امانتدن
جهانده کندینی هر فرددن الحق کورر اول کم
اوتانمز کندی نفسندنه عار ایلر ملامتدن

صاډق كورينور كسوده ارباب خيانت

مرشد صانيلور وهله ده اصحاب ضلالت

اكثر كشينك صورتنه سيرتي اويماز

يارب بونه حكمتدر الهى بونه حالت

اميد وفا ايلمه هر شخص دغله

چوق حاجيلرك چيقدى خاچى زير بغله

انلارکه ویریر لاف ایله دنیایه نظامات
 بیک درلو تسیب بولنور خانه لرنده
 آینه سی ایشدر کشینک لافه باقلماز
 شخصک کورینور رتبه عقی اثرنده
 بن هر نقدر کوردم ایسه بعض مضرت
 ثابت قدم ینه بورایک اوزرنده
 انسانه صداقت یاقیشور کورسه ده اکراه
 یارد میسیدر طوغریلرک حضرت الله
 غدر ایده رعایاسنه والی ایالت
 دنیاده و عقباده نه ذلت نه رذالت
 لایق میدر انسان اولانه وقت قضاده
 حق ظاهر ایکن باطن ایچون حکمی امالت
 قاضی اوله دعواچی و محضر دخی شاهد
 اول محکمه نک حکمه دیرلری عدالت
 ای مرتکب خر بونه ذلت که چکر سین
 برقاق غروشه مدت غمرکجه خجالت
 لعنت اوله اول مال که تحصیلنه انک
 یا دین اوله یا عرض ویا ناموس اوله آلت
 آدم اولانک خیر اولور آدم لره قصدی
 انسانلغه انسانده بودر اشته دلالت
 انسان اکا دیرلرکه ایده قلب رقیبی
 آلام بنی نوعی ایله کسب ملالت
 آدم اوکا دیرلرکه غرضدن اوله سالم
 نفسنده دخی ایلیه اجرای عدالت

ثابت قدم اول مرکز مأمون رضاده وارسته اولوب دائره خوف و رجادن
 طورسون کف حکمه ترازوی عدالت خوفک وار ایسه محکمه روز جزادن
 هر کیم که آرار بوی وفاطیع بشرده بکز اکا کیم دولت اومار ظل همان
 بی بخت اولانک باغنه بر قطره سی دوشمز باران یرینه در و کهریاغسه سمان
 اریاب کمالی چکه مز ناقص اولنلر رنجیده اولور دیده خفاش ضیادن
 هر عاقله بر درد بو عالمده مقرر راحت یشامش وارنی گروه عقلا دن
 حل ایتمدیلر بولغزک سیرینی کیمسه بیک قافله کچدی حکمادن فضلادن
 قیل صنعت استادی تحیرله تماشا دم اورمه اکر عارف ایسک چون وچرادن

ادراک معالی بو کوچک عقله کرکز.

زیرا بو ترازو او قدر ثقلتی چکمز

دهرک نه صفا وار عبا سیم و زرنده

انسان براغور هپسنی حین سفرنده

بررنک وفا وارمی نظر قیل شوسپهرک

نه لیل ونهارنده نه شمس و قرنده

سیر ایندی هوا اوزره دینور تخت سلیمان

اول سلطنتک یلار اسر شمیدی یرنده

حر اولق اکر ایستر ایسک اوله جهانک

ذوقنده صفاسنده غمنده کدرنده

جانان کیده رندان طاغیله می اوله ریزان

بو یله کیجه نک خیر اوملورمی سحرنده

خیر اومه اکر صدر جهان اولسه ده بالفرض

هر کیمکه بخساست اوله عرق و کهرنده

بیلدیز آرایوب کوکده نیجه طرفه منجم

غفلت ایله کورمز قویوی ره کدرنده

« ترکیب بند » دن

ساقی کتور اول باده پی کیم مایه جاندر آرمده عقل ملامت زدکاندر
 اولمی که اولور صیقل دل اهل کماله ناپخته لرك عقلنه بادئ زیاندر
 برجام ایله یاپ خاطر ی زیزا دل ویران مهجور خرابات اوله لی خیلی زماندر
 ساقی ایچلم عشقنه رندان خدانک رندان خدا واقف اسرار نهاندر
 ساقی ایچلم رغنمه صوفی حریصک کیم مقصدی کوثر املی حور جناندر
 عشق اولسون او پیری پرورده عشقه کیم باده سی صدساله و ساقیسی جواندر
 پرمیه صور مسئله ده وار ایسه شبهک واعظ لرك افسانه لری هپ هدیاندر
 بن اکلا دیغم چرخ ایسه بو چرخ چب انداز یخشی کورینور صورتی اما که یماندر
 بکزر فلک اول چنبر فانوس خیاله کیم نقش تمائیلی سریع الجریاندر
 ساقی بزه می صون که دل تجربت آموز اندیشه انجام ایله وقف خلجاندر
 ایچ باده کوزل سو وار ایسه عقل و شعورک
 دنیا وار ایمش یا که یوغ اولمش نه امورک
 برقطره ایچن چشمه پر خون فنادن باشن آله ماز بر دخی باران بلادن
 آسوده اولم دیرسک اکر کلمه جهانه میدانه دوشن قورتیله مز سنک قضادن

سنك حقیكى بیک ییل یشاسهم اوده یهم ، سندن بشقه کیمسه م یوقدر .
 ایشته افندم معاذالله سزه بر حال اوله جق اولسه سندن بشقه سنه والده
 دیمگه آغزم واره مز . وَ دبه م علم الله ا وَ سنی بن اولنجه یه قدر اونوتام
 فلک مساعده ایدرسه مرحوم پدرمک کمیکلرنی استانبوله گنیره جگمدر ،
 ان شاء الله تعالی مخصوص بر تر به یاپدیره جغمدر ، جمله مزک بر مکانده اولسنی
 آرزو ایدیورم . سنك عندگده اک ادنی اولان شیئکی ضایع ایتهم ، وَ سنك
 خانه کی سوندرم ، وَ رحمته وسیله اولور آثاره سعی ایدرم .

دین و دولت وَ وطن و ملتیم یولنه کندمی فدا ایتمگی ایسترم .

امان جانمندن عزیز اولان والده - بکم ! کنجلك و جاهلك مناسبتیله سزه
 هر نه قباحت ایتدم ایسه جمله سنی عفو ایله و حقیکی حلال ایله !

فی ۳۰ کانون ثانی ۱۲۶۲ (عن پارس)

مناجات

حق تعالی عظمت عالمنک پادشهی لامکاندر اوله ماز دولتنک تختگهی
 خاصدر ذات الہیسنه ملک ازلی بیحدود آنده اولان کوبکه لم یزلی
 اثر حکمتیدر یرله کوگک بنیادی . طولو ، بوش جمله ید قدرتنک ایجادی
 عزت و شاننی تقدیس قلا رجمه ملک اگیلور ؛ سجده ایدر ؛ پیش جلالنده فلک
 امری وجه اوزره یر ایلر گیجه گوندز حرکت
 دگیشور ، تازه لنور ، موسم فیض و برکت

پرتو رحمتنک لمه سیدر آیله گونش تاب خشمندن آلور آلسه جهنم آتش
 شرر هیبت علویه سیدر ییلدزلر آنلرک شعله سنی گوک قبه سنی یالذزلر
 کیمی ثابت ، کیمی سیار بتقدیر قدیر تکرینک وارلغنه هربری برهان منیر
 وارلغن بیلمه نه حاجت کره عالم ایله یتر اثباتنه خاق ایتدیکی بر ذره بیله

Aşağıda verdiğimiz metin, Şinasi'nin annesine Fransa'da iken gönderdiği mektuptur. Annesinin hastalığı üzerine yazılan bu mektup, Ebuzziya Tevfik'in "Nümune-i Edebiyyat-ı Osmaniyye"sinden alınmıştır.

والده سنه بر مکتوبی

افندم !

بنم جانمدن عزیز اولان والده جگم

کچنکی آلدیغیم مکتوبکزه برییلدن بری خسته اولدیغیزی بیلدیرمش
ایدیکز؛ لکن بوندن آکلادیغمه گوره جانکزله اوغراشور مرتبه یه
گلمش سکزا اوله ایسه افندم نیچون بوزمانه قدر بیلدیرمدیکز؟ اگر
بیلدیرمش اولیدیکز چار چابوق تحصیلک آرقه سنی آلوب، شمدی یه دک
آستانه یه گلیردم؛ چونکه بوندن مقدم دها قولایلقلر وار ایلدی؛ هر نه ایسه
شوگونلرده ایشمی بترمک اوزره یمدر.

اگر خسته لغکز پک آغرلشیور ایسه تیز بزه یازک! تا که عودت ایتمه نیک
چاره سنه باقیم؛ اما ینه سز اهمال بیورمیوب شوخسته لقدن قورتمله یه
چالشک! وجود صاغ اولمدقدن صکره، مال وملکی نه یاعیلدیر؟ صاقنوب،
بو خصوصده پاره یی اسرکه میه سکزا! بر قاج طیبیه باقدیرک! اگر بورج
بیله ایدیلیرسه اداسنه الله کریمدر، همان سز وار اولک!

افندم! شمدی ایجاب ایدیور، که شوآنه قدر گوکلده صاقلادیغیم
سرلری سزه سویلیه ییم، تا که نه سکا، نه بکا، داغ درون اولسون.
چونکه بنی آدم بالطبع حرصلی اولدیغی آشکاردر، اما بو حرص بر قاج
درلورد، بنم حرصم شمدیکی عقل و ادراکه باقیلورسه براز کچنه جک ایله چوق
هنردن عبارتدر. الحمد لله تعالی شو گنج یاشمده بونلردن بر مقدار حصه دار اولدم،
لکن حقیقتده هب سنک سایه کده در، زیرا بنی اوقوتدیروب، یازدیرتدک!

ایدن برکون ایچین قانلی صیزیلرله بری برندن آریلیر ، اولومک قدید یوزینی مونس کورورلر .

ای کالک ، مدحتک آناسی ؛ فاتحک ، سلیمک مزاری ! سنک پاک گوشه لریگه ، نزیه محرمیتگه حرمتسز آیا قار باصا جقسه ... بزهمز ، بویوک انوریمز ، بهادر نیازیمز ، آرسلان اردومزله ، قادین ارکک ، یتیمه دک یتیملریمزله اکیسیاه ، اکیدرین قعریگه کوچه لم ! فقط یوموشاق کوکسگده دشمن طیرناقلری حس ایدمه نیه جک قدر بزنی کیزی درینلکلریگه کوم ! خایر ، سن اکر آنامز اولمقدن قاچا جقسه ک ، سن ده بزمله برابر کوچ ؛ سرای طاملرک ، اولو قبه لرک ، اسراری اورمانلرک ، حتی مائی کولکه لرکله کوچ ! قعر ارضک اکی قارانلق ، اکی اوزاق قویولرنده اویو ! نه انسانلرک خاطره سنده ، نه کتابلرک قاره یازینده نام ونشانک قالسین ! سینه گده سنک ایچین روحلری برلظه دیدیکلنمکدن قالما جق چوجوقلریکک قدیدلرنده صیزاجق الم قانلریله ، کول اولان معموره لریکک خرابه لریله ، همزله برابر یوقلغه قاریش !

نوز عثمانیه ۴ ۱۳۲۴

بیغینلریله بزی یتیم براقوب هانکی یابانجی آرزولره دوغرو قایورسک؟
بوموشاق ، وفاکار سینه کک آلتی یوز سنهک چوجوقلرینی نره لره
فیرلاتیورسک؟

سنی نه محتشم روما، نه فیلسوف یونان بزلقدر آتشین، وفاکار؛
اولولره قدر سوهمز وسومه مشدر؛ وهیچ برملت مستقبده ...!
تورکلکک اڭ وجدآور خشوع وتضرعی، تورکلکک اڭ منز
آمال واستغراقی اوستگه تیتره تورکلکک یاشار ، اولور ، ازیلیر، ایگلر
هپ سنک اوزرگده !

کیم بیلیر نه درینلکلره قدر حمیرک تورک اولادگدن ، قانلرینک
اڭ قیمتدار دامله لرینی سینه گه آقینان تورک شهدا گدن ، اڭ طاتلی آن
وجاتی آیاقلریڭک دیننده ویرن تورک عسکرگدن مرکبدر . دها
بیگلرجه سنه سنک کو کسکده اولمک ایچین هر ضریتزده تورک آواره،
یتیم وارلغنی، یورغون، سرسرد کیمکلرینی سکا کومک سوروکلنه جکدر.
بو خطرناک کونده سنک ایچین اولمش اولمق مکافات ابدیسیله
قمرگده دیکله نن تورکلرک شانلی فاتحلری نرمن روزکارلرگده، افقگی
تهدید ایدن قاره کولکه لرده طولاشیور ! برکتله حس اولان صوڭ
فدائیلریڭک یوکسک جبهه لرینی ماضینک انکینلرندن کلن صامت ،
وقور ، معظم ارواح قانادلری اوقشایور ! اکر یاشارسق آرتق
یالکز سنک ایچین در ، فقط یورکلریمزک اڭ ایجه عبودیتلری دشمن
ایله پارچالانا جقسه یاشامیالم ، هیمز ابدیاً قاره طوبراقلرده دیکلنه لم .
ای آنا طویراخی ! بشیکده یوکسلن معصوم باشلردن مزاره تمایل
ایدن کهنه بللره قدر وبوتون چوجوقلریڭک هویتلری سنی تهدید

ای آنا طوپراغی !

چوجوقلرک ، فلاکت صولرینک اکمظم درینلکلر نده بوغولور؛
روحلری ، شرحه شرحه یورکلرندن قان صیزارق صوک دفعه سنک
قارانلق ، سنک یوموشاق سینه کده طوپلانیدیلر !

آج کوکسکی ، ای قاره طوپراق ، اک خرده طاشک ایچین لیمه
لیمه یاره لریبه ینه دشمنی سندن اوزاق طوتان شهداکک ، قهرمان
اجدادیمزک یاننده بزهر حاضرلا !

آق صقاللردن اکمصوم تورک یاوروسنه قدر بوتون چوجوقلرینک
عمیق روحلرندن سوزولن آجی یاشلر سنک متروک ، سنک قوراق،
سنک منسی قایاجقلرینی ایصلا تمغه کافی دکلی ؟

بزه دارغینمیسک ، ای آنا طوپراغی ؟ سنی چیکنه یوب کچن
آیاقلرک ، سنی یارالایوب ، طیرناقلایوب تلویث ایدن حیدود اللرک ،
سنک کیکلرکی کیرن خاشلرک سینتاتی بومرد، بوکناه نسلدن صورما!
ای مائی دالغهلر ایچنده اویویان آنا طوپراغی ! جبالکک نازلی
خطوطی ، مور کولکه لری ، آفاقکک رؤیامسی ، توملسی سیسلری ،
سماکک پنجه ، ایجی سحرلری ، بولو طلریککک دلبر ، نازنین رنک

Halide Edip (Adivar), *Harab Mabeler*, 2. Bs., İstanbul 1342 (1926).

تیریاکی حسن پاشانك بو روایتی دوغری ایدی. مراد ثالث ، یرینه باشقه سنی
اجلاس ایتمش لر ظنیله ، فورطنه یی بیله دوشونمدی ، بوز قایغنه بیندی. یولده، لودوس
کیندکجه شدتلندی. مراد ثالث استفراغ ایتمکه باشلادی. کیجه ایدی. اورتالق
زیفیری قارا کلقدی. لودوسك شدتی ، کیجه نك ظلمتی ، قلبره بوسبوتون دهشت
وبریوردی. مراد ثالث بیتاب بر حالده سرای بورنه یانا شدی.

ساعت یدی یی بولمشدی. طشاری چیقدی. باشنك آلتنه بر یاغمورلق کیسه سی
قویوب یاتدی. خواجه افندی ، سلحدار، چوقدار، هپ باشی او جنده اوطوریورلردی.
بر آز صو کره صو ایسته دی؛ یوقدی. دکیزدن صو آلدیلر. یوزینی کوزینی ییقادی.

سعدتلو پادشاهك قلب شريفلىرى مطمئن دكل ايدى. غيرى قرنداشى مبادا اجلاس اولنمش اوله ديو متردد ايدى. قايقدن چيققدن صوكره وزير اعظمك الن اوپمك مرتبه سى انحن ايله مصافحه يه اقدام ايديجك وزير اعظم مرحوم منع ايدوب كندوسى اكيلوب دستبوس ايتدى. و باغچه قپوسى آچيلوب آتلىر كلنجه پادشاه سجاده اوزره اوتوروب كندوسى مقابله ۰ پادشاهيده ديز چكوب اوتوردى. و بر كاسه شربت صونديلر. ابراهيم پاشا آلوب صونمق اثناسنده وزير اعظم طلب ايدوب و بر مقدار ايچوب آندن پادشاهه صونديروب اكا دكين آتلىر دخى كلدى. همعنان اولوب معاً سراى عامره يه داخل اولديلر و سعدتلو پادشاهى خاص اوپه ده واقع تخت شريفه اجلاس ايدوب كندوسى ياننده ديز چوكوب نهانى مصاحبت باشلاديلر. بزه دخى سعدتلو پادشاه تنبيه ايتمشيدى، اسكى آغالرى خدمت شريفلىرینه مداخله ايتدرمدك. بر مقدار مصاحبت ايتدكدن صوكره ايچرويه والده سلطان حضرتلرینه ملاقت ايچون توجه بيورديلر. بز دخى عقبلرنجه كتدك. آغالر بزي منع ايتمك ايستديلر. پادشاه مرحوم كلسونلر ديدى. والده حضرتلرينك بيله آوازين ايشتمينجه آيرلمدق."

استانبوله قدر كچن حادثه لرى پچوى يه شويله آكلاتمش: « اول زمانكه جلوس همايون ايچون مدانيه اسكله سنه كلدك. سعادتلو پادشاه ايچون كوندريلن قادرغه يه راست كلمدك. آخر يرده مترقب ايمش. آنده آنجق فريدون بكك بوز قايغين بولدق و آكا بنوب متوجه صوب مرام اولدق. حتى بر عظيم فورطنه كچدك. (مرحوم ابراهيم پاشا سلحدار، جراح محمد پاشا چوقه دار و حسن پاشا مرحوم ركابدار ايمش). جمله سنى دريا طوتدى. شويله كه مبهوت اولديلر. بو حقير يالى اوغلانى اولمغله ايچلرنده آنجق بن سالم قالدم. سعادتلو پادشاه ديزم اوزرينه باصدى و ياتدى. متصل مبارك باشن اووب و يوزين سيلر ايدم و بالجمله فورطنه سكون بولوب نصف الليلدن مقدم (۱)^۱ قادرغه ايله آخور قپوسنه كلدك و قپو آچلسون ديو آواز ايتدك. جواب ويرديلر كه : بزه فرمان اولنمشدر، قادرغه كلور ايسه باغچه قپوسنه كوندره وز. اندن باغچه قپوسنه كلدك. مدت قليله كچمدين وزير اعظم قايغين چكديره رك كلدى ويالى يه چيقدى و سعادتلو پادشاهى بيورك ديو سجاده يايديروب طشره دعوت ايتدى.

(۱) " يدنچى ساعتده كلوب سراى برونته يناشديلر " سلاتكى ، ص ۱۲۵

مراد ثالث و صوقوللو

جلوس مسئله سی ، سرای حیاتی

قیلیج علی پاشانك قادرغه سی انتظار ایچنده ایدی. آقشام اولدی، قاراكتق باصدی. مراد ثالثدن هیچ بر اماره یوقدی. کج وقت ، مراد ثالث، سلحدار، چوقدار، رکابدار و خواجه سعدالدین افندی (مدانیه) ساحلرنده کوروندیلر. اطرافی آراشدیردیلر ، فریدون بکک بوز قایغندن باشقه بر شی کوره مه دیلر. او زمانلر بوز قایقلری کشیش طاغندن سرای عامره ایچون بوز طاشیرلردی. تکمیل بوزدن سلطانلره و قادین افندیلره ایکیشر قیه بوز دوشردی. بو قایقلرک بعضاً ذخیره طاشیدقلری ده واقع اولوردی.

مراد ثالث ، باباسنک یرینه کچمک ایچون عجله ایدیوردی. بوز قایغنی کورونجه سویندی. " بوز قایغنی ایودر " دیه معیتی ایله برابر قایغه بیندی. هوا لودوسدی. روز کار شدتله اسیوردی. قایغک باتمق احتمالی واردی. مراد ثالثک کوزی هیچ بر تهلکه کورمیوردی. او زمانلر، رکابدار ی تیریاکی حسن پاشا ایدی. پاشا، (مدانیه)دن

Sokullu, Murad-ı Salis ve Sokullu, İstanbul 1324, s. 246-249.

برشی اوله میه جغنی ایما ایتدی . جان طمارینه طوقونلش ایدی .
 پادشاه متأثر اولدی . عزل ایتیه جگنی وعد ایتدی ، یمین ایله
 تأمینات ویردی . احمد پاشایی قاندردی (۲۷ شوال ۹۶۰) .
 وقتیه سلطان موسا ، کندیسنه یارانمق اوزره سلطان
 سلیمانی قتل ایدن تاتارلری « بر رکن عثمانی به آل اوزاتغه جرأت »
 ایتک ایله اتهاماً قصاص ایتیش ایدی . فاتح سلطان محمد خان
 کندی آمرینی اجراء کوجوک برادرینی اعدام ایدن اوره نوس
 علی پاشانک باشنی کسمش ایدی . سلطان سلیمان قانونی ایسنه
 وظیفه اصلیه سی دکل ایکن ، مصطفی سلطانی سباعانه بوغمش
 اولان اشبو محمود آغایی خلقه قارشى ادبه رعایت ایدلمش اولمق ،
 واوردوی تسکینه دخی مدار اتخاذا اولنمق اوزره اولسون
 تأدیب ایتمه لزوم حس ایتهدی . بالعکس شهنامه قهرمانی
 (زال) ک نامنی آ کا مخلص یاقمله لکه دی . محمودک رتبه سنی
 ترفیع ایله عثمانلی مدار تمیزلرینی تزیل ایله دی .
 شهزاده نک تکریمات مخصوصه ایله دفنی ، شهزاده ایله
 برابر شهید ایدیلن باش آغاسی ایله میر آخورندن ماعدا اولان
 شهزاده بندکانک تلطینی ، عسکرک کوللرینی آله جق برچوق
 احسانلر ، التفاتلر اوردوی حقیله تسکین ایده مدی . یالکز
 اوردو دکل ، بوتون وجود عثمانی او کونلرده پادشاهک شخصی
 خارجنده اوله رق آیروجه برشی اولدیغنی ، بلکه برنجی دفعه
 اوله رق ، حس ایتمشدر .

مظلومانه ده و غرارانده بی روح اوله رق یره سریلدی .
شهید اولدی .

وقعه بویوک ، پک بویوک ایدی . او قدر بویوک ایدی که آنی
کوچولتمک ایچون هر وحشتی کندیمی ایله تالیف ایدن ایران
شهنشاهلنی ، نه ده هر نوع جنایت و منسکنتی اورتمکه
آلشمش اولان رومه قیصرلنی کفایت ایده بیلدی . وقعه نیک
شیوعی اوزرینه بوتون اوردو آیاقلانندی . آنی تسکین
ایده بیلیمک ایچون باشقه تدبیرله لزوم عاجل کورولدی .

عسکر هپ بر آغز دن رستم پاشانی اتهام ایدی نیوردی .
فالنگ اوکی آله بیلیمک اوزره همان رستم پاشا ایله اوچنجی
وزیر حیدر پاشا عزل ایدیلر . چادر لر نده حبس اولندیلر .
طمشوار غازیسی ایکنجی وزیر احمد پاشا همان صدر اعظم
اعلان ایددی . انتخاب کوزل ایدی . نه چاره که تأثرده مشترک
اولان احمد پاشا صدارتی قبول ایتدی . شایان قید بر وقعه
مهمدر . تاریخ عثمانیده امثالی چوقلق کورلمه مش بر اثر
علویتدر .

أحمد پاشایه عسکرک امنیت و محبتلری واردی . آندن باشقه
وخیم اولان حال حاضری تسکین اتمکه مقتدر بر کیمسه
کورلیوردی . پادشاهک جانی صیقلق ایله برابر احمد پاشایه
کوچندیکنی اظهار ایتدی . عدم قبولنک اسبابنی صوردی .
کندی صدارتنک رستم پاشانک حسابنه بر « حله » دن باشقه

ايرتسى كون مرتب آلاى ايله ملاقى اوله جق ايدى. بو كونك
استراحت ايمسى بو جمله دن بر اراده پادشاهى اقتضاسى ايمش .
ايرتسى كون فى الحقيقه مكمل آلاى ترتيب اولدى .
عسكرك آقشلىرى ، امرانك دعا وئنالىرى آره سنده كچدى .
پادشاه چادرينه واصل اولدى . تشرىفات ارگانى قولتوغنه
كردىلر . تعظيم ايله خادر قپوسنه قدر كوتوردىلر . ايجرى به
كبرن شهزاده آلنى اوپمك اوزره پدرينى آرادى . سوكىلى پدىرى
رينه برسورو ديلسز ، قولاقسز جلالد كوردى . بونلرك
هجومى اوزرينه ابتدا حيرته ، صوكره دهشته غرق اولان
مصطفى سلطان

— امان باباجم ! باق بكا نه ايش ايدىورلر .. »

ديهرك حايقيردى . سيلكينوب قورتلدى . چادىرى بولن پرده به
دوغرى قوشدى . پرده نك اوكنده جلالد صورتلى ، ايرى
ياپولى قاپوجى محمود انا قارشى كلدى . بو جنوار شهزاده نك
اوزرينه آتلادى . ايكي الى ايله غيرتلاغنه صارلدى .

اشبو وحشى فاجعه هنكامنده سلطان سليمان « قاتونى » يى
ستر ايدن ايجه اييك پرده نك ، خلجان قندين صيقلاشمش
خيزليجه برنفس سوقيه اولسون ، ساللاندينى كوريله مدى .
قرق ياشنى تجاوز ايمش ، فضائل و كالاتيله دولت و ملتك
اك نجيب امالنى جمع ايمش ، « مخلصى » نام مستعاريله شعر
وادبياتده تفرد ايمش اولان طاغ كى بر ركن عثمانى شو صورت

اعلان اولندی . عسکرک قِسم اعظمی ذاتاً آناتولیده ایدی .
 آغستوس نهایتنه دوغری اسکداره کچدی . یوله دوشلدی .
 بروسه جوارنده شهزاده بایزید سلطان کلدی . پدربینک النی
 اوپدی . یودفعه نائب اوله رق بایزید سلطان ادرنه یه اعزام
 اولندی . جالب دقت ایدی . چونکه اورته لقدمه سلیم سلطان
 ایچون فساد چویریلیوردی . بایزید سلطانک مظهر اولدینی
 شو التفات رستم پاشانک اثری ایدی . بوسایه ده فساد مطوب
 فضه برستره ایله عادی کوزلردن صاقلانه جق ایدی .

شهزاده جهانگیر سلطان پادشاه ایله برابر ایدی . ذاتاً
 پادشاه چوقلق جهانگیر سلطانی کندیسندن اوزاق توتمازدی .
 شهزاده قبور وچرکین ایدی . لکن فوق العاده ذکی و نکره کو
 ایدی . پادشاه آنک صحبتدن لذت آیر ، ا کله نیر ایدی .

بولوادین اوکنده سلیم سلطان اوردویه التحاق ایتدی .
 پادشاه انی حسن قبول ایله برابر آلیقویدی . سفره برابر
 کتوره جگنی بیلدیردی .

ارکلی جوارنده آماسیه دن کلن مصطفی سلطان اوردویه
 قاووشدی . کمال احترام و محبت ایله اوردو طرفندن استقبال
 اولندی . امرا وارکان دخی شهزاده نی زیارت ایتدیلر . التفات
 کوردیلر ، احسان آلدیلر . کلن شهزاده نی دوغریجه پدربینک
 حضورینه کوتورمدیلر . اکرام والتفات مخصوص اولمق اوزره

پادشاه قوجه مش . سفره كیده جك حالی قالمش . رستم پاشا
 کبی بر مفسد و خسیس آئنده بر اقلمش . بویله جه سفره کیتمک
 اولماز . بونک چاره سی زستم پاشانک باشنی کسوب پادشاهه
 کوندرمک ، مصطفی سلطانی اوردویه کتیرمک ، صوکره
 استانبوله کیدوب اختیار پادشاهی دیموتوقه یه سوق ایتمک ،
 سلطان مصطفی کبی بر ارسلان ایله قیزیل باش اوزرینه
 واروب قیریشمق کرک ... » .

بو خبر پادشاهی دهشته غرق ایتدی . فکری ایله پدرینک
 صورت جلوسنی ، اوغراش کوینی وقعه سنی ، یکی چریلرک سراه
 هجومی ، سلطان بایزیدک حال پریشانی ، دیموتوقه یولنده کی سفالنی
 تخطر ایله دی . ایدمی سلطان سلیمانک حالی دوشونکز .
 صوکرده بونلزدن کلیاً بی خبر اوله رق آماسیه ده ، وظیفه سی
 باشنده ، حرکات و سکناتی تحسین و آفرین عالم اوکنده توزین
 ایله مش قرق یاشنده منور بر شهزاده نی تخطر ایدیکز . شهزاده که
 عثمانلیغک مدار امید استقبالی ایدی . سلیم سلطانک استقبالی
 غیرتنه دوشمش اولان والده سی خرم قادین ، همشیره سی مهرماه
 سلطان ، بونک زوجی رستم پاشا ، فساد اخلاق ایله مشهر
 اولان شمسی بک بو دولابی قورمشلر . دور سلیمانیده بایزید
 سلطان وقعه سیله برابر اک بیوک لکه تشکیل ایدن فاجعه
 مدهشه نی حاضرلامشلر ایدی .

ایرتسی سنه (۹۶۰) یاز اورتیه سننده ایرانه سفر همایون

فاجعات عظاما

طقوز یوز اللی طقوز سنه سنده قیش اورتہ سنده ایران
سفرینہ مأموراً قونیه یه قدر کیتمش اولان سردار رستم پاشا
طرفدن سپاهی آغاسی شمسی بک کلدی . اسفندیار زاده لردن
مشهور اولان شمسی پاشا درکه دولته ایراث ایتدیگی مادی
و معنوی ضرر لرینک حد و پایانی یوقدر . عمر سیاسی
بونکه احداث ایتمش اولیوردی .

شمسی بک کتیردیگی خبر پادشاهی دهشت ایچنده براقدی .
هان اوردونک طاغلمه سی ایچون أمر لر کتیدی . بوکلن خبر
کیزی ایدی . پادشاهدن باشقه کویا کیمسه یه معلوم اولمیه جق
ایدی . حال بوکه مال و ماهیتی چوقدن بعض کیمسه لرجه معلوم
ایدی . چونکه خبر مرتب ایدی . صرف کذب و اختراع فساد
جویانه دن عبارت ایدی .

سنی ایلر یله مش ، سوء استعمالدن قوای معنویه سی قیرلمش
اولان سلطان سلیمان کتیریلن بو خبرک تاثیرینی احاطه ایتک
قولایدیر . چونکه خرم قادین رستم پاشا آغزیله شمسی بک ،
شمسی بک دخی رستم پاشانک آغزیله پادشاهه دیورلردی که :
« عسکر غلیبانده در . سفره کیتمش ایسته میورلر . دیورلرکه

صدر اعظمدن بو وصایایی آلان سلطان سلیم ثانی بر قرار ویرمزدن اول کیفیتی معتاد مستشار لرینه بیان ایله رأیلرینی صورتدی. آنلرک رأیلرینی صدر اعظمک وصایاسنه ترجیح ایتدی. صدر اعظمک ترتیبینی کأن لم یکن حکمنده طوته رق بیلدیکی کبی حرکت ایتدی. عظیم بر فتنه یه قپو آچدی.

ایشته "دور زوال" بو صورتله احداث اولندی. یعنی بر طرفدن وظیفه رسمیه لری ، یعنی امور دولته مداخله یه صفتلری اولمیان مقرینک، سرای همایون نسواننک اجرای نفوذ ایتمه لری یوزندن آهنک اداره دولتک اخلال ایدلمه سی اصولی ریاست امورده تقرر ایتدی. بو حال کیت کیده پادشاهلرک ، مرتکب و جاهل اولدیغی قدر مهلك اولان بندکان و مقرینه أسیر قالمه لرینه نتیجه ویردی.

سلیم سلطان کلن نامه دن پدینک وفاتنی او کړندی. حسن چاوشی قرار وجهله یوللادی. فقط کندیسی استانبوله دوغری حرکت ایله کوتاهیله یه کلنجه نامه خطبه اوقونمه سی لزومنی خطیبه اخطار ایتمک صورتیله سری فاش ایتمش اولدی. اسکداره وصولنده همشیره سی مهر ماه سلطانک سراینه ایندی. تدارکات اجرایی ایله استقباله نیچون چیقلمدیغنی تکدیراً اسکندر پاشایه خبر کوندردی. اسکندر پاشانک و استانبولده بر کیمسه نک خبری یوقدی. قائمقام پاشا مشکل بر موقعده قالدی. ترددینی کتم ایتمدی. بونک اوزرینه سلیم سلطان کندیسنه صدر اعظمندن کلن مکتوبی کوندردی. بوستانجی باشی یه کوندرلدیکی بیان اولنان دیکر بر نامه ایله برلشدیریلوب معنا چیقارلمسنی توصیه ایتمدی.

بوصورتله پادشاهک وفاتی استانبولجه معلوم اولدی. ایرتسی صباح طوپلر آتیله رق اسکداردن استانبوله کچلدی. بیعت رسمی اجرا اولندی. ایلك بیعت ایدن مهر ماه سلطان ایدی. (۱۰ ربیع الاول ۹۷۴)

ایکی کون صوکره یکی پادشاه بلغراده دوغری حرکت ایتمدی. بلغراده دخی طورمادی. حالا سکتوار اوکنده بولنان اوردویه قاووشمق اوزره ایلری یه دوغری یورودی. لکن ووقووار ده صدر اعظمندن بر عریضه ده

آلدی. بونده صدر اعظم دیوردی که: اوردویه قدر کلنمک مخاطره لی اولور. چونکه عسکر جلوس هدیه سنی و ترقیلرینی استه یه جکلردر. اوردو قاصه سنده پاره یوق. آیوسی می بلغراده قدر عودت بیورلسون. اوراچه تدارکات اجرا ایدلسون. اوردو کاهندن کوندریله جک تخت همایون بلغراد اوکنده سلطان تپه سنده قورولسون. اوردونک وصولنده بر معتاد اوراده رسم بیعت و تبریک عسکرجه اجرا ایدلسون. بو مناسبتله عسکره بالذات پادشاه طرفندن بر معتاد هدیه لر ایله ترقیلر ویریله جکی تبشیر اولنسون.

سلطان سلیم ثانی دوری

(۹۷۴-۹۸۲)

۱

یکی دورۀ تاریخیہ مزک صورت احدائی

قانونی سلطان سلیمان خان ۲۰ صفر ۹۷۴ هجری قمری وفات ایتیمش ایدی. سکتوارک فتحی قوۀ قریبہ یه کلمش ایدی. حصوله قدر صدر اعظم هیچ بر تشبثده بولنمادی. ایکی کون صکره قلعه فتح اولندی. انجق اوکون حسن چاوش نامنده برینی سلطان سلیم نزدینه کوندرمکه قرار ویردی. پادشاهک وفاتی ینه مکتوم طوتیلیوردی. حتی حسن چاوشه بیله بیلدیرلمدی. حسن چاوش استانبولده سرایه اوغرایه جق بوستانجی باشی یه بر نامه براقه جق. صکره مغنیه طریقیله حلبه کیده جک ایدی. مغنیه ده خرجراهک بقیه سنی آله جق. بونی مشعر اولان امرنامه یی سلیم سلطانه ویره جک. کویا اصل ظاهری مأموریتی سکتوار قلعه سنک فتحنی تبشیر ایتمکدن عبارت ایدی.

سلطان سلیمانک جنازه سنی تطهیر ایتدیلر. بهارلادیلر. مشعلره صاردیلر. قوری جسدن ماعداسنی کیزلیجه چادرینک ایچنده قازدقلمی چقوره دفن ایتدیلر. (که اوراده صوکره بر تربه انشا اولنمشدر).

سکتوار قلعه سنک تعمیری اکمال اولنمدقجه حرکت ایتمه مک پادشاهک مطلوبی ایتیمش. قیش تقرب ایتمکده اولدیغی ایچون اهتمام لازم ایتیمش. بونکله مشغول اولوب اویالاندیلر.

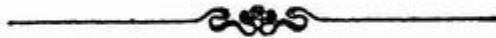
Ömer Fârûk b. Mehmed Murad, *Tarih-i Ebu'l-fârûk*, c. 3, İstanbul 1328, s. 303-306.

ترقیہ اقامت کا طریقہ کو ندریلور ایدی . وکوندوز شالہ قصرندہ یعنی مراسم دائرہ سندہ ایکن طرف شاہانہ دن مسافر خاتمہ ک بمضربہ مجدداً وبضربہ تبدیلاً شفقت فشانری سورمزی آطلس کیبہ کردہ عطا و ورود ایدوب کاتبہ قالفہلر واسطہ سیلہ مستحقینک اسامیسی باوقونہرق کوموش سبیلر ایچندہ بولنان بوهدایا بی خزینہ دار اوستہلر بدآ بید اصحابہ تودیع وتوزیع ایدرلردی .

بو خزینہ دار اوستہلرک باشلی وآغیر باشلی قادینلر اولدینغی ، باشلرندہ طاقہ اورکی صاج بوالرندہ علامت مخصوصہ اولہرق آنتون صاپلی قیرباچ بولوندیغی ذکر ایتمش ایدک . کورن حرم آغالبینک افادہ لرینہ نظراً بونلر ، قیمتدار مجوہراتہ مستغرق بولنورلردی . تیارو ، پاراملردہ بالکنز برکیجہ قادینلرہ مخصوص اولوب ، لیاالی سائرہ عیددہ تبریک ایچون کنلرلہ بیلدیز سراپی پک غلبہلک اولور .

عید فطر و اضعی مراسمی بری برینک عینی اولوب بالکنز عیداضعی دہ قربان ذبحی مراسمی وارد . پادشاہ صلاۃ عیدی ادادن سوکرہ بشکطاش سراپی بینک طاشنہ ورودندہ آراہہ دن ابتجہ آراہی برکنارہ چکرلر . بینک طاشی اوکنہ ، بونوزلری آنتون بالدیزلرلہ سورفلائمش ، توکلری قائلمش فایت جسم اوج درت قوج کتیریلیر . بندکاندن بری خنکارہ ایچندہ اک خالص چلبیکدن مصنوع آنتون ایشلہ مہلی اوج بیجاغی محتوی برمحفظہ تقدیم ایدر ، خنکارہ بومحفظہ یی آچہرق موکبلہ برابر کاوب بینک طاشنی احاطہ ایتمش اولان مشیراندن برینہ ذبح وکالتیلہ برابر بالتودیع سراپہ داخل اولورلردی .

دہا پادشاہ کیدرکن بو قوجلر برر ، برر یاتیریلہرق مشیرمشارایہ طرفندن ذبح ولحومی تصدق اولونور ذبح وظیفہ سنی معیت سنیہ ارکان حربیہ مشیری مرحوم شا کرپاشاسنلرچہ ایچا ایتمش ایدی .

معایده به حاضر لائش اولان رجال دولت بالار تبهسندن باشلابه رق یوله دیزیلور و اولی اولری ایچون تشریفات مأمورلری طرفنده دعوت تذکره سی یازیلانلرک اسامیسی اوقونه رق قدم اعتباریله سالونه سوق اولونور ، روم ایلی بکلر بکلری و اولی نانیلری دخنی بو وجهله ترتیباً سوق ایدیلبیر .

منسویین ملکیه وعسگریه نك معایده سی ختامه ایرنجیه یینه نقیب الاشراف موقعدن براز ایلری چیقه رق تکرار درونی مختصرجه بردما ایله دعا الاریخی یوزینه سورر بودقه طریق علمیه به پیشوا اولوق اوزره شیخ الاسلام معایده به شتاب ایدنجه علمایه احتراماً پادشاه قیام ایلر . علما دامن مقامنده دستمالی تقییل ایتمزلر . پادشاه قائم اولدینی حالده علمانک تبریکاتی خفیف برانمنا ایله قبول ایدر و علما ایله پادشاه آره سنده بر تقلید مصافحه اجرا اولونور . علمانک معایده سی ده ختام بولونجه بندکان وقرنا وکاتب بکلردن ماعداسی چکیلوب شهزادکان و دامادلر اجرای معایده ایلدکدن سوکره اجانب وموسیقیه چکیلور ، آرتق اورالده ارلک قالمز سلاطین وقادین افندیلر ومستفرشلر وسائر حائر رخصت اولان منسویین نسوان شاهانه تلثم دست ودامن ایدرلر . تماشاکران وکلا وبندکان مائللری بوشرفدن محرومدیر . شروانک مکشوف برجتهنده دخنی سفرا ، ومعتبران اجانب ماداملریله تماشاده حاضر بولونورلردی موسیقیه ده بوشروانک بر طرفنده اخذ موقع ایدر .

معایده قرین ختام اولونجه ذات شاهانه براز استراحت ایدر ، مختصر برموکبله بشکطاش سرایندن ییلدیزه عودت ایلردی ، تماشابه مأذون مسافر قادینلره بشکطاش سراینده بعدالمعایده سوکوش وموسم طولملرندن ورجل ومتنوع پینیرلردن مرکب برقهوه آتق کرام اولونور . بعدالتناول جمله قافله نسوان ییلدیزه هنریمتله مراسم دائره سنده آرام ایدرلر ، آقشامه قریب مسافر قادینلر ددره ، بشر پولاد بوسیلرده مکمل ومتنوع بملکلره اطعام اولوندقدن سوکره مهماندار جوارى رفاقتنده مراسم دائره سنک هر طرفی کزدیریلیر واقامتلیینه تخصیص قلنان اوطله لرده هر قادینه بر صراحی لیموناته و بر صراحی سوواوشودکاری وقت اورتومک اوزره اوموز اورتولری بولونورمش وقت ضعی دن سوکره سلاطین ومسافر خانملر ذات شاهانه به مخصوص ییلدیزده کی تیاتر ویه کوتوریلور . وپادشاه ده لوجه سنده حاضر اولدقلری حاله اوپه را لمبیاتی تماشایه موسیقی استماع ایدیلبیر . تیاترونک ختامندن سوکره مسافر قادینلره رخصت ارزانیله جمله سی آرابه لرله وهر آرابه به ایکی خشکار چاوشی

بايرام آلايلرى وتبريكات

سلطان حميد صلاة عيدي بشكطاش جامعنده بعدالادا معايدة ايچون بشكطاش سراينه كيدردي .

اوكون وكلا ومشيران وبالارجالنه قدر مأمورين ملكيه و امرای عسكريه بويوك اونيفورمهلرني لابس ، نشان ذيشانلريني حامل اولارق پادشاهك پيش سلطنتنده تشكيل ايتدكلى موكب عالينك جامع پيشكاهنده بشكطاش سراينك سلطنت قاپوسنه قدر ايكي طرفلى صف شجاعت باغلامش عسكرك آره سندن مرورى حقيقه بر آلتون آقيتيسى بر ريب وفر برمنظره تشكيل ايدردي .

پادشاه سرايه مواصلتنده ، براوطيه چكبلوب براز استراحت ايدر بوئانده وضع اولونان تختك آرقه سنه قرنا و كاتب بلكرو بمض بندكان بيوك اونيفورمهلرله و تختك [١] صاغ طرفندن اعتبارا وكلا وشيخ الاسلام وبعده سرايه منسوب و فخرى ياوران و امرای عسكريه مواجهه پادشاهيده برصنف مريع تشكيل ايدردي .

پادشاه استراحت حجره سندن تخت هالى به توجه ايدنجه صانك يوقازوسنده موقع آلان موسيقه نك ، طنين احتشامى سلام هوايله سالونك قبه سنده عكس ايدردي . پادشاه، تخنه قعود ايدنجه آلفيشجيلر طرفندن : (عليك عون) زمزمه سيله آلفيشلانير. متعاقباً نقيب الاشراف ، موقعندن برار ايلرو ليهرك مختصر و قلبى بردمان صوكره معايدة باشلار .

تختك ياننده برمشير (ذيل پادشاهى) مقامنده صرمه ايشلمه لى اوزونجه برمنديل طوتار . تخنه قدر ايكي يول كچه سى سرلشدر . بونك برندن تلثيم ذيله تمنا ايدر كيديلور . بعدالتقىيل ، ديكر كچه يه كچيلوب ينه تمنا ايله آرقه عودت اولونور . بوئانده موسيقه آغر ، آغر ترنم ايدردي .

١ [مذكور تختك مصر واليسى ابراهيم پاشا طرفندن مصرده بايدربيلوب سلطان مراد ناله اهدا اولنديقى سلايى مصعافى افندي تاريخده يازار قيمتدار طاشلرله ترصيع اولونمشدر .

وغازی احمدله برابر ، تلاش ایچنده کری دوندی . اوزونجه سوندک حیلہ سنی
 بلای ایتمهک ایچون متأثر کورونیور :
 — تورکلربی یاقلادیلر !

دییه سویله نیوردی . قوماندان آرتق صاقلان دینی یردن آیاغه قالمش ،
 اوج قهرمان اورتاسنده نییایاچتی شایر مشدی . برمدت سوکرا ایدی که ،
 بووقه (صوفیه) اهالیسی طرفدن خبر آلدی ، قوماندانک اسیر دوشمه سی
 خلقک قوه معنویه سنی قیردی ، مقاومک امکانش اولدیغنی کورن صوفیه لیلر
 تسلیم اولمقدن باشقه چاره بولامادیلر (۷۸۷) .

آفتام اولمشدی؛ اورتالق قاراریوردی . هرایکیسی ایچونده کری به دونمک
 ممکن دکلدی . اوزونجه سوندک بوفرصتی غائب ایتمه دی ، اساساً عثمانلیرک
 زهرلی طومش اولدقلرینی بیلوردی . مقصدی برهانه ایله قوماندانک یانندن
 آیرلق ، ارقداش لرینی ایشدن خبردار ایتمک ، صوفیه قوماندانی بوضورتله
 اسیر ایندیردکدن سوکرا ، قلعه نك تسلیمنی قولایلاشدیرمقدی .
 اوزونجه سوندک هیچ طورینی بوزمادی ، کمال اعتدال ایله قوماندانه
 صورتی :

— آرتق دونه میه جکز . آتلی یزیمسز ؛ بزمده بیه جکمز یوق .
 شوراده برتورک کوبنه کیتسم ، برآزیم وییه جک کیتسم ؟
 قوماندان راضی اولدی . قهرمان نفر ، شوق و سرور ایچنده ، ایلری
 آتیلدی . عثمانلیرک طولاندقلری نقطه به طوغرو سکیرتیرکن ، اذکنه دلی
 بالابان ایله غازی احمد چیقدی . سوندک مسئله نی اطرافیه آکلانندی . کندیسنک
 شمدی کری دونه جکنی ، قوماندانی بروسيله ایله اورمانه صاقلا یا جفتی ،
 سوکرا تکرار کندیلرینه خبر ویره جکنی سوبله دی . بوتربیبانی آلیر آلاماز ،
 کمال تلاش ایله قوماندانک یاننه دوندی هم قوشیور . هم :
 — آمان . تورکلر بزم بوراده اولدینمزی آکلاملر !

دیبه باغیر یوردی . قوماندان هیجان ایچنده قالمشدی نه یا با جفتی شاشیریور ،
 صاقلاناجق بریر آرایوردی . نهایت اوزونجه سوندک بوکاده برچاره بولدی :
 — سنی بن بر اثوابه صاروب شو اورمانک ایچنه صاقلا یا ییم ، تورکلر
 کلیرلرسه کورمه سینلر . سوکرا کندم طولودیزکین صوفیه به کیده ییم ، عسکر
 کتیروب سنی قورتارایم .

دیددی ، قوماندان بوتدیره راضی اولدی . اوزونجه سوندک قوماندانی
 اثوابته ساردی ، صارمالادی . کندی ، آتته ییندی ، طوغرو دلی بالابان
 ایله غازی احمدک بولوندقلری یره کلدی . بر مدت سوکرا ، دلی بالابان

مراد غازی زماننده نفر غیرتی، نفر لرك درایتی پك یوكسكدی. عثمانلیلر روم ایلینه کچدکدن سوکراده قهرمان نفر لرك شجاعتی سایه سنده پك چوق برلر فتح ایتمشلردی . (صوفیه) نك فتحنه سبب ، ینه بر عثمانلی نفری ایدی . بو جسور غازی نك آدی ، اوزونجه سوندك ایدی .

اوزونجه سوندك ، (صوفیه) نك فتحنه مأمور اینجه بالابانك معیتده ایدی . روم ایلی نك دیگر نقطه لری ده بو یوك سردار لر طرفدن متوالیاً فتح اولونیوردی . (صوفیه) نك ده سریعاً فتحی لازمدی . اینجه بالابان بونك ایچون بر تدبیر دوشونیوردی . بو تدبیری قهرمان بر نفر ، اوزونجه سوندك بولدی . سوندك طوغانچی ایدی . غایت جسور و آوه مراقلی ایدی . اوزونجه سوندیکک تدبیری پك جرأتکارانه ، حتی صوك درجه ده فداکارانه ایدی : سوندك بر کون آرقداشلری آره سندن غائب اولدی . (صوفیه) نك سورلرندن ایچری کیردی ، کمال تلاش ایله قوماندانك حضورینه چیقدی : عثمانلیلرله برابر قلعه نك محاصره سنه کلدیکنی ، فقط کندیسنك جسور عسکر لرینه قارشى قویامه جنی ایچون دخالت ایله دیکنی سویله دی . قوماندان ، اوزونجه سوندیکک بو سوزلرینه قاندى ، کندیسنى حسن صورتله قبول ایتدی ، حتی طوغانچیلر ده کی مهارتی آکلانجه ، کندیسنه طوغانچی باشی نصب ایله دی .

اوزونجه سوندك بو موفقیتلردن ممنون اولیور ، قوماندانك امنیتتی جلب ایتمک چالیشیوردی . نهایت بر کون ، هوا آچیقدی . قوماندان اولانمق ایسته یوردی . اوزونجه سوندیکی چاغیردی ، ایکیسی برابر ، آوه چیقدیلر . عثمانلی نفری درحال بو فرصتن استفاده ایتمک ایسته دی . قارشیلرینه آنسزین بر او چیقدی . سوندك ، قوماندانله برابر ، آوک پیشنه دوشدی ، اودرجه ده که ، ایکیسی ده وار قوتلریله آتلینی قوشدیردیلر ، او حرصی ایله (تانار بازار جفی) یاقینه قدر کلدیلر .

قلعه نك خارجه مواصله سی کسیدبور ، سوکرا ، اهلینک آجلقدن یتاب
قالدینی حس ایدیایر ایداز، هجومه کچیلیوردی . آیدوس قلعه سی ده بوسورتله
قوشادلشدی .

غازی عبدالرحمن ، بو انتظار زمانلردن بالاستفاده قلعه اطرافده طولاً .
شیور ، اکثریا ، سورلره قدر یاقلاشیوردی .

بر کون ، قلعه جوارنده ، یوکسک بر تپه ده طولاشیرکن ، کوزل بر قیز
کوردی . بو ، قلعه بکنک قیزی ایدی . اوده غازی عبدالرحمانی کورمش ،
اطوار و اوضاعندن خوشلانمشدی . او کوندن اعتباراً غازی عبدالرحمن
تپه دن اکیسک اولمایور، قیزله کوروشمه کچالیشیوردی . نهایت عبدالرحمن بوامنه
موفق اولدی . فقط اونک مقصدی باشقه ایدی ، اولاقیزک کولکنی، سوکرا
قلعه نی تسخیر ایتک فکرنده ایدی . بو دورده بر قلعه فتح ایتک ، بویوک
بر مملکت ضبط ایلهمک قدر اهمیتی حائزدی . غازی عبدالرحمن بو شرفه بالذات
نائل اولوق ایسته یوردی .

قره عبدالرحمن ، قلعه بکنک قیزی ایله اودرجه صمیمانه کوروشمه کباشلادی که،
نهایت قیزی اقناع ایتدی ، قلعه نك آناختارلرینی آلمایه موفق اولدی . بو
موفقیته ، غازی عبدالرحمن ایچون بویوک بر مظفریتدی . آرتق (آیدوس)
فتح ایدلش دیمکدی . فی الحقیقه ، غازی عبدالرحمن بر کیجه بوتون عسکرلری
ایشدن خبردار ایتش ، هپسینی پیشنه طاقش ، قلعه نك قایبسی آچارق عثمانلی
دلاورلرینی قلعه یه سوقشدی . (آیدوس) قلعه سی ، بو صورتله ، غازی
عبدالرحمانک تدبیری سایه سنده فتح ایدلشدی . قره عبدالرحمن مظفریتک
مکافاتنی کورمش ، قلعه بکنک قیزی ایله اولمش ، پارلاق بر ظفری . مطمن
بر دوکون تعیب ایلهمشدی . (۷۲۶) .

آق باشئر ، قره تكلر ، قره مرسلر ، حسن البئر ، هپ نفرلكدن يتشمش ، هپ جساوتلريله تمیز ایتمش قهرمانلریمزدر .
 . (آیدوس) قلمهسی بر عثمانلی نفرینک ، غازی عبدالرحمانک اثر فتحیدر .
 او زمانلر بوقلمه بیزانس ایمپراطورلغنک مهم موقعلرننددی . اورخان غازی نیک فتوحاتی ایمپراطورلغنک پایتختنه قدر ایلیریله بوردی . سقاریه و بورصوق و ادبلیری ، یشیل صارماشیققر طیرمانان قایالقلر ، پنبه و صاری چیچکلرله مزین منبت محرار هپ اورخان غازی نیک ممالکنه داخل او ایوردی . آخه قوجه (ازمید) طوغرو ایلیریله بور ؛ قره مرسل ، نامه آکیلان ساحللیری فتح ایدیوردی . تورکستانک بوزقیرلرندن ، لاله لر و یوکسک اوتلرله بزه نمش محرارلرندن کلن عثمانلی تورکلری ، شمدی مائی بر دکز ، ملون و مزهر بر افق قارشیسینده یکی بر حیات اکتساب ایدیورلردی . (آیدوس) قلمهسینده ، بوضره ده ، قوکورالب قوشاتمشدی ، قوکورالبک معیتده قهرمان بر غازی ، قره عبدالرحمن واردی . عبدالرحمن اسمر بکیزلی ، اوزون بویلو ، قره قاشلی ، قاره بیقلی ، یاقیشیقنی بر بابا یکیتدی . بوتون محاربهلرده آرقداشلرینک اوکنه کچر ، بوتون غزألرده ایلک اول کندی موفقیت تأمیننه چالیشیردی . غازی عبدالرحمانک بو ایلک غزاسی دکلدی ؛ قوکورالبه ، عثمان غازی نیک مرد و قهرمان یکیتلریله ده بر چوق غزألرده بولونمشدی . یاغیز آتنک اوزرنده ، بلنده قیلجی ، آرقهسنده یایی و اوقدانلغی ، کونلرجه ، یاچین دربندلرده ، صارپ قایالقلره طولاشمش ، بیزانس تکفولرینک فوه منسوبه دن محروم عسکرلرینه قارشى پارلاق مونقیتلر احراز ایلهمشدی ، او کون غازی عبدالرحمن ایچونشوق و سرور کونیدی . قلمه ، آبلوقه طرزنده قوشادمشدی ؛ عثمانلی عسکرلرینک ساحللیری یوکسک دیوارلری هجوم ایله ضبط ایتدیرمچک بر تأثیری حاتم دکلدی . اساساً بیزانسلیلرک بر چوق قلمه لری اولاقوشادیلر ، اطرافنده کی حاکم تپه لره پالانغله لری بایلیور ،

تاریخچه

عثمانلی نفری (*)

— ۱ —

تاریخچه عثمانلی نفری بک بویوک بر نام قازانمیشدر - عثمانلی نفری دیندار، جسور، ثباتکار، متحمل، فداکار و مطیعدر. دینی بر اطاعت عثمانلی نفرینی خارقلر ابرازینه سوق ایدر. عثمانلی نفری چارپیشیر، یورولماز — اورولور، یرندن قیلمد اماز، و بتون غیرت و حمیتی ایله دشمن اوزرینه اویله برصولتله آتیلیرک. چیقاردینی صبیحنک علویت و مهابتی دشمنده هییچ بر زمان مقاومت بر اقاماز.

عثمانلی نفرینک بو اوصاف و خصائصی تاریخمزک همان هر صحیفه سنده کورولور: اک بویوک میدان محاربه لری، اک شدتلی هجوملر، اک مدهش باصتینلر، نفر شجاعتی، نفر حماستی ایله طولودر. عثمانلینک اینک زمانلرنده، ستاریهنک چیچکللی و یشیل و ادباری، سوکود ایرماغنک سایه دار ساحل لری، طومانسیچ یا بلاسنگ مائی افتاری، قرهجه حصارک یوجه تپه لری، قافله لرله عثمانلی نفرینک حماسسته شاهددر. صالتوق البلر، غازی عبدالرحمانلر،

(*) تاریخچه عثمانلی پادشاهلریله بویوک سردارلرک مناقبی و ایراد ایله دکلری نطقلر، فاضل محترم بروسه لی طاهر بک اتسدینک (مناقب حرب) عنوانلی کزیده اثرلرنده مندرجدر. اثر مذکورک مطالعه سی بالخاصه توصیه اولونور.

۱۳۰۳ ده ایران شاهی ناصر الدینک دعوتی اوزرینه طهرانه عزیمت ایدیور. شاه مذکور اولجه مشار الیهی حسن قبول ایدیور ایسه ده بالاخره افکار و حسیاتندن توحش ایده رک کندیسنی طهراندن قوتله چیقاریور. شیخ جمال الدین یکیدن لوندره یه عزیمت ایدیور. بوراده بر مدت قالدقدن صوکره استانبوله کلیور. عبد الحمید کندیسنه ظاهراً حرمت ابرازنده قصور ایتمیور، نشان طاشنده کندیسنه بر قوناق تخصیص ایدیور. حقیقت حالده شو قوناق شیخ جمال الدین ایچون محبس اولیور. هر نه ایسه، بو میانده طهرانده ناصر الدین شاه قتل ایدیلیور. افواه ناسده شیخ جمال الدین حضرتلرینک بو وقعه ایله علاقه دار اولدیغی سویله نیور. بو ایسه عبد الحمیدک خوف و تلاشنی تزید ایدیور. چوق کچمیور، مشار الیه بغتت وفات ایدیور. اسباب وفاتی ایسه شمدی یه قدر مجهول قالیور.

ایشته بر حیات که حقیقتاً زنکین و رنکیندر. مشار الیه سیاستاً اتحاد اسلامجی، فکراً حکیم و فیلسوفدی. اسلامیتک آلمش اولدیغی شکل حاضرینک شدتله محتاج تصفییه و اصلاح اولدیغی، علوم و فنون جدیده نک لزوم اکتسابنی شدتله مدافعه ایدردی. د بوتون حیاتی شو قناعت و افکارینی نشر ایتمه یه صرف ایله دی. اسلام حکمدارلری کندیسندن قورقدقلری قدر، انکلیز، روس حکومتلری ده مرحومدن توحش و دائماً کندیسنی تعقیب ایدیورلردی.

ت. ی.

کویا نبوتی انکار ایتدیکنی اشاعه ایتدیریور. مسئله مطبوعاته کچیور، بر چوق قیل و قالی موجب اولیور. بالاخره حکومت طرفندن کندیسنه قیل و قالک دفعی ایچون استانبولدن بر مدت مفارقت ایتمه سی لزومی افهام اولنیور. بونک اوزرینه مشار الیه مصره کدیور و بوراده ریاض پاشا طرفندن اکرام و اعزاز اولنیور. علما و طلبه نک رجاسی اوزرینه شیخ جمال الدین افندی جامع الازهرده تدریساته شروع ایدیور و بالخاصه تصوف و فلسفه درسلیرینه صرف دقت ایدیور. آز بر زمان ایچنده مشار الیهک صیت و شهرتی آفاقی طوتیور. بو ایسه یکی حسودلرک و دشمنلرک ظهورینه میدان ویریور. بوراده ده مشار الیهه قارشلی بر جریان آچیلیور. جریانک باشنده انکلتره قونسولی (مستر فقیان) بولنیور. ۱۲۹۶ ده مصری ترک و هندستانه کله رک حیدرآباد شهرنده ساکن اولمایه مجبور قالیور. بو میانده مصرده اختلال ظهور ایدیور. انکلتره حکومتی شیخ جمال الدینی حیدرآباددن مقرر حکومت اولان کلکته یه کونده ریور و مصر احوالی کسب توضیح ایدنجه قدر اوراده قالمایه اجبار ایدیور. غائله بر طرف ایدیلدکن صوکره یه انکلتره حکومتی شیخه اسلام مملکتلرینی ترک ایتمه یی و آوروپاده ساکن اولمق اوزره بر شهر اتخاذ ایتمه سنی تکلیف ایدیور. شیخ لوندره یی انتخاب ایدیور. فقط لوندره ده بر از اقامتدن صوکره پارسه کلییور و بوراده **عروة الوثقی** (Urvetü'l-Vuska) نامنده مشهور مجموعه سنی نشره شروع ایتمکله برابر فرانسه مشاهیر علما و ادباسی ایله علاقه و ارتباطده بولنیور.

ایتمش و کوردیکی یرلری قوملری، مطالعه ایتدکن صوکره مملکنته عودت و دوست محمد خانک خدمتنه داخل اولمشدر.

۱۲۸۰ سنه سنده شیر علی خان دوست محمد خانک یرینه کچنجه افغانسانده داخلی اختلالر ظهور ایتمش و شیخ جمال الدین حضرتلری بو اختلالر اثناسنده مهم روللر اوینامشدر.

اختلالر اثناسنده عبدالرحمن خان افغانستان تختنه جلوس ایله دی. و شیخ جمال الدینی وزیر اعظم تعیین ایتدی. فقط براز صوکره ینه اختلال ظهور ایده رک امیر عبدالرحمن خان بخارایه قاچمق مجبوریتنده قالدی. شیخ جمال الدین ایسه برمدت دها افغانسانده قالدی ایسه ده بالا خره ترک وطن لزومنی حس ایتدی. لکن افغان حکومتی مشار الیهک ایرانه کیتمسنی ترویج ایتمه دیکندن هندستانه عازم اولدی. انکلتزه دولتی ایسه شیخ حضرتلرینک هندستانده قالماسنی یرلی علما و رؤسا ایله کوروشمه سنی ارزو ایتمه دیکندن مصره عزیمت ایتدی. فقط انکلتزه حکومتی مصرده ده توقف ایتمه سنه مانع اولدیغندن جامع الازهر علما و طلبه سنک استدعا و اصرارلر ینه رغماً مشارالیه استانبوله سفر ایتدی. بوراده صدر اعظم عالی پاشانک حسن قبول و توجهنه نائل اولارق مجلس کبیر معارف اعضالغه تعیین قیلنمشدر.

عثمانلی رجال دولت، اعیان و اکابری مشار الیهک صحبت و حضورندن پک متلذذ و مستفید اولیوردیلر.

لکن مشار الیهک نائل حرمت و محبت اولماسی شیخ الاسلام حسن فهمی افندینک رقابتی جلب ایدیور، فرصت ایسه ظهور ایتمکده تأخیر ایتمیور. هنوز تأسس ایتمش اولان دار الفنونده شیخ جمال الدین افندی بر قونفرانس و یرمک ایستیور، قونفرانسه بر چوق اعیان و اکابر حاضر بولنویورلر. شیخ جمال الدین حضرتلری علوم و فنونک قدر و قیمتنه عائد دین اسلامک نقطه نظرنی ایضاح ایدرکن نبوتدن ده بحث ایدیور. مشار الیهک بو خصوصه عائد افکارنده شرع شریفه مخالف هیچ بر نقطه اولمادیغی حالده حسن فهمی افندی صرف شیخ جمال الدین حضرتلرنی نظر عوامده دوشورمک نیتی ایله

اولنیور و بوراده محترم فقط محبوس صورتده صوک کونلرینی اکمال ایدیور. اسلامک تعالیسی اوغورنده بو قدر مجاهده و غیرت لرده بولونمش و دین مبینک اساسلرینه نفوذ ایتمش اولان فاضل مشارالیه بعض کیمسه لر طرفندن مغایر دین اولارق کوسترلمک ایسته نیلن ملیت فکرلرینک ده شدتلی بر طرفداری ایدی. تورک یوردنده^۲ انتشار ایتمش اولان وحدت جنسیه و عرقیه مسئلهسی اسمنده کی مقاله سی بونک اک جلی شاهدیدر. بو صورتله شیخ جمال الدین افغانی تورکلرک دین ملیسی عد اولونه جق قدر تورانیلر اره سنده منتشر اولان اسلامک یورولماز بر ناشر و خادمی اولمقله قالمایوب عینی زمانده ملیت دویغو لرینک ده مشو قلرندن اولیور.

ایشته بو صایمزه رسمنی درج ایتدی کمز بو بوبوک مجاهدک تر جمه حالی حقنده بعض معلومات ویرمک ایسته یه رک بولدیغمز منبع وقتیه مشارالیه طرفندن رساله فی ابطال مذهب دهریون نامیله یازمش اولدیغی رساله نک عربجه ترجمه سنه مقدمه تشکیل ایدن و شیخ جمال الدین حضرتلری طرفندن محمد امین بک افندی یه هدیه ایدیلمش اولان بر نسخه سنده بولدق. بزده او معلوماتی بوراده تلخیص ایدیورز.

شیخ جمال الدین حضرتلرینک اصل و نسبی حسین ابن علی ابن ابو طالب اولادندن اولان مشهور محدث سید علی الترمذی یه واصل اولیور. باباسی کابل شهری جوارنده کند موقعنده ساکن ایدی. بو عائله نک افغانیلر اره سنده عظیم بر موقعی واردی و ساکن بولندیغی قطعه یه حاکمدی. فقط افغان امیری دوست محمد خان عائله یی بو مقامدن محروم ایتمش و شیخ جمال الدین حضرتلرینک باباسی کابله مهاجرت ایتمک مجبور یتنده قالمشدر.

شیخ جمال الدین افغانی اسعد اباد قریه سنده ۱۲۵۴ سنه سنده تولد ایتمشدر. باباسنک کابله مهاجرتی ایله کندیسسی ده اورایه کیتمش و سکز یاشنده تحصیل علومه مباشرت ایله مشدر. معلمی ماهر ابن علی نامنده بر عالم ایمش. اون سنه تحصیلدن صوکره ۱۲۷۳ سنه سنه قدر مختلف مملکتلرده سیاحت

جلد: ۳-صایه: ۱-۲. ^۲

شیخ جمال الدین افغانی^۱

اون طوقوزنجی عصرک نصف اخیرنده افکار اسلامیہ اوزرینه اجرای نفوذ ایتمش اولان اعظم متفکرین آره سنده شیخ جمال الدین افغانی ممتاز و یوکسک بر موقع احراز ایتمشدر. مشارالیه عربجه، عجمجه و تورکجه بی لسان مادرزادی کبی قونو شدیغی و آوروپا لسانلرندن بعضیلرینه ده وافف اولدیغندن علوم شرقیه ایله علوم غربیه بی کندیسنده جمع ایله مشدی. بونکله برابر غایت یوکسک و کسکین بر ذکایه مالک اولدیغندن ایکی مدنیتی تحلیل و هر برینه عائد فضائل و نقائصی تمییز ایده جک قدر استعدادی ده حائزدی.

بویله بر ذات بالطبع عالم اسلامک معروض قالدیغی حال انقراض و تدینک اسبابنی آراشدیرمقدن، معاصرلرینی ایقاظ ایله مکدن و اسباب مذکوره بی دفع ایده جک چاره لری کویستر مکدن کندیسنی الامازدی. شیخ جمال الدین حضرتلری حقیقه بوتون حیاتی شو مبارزه و مجاهده یه صرف ایله مشدر. عجمجه، عربجه تورکجه رساله لر، کتابلر، مجموعه لر نشر ایدرک هندستانده، ایرانده، قافقاسیه ده، عثمانلیقده موعظه لری، نطقلری ایله معاصرلرینی ایقاظ ایتدیکی کبی بعضاً ده اوروپا پایتختلرنده مثلا لوندره و پارسده زماننده کی اوروپا علماسی ایله مجادله قلمیه یه کیریشه رک غربی ده اسلامیت حقنده تنویر ایتمه یه چالیشیور. بویله یورولمز، مجاهده سنده ییلماز، هرکسه قارشلی حقیقتی سویلمکدن چکنمز بر ذات بالطبع راحت یاشایه مازدی. شرقک جهالتی، غربک ده عدالتزلکی شیخ جمال الدین ایچون کندیسنی کره ارضک برطرفندن دیگر طرفنه علی الدوام اته جق دالغه لر تشکیل ایدیوردی. مسلمانلرجه تقدیر ایدیلمه مش، اوروپا لیلرجه تهلکه لی عد ایدیلمش بو بو یوک مجاهد بالاخره استانبوله خاقان سابق طرفندن جلب

^۱ *Türk Yurdu Dergisi*, "Şeyh Cemâleddin Efgâni", c.3, İstanbul 1329, s. 2263- 2267.

ایرلته جکدر . اوزمان استانبول ، هر طرف ایله قطع علاقه ایتمش کندی .
حالده قالمش بر شهر وضعیتنه گیره جکدر .

اؤ نهایت پای تخنک آسیایه نقلی مسئله سی ده موضوع بحث اولیور ، که بو ،
استانبولی تماماً نحو ایده جک بر تدبیر اوله بیلور .

حتی استانبول ، مرکز اداره بشقه بر طرفه نقل ایدله مش اولسه دخی ، آوروپا
ولایاتنک ضیاعی سببیه دولت عثمانیه نك تبدیل اهمیت ایلمسندن طولایی دوچار
ضرر اوله جقدر .

بوکون استانبولک هنوز طوتونه بیلمسی بر میلیون اهالی بی محتوی بولنسی
و بتون ولایاتی کندینه ربط ایدن بر مرکز عد ایدلمکده اولمسندن ایرلی
گلمکده در .

استانبول ، آنجق براسته لاک مرکزیدر . خارجدن در سعاده سنوی گلمکده .
اولان اموال تجاریه نك مقداری (۱۱۴۸۱) میلیون غروشه بالغ اولدینی حالده
استانبولک ، اخراجات سنویه سی آنجق (۲۷۴) میلیون غروشدن عبارتدر .
دولت کوچولوبده حکومت مأمورلرینک مقداری آزالدجه استانبولده
فقیر بر شهر درجه سنه اینه جکدر ، زیرا شهر مذکورده باشلیجه مستهلکدر
مأمورلردر .

دیگر بلالر کافی ده گیلمش کبی قضالر دخی اجرای تخریباتده کجیکمیور .
یانقینلر ، بتون محلاتی نحو ایده رک برر کول بیغینی جانله کتیر یور . اسکی آسیا
پای تخنک سقوط و انقراضی لوحه سی بو صورتله تماملانش اولیور . بر عصرلق
بر زمان کچه جک اولورسه ، بوشهر عظیمدن بر اثر بوله بیلمک ایچون یرلی
قازوب تخریباتده بولنلق اقتضا ایده جکدر .

فی الحقیقه عین زمانده آوروپالیرک مسکون بولندقلری بک اوغلی جهتی
بیومکده وگوزله لشمکده در . فقط بوراده کی اجنییلر ، بر میلیونلق بوشهر عظیمی
کندی قوتلریله دیرلته منزلر . آنلرک یاپه جنی بر شی وارسه آوروپادن بیوک
سرمایه دار تروستلری جلب ایدرک اویون و سائر اگلنجه لره مخصوص محللر
انشاسنه خدمت ایتمک و بورادن بتون مملکت حیاتی زهرله مکدن عبارتدر .

غربی ایله اولان مناسبات تجاریه منطقه سی خارچنده قالمشدر. استانبوله اڭ بیوک ضربه، سوریه و آناتولی دمیر یوللری انشا ایدلدیکی زمان اورولمشدر. یویوللر سایه سنده سوریه و آناتولی ساحل لر نده کی تجارت لیمانلرینک اهمیتی آرتمش آوروپا ایله سوریه و آناتولی آده سنده استانبولک توسطنه حاجت قالمق سزین طوغریدن طوغری به مناسبات تجاریه حصوله کلمشدر.

بوکون ازمیر و حوالیسینک سنوی اخراجاتی (۶۹۵) میلیون غروش و اصل اولمشدر. حال بوکه درسعات و حوالیسینک اخراجات سنوی سی آنجق (۴۷۴) میلیون غروشدن عبارتدر. بئاء علیه ازمیر، اخراجات خصوصنده ده شمدیدن استانبولی کچمشدر. گوریل یورکه آسیای عثمانینک اخراجات تجاریه ده و آوروپا ایله اولان بالعموم مناسباتنده استانبولک توسطنه احتیاجی قالمشدر. ازمیردن ماعدا بیروت و اسکندرون لیمانلرندن مهم مقدارده اخراجات وقوع بولمقده اولدینی ده اونوتیلما ملیدر.

قره دگز لیمانلرینک انکشافی، اولا روسیه و ثانیاً رومانی و بولغارستان لیمانلرینک ترقیسی، عین تأثیری حصوله کتیرمش و استانبولک تجارت بین الملل مناسباتنده متوسط و ده بو مرکزی گبی اولان اهمیتی تنقیص ایلشدر. درسعات، آنجق بیوک ایمپراطورلغک بر سرکیز اداره سی اولق صفتیه حائز بولدینی اهمیتی محافظه ایلشدی. فقط ایشته بوکون استانبوله بو خصوصده صوک بر ضربه اورولدی.

ادرنه ایله برابر دیگر آوروپا ولایاتنک تورکیادن آیرلمسی اوزرینه بر زمانکی پیزانسک، استانبولک آوروپا ایله اولان اڭ اسکی روابط تجاریه سی منقطع اولیور. بوندن صوکره آوروپا ایله استانبول آده سنده بر گمرک دیواری وجوده کلیور.

بوکون ما کدونیا ایله اولان مناسبات تجاریه ده اڭ اهمیتی بر موقعی بولنان سلانیک، بوندن صوکره ما کدونیا نک استانبول ایله اولان رابطه سنی تماماً قطع ایله جکدر.

دیگر طرفدن بولغارلرده آطه لر دگن زنده الده ایتدکلری لیمانلری

فقط بو، ملتکزه عاقد بر استقبالی اوله جقدر؟ بونی بیله مم. داخلی و خارجی پک بیوک مانع لرله بوغوشه رق آنلری بر طرف ایتمک اقتضا ایله جکدر. ایشته شودقیقه ده بیله مستقبل بر سعادت یرینه سقوط و انقراضدن بحث ایلمک لکم لازم گلیور؟ زیرا کندیگزی مدافعه، و محافظه ایچون بعض تداییر اتخاذا ایله بیلمه گز، اطراف کزده کی هر شیئک نه صورتله بیقیلوب یریشان اولمده بولدیغنی آ کلامه گزه متوققدر.

بن، استانبولک دوچار اولمش اولدیغنی مشکل حالی و آنک ترقی مستقبلی تهدید ایدن شیرلی گوسترمک ایستیورم.

بر زمانلر، استانبول دنیانک اک زنگین بر شهری ایدی. فقط اوزمانلر کچه لی چوق اولدی. بوگون بوشهر عظیم، وقتیه بابل گبی مکمل تجارت و اداره مرکز لری ساییلان بیوک شهر لک اوغراد قلی فلامه کته معروضدر.

بیزانسک یرینه قائم اولان استانبولک اهمیت تجاریه و سیاسی سی، آسیاده نیل وادیسنده بیوک مراکز دولیه نک تشکلندن و بومرکز لک آوروپا ایله تزید مناسبات ایتملرندن سوگره کسب وضوح ایلمشدر. بالقان یارم آطه سنک مسکون برحاله کلمسی، وسطی آوروپانک انکشافی آسیا ایله آوروپا بیننده بر متوسط وضعیتیه کیرمش اولان استانبولک اهمیت تجاریه سنی برقات دها آرتدیرمشدی. تورکیا حاکمیتی، استانبولک بو وضعیتده پک آذربتبدل حصوله کتیرمشدر. فقط آوروپانک آمریکا ایله اولان مناسباتی تراید ایتدیگی گبی بتون دنیا طرق تجاریه سنک مرکزی بحر سفیددن بحر محیط آطلاسییه انتقال ایلمش و اوزماندن اعتباراً استانبولده انقراضه یوز طوتمشدر. مع مافیله بو حال، یالگز استانبوله مخصوص برشی اولیوب بتون بحر سفید مملکتلرینک دوچار اولد قلی فلامه کت عمومیه نک تظاهر ائندندر. اوزمان، وندیك سقوط ایتمش، ایتالیا پارچه لانه رق بر خرابه زاره دوئمش و اسپانیا دخی منقرض اولمشدی.

در سعادتک مقدراتی، دهاسویش قنالنک انشایدلیدیکی زمان حل و فصل اولمشدی. بیوک واپور لرسویش قالی سایه سنده هندستانه پک او جوز نقلیات اجراسنه باشلا د قلی گبی طرق تجاریه بریه یه اولان احتیاج اورته دن قالمش، و بوسورتله استانبول آوروپای

تورک گنجلیرینه مکتوب

۲

استانبولک مقدراتی

بن سزگله مملکتکزک پارلاق استقبالی حقنده مصاحبهده بولنق ایستردم . ایستردم، که اعتقادجه پک اوزاق اولمایان استقبالکزی، دها طوغریسی بوکون اوجی بولنمایان بوش یرلریکزک چایر و تارلا حالنه گلهجکی، گولگهلی آغاچلرله قاپلانہ جق اولان وادیلرده، طاغ یاماچلرنده حیوان سورولرینک اوتلايه جفی، کنیش شوسه یوللرینک کوی و قصبه لریکزى بربرینه ربط ایدهجکی و مملکتکزک شمندو فرشبک لریله زینتلنه جکی، شهر لریکزده فابریقه ماکنه لرینک گورله یه جکی، یوز بیگلرجه چوجقارک مکتبلرده طوبلانہ جق لری و حیات اجتماعیه نك، مدنیت حاضره نك یوکسک طالع لریله عموم خلق طبقاتی ده جانلاندره جفی زمانى سزه تصویر ایدهیم . سزگله بو پارلاق استقبال حقنده قونوشمق ایستردم، زیرا کچیرمکده اولدیغکز آغیر و آجی دقیقه لر، عقل و ادراکی سوندریور، قوت و فعالیتى ازاله ایلور . سزده هر زماندن زیاده مجادله ایچون قوته محتاج بولدیغکز بر صرمده یأسه دوشورسکز . ایسترسه هر طرفی قارانلق قاپلامش اولسون، یتیشیر، که اوزاقلرده بر پارلاق نطقه جق گوزه ایلشسون، زیرا بویله بر نطقه جق قلبلری جذب ایلر و اراده یی جانلاندره بیلیر . فقط امیدک بولمیدینی رده آنجق موت و انقراض حکم سوره بیلیر . مشهور ای تالی ادیب لرندن (دانته) نك « جهنم » نده کی « بورایه کیرنلر، هر درلو امید لریکزى ترک ایدیگز!، لوحه سنی خاطر لایور میسکز؟ ایشته هر درلو آرزولری، قوه اراده یی و الحاصل هر درلو فعالیت حیاتیه یی محو و ازاله ایدن اصل فلاکت بوراده در .

ایستردم، که قلب لریکزده بر پارچه جق اولسون نیک بینلک او یاندیرهیم . فقط هیبات! بو ائمه دکیلدر . زیرا حال حاضر اودرجه غم آوردر، که شو صرمده ایلیکدن و پارلاق قعدن بحث ایلک حقیقت ایله استهزا ایتمک و یاخود آنی تلویث ایلمک دیمکدر . مملکتکزک استقبالی زنگین و پارلاق قدر! اوت،

- حقیقون، درلر. درویش دکلردر. « بر کن شیخمز خروج ایدر. بز
دخی بکلر اولورز، دیوب ایدرلر... اغاج دکزنده طورورق خدم و
حشم خیلی شوکت حاصل آندی. انوکچون کم سنجاقلر و صوباشلقلر
آندی و خیلی طوجلر دخی یانه واردی. و تیمار ارلری کم موسی یاننده
5 سهاونه قاضیسی اوغلی قاضی عسکرکن تیمار آلی وردوکی ادملر دخی یانه
کلدرلر. اما ورن خلق کوردلر کم بونک اشنده خیر یوق. همان سهاونه
قاضیسی اوغلی طوتدلر. سرزنده سلطان محمد کتوردلر. سلطان محمد
یاننده اولردی، مولانا حیدر درلردی، عجمدن یکله گلش بر دانشمند واردی.
اکا صورتلر کم: « بونک حالی نیجهدر؟ بو بر دانشمند کئندر، درلر.
10 مولانا حیدر ایتدی: « قانی حلالدر اما مالی حرامدر، ددی. ایتدلر،
بازار اچنده بر دکان اوکنده اصابودیلر بوغزندن. صکره بر قاچ جنب
هریدلر اندردیلر واردلر انی مزار ایتدلر... سؤال: ایمانلی کتدی ویا
ایمانسزیمی کتدی؟ جواب: الله بلور ائتیق. حیاتنده و موتنده بلرز اعتقادی ننک
اوزرنیدی. هم جان دخی اول اعتقاد اوزرنیمی وردی؟

f — II. Murad'ın Gazaları (Giese s. 106 — 107; 113 — 126, Âli s.
118, 125 — 136)

- بر کون سلطان مراد خان غازی وزیرلرنه ایدر: « شول سلنک دین
شهر اراقدر یا یاقمدر؟، دیو صورتی. وزیرلر ایتدی: « سلطانم سرزندن
خونکار کوجنه دوت کوچدر، درلر. خونکار ایدر: « یا نیچون طورورسز؟
15 تزجک سفر یراغن کورک، ددی. همان طوپلر و متجقلر یراغن کردلر
و کلیولیدن کلر دخی کتوردیلر و نیت غزا دیو چاغردیلر، یورودلر،
سلنک حصارنه طوضری واردلر. اوزرنه دشدلر. اطرافدن باری خیلی
غازیلر جمع اولدی. جنکه باشلدرلر. بر نیجه کون ایو جنک ایلدیلر. آخر
خنکار ایدر: « هی باشلر! بو حصار التمنسه تدبیر ایدک، ددی. اورنر
20 اوغل علی بک ایدر: « هی دولتلو سلطانم! بو حصار جنکی خیلی زحمتلودر.
بو حصاری سلطانم یتما آتمک کرکدرکم بو آله، ددی. سلطان مراد خان

درویش ایدر : « شو قرشوده دران دباچکدن برو یرجکز درویشلرک حولسی اولسون ، ددی . اورخان غازی دخی بو سوزی قبول آندی . دعا الدی . مکانه کندی... اورخان غازی اول درویشک اوزرنه قبه یاپدی . یاننده تکیه یاپیوردی . و دخی جمه مسجدی یاپدی . شمذیکی وقتده اوزرنده احیا اولوب بش وقتده پادشاهلره دعا ادرلر کم دائم اکارلر . زاویه سنه کیک بابا 5 زاویه سی درلر .

e — Simavna Kadısının Oğlu (Giese s. 81 — 83, Âli s. 91 — 93)

سماونه قاضیسی اوغلیکم ازنیکه کلدی ، مصطفی ایدین الینه واردی ، آندن قره بورنه واردی . اول ولایتده خیلی مرایلق آندی . ایدین ولایتک چوغین کندویه دندردی . اول دخی بر نومه ترتیب قردی . الحاصلی کندویه نبی 10 دپدردی . بو طرفدن سماونه قاضیسی اوغلی ایشندی کیم بورکلوجنک حالی ترقی آندی ، ازنیکدن قجدی ، اسقندیلر بکه واردی . آندن کیه بندی ، افلاقه کندی . بو یکا کلدی ، اغچ دکزینه کردی . و الا بورکلوجیله آفاق واردی . سلطان محمد داخی بایزید پاشی و اوغلی مراد خانی بله کندردی . واردرلر قره بورنده بورکلوجیله بولشدلر . مبالغه جنک اولندی . ایکی طرفدن خیلی آدم قردی . آخر جنک آراسنده بورکلوجی پاره دلر . اول ولایتی دختدیلر . 15 کدره جنک ادملرین کدردلر . بک قوللرنه تیمار وردلر . بایزید پاشه کنه معنیه کلدی . طرلق هوکالی آنده بلدی . آئیدخی بر مریدیه اصدی . سلطان محمد سپروزه کندی کم وره سلنکه دوشه . بو طرفدن سماونه قاضیسی اوغلیکم اغچ دکزینه کرمشدی ، بر قیچ بدبخت صوفلر کندردی ولایتلره کم 20 « کلک » شمدن کرو پادشاهلق بنمدر ، تخت یکا مسخردر ، سنجاق استین کلسون ، و تیمار استین ، صو باشلیق استین کلسون ، ددی . والحاصل هر مقصودی اولن کلسون . « ددکه » بن شمدن کرو خروج ایندم . بو ولایتده خلیفه بنم . مصطفی آیدین آنده خروج آیتدی اولدخی بنوم خدمتکارومدر « ددی . بو شمذکی صوفلر دخی ایدرلرکه : « بز درویشلرروز

- هله شمده کوره لوم اورخان غازی برسه نیلر . دولتین کم کلدی
 عمارت ییدی . ولایتک درویشلرنی تفتیش آتمک بشلدی . اینکل یوره سنده ،
 کشیش طاعتک اراقنده بر نیچه درویشلر کلمشله آنده مقام دتمشله . اچلرنده
 بر درویش وار . بو درویشلردن ابرلور ، وارر طاغده کابجکلریله بورر . و
 اول طرفوت آلب انی سور . دایم انوک یانه کلور . انوکله مصاحبت ادر .
 طرفوت آلب پیر اولمشدی . اورخان غازیه بر ادم کندردی کم « بنم کویلرم
 یانده بر درویش کلدی ، مقیم اولدی . اراقرنده بر درویش واردر . کاه کاه
 وارر ، طاغده کابجکلرله کرر و خیلی مبارک کشیدر » ددی . اورخان
 5 غازی ایدر : « عجب کیموک مریدیدر ؟ » ددی لر . ایتدی : « صورک کندودن ،
 ددی . کلدیلر صوردلر . ایتدی : « بابا الیاس مریدین » ددی . « سید ابوالوفا
 طرفقتدن ، ددی . امر آدیکم « واروک درویشی کاتورک » ددی . کلدلر ،
 دعوت آدلر ، کلمدی . درویش دخی خبر اصمرلدی کم : « سقین اورخان
 داخی کلسون ، ددی . کلدلر اورخان غازیه خبر وردیلر . اورخان غازی
 10 کنه ادم کندردی . « نیچون گلز و بنی نیچون قومز آنده وارمنه ؟ »
 درویش جواب وردیکم « درویشلر کوز اهللری اولرلر ، کوزهدرلر .
 دخی وقتنده وررلر کم دتاری مقبول اوله . » بر نیچه کون دن صکره بر
 قواق اغاجنی قوباردی ، اومزنه کتورب طغری برسنگ حصارنه کلدی .
 پادشاهک سراینه کلدی . حولی قابوسنگ ایچ یاننده بو قواق اغاجنی دککه
 15 بشلدی . کردلر ، خانه خبر وردلر . « اول درویش کلدی ، بر قواق
 اغچی داخی کتردی ، قابوده دکه بورر ، ددلر . اورخان غازی چقدی ، کوزدیکم
 اغاجی دکش ، دخی صرمیدین خانه ایدر : « تبرکمز اولدقچه درویشلرک
 دتاسی سکا و نسلوکا مقبولدر ، ددی . هاندم دما ایتدی ، درمدی دوندی ،
 کرومکانه واردی . او قواق اغاجی شمده داخی واردر . سرای قابوسنگ
 20 اچنده غایتده بویک اغچدر . و هر کان پادشاه اول اغچک . قوری جنی
 کدرلرلر . اندن صکره اورخان غازی داخی درویشک اردنجه مکانه واردی .
 ایدر : « درویش ا بو اینکل نواحیسیله سنک اولسون » ددی . درویش
 ایدر : « ملک مال حقکدر . اهلنه ورر . بز انک اهلی دکلوز ، در .
 صدرلر : « اهلی کلردر ؟ » ددی لر . ایتدی : « حق تعالی دنیا ملکنی سزک
 25 کبی خانلره اصمرلدی . مالی دخی معامله اهلنه اصمرلدی کم قوللری بربریله
 مصالحین کورسنلر دیو . بزله کون یکی ، نصیب اولن رزق دخی یکی ،
 ددی . اورخان غازی ایدر : « درویش نوله بنده سوزومی قبول آتسک ؟ »

خلاص و اسایش امن و راحت ریجون سر بی دولتی وجود ناپاکندن جدا
ایلدی . حق سبحانه تمالی حضرتلری شوکتلو ، قدرتلو ، مهابتلو ، عظمتلو
پادشاه طالبناه افندیمز حضرتلرینک وجود همایونلرینی خطا و خطرلردن
مصون و محفوظ ایدوب ...

C — TEVÂRİH-İ ÂL-İ OSMANLAR

1 — Anonim Tevârih-i Âl-i Osman

(Friedrich Giese, die altosmanischen anonymen Chroniken, I. esas tutulmuş, İstanbul Üniversitesi Ktp, T. Y. 3704 ile karşılaştırılmış, gereken yerler düzeltilmiştir)

a — Devrin Tenkidi I (s. 25 — 26)

- 5 اول زمانده خراج آزایدی . شيله اولوردکم کافرلر داخی انجمنزلردی . کیهسی سن و اوکوزین ویا اوغلن و قزین صاندرب یا رهن قودرب المزلردی . اول زمانده پادشاهلر طمعکار دکلردی . هر نه الارنه کرورسه یکیده یکيله ورلردی . خزینه نادر بلزلردی . هانکم خیرالدین پاشا قویه کلدی ، پادشاهلرله طمعکار دانشمندلر مصاحب اولوب تقوایی قویب فتویه بوردلر . «خزینه داخی پادشاه اولنه کرکدر» ددر . اول زمانده پادشاهلری 10 کندلره دندردلر . . . طمع ، ظلم پیدا اولدی . البته طمع اولدی بده ظلم داخی اولسا کرکدر . شمدکالده داخی زیاده اولدی . بو ملکترلده نا قدر ظلم و فساد اولسا دانشمندلردندر ، سبب انلردر . اگر انلر علمله عمل ایسلر امی خلق داخی انلره تابع اولورلردی ددر . اما بنک ازرنه بر حکایت کلدی : اناطولیده یکی شهر جوارنده کم اق بیق ددم واردی . 15 بر کون برصاده مولانا یکنله اوتررکن اق بیق ددم ایتدی : «ای

- 5 وجهله کلورلری ؟ و کلدکاری صورتده ات و بارگیری اولیوب بهرحال دواب کثیره به محتاج اولغله ، قبودان دریا حضرتلری مدینه ازمیره تشریف بیورده لی هنوز ایکی اوچ کوندر ، نه زمان دواب و عسکر تدارک ایلدی ؟ نه زمان بو محله تشریف ایلدی ؟ دیو حیرتده ایکن « اشته مشارالیه حضرتلری قصبه داخل اولدی ، دیدکلرنده جانی باشنه صحرا یوب علی العجله آنه سوار بر تقریب فرار و فراری غازی حضرت مشارالیه خبر ویردکلرنده کمال غیرت داورانلرندن آتش محضر اولوب تیز اول انده قره عثمان زاده به و الیاس زاده لره و مقتضی اولان محل سائره به اکید و شدید بیوردیلر :
- 10 « شقی مزبورک فراری انجق سز لک تکاسل و تساعکز دن نشئت ... ایلدوکی اظهر من الشمس اولوب شقی مزبوری حیا و میتاً هر نه محله ایسه یتشوب اخذ و گرفت ایله سکز و الا بر دورلو عذریکز مقبول اولیوب اهانت ندامتی جک جککز ظاهر و باهر دره . جمله کزک معلوملری اولدقده اکا کوره حرکت ایله سکز» دیو بو مقوله کلام شدیدی تحریر و ارسال اولدقده :
- 15 مجموعتک عقل و فکرلری تارما و پریشان اولوب کمر غیرت میانلرینه بند و تشمیر ساق اهتمام ایله اطراف و اکنافی جست و جوده ایکن اگری دره نام محله فرداسی چهارشنبه کونی محاربه و افره دن صکره حیا اخذ و گرفت و قصبه مرقومه ده غازی حضرت مشارالیه ک حضور آصفانه لرینه کتوردکلرنده « عوض دیدکلری مامون بومیدر ؟ بن بوکا بارکیب تیمار ایتدرم ! مملونک کمالی ندرکه اونک ظالملیغله دنیا طولش ا ، دیو عتاب بیوردقلرنده شقی مرقوم نه خلط کلام ایده جکین بلدو کندن
- 20 « دینم کافرک اولسون اکر بنم بو اشلردن خبر و اکاهم وار ایسه ا ، دیو خلط کلام ایلدوکنده غازی حضرت مشارالیه شقی مرقومک کلام مزخرفاتی کره کلمنکه « سنک فی الاصل دینک اولیدی بو قدر فقرا به ظلله جبارتک اولمز ایدی . سوبلتمک شول مملونی ا امر پادشاه تیز برینه کلسون ، اورک شونک بونونی ا ، دیو امر و فرمان بیوردقلرنده تیز اول انده جلال
- 25 بی آمان یقاسنی دوشروب اول انده امر حضرت ظل اللهی تنغیز ، روی ارضدن ازاله سی ایله امت محمد و فقراء رعیت شقی مرقومک ظلم و شرندن

4 — Gazavât-ı Gazi Hasan Paşa (غزوات غازی حسن پاشا)

(Süleymaniye Ktp., Esat Ef. Bölümü, yazma No. 2419,
yaprak 75 a — 77 b)

- ماہ مرقومک دوردنجی بازار کونی معیتده موجود اون ایکی قطعه دونمای
 هایون سفایتندن هر برندن یوزر نفر قالیونجی ، جمله سی پاک مسلح اولوق
 اوزره اخراج و مجموعنه ریالہ هایون قبودانی اولان ساقزلی حسین قبودانی
 باشبوغ نصب و تعیین و یوم مزبورده بیراقلرین کشاده و بعدالمصر شقی
 5 مرقومک ساکن اولدوغی مدینہ مزبورہ اون التی ساعت بعدی اولان بایندر نام
 قصبہ طوغری غزا نیتیلہ عزم راه ایلدیلر . شجاعتلو غازی حضرت مشارالیه
 دخی یوم مزبورک اخشامی بعد اداء صلاة العشاء ایکی اوچوز مقداری
 سواری ایله عساکر قالیونجیانک عقبرنجہ تشریف و انشای راهده طورہ نام
 قریبہ داخل و فرداسی بازار ایرتسی کونی مومی الیهم قرہ عثمان افا زاده
 10 و الیاس زاده لر کلوب شقی مرقومی قوشادوب محاصره ایلدوکلزی خبری
 غازی حضرت مشارالیه واصل اولدوغی انده قطعاً توقف بیورمیوب امر
 حضرت شهنشاهیہ بر کون اقدام بلکه بر ساعت مقدم تنفیذ ایلمک ایچون
 کمر غیرتی میان مشیرانلرینہ بند و اول انده یعنی ساعت برده سوار و
 دورتده اگرچه بایندر نام قصبہ الغار و اقدام ایله داخل اولدیلر ، لکن
 15 کمال غیرت و سرعتلرندن ایکی رأس اسب صبارتار دزکنلرینہ تاب آور
 اوله مدقلرندن چاتلابوب حاصل کلام غازی حضرت مشارالیه قصبہ مرقومہ بہ
 دخول بیورانجه بہ دک شقی مرقوم بی خبر ، غافل و «اوزریکه حالا قبودان
 دریا وزیر بی نظیر قهرمان اولان شجاعتلو ، دیانتلو ، عنایتلو ، عطوفتلو جزایرلی
 غازی حسن پاشا حضرتلری ... کلیور ، دیدکلرنده شقی مرقوم تعجبانه
 20 استغراب ایلیوب مخبرلرک کلاملرینہ قطعا الثفات و اعتماد ایلمیوب «هیچ دریا
 وزیری ساحل دریاہ اون بش و اون التی ساعت بعدی اولان محله بو

- بو اولديکه ايتدیلر: «قاي خان خود مجموع اوغوز بويلرينوك اغوزدن صكره اغلری و خانلریدی و کون خانوك وصیتی و اغوز تورسی موجینجه خانلق و پادشاهلق قاي صويي وارکن اوزکه بوی خانلرينوك صوينه خانلق و پادشاهلق دکنز. چون شمدن کيرو سلجوق سلطانلردن يیزه چاره و مدد یوقدر، مملکتوک چوغی اللریدن چقدی، تانار اوزرلرنه کرکی کبی مستولی 5 اولدی، چون مرحوم سلطان علاءالدیندن داخی سزه صفا نظر اولمشدر، سیز خان اولوک و بز قوللر سلطانموز خدمتده بو طرفده غزایه مشغول اولوم، دیدلر. عثمان بك دخی قبول آندی. پس مجموع اورو طورب اوغوز رسمنجه اوج کرت یوکونب باش قودلر. اول زمانلرده اوغوز تورسندن بقیه واردی، شمدکی بکی طوب اونودلمشدی. دولو ایلاردن قران 10 کتوردیب عثمان بکه سفراق صوندلر. چون ایچدی، چاوشلر صحت و عافیت و پادشاهلق مبارک اولسون ديب دعا و ثنا قلدلر. اندن جمعیت تمام برله کوچب بلاجوك قلعیسی اوزرنه واردلر. تسع و تسعين و ستمایه یلنده عثمان بك بلاجوكی فتح آندی و غزنا و جهادی چاوی روم و شام و عجم اقالیمنه منتشر اولدی و هر طرفدن علما و افاضل عثمان ایله کلدلر. چون سلطان 15 مسعود اوغلانلرینه دخی سیمراده حساد و مخالفلر شرندن نکبت ایرشدی، کوندن کونه عثمان قراسی ایله و آیدین اطرافنه که اول وقت لشکری ایلی دیرلردی، کوچ کوچ اردنجه ترك اولری کلب طولرلردی و روم ایلنده دوبروجه ایلنده طوران مسلمانلر دخی کاووردن اوشنب کوچب قراسی ایله کلدلر.

(*Selçuknâme*'den alınan metinlerde Topkapı Sarayı, Revan Ktp. No 1391 esas tutulmuş, gerektiğçe aynı kütüphanedeki 1390, 1392 numaralı yazmalar ile de karşılaştırılmıştır.)

- برین اکین کوچب انادولیه کچرلردی . قرا ویریده کی ملک زاده و اوغلی
ایکی دخی مسلمان دردلر و مسلمان اولدر . انوک اوغلی اوغلانلری
فاسلیوس سلانیکه واردغی ییلد وفتیس ایدوب کافر ایلدی . سلطانالاسلام
والمسلمین سلطانموزک خلد ملکه ددرلی زمانده قره ویریه فتح آدوکلری
5 وقتن انلرک اوغلی لیزقوس ادلو کافر لندن الدر . انلار بر قاج قرداشلردی .
کورکلو بهادر کافرلردی . قره ویریدن کوچورب زخینه کتوردلر . زختوک
سو باشلغین اولو قرداشلری لیزقوسه ویردلر . مرحوم یازید خداوندکار
ملطیه و ارزنجانه لیزقوس و قرداشلری دخی چریده بیله ایدلر . چون
اول ایکی سفرده لیزقوس قتی مشقت و زحمت چکدی ، دونب کلدوکلری
10 وقتن سو باشلغین بیراغب کندو قرداشلریچون مسلمک حکمن التماس قلدی .
چون یازید خداوندکار انلری سلجوق اصلدندوغین معلوم قلمشدی .
التماسلرین قبول ایدب حکم ویردی . لیزقوس زخنده کشیش اولب اولدی .
قرداشلری و قرداشلری اوغلانلری شمدی زخنده خراج و اونده ویرمزلر .
یقین زمانده حکملرین دخی یکتدلر ، کینوک ادی دیمتری سلطان کینوک
15 میخو سلطان درلر ... روم ایلنده دوبروجه ولایتده دوران مسلمانلر خلیله
اجه یله کوچب کیمیه قراسی ایله کچدلر . زیرا آنادولیده قرت اولب اخبار
منقطع اولدی و روم ایلنده اولغار بکلری خروج ایدوب فاسلیوس اوزرنه
مستولی اولب روم ایلنوک اکثرن آلمشردی . اول سیدن انلردن اوشنب
کوچب انادولیه کچدلر روم ایلنده قلانلرک صوبی صارو صلتوق فوت
20 اولدغندن صکره مرتد و آخریان اولدر .

e — Osman Gazi'nin Bey Seçilmesi (425 a — 425 b)

اوجدغی ترک بکلری که اوغوزک هر بویندن اوج اطرافنده تانار شردن
قورقوب یایلرلر و قشدرلردی . روزکارله قارشو تاناردن انجنانلر اوجه کلب
چوغلدلر . فی الجمله اول ایلرک بکلری و کتخداری جمع اولب عثمان بک
قانه کلدلر و مشورت قلدلر . چوق قال و قیلدن صکره سوزلرینوک اختیاری

- چون رومه ارشدلر . و ایل و ولایتله استمالت ایدب عدل و داد اتمک
مشغول اولدلر و اطراف و جوانه ایلچیلر کوندردلر . و فاسلیوس
بلالوغوسه دخی ایلچی کوندرب سلطانوک قرنداشاری و روم ایلنده کی آتاک
طایفسندن استفسار قلدلر . فاسلیوس شوپله خبر کوندردیکه بر قرنداشک
قاومده در . و بر قرنداشک قره ویریده . و اول طرفک بکلکی اکا مفوضدره . 5
و دوبرجه ایلنده کی آتاکوک بعضیلری انوک قاتنه واردلر و بعضی یورتلرنده
اوتورلر و بو خبرله سلطانک خاطری قرنداشاری طرفدن تسلی اولدی .
و فاسلیوس ویره کلدوکی خراجک ثلثی تاتار خانلرنه ویرردی . بر ثلثی
سلطان مسعود بر ثلثی داخی سلطان غیاث الدینه کوندردی . بونک اوزرنه
خیلی زمان کچدی و دبروجه ایلنده صرو صلتوقله قلدلر . بو ائنده سلطان 10
مسعودک تکور قاتنداغی قرداشی بر قاج ترکله قاچاغه عزم اتمس . فاسلیوس
طوبدی . آتی طوبت حبس آندی . اول زمانک پتیارخی که کافرلرک
خلیسی اولور . سلطانوک قرداشی فاسلیوسدن دیلیب الدی . و وقیس
ایدوب کشیش صورتنه قوبدی . بر مدت ایاصوفیده پتیارخ خدمتده
اولدی . مرحوم مغفور صارو صلتوق انی پتیارخدن دیک آندی . پتیارخه 15
صارو صلتوق ولایتی معلوم اولمشدی . سلطانک قرداشی سوزین صمیم
صارو صلتوق قاتنه کوندردی . بر مدت دخی صارو خدمتده تجدید اسلام
قلب خرقة کیدی . صارو صلتوق اول اماتی که قطبالاولیاء و المحققین ...
اقشهرده سیدی محمود حیران رحمة الله صارو صلتوق جوبانکن سیدی
محمود اکا اوغریبو کلب یغورده بر لقمه اغزنه ویرمیشدی . اول لقمه 20
بر باقله مقداری بز کبی اولب دماغه یلیشوب دورردی . صارو صلتوقه
قوسمق واقع اولدی . قوسندویله اول لقمه دوشدی . شهزادیه صارو
صلتوقک صحبتده ابداللق واقع اولمشدی . اول قوسندوی یدی . صارو صلتوق
آنی براقوم دیب اوخشادی . و سلطانیه طرفه کوندردی . براق چلینوک
زیارتی شمدی سلطانیه ده در و براقیلر انوک مریدلری دورلر . و قرا ویریده کی 25
قرندلشی فاتنده غی مسلمانلر کافر ایچنده دورمقدن ملول اولدلر . قارشو

- کجیدی . چون سینوب ساحلنه چقیدی . قرداشنی قسطمونیه قلمسندن خدمته کوندردرلر . چون قرداشنی کیومرث قاتنه کلدی هر طایفدن حشمینوک سوادی زیاده اولدی . هر طرفدن بککر و بلوک باشلی خدمته متوجه اولدر و سلطانی خانوک عصیان و مخالفته تحریص قلورلردی . سلطان چون ماقله و کامل و جرد و کفایت برله اراستیدی ، اول جهلانوک وخیم عاقبتلو اندیشلرینه 5 التفات قلمدی و قسطمونیه بکی مظفرالدین یولوق ارسلانی کندو ملازمت و قریبتنه مخصوص قلدی . و خان قبلندن زومدغی مغوللرک بکی و افغاسی نون اعظم سماغار بهادر قاتنه متوجه اولدر . چون ارشدلر ، وضع و شریف مغول و مسلمان سلطانک زیبا سیما و جماله مشغوف و مفتون اولدر و دوکلی سلدانک حرکت و سکنتات و کلیماتی بکندلر و هر بیر مکتت و استظهاری 10 مقداری قول و خلاق و کیسلره التون و اجه و آت و قتیبر و دوه خدمت و پیشکش و یردر و اولو مکلف قونقلقلر و قیز و قران و شرابار ایلجیدی و ترلا و تاتار بککری اوغوز رسمنجه سلطان اوکینده اوج کر یوکوندلر . چون ضیافت و تنعمدن فارغ اولدر . مغول بککری مظفر- 15 الدین یولوق سلطان خدمتنجه ایباخان اعظم اباقا خانه کوندردرلر . اگرچه قیش صوغی هجوم اتمشیدی . و زلال صولر زمهریر شدندن طوکشیدی . ابو یراق ایدب یوله کیدرلر . چون خان خدمته ایرشدلر . صبورامیشی و اکرام شول حدله که متوقع دکولدی ، انوک حقنده ظهوره کلدی و انواع اصطناع و فنون احسان برله مخصوص و محظوظ اولدی . آمد شهرنی که 20 معظلمات بلاذ عالمنددر و خرتیبرت و چشککک و دفرکی و سیواس شهرلیری انلره متعلق قلملیری تا کلب کرده و ازنیق جدودنه ایرشنجه معاف و مسلم اکا ارزانی بیوردلر . و کوندن کونه خان حضورنده محل و مرتبسی زیاده اولب خانک عنایت و مرحمتی انوک حقنده مضاعف اولوردی . و عالم خاخی اول واسطه برله شادمان اولب دولت دئاسنه مشغول اولوردی . چون بر مدت خان خدمته ملازمت ایدی . حصول امانی و مقاصد برله 25 رومه کوندردرلر . و یولوق ارسلانی کتخدا بککر بکی و سولامیشی قوشدرلر .

- ... وداع زندگانی و ایام جوانی و کامرانی قلب نازنین جاتی تسلیم
 قلدی و رضوانله موانست قلمنا دارالحلده جناه کونلدی . فرحة الله رحمة .
 و چون ارکان دولت و اعوان حضرتی و نوکرلر و قوللری یاس دوتب
 عزا و بکا و ماتم و شیون شرایطن یرنه یتوردلر و فارغ اولدلر ، انوک
 5 وصیق موجنبجه اوغلی شاهزاده مکرم غیاثالدینا و الدین افتخار آل سلچوق
 ابوالفتح سلطان مسعودی طالع سمد و اختر فرخ و فال میمون و ساعت
 هایون برله اتاسی یرنه بدر تابان و آفتاب رخشان بکی سلطنت تخته کچوردلر .
 و اوغوز تورسنجه اوکنده اوج کز یوکندلر . و درم و دینار بی شمار
 کتورب صاچو صاچدلر . حق تعالی عز و علا اکه بر حسن و جمال و
 10 لطف و افضال و یرمشدیکه خاص و عام انوک جمال و کماله و لطفه حیران
 اولب... اخلاص تمام برله احکامه اقیاد کوستردلر و ایمان و عهد و پیمان
 تازه قلدر . و بر مدت دخی قیرم و سغداق نواحیسنده برکه خان قنده
 عسی و لعل برله روزگار کچورلردی . برکه خان انلاری قدیم یر و یوردلر
 کوندرمک امیدله اکلردی . بر وقتین بز دکیدن کچرز ، کیدرز دیو
 البته دستور دیلدیلر و بیله وارن کوچر ایلوک قیونلو و طوارلورلرینی
 15 مرحوم صارو صالتوق برکه خان حکمیله کوچوروب قورودن کیرو یوردلرینه
 دبروجه ایله کتوردی ... بو ائشاده که سلطان مسعود داخی دکیدن
 کچمشدی . ناکاه اورنجی قرداشی رکنالدین کیومرث اوادن بلوسوز
 اولدی و دکیدن کچدی . درت یکا آدملر کوندردلر و استدرلر . بولمادلر .
 20 بر قیج کوندن صکره اتی بر کشی قسطمونیه نواحیسنده کورمشر دیو
 خبر و یردی . قسطمونی حاکنه خبر کوندردلر . قسطمونی نایبلری درت
 یکا اتلور کوندروب استدرلر . اماسیه حدودنه بولدرکه بلوسوز صورته
 کیرب اوج طرفنه متوجه اولمشدی . کیرو دوندردلر . قسطمونیه ایلدوب
 قلعه چقاردلر و خدمتی شرایطی ، شویله که شهزاده لره لایق اوله ، یرنه
 25 کتوردلر . بر قاچ کوندن صکره سلطان مسعود دخی انصار و اعوان و
 خول و خدم و حشمی برله کیلره کردی حق تعالی به توکل قلب دکیدنی

- سلطان و علی بهادرک اتباع و اشباع و نوکردن کم که مرید اولب مسیح
ملته کیوردی ، امان بولب قورتلوردی . و هر کم که اسلام دینی جان
مهیفسنده نقش ایدب مرید اولزدی ، فاسلیوسوک زنداننده ابد قالدی .
حق تعالی سلطانک قرداشنه الهام آندی . تا قرداشی خانی برکه خانه خیر
5 کوندرپ . « قرداشی قورتر ، دیو دلك ایتدی . و برکه خان چری
کوندردی . اتفاقله اول ییل قتی قیش اولدی . طونا صوی قتی طوکدی .
برکه خانوک چریسی بوز اوستندن کچب سلطان اول قلمه حبسندن چقارب
خلاص آدلر . برکه خان داخی چوقلوق چریله اردلرنجه کلدی . و استانبولی
حصار ایدب غایت بوکلتدی . صوکره صلح آندی . سلطان برکه خان
خدمته کوندردلر . چون سلطان خان خدمته کردی ، خان آکه غایت
10 اعزاز و اکرام قلب نوازش آندی . و کرانه طویلیوب انوکله قیز و قران
طلولارین ایچدی و کرکی کبی سیورغادی و کوجرب اول ترک خلاص
بولب برکه خان قآنه واردوغن ایشدی . سلطانک اناسی اکی اوغنجقاریله
دکردن قره ورییه کوندردی . و قره ویرینوک سو باشلیغین انلره وردی .
15 و انا قابسونک دوشلکینی اول خآونه تعیین آندی . و اول قابویه شمدی
دخی آنا قابوسی دیرلر . اول اد اول قابویه اول معیندی . اول خآون
تصرف ایدردی . و اول خآون اول اوغنجقاریله انده دوررکن اکا شیه
یلان ایلتدیله که سلطانه یولده نکبت ایرشوب فوت اولدی دیو . غایت حرقت
و فرقتندن ، اوی قابوسی اوززندکی برج اوستنیدی ، کندوزین کتوردی
20 قلمدن اشفا آندی . و فوت اولدی . فاسلیوس قره وریه اولر قرداشنه
ویردی . کچی قرداشی قآنه کتوردی و ایکی اوغنجقاری فاسلیوس قآنده
اسیر قالدقاری ایشدی . اول حسرتده کیجه کندز اه ایدب ناکام و
نامرادلق ایامنه صبر ایدردی . و عالم غییدن بو شنده بر فرج اولا دیو
اوماردی . صوکره برکه خان قرموک سلطانلغین داخی ویردی . چوق مدت
25 قرمدن بغدادن ایلنه دکن مسلمانلغدی ، قره بغدادنه داخی اذینه مسجدی
طورور . کافرلر ایچنه طکوز قورلرمش .

- نعمت ايرشوردی . بر کون سلطان عزالدین و علی بهادر فاسلیوسه ایتدلر :
- « بز ترک طایفسیوز . دایم شهرده دوربمازوز ، دشرده بیزه ، بیر و یورت اوله
 انادولیدن بیزه تعلق ترک اولرین کتوروب انده یابلساوز و قشلساوزه دیدلر .
 فاسلیوس دبروجه ایلینی که ابو طوار بجزک تندرست و اب و هواسی خوب
 5 آو یرلیدر . انلره بیر یورت ویر [دی] . انادولغنی کندولره تعلق ترک اوبالرینه
 ال التندن خبر ایتدیلر . قشلاق بهائسنه ازنیقه انوب از مدتده اسکوداردن
 چوق ترک اوی کچدی . مزحوم مغفور صارو صالتوق انلاروکله بله کچدی .
 چوقلق زمان دبروجه ایلنده اکی اوچ پاره مسلمان شهری و اوتوز قرق بلوک
 ترک اوبالی واردی . فاسلیوسوک دوشمنلرنه جواب ایدب قهر ایدرلردی .
 10 بر کیجه استانبولده سلطان عزالدینله علی بهادر عشرته مشغول اولمشلردی .
 انای تقدحده سلطان عزالدین مقربلرندن بر قاج ابلهوک دلنه بو کلدی که
 چون سلطان قدیم مملکتندن ابرو دوشدی ، و بین تأیید ربانی برله
 سلطانوک اتباع و حشمی شمعی چوغلدی ، اون اون ایکی - بیک ار واروز .
 اگر فرصت کوزلیوب فاسلیوسی بر کون سیرانده کوتورورسوز ، بو مملکتک
 15 پادشاهانی بالکلیه سلطانوک اولور . اندن صکره انادولیه دخی فرصت بنور ،
 دیدلر . شرابدار کیرکدیت رومدی . کندو جنسنه میلی نسبیله ارتسی
 فاسلیوس قاتنه واروب بو رازی فاسلیوسه سرله تقرر ایدی . فاسلیوس
 اوصلو و مائل کشیدی . بو ایشی فی الحال ظاهر اتمدی . و بر قاج کون
 فرصت کوزلیدی . فی الحال دیرسم ال کتوردر دیو اوشندی . بر کون
 20 بر بهانیله امیراخور اوغورلو بکی و علی بهادری اونه اوقدی . و دوتب
 دمرلیب حبس ایدی . و سلطانوک استنبولغنی اونه مؤکلر کوندردی . و
 بر قاج کوندن صکره سلطان اکی اوغلنریله بر برک قلمیه کوندرب حبس
 ایدی . و اناسنی ، که فاسلیوسک قز قرداشیدی ، اکی کچوجک اوغلنچقاریله
 استانبولده کندو اونده قودی . سلطان ایکی اوغلی غیاث الدین ملک مسعود
 25 و رکن الدین کیومرثله اول قلمده محبوس قالدی . و بر قاج کوندن صکره
 امیراخورک کوزنه میل چکب کور ایلدر . و علی بهادری اولدردی و

- طلبه کلدر ، انلره تسلیم ایتدیلر . و ایجاق اقشهر ولایتنده ، قرا اوبوک کوبنده و سلطان رکن الدین التون طاش کوبنده قشلادلر . و مغول چریسی هر طرفه سکر دیم ایدرلردی . علی بهادر سوری حصارده خیلی چری جمع ایتشدی . و درلردیکه مغول چریسی و سلطان رکن الدینه شیخون ایلیه .
- 5 کیجه قولاوز یولی یاو قلدی . چون ایرته اولدی . سلطان رکن الدین پیرز مغول چریسیله آکه صتشو کلدر و اولو چریبه خبر آدلر . قتی چوق صواش آتدیلر : عاقبت علی بهادر نجمنغا یوز دوتدی و اوج طرفه دوشدی چون سلطان عزالدین کیکوس اول خبری ایتشدی . ایش بخیره دوئمکدن امید کسلی . کندو سطنبی فاسلیوس قاته اعلام حال و پیر یورت
- 10 طلبه کندردی . فاسلیوس ، شویله که پادشاهلرک کریم قادتی در ، اهلاً و سهلاً و مرحباً دیدی . سلطان عزالدین ... انطالیدن اطفال و عیال و والدهسیله فاسلیوس قاته استانبوله کتدی . فاسلیوس انوک اکرام و تعظیمنه غایت مبالغه قالدی . و کندویه و اتباع و اشیاعنه چوقلق تکلف آندی . و اولو قونوقلوقلر قلب چوق نعمتلر دوکدی و بخشلر آندی .
- 15 شویله که نان و نعمت و راحت مستغرق اولب وطنلرین اوتدلر و هر کون عیش و عشرته مشغولدیلر . چون علی بهادر قونیا حوالیسنده التونجی کاربان سراينده امیراخور اوغرلو آفاقيله جمعیت ایدوب قونیايه سلطان رکن الدینی محاصرت آتمک و اردقده ، یولده منهزم اولب اوج طرفه دوشمشدی و اوج طرفنده هیچ بر طراجق پیری یوغدی . و دایم اوج ترکری شرندن
- 20 قورقویله یورددی که دوتب سلطان رکن الدینه کندرمیلر . حواشی و نوکریله اولدخی استانبوله سلطان عزالدین خدمته متوجه اولدی . فاسلیوس آنی خوش دوتدی . انواع کرم و اصناف نئم برله آنی مزین و منعم قلدی . و بیوردی که کپرو اولکی کبی سلطان عزالدین خدمته اولا و بر قیچ کره فاسلیوسوک روم ایلنده دشمنلری ظاهر اولدی . علی بهادری انلرک دفعنه کندردی . علی بهادر صرامت و بهادرلیقه فاسلیوسک دشمنلری قهر ایلدی .
- 25 اول واسطه برله انوک مرپسی فاسلیوس قنده یوجلدی . زقار و حشمتی زیاده اولدی . و هر کرت فاسلیوس خزانه سندن اکا خلعتلر و مال و

d — Gagavuz Türklerinin Menşei (Yaprak 375 a — 377 b,
414 b — 417 a; 444 a)

- چون مغول چریسی و سلطان رکن‌الدین و مبین‌الدین پروانه اقسرایه
اوشدرلر ، انلرؤك دشمنلق وجهیله كلدكلىنى سلطان عزالدین مسامنه
ايرشدرلر . بو واقعدن متحیر و سراسیمه اولب ، کندو حالنده مضطر
و بیچاره قالدی که ، کناهسز بوتوك کبی چری کئدردکلرنه سبب نولدی
اولا دیو صاحب فخرالدین حالی معلوم ائمکچون استقباله کوندردی . و
10 کندوزی هزیمت عزیمته مستعد اولدی . و یوک یاپ و ائقال و اطفالنی محفلر
اوزرنده قویب حاضر دردی و خبره منتظر اولدی . اندنصکره ایشتیبهکه
چون صاحب فخرالدین انلاره ایرشدی . وزارتی آکه مقرر ایدب کرك
و کرکز اختیارسوزانی انده آلی قودلر . و مغول سلطان عزالدینوک جانی
قصدنه جازم اولشلردر . و یقین کلدر دیو سلطان عزالدین فی الحال نوکر
15 و اهل و عیالی برله انطالییه عزیم ائدیله . اکی کوندنصکره چون مغول
چریسی و سلطان رکن‌الدین ایرشدرلر ، سلطانک باقی قلان اسباب و طوارین
خانچون تصرف قلدیلر . و هر نئکه خزانهده موجوددی ، موقوف قودیلر .
آکه دکین که نوکال بخشی و بهاء‌الدین شهنشاه خان خدمتندن اول مال

آلدی ایواز :

چوجق بو سوزمی دکله   سکا دیه جکم دکله
بولک باجی الورم   کوندر بکا ال ایدیشی

آلدی حسن :

- 5   اوغرادای یولم بو یانه   عشقیله دوندم بر یانه
دوکوشورم یانه یانه   ویرم سکا ال ایدیشی
- بو یله دیدکده ایواز کوراوغله ایتدی : « اقدم دوکوشورم دیور . »
کوراوغلی ایتدی : « هله باق شو چاقونک سوزیه . » ایواز ایتدی : « بن
بو اوغلانی ایکی پاره ایدرم ، دیوب ، آلدی ایواز :

- 10   چوجق کل سن عناد ایتمه   سوزم دکله کوجه کتیه
کل جانیه قیوب کتیه   کوندر بزه آل ایدیشی
- آلدی حسن :

- 15   دکله بونی هی ادم   کچرم جاننن دم بدم
آت بنم جانیه همدم   ویرم سکا ال ایدیشی
- بو یله دیدکده کوراوغلنک جانی صیقلوب ایوازه ایتدی : « کوراوغلی
اولدینمی بیلدر ،
آلدی ایواز :

- 20   کوراوغلی یم پسریم   چوجق قانک امرم
آوچ آوچ ایچرم   اولدیریم اوغلان نسفی
- بو یله دیدکده حسن بیلدیکه جاملی بل تپنسه کلدی و بو قله باپاسنک
اولدیننی اکلادی . لازمکلدیکه حسن ده کندوی بیلدیره . آلدی حسن :
- ارسلان اوغله اوسلان دیرلر
قیلان اوغله قیلان دیرلر
سکا کوراوغلی دیرلرسه ایواز
- 25   بکا ده طاغستانی دیرلر

- کوراوغلی انلره اذن ویردی . انلرده کچوب کتدیله . اخشام اولدقده
 کوراوغلی و عونهسی قلهیه کلدیلر . بز کلهلم کوراوغلونک نکاح ایتدیکی
 قزه . بر اوغلان طوغوردی ، اسمنی حسن قویدیلر . قسراقدن دخی بر
 طای طوغدی . اوغلان بیودی . رؤیاسنده کوردیکه فلان یرده بر وزیرک
 قزی وار ، سنک نصیکدر . قز دخی رؤیاسنده فلان یرده بز اوغلان وار ، 5
 اسمی حسندر ، سنک نصیکدر . ایکیسی بر برینه عاشق اولدیلر . والدهسی
 اوغلانه ایتدی : « اوغولم سنک باباک کوراوغلی دیرلر ، بولیده چاملی بل
 تپهسنده در . سن طوغمدن بر قامچی ایله بر بازوبند براغوب کتدی . بو
 بازوبندی قولنه و قامچی بی اننه الورسن و بو طایه بئرسن . باباکی کیدوب
 بول . ابدنصرکه معشوقک بکلی خانمی الهیلورسن . » حسن اورادن قالدی . 10
 بازوبند ایله قامچی بی صندوقدن چیقاردی و طایه بنوب اناسنه وداع ایلدی .
 چاملی بل تپهسنک یوانی طوتدی . افکاری ، عیجا قزی نه درلو الوب قاچه .
 بیلورم دیو دوشونوردی . بز کلهلم کوراوغلونه . بر کون ایوازه دیدیکه :
 « اطرافه باقوب قسمت ارایلم ، ایواز دوربینی آلوب اطرافه بقارکن کوردیکه
 بر اتلو کلور ، نازه جوان . افکاره طالمش والتنده بر ات وارکه کوراوغلونک
 آندن فرقی یوق . کوراوغلنه دیدیکه « بوکون بزہ بر آو کلیور که هیچ
 بر آوه بکزمز . بر نازه جوان ، التنده بر ات وار که اوچان قوشه حکم
 ایدر و سزک اتکزه بکزر ، دیدی . کوراوغلی دیدیکه : « کلسونده اتی استه »
 شمدی اوغلان دوشونهرک کلورکن قولاغنه بر سس کلدی . اوغلان باقدیکه
 قله اوکنه کلش . اول سسی دکلکه باشلدی . ایواز کوراوغلنه « ایشه کلدی ، 20
 [دیدی.] بقالم نه سویلدی ، الدی ایواز :

چوجق بو یره کلشین
 نولدینمی بیلمامشین
 اینجه فکره طالمشین
 کوندر التنده کی اتی

- چوجق بو یری ایشدکده جان باشنه صیچرا یوب همان بو یتی سویلدی -
 الدی حسن : بن کیم بو یره کلشم
 بولدینمی بیلمشم
 بر اینجه فکره طالمشم
 ویرم سکا ال ایدیشی 25

طوردی ، کوردیکه بر کاربان کلیور . بونلر کلکده اولسون ، بز کللم کور-
 اوغنه . باقدیکه ، کاربان سرعتله کوراوغلنک اولدینی محله کلنجه کوراوغلنک
 ارقداشلی میدانه چقدی . کاروان باشی کوراوغلنی کورنجه ایشی اکلدی .
 همان امر ایلدی ، یوکری ایندردیلر . برده کوراوغلی بر ادم کوندردی ،
 5 بازرکان یول باجنی کوندرسون . بازرکان باشی کوراوغلنک بو سوزینه
 هیچ قولاق اصمدی ...

بازرکان باشی ایتدی : « بزده یول باجی ورن یوقدر . وار انا که بویله سویله »
 دیدی . اول دم کلوب سویلده کده بو جواب کوراوغلنک کوچنه کیدوب
 بقالم بازرکان باشی به نه سویلدی :

10 ای بازرکان باشی بو سوزک بوجه
 طاتلو سویلشم کیتسون کوچه
 شمدی ال صلا رسم اگر قلیجه
 دیدم کوزجله یول باجن کوندر
 کاروان خلقی اتفاقاً بازرکان باشی به دیدیلر که « غوغا ایدرسهک پریشان
 15 اولورز . بونلره براز التون ووروب یولیزه کیدهلم ، دیدیلر . بازرکان باشی
 بشیک کوندردی . کوراوغلی بونی از طوتوب بقالم بازرکان باشی به نه
 سویلدی ، الدی کوراوغلی :

توقاد کاربانندن آلدیم باقیری

اینجتیمیک فقرایی فقیری

20 دکله سوز بازرکان کتسه آقیری

دوندی بشیک التون صایدی بازرکان

بیک دخی کوندرسک آنه نعل اولماز

بیک دخی کوندرسک جزمه چول اولماز

بیکدخی کوندرسک یادکاز اولماز

25 بوکون یمنلویم دوکوش اولماسون ...

کوراوغلی بویله سویلده کده بازرکان باشی بشیک التون ده کوندردی .

باقك، دیدیلر و بکه خبر ویردیلر. بك كلسون دیوب کوراوغلی همان
 اخوره کیروب ات کوراوغلی کورنجه کشمکه باشلادی. کوراوغلی آتی
 تیمار ایلدی. ات هیچ طنمدی. بك شبهه ایتدیکه بو کوراوغلی اولسون.
 ایاغنه بوقاغو و قولرینه بلکجه اوروب حبس ایتدیلر. «هر تقدیر کوراوغلی
 5 دکلم دیدیسهده» مطلقا سنسن، اکر سن اولسیدک ات سکا بو قدر تسلیم
 اولزدی، دیوب اذا ایدرلردی. کوراوغلونک اذیته تحملی قالمیوب: «بکم بو
 ات بویه طوررسه ایاقاری طوماز اولور. بونی حولیده براز کزدرملی»
 دیدی. بك ایتدی: «تجارمیدک کوراوغلی؟» ایتدی: «بهی جانم! اکر
 اینانمزسک قوبی کلیدله و ایاضی اوزنکویه باغله، بن آتک اوزرندن زویه
 10 کیده بیلورم؟» دیدی. بونلری ایناندیروب آتک اوزرینه بندی. ایاقاریخی
 اوزنکیه باغلدیلر. کوراوغلی آتک اوزرنده حولی بی طولشورکن بقالم آتک
 قولاغنه نه دیدی. الدی کوراوغلی:

پدرمدن قاله قر آم بنم	پدرمدن قاله دولتم بنم	
اگر آم سنده ارلک وار ایسه	شو قلمه بابی اشق استم	
قرلر دربندنی کچرک همان	سنبللی پکاردن بر صو استم	15

بویه سویلنجه ات بر باشند بر باشه سکر دوپ دیواردن صجرادی، کوزدن
 غائب اولدی. شمدی بکلر بر برینه دوشوب: «بن سکا دیمدمی؟ بو کور-
 اوغلیدر، اولدیرم، دیو بر برینه دوشدیلر، اما پشپانلق فاندسز. بز کلهلم
 کوراوغلونه، قز دربندین کچوب پیکاردن بر صو ایچدی، چاملی بل یولنی
 20 طوتدی. بز کلهلم ایواز ایله کنمانه، کوراوغلی کیده لیدنبرو حاللری دیگر-
 کون اولدی، عیانه وقت کلور دیو بکلرکن کوراوغلی قرشودن کورندی.
 ایواز ایله کنمان قارشولیوب شاد اولدیلر. اولکون قلمه نك قارشوسنده
 اوتوزرکن بر قرالتی کورندی. کوراوغلی ارقداشلیخی صاقلیوب یالکز

النه و يروب آته بند يروب صاليويرك بكا كلسون ، ديو قزه وداع ايلدى .
 كلوب قلهيه داخل اولدى . ذوق و صفايه مشغول اولوب كيدرک اوتوز طقوز
 کسى اولوب اوغلى ايله قرق اولديلىر . بر کون خاطرينه کلدیکه بولى بکنک
 بنجه سندن چيچک کتوره . ايواز ايله کئمانه ايتدى : « بولى بکنک بنجه سندن
 5 چيچک کتوره بيلورسکز سزه پس . » انلر دخى باش اوسته ديوب بنجه دن
 چيچک قوپاررکن بونلرى طوتوب حبس ايتديلىر . بونلر بونده ، بز کلهلم
 کوراوغلونه . بر قاچکون باقدى نه کلان وار نه کيدن . بونلرک افتراقى
 جاننه کار ايدوب بقالم نه سويلدى :

	ايوازی يوللادم تله	ال يکاغى دوندى کله
10	تيمورلنک اوغلى کئمان ايله	قوچدم ايوازم کلدی
	هوارده اوچان طورنه	بيقلرى بورمه بورمه
	هم طاول چالدم هم نظورنه	قوچدم ايوازم کلدی
	کوک يوزنده اولور يلدز	اليويرم سکا بر قيز
	استر قزمه استرسک قز	قوچدم ايوازم کلدی...

15 بويه ديوب اغلرکن باقدیکه ايواز کلش . ايوازی قوجا قلوب « زده کئمان ؟ »
 دیدى . ايواز ايتدى : « بز بورادن طوغرى بکک بنجه سنه کيدوب چيچک
 قوپاررکن بزى طوتوب حبس ايتديلىر . شمدي نى صاليويردى . اگر آنى
 بزه کتوررسک هم چيچک ويررز و همده سزى صاليويررز ديديلر ، بونى
 سويلمکه کلدم . » کوراوغلى ايتدى : « وار آنى کتور ، چيچكى ال » دیدى .
 20 ايواز همان آته بنوب بولى يکنک قوناغنه کلدی . آنى تسليم ايدوب چيچكى
 و کئمانى الوب قلهيه کلدی . کوراوغلى انک حبسه طيانه مز اولدى . بز کلهلم
 قصه مزه . بولى بکلرى انک يانه وارمه مز اولديلىر . ات اولقدر طاولتديکه هر
 بر سايس يانه اوضرايه مز ، کوراوغلى ايواز ايله کئمانه ايتدى : « بن بو
 انک يولنه جانمى فدا ايدرم و البته اله کتوريرم . » تبديل قيافته کيروب
 25 بولى بکلرى بر قهوه ده آتوروب « بر قيو قى » [ديه] سؤال ايلدى . قهوه خلقى
 دخى « بزه بکمز کوراوغلندن بر ات المش ، کسبى يانه قويماز ، بر کره

2 — Koroğlu

(Taşbasması, İstanbul 1308, s. 8 — 15)

- 15 [کوراوغلی] قالقوب قزک باباسنک النی اوپوب قزی نکاحله ایستدی .
پدری ایندی : «سز دن اغلاسنه ویره جک دکلم . حقک امریله سزه ویزدم.»
بو صباح اولدقده محله اهالیسنی چاغروب «قزی اوغلانه ویره جکم» دیر . «بیز
نه دیرسکمز؟» اهالی مناسب دیو درحال نکاح شهبترلی ایچلیدی، دوکون
اولوب بر جمه کیجسی کردکه قودیلر . کوراوغلنک آتی دخی انلرک
20 قسراغیله بر آخوردده بغلیوب ایرنسی کون قزه ایستدی : «اگر چوجنک
اولورسه اسمنی حسن قوی . قسراق دخی طوغررسه آدنی آل ایدیش
قوی، رق بر بازوبند و بر قامچی ووروب بونی چوجنک قولنه باغله و قامچی بی

- الوب ایونه کتوردی . شادبلیق آیدیلر . یه ایچمه اولدی . اما اوغلانی قدر کتوردلرسه طورمدی . کرو اصلان یتاغنه واردی . کرو طوبت کاتوردلر . ددم قورقوت کلدی ایدر : « اوغلانم ! سن انسانسن ، حیوانله مصاحب اولمل . کل یخشی آت بین ، یخشی یکتلریله اش ، یورت ، دیدی . « اولو قرداشک ادی قیان سلجکدر . سنک ادک بساط اولسون . ادکی من ویردم ، 5 یاشوکی الله ویرسون ، دیدی . اوغوز بر کون ییلايه کوچدی . اروزک بر چوبانی واردی ، آدنه قوکور قوجه صاری چوبان دیزلردی . اغوزک اوکنجه بوندن اول کسه کوچزدی . اوزون بکار دیمکله مشهور بر بیکار واردی . اول بکاره پرلر قومئمشدی . نگاهندن قیون اورکدی . چوبان اریجه قاقدی . 10 ایلرو واردی ، کوردی کم پری قیزلی قنات قناده بغلامشر ، اوچرلر . چوبان کپنکی اوزرلریته آندی . پری قیزیک برنی طوتدی . طمع ایدوب درحال جماع ایلدی . قیون اورککه باشلدی . چوبان قیونک اوکنه سکرندی . پری قیزی قنات اوروب اوچدی . ایدر : « چوبان ا ییل تمام اولیجق منده امانتک وار ، کل ال ، دیدی . « اما اغوزک باشنه زوال کتوردک ، دیدی . 15 چوبانک ایچنه قورخو دشدی . اما قیزک دردندن بکزی سئارردی . زمانله اغوز کنه ییلايه کوچدی . چوبان کنه بو بکاره کلدی . کنه قیون اورکدی . چوبان ایلرو واردی . کوردیکم بر یغانق یاتور ، یلدر یلدر یلدر . پری قیزی کلدی . ایدر : « چوبان ا امانتک کل ال ، اما اغوزک باشنه زوال کتوردک ، دیدی . چوبان بو یغانتی کورجک عبرت الدی . 20 کرو دوندی ، صپان طاشنه طوتدی . اوردیچه بیودی . چوبان یغانتی قودی قاجدی . قیون اردنه دوشدی . مکر اولدم بایندر خان بکلریله سیرانه پتملردی . بو بیکارک اوزرنه کلدیلر . کوردلر کم بر عبرت نسه یاتور... چوره الدیلر . ایندی ، بر یکت بونی دپدی . دپدیچه بیودی . بر قاج یکت دخی ایندیلر ، دپدلر . دپدلرنجه بیودی . اروز قوجه دخی اینوب دپدی . 25 مهموزی طوقدی . بو یغانق یارلدی ، ایچندن بر اوغلان چقدی . کوردهسی ادم ، دپسندمه بر کوزی وار . اروز الدی ، بو اوغلانی اناکنه صاری ،

«قیتبانك ماه سنی یوكلو قودك نر اولدی . قره ایله قیونکی یوكلو قودك قوج اولدی . اله كوزلو كوركلو حلالك یوكلو قودك اصلان اولدی ، دیدی . یكنك بباسیله كورشدی . الدن قالن بکلر كورشدی . پس بر اغوردن بکلر حصاره یوریش آدیلر ، ینمالدیلر . بباسیله یكنك كزلو یقا طوبتن ییلشدر ، اکی حسرت بر برینه بولشدر . ایسوز یرك قوردی کبی اولشعلر ، تکریه بشکرلر قیلدر . قلمه نك کلیساسن یقوب یرنه مسجد یابدلر . عزیز تکرری اده خطبه اوقتلدر . قوشك اله قاتی ، قاشك اروسنی ، قیزك كوچكینی ، طقوزلامه چرخاب چوخه بایندر خانه بیچك چقردیلر . باقی سن غازی لره بخش آدیلر . دوندر اولر نه کلدیلر . ددم قورقوت کلون بوی بویلدی ، صوی صویلدی ، بو اغوزنامه یكنك اولسون ، دیدی . «یوم ویره ین خانم ، یرلو قره طفلا روک یقلمسون ، کولکه لیجه قبا اناجك کسلمسون ، اغ صقلو بیاک یری اوچق اولسون ، اغ پرچکلو اناک یری بهشت اولسون ، اخر صوکی اری ایماندن ایرمنون ، اغ النوکه بش کله دما قلدق قبول اولسون . کناهکزی ادی کورکلو محمد مصطفا یوزی صوینه باغشلسون ، خانم هی ا»

h — Depegöz ile Basat

(Dresden, s. 213 — 235; bu hikâye Vatikan nüshasında yoktur)

بساط دبه کوزی اولدردی بوی بیان ایدر خانم هی ا مکر خانم برکون اغوز اوتوررکن اوسته ینی کلدی . دون ایچنده اورکدی ، کوچدی . قجوب کیدرکن ارور قوجه نك اوغلتجی دشمش . بر اصلان بواب کوترمش ، بلمش . اغوز کنه امله کلوب یورده قوندی . اغوز خانک ایلقیجی کلوب خبر کتوردی . ایدر : «خانم ا سازدن بر اصلان چقار اون اورر . اپول اپول یوریشی ادم کبی . ات بصوبن قان سمورر . ارور ایدر : «خانم اورکدکز وقتن دوشن منم اوغلتجمندر بلکه ، دیدی . بکلر بندیلر . اصلان یتاغی اوزرینه کلدیلر . اصلانی قالدرب اوغلانی طوتدیلر . ارور اوغلانی

- اول دخی زبون اولوب قاضلق آتن دوندردی ، قایدہ دوندی . خانم یکریمی دورت سنجاق بکی تکور النده زبون اولدی . پس قاضلق قوجه اوغلی یکنک یزندن طوردی ، تازہ یکتجک یزادن الله صغندی . بی زوال مہبودی اوکدی ، کورہم خانم نیجہ اوکدی ، ایدر : « یوجہ لردن یوجہ سن یوجہ تکریمی ، کسہ ییلمز نیجہ سن کورکلی تکریمی ا سن آادن طوغمدک ، 5 سن آادن اولدک ، کسہ رزقن یمدوک ، کسہ یہ کوچ ایتدک . قوی زردہ احدسن ، الله صمدسن . ادمہ سن تاج اوردک ، شیطانہ لعنت قلدک . بر سوچدن اتوری درکاھدن سوردک . نمرود کوکہ اوخ آندی . قرنی یارق بالنی قرشو طوتدک . اولولنگک حدک یوق ، سنک بویک قدک یوق . یا جسملہ جدک یوق ، اوردغن اولتیمان اولو تکریمی ، بصدوغن بلورتیمین بللو تکریمی ، 10 کوتردوکن کوکہ یترن کورکلو تکریمی ، قاقدوغن قہر ایدن قہار تکریمی ، برلکوکہ صغندم چلابم قادر تکریمی . مدد سندن ا قرہ طونلو کافرہ آت دپرم . ایشومی سن اوکار ، دیدی . همان دم ات صالحی . ییل کبی یتدی یلم کبی یاشدی ، کافرک چکنتہ بر قیلج اوردی ، کیمنی کچمنی طوغراددی ، 15 اتی پرمق درکلکی زخم ایرشدیردی . قرہ قانی شورلدی . قرہ صغری صوقانی طلوقان اولدی . قرہ باشی بوکلدی ، بوکلو اولدی . همان آت باشی چورب قلمیہ قاچدی . یکنک کافرک ارددن یتدی . حصار قپوسنہ کرمشکن قرہ بولات اوز قیلجیلہ اکسہ سنہ ایله چالدی کم باشی طوب کبی برہ دوشدی . ائدن یکنک آتن دوندردی ، لشکرہ کلدی . کافرلر بو حالی کوردی . 20 بولایکہ قوزا بصلدی دیو طنساقل اولن قاضلق قوجه صالحی ویرمشلر . چقوب کلدی . « های بک یکتلر ، کافریمی کم اولدردی ؟ » دیو صویلش . کورہم خانم نہ صویلش ، ایدر : « قیتبانک مایہ سنی یوکلوقودم نریدر مایہ میدر ، اتی بلسم . قرہ ایلوم قیوتی یوکلوقودم ، قوچیدر قیونمیدر اتی بلسم . الہ کوزلو حلام یوکلوقودم ، ارکک میدر قیزمیدر اتی بلسم . سرہ بک یکتلر 25 خبر ویرک مکا ، یزادانک عشقنہ ا » دیدی . یکنک دخی باباسنہ کندویی یلہومدی . اورادہ او دخی صویلش ، کورہم خانم نہ صویلش ، ایدر :

- اول اره سلام وېردم . اغوز ارلرئندن كيمسن ؟ ديدم . قاقا بن قالدېرب
 يوزمه بقدى . « اوغل يكنك قنده كيدرسن ؟ » ديدى ، سويلدى . من ايتدم :
 « دزمرد قلمهسنه كيدهم ، بيام انده طئساق ايمش » ديدم . بوراده طايپ
 مكا سويلش ، كورلم خانم نه سويلش ، ايدر : « يتدكنده ييل يتزدى
 5 يدى اورغونم ، يكي بارك قوردنه بگزردى يكتلرم ، يدى كشيله قورلردى
 منم بيايم ، قاين طاللى يلكندن صوم التونلو منم اوخم ، ييل اسدى ، يغمور
 يئدى ، يوكى قوبدى ، يدى قاتله واردم ، اول قلمه يي الهيام ، كرو دوندم ،
 مندن دخى يك ار قويمياسن ، يكنكوم دون ا » ديدى . يكنك دوشنده
 طايپنه سويلش ، ايدر : « قلقوبنى يركدن طوردغكده اله كوزلو بك يكتلرى
 10 يانگه سن سالمك ، ادى بللو بكلرله سن يورتماك ، بش اچهلو علوفه چيلر
 يولداش اتك . ائوچون اول قلمه سن الهيامك ، ديمش . يكنك كنه
 ايدر : « كه كه يمكه يمكى يئشى ، كسر كونده سر چشمه يوكرك يئشى ،
 دايم كلدوكنده طورسه دولت يئشى ، بلدوكن اونتمه عقله يئشى ، قريمندن
 دونمه قاجمه ارلك يئشى ، ديدى . بو دوشى يكنك يولداشلىرينه حكايه
 15 ايلدى . مكر طايپى امن اول اراده يقين ايدى . جمله بكلرله يولداش اولوب
 كتديلر . بو آرادن قلقوب يوردلر . كونلرده بركون دزمرد قلمهسنه يتديلر .
 چوره الوب قوندلر . چونكه كافرلر بونلرى كورديلر ، ارشون اوغلى ديرك
 تكوره خبر وريدلر . اول ملمون دخى همان بونى اشتدى ، آلات حربله
 قلمه دن طاشره چقدى ، بونلره مقابل اولدى ، ميدانه كروب ار دلدى .
 20 قيان سلجك اوغلى دلى طوندار يرندن طورى كلدى . الشمس طوتام سورى
 جداسن قولتق قصوب اول كافرى قرشوسندن سوسم ديدى ، سوسمدى .
 كافر تكور قارمليب ضرب ايتدى . سكوسن چكدى ، الندن الدى . اول
 الشمس بجان كرز ايله طوندارى دپره طوتب چالدى . كيك دنيا پاشنه طار
 اولدى . قاضلق اتن دوندردى ، عسكرنه كلدى . آندن دونه بلمز دولك اورن
 25 اتى پرلو چوماغيله ات دپوب كلوب يوقايردن اشغه كافرى ققى اوردى ،
 الهيدى . تكور قارمليب الندن چوماغن الدى . اتى دخى كرز ايله اوردى .

- ویرنده بول چاوشلی ، صفره سنده یاغ توکلنده بوا ، نعمتلو ، قالش یکت
 ارخاسی ، بزه مسکین اومودی ، ترکستانک درکی ، تولو قوشک یاورسی ،
 امت صوینک اصلانی ، قره جنک قیلانی ، دولتو خانم منم ، بیاهی من اولدی
 صنوردم ، شمدی بلم که کافرده طوتساق ایمش ، دولتلو باشوک ایچون بکا
 لشکر قوشوب منی بیام طنساق اولدغی قلمه یه کوندر ، دیدی . بایندر خان 5
 بووردی : « یکریمی دورت سانجق بکی کلسون ، دیدی . « اول دمور قبو
 دروننده بک اولن ، قرغو سکو اوچنده ار بوکردن ، قریمه یتدکنده کیمن
 دیو صورمین ، قیان سلجک اوغلی دلی طوندار سنکله بله وارسون ، دیدی .
 « اینر کوزلر صویندن آت یوزدورن ، اللی یدی قلمه نیک کلیدن الن ایلك
 قوجه اوغلی دونه بلمز دولک اورن بله وارسون ، یتدی . « قوشه برجدن 10
 قاین اوقی اکلمین ، یغرنجی اوغلی ایلامش سنکله بله وارسون ، دیدی .
 « اوج کون ینی کورمه قان اغنین ، طوغسون اوغلی رسم بله وارسون ،
 دیدی . « اژدهالر اغزندن ادم الن دلو اورن بله وارسون ، ددی . « یرک
 بر اوچندن بر اوچنه نیم دین صوغن صاری بله وارسون . « صایلمغه اوغوز
 ارنلری دوکنسه اولمز ، بایندر خان یکریمی دورت بهادر سنجاق بکنی یکنکه 15
 یولداشلغه بیله قوشدی . بکلر جمع اولوب یراقلرین کردیلر ، یوله کردنر .
 مکر اول کیجه یکنک دوش کوردی . دوشن یولداشلیرینه صوبلیدی ،
 کوره لم خانم نه سوبلیدی . ایدر : « بکلر ، یولداشلرم ! غافلوجه قره بانم
 کوزم ایخوده ایکن دوش کوردی . آله کوزم اچوین دنیا کوردم ،
 اغ بوز اتلر چاپدرر آلپر کوردم ، اغ اشقلی الیری یانمه سالم ، اغ 20
 صقلو دده قورقوتدن اوکت الدم ، آله یان قره طاغلی اشدیم ، ایلرو
 یتان قره دکیزه کیردم ، آغاچدن کمی یوندم ، آغ کوملکم چقرب یلکن
 اتم ، ایلرو یان دکیزنی دلدم کچدم ، اونکی قره طاغک بر یاننده الن باشی
 بالقر بر ار کوردم ، قالقونجی یرمدن ارو طوردم ، قرغو دللو اوز سکومی
 قایدیم ، قرشولیو اول اره یتدم ، قرشوسندن اول اری صنچسوم وقت 25
 دکدم ، کوز اوچیله اول اره باقدم ، دایم امن ایمش ، آنی بلم ، دوندم ،

- درسك وار، دیدی . قاضلق قوجه ایش کورمش ، ایشه یارر ادم ایدی .
 یرار قوجهلرین یانه جمع ایلدی . یادینی یراغیله یوله کردی . چوق طاغلر
 دره دپه کچدی . کونلردن بر کون دزمره قلمه سنه کلدی . قره دکیز کنارنده
 ایدی . اکا اروبون قوندر . اول قلمه نك بر تکوری وار ایدی . ادینه
 ارشون اوغلی دیرك تکور دیرلردی . اول کافرك التمش ارشون قامتی واردی .
 5 التمش بطمان کرز سالردی . قتی محکم یای چکردی . قاضلق قوجه قلمه یه
 یتدوکنلین جنکه باشلادی . پس اول تکور قلمه دن طاشره چقدی . میدانه
 کردی ، ار دبلدی . قاضلق قوجه انی کوردکنلین همان یرندن اورو
 طوردی ، قره قوج آتیه سوار اولدی ، قره دنلو کافره یل کبی یتدی ،
 10 یلم کبی یابشدی ، کافرك اکسه سینه بر قیلج اوردی ، ذره قدر کسدره مدی .
 نوبت کافره دکدی . اول التمش بتان کرزله قاضلق قوجه یه دپره طوتب
 چالدی ، یلان دنیا باشنه طار اولدی . آغزندن بوروندن قان بوشاندی ،
 قاضلق قوجه قارمیلیب طوتب قلمه قویدیلر . یکتلری آتی کورب ، صنوب
 طورمیب قاچدیلر . قاضلیق قوجه تمام اون التی ییل حصارده طتساق اولدی .
 15 صکره امن دیرلردی بر کشتی التی کره واروب حصاری الوب قاضلق قوجه
 خلاص ایدمه مدی . مکر خانم قاضلیق قوجه طتساق اولدی غی وقت بر
 اوغلانجی واردی . بر یاشنده دیدی ، اون بش یاشنه کردی ، یکت اولدی .
 بیاسنی اولدی بیلوردی . بیاسنوک طتساق اولدغن اوغلاندن ساقلرلردی .
 اول اوغلانک ادنه یکنک دیرلردی . کونلرده بر کون یکنک اوتورب بکلر
 20 ایله صحبت ایدرکن قره کونه اوغلی بداغیله اوز دشمدی ، بربرینه سوز
 اتشدلر . بوداق ایدر : « بونده لاف اوروب نیدرسن ؟ چونکه ار دیلر سین ،
 واروب بباکی کافر الدن قورترسکا ! اون التی یلدر طتساق دره دیدی .
 یکنک بو خبری ایشدجک یورکی اوینادی . قره بغری صارصلدی ، قالدی
 پایندر خانک نظرنه واردی . یوز یره قودی . یکنک بوراده صویلمش ،
 25 کورمه نه صویلمش ، ایدر : « الان صباح صبا یرده دیکلنده اغ بان اولی ،
 اطلسله یاپلنده کوك صیوانتی ، توله توله چکلنده شهباز اتلی ، چاغروبون داد

- سنى كوكده ارار ، يردہ استر ، سن خود مؤمنرك كوكلندہ سن .
 دايم طورن جبار تكرى . اولو يوللر اوزرينہ عمارتلر بيايم سنك ايجون ،
 ايج كورسم طيورہيم سنكيچون ، يالنجق كورسم طونادہيم سنك ايجون ،
 الورسك ايكيوزك جان بلہ النل ، قورسك ايكيوزك جان بلہ
 5 غوغل ، كرمى چوق قادر تكرى ! ، ديدى . حق تعالى يہ دلى دومرولك
 سوزى خوش كلدى . عزرائيلہ امر ايلدى : « دلى دومرلك اناسنك
 اناسنك جان ال ، اول اكي حلالہ يوز قرق يل عمر ويردم ، ديدى .
 عزرائيل دخى بياسنك اناسنك دفعى جان الدى . دلى دومرول يوز قرق
 ييل دخى يولداشيله ياش يشادى . ددم قورقوت كلون بوى بويلى صوى
 10 صويلى . « بو بوى دلى دومرولك اولسون ، مدن صكرہ الب اوزنلر
 سويسون ، آلنى اچوق جو سرد ارنلر بلكسون ، ديدى . « يوم ويرہيم خانم !
 يلو قرہ طاغارك يقلمسون ، كولاكليجه قبا اعاچك كسلمسون ، قامن اقان
 كوركلو صويك قوريمسون ، قادر تكرى سنى نامردہ محتاج ايتسون ، اغ
 النوكده بش كلمہ دعا قلدق قبول اولسون ، يشدروسون دورشدرسون ،
 15 كناهكزى ادى كوركلى محمدہ بشلسون خانم هي ! »

g — Kadılık Koca oğlu Yigenek

(Dresden s. 201 — 213; Vatikan, yaprak 100 a — 103 b)

- قاضىلق قوجه اوغلى يكنك بوينى بيان ايدر خانم هي ! قامخان اوغلى
 خان بايندر يرندن طورمشدى . قرہ يرك اوزرنہ اغ بان ايون دكشدى .
 الہ صيوان كوك يوزنہ اشمنشدى ، بك يردہ اپك خاليجهسى دوشمنشدى .
 ايج اغوز طاش اغوز بكلى بايندر خانك صحبتہ ديرلشدى . يہ ايجمہ
 20 اولدى . بر زماندن صكرہ ، قاضلق قوجه ديرلدى بر كشى واريدى ،
 بايندر خانك وزيرى ايدى ، شرابك ايتسى باشنہ چقدى . قبا ديزى اوزرينہ
 چوكدى ، بايندر خاندن اقين ديلدى . بايندر خان دستور ويردى . « نرہ

کیروب کوردیکه اچقه قز انجو نعلین کیمش کزرد . همان سازی الوب بقالم
اچقه قزه نه دیدی :

سنی کوردم اولدی عقم پریشان
بن اوز مرادیمی الدیم زمان
عشقله دوشمنم بن بو سودایه
چونکه مجنون اولدم صاچی لیلایه
بن غریبم دردم یاز قلم ایله
بندن شاه صنه بر سلام ایله

5
اریدی یورکیمک یاخی اچقه قز
طائیزسک صولی صاخی اچقه قز
یلواریرم کچه کوندز مولایه
بر زمان بکلرم طاعی اچقه قز
بر یره جمع ایدهلم دور الم ایله
بوراده بکلیم اچقه قز

2 - Tâhir ile Zühre (طاهر ایله زهره)

(Taşbaşması, İstanbul 1303, s. 11 - 26)

مکر اول کیچه طاهرک معناسنده بر قره کویک زهره نك اوکن الوب
10 طاهره یول ویرمدی . طاهر او یانوب رؤیاسن تمیر ایدوب ایرلیق کورندیکندن
رؤیاسنه مناسب بر ایکی بیت سویلدی :

سیرمه کیچه کوردم
ایکی کره کلب کلدی
زهره یه وارم دیردم
منع ایتدی بی طوردم .

ایکی بیت دخی زهره سویلدی ... آلدی طاهر :

15 هجران اولومدن بدتر - جسم یانوبن توتر - بیلیمکه بو روزکار - بی زره به اتار
آلدی زهره :

دیدلم کر یاندر - جکر جکم بر یاندر - طاهر بو یلان دنیا ده - راحت بکا حرامدر
دیوب قالقوب سرایه کلدیله . اما پادشاه بونلری صادقانه کورنجه ینه قزینی
طاهره ویرمک استر . اما والدهمی تیز بر سحر باز بولوب پادشاه طاهر دن
20 یوز چورمک ایچون بر قاچ درلو سحر ایدوب اندنصکره بر یکی مزاردن
طهراق الوب اکا دخی سحر ایدوب ایتدی : « بو طهرانی شربت ایچنه قیوب

- دیدى . والده و همشیره سنى الو ب كتوروب بونلره مخصوص بر خانه دوشیوب
بخش ایندی . بر کون خواجه بر ضیافت ایدوب شاه صنم غریبک کلدیکن
خبر النجه مجلسه ناظر حجره ده منتظر ایکن ، غریب الدی سازی ، بقلم نه دیدى :
- 5 بر سوز ایله بن دوزاغه طوتلدم بو غریب ایلرده یاقدی یار بنی
حسرتک نازینه یاندم کول اولدم اهو کوزلم نه حاله یم کور بنی ...
- عاشق غریب کوللرک اوغریسی کچر ایتمش بو سودانک اغریسی
سکا بن سویلدم سوزک طوغریسی ال افندم کل افندم صار بنی ...
- دیوب سازی براقدی . هرکس کتدکدن سکره شاه صنم ایچه قزه « وار
غریبی کیزلیجه بکا کتور ، ایچه قز غریبی چویروب کتوردی . شاه صنم ،
10 « اه افندم صفا کلدک » دیوب محبت ایلدیلر . غریب کیده جک اولدقده « افندم
کیدرسک اما بویله حسرت اتشه یانمغه طاقت کلمز . والده کی بابامه دکور
کوندر . بابام بکا افاده ایدر . بنده سز بیلورسکز دیرم . ایو اولور ، دیوب
غریب والده سنه افاده ایندی . والده کلوب « خدانک امریله کریمه کزی استرم »
دیر . « دخی پک کوزل ، لکن قرق کیسه اغریلق ایسترم » والده سیده « مولی
15 کریمدر ، دیوب کلوب غریبه نقل ایدنجه غریب دخی « طشرده قزانوب الورم »
دیدى . بو سوز دلی محمودک قولاغنه کیدوب اجاسنه افاده ایدوب « کلک
شونک ایشنی بتورم ، دیدکده اجالر ... قرق کیسه جمع ایلدیلر . غریبه و یروب
« اکر یتشمزسه خدا کریمدر . وار دوکون تدارکنه باق . » غریب دخی
« استندم ، کرچه اجایه رعایت ایتمه قصور ایتم . اما شاید خسته اولسم
20 اجالر نی چاغرسه لر بن دخی کیده مسم حقمده : باق طیوردق طیومله دق ،
شمدی کلمیور دیهرک کوجنورلر . بو خصوصه عفو بیورک ، بن غریبته
قزانور الورم ، دینجه انلرده ایریلق چشمه سنه قدر کیدوب اوراده وداع
ایتدیلر . غریب انشای راهده بر اختیار آدبه راست کلوب « اوغلم نزهه
کیدرسک ؟ » دیدکده ماجرای نقل ایلدى . اختیار « اوغلم قز ایله عهد و امان
25 ایندکی ؟ سکره بشقه سی الور ، دینجه غریب کیرو دونوب شاه منمک بفرجه سنه

دینچه «باقیندی ادبسهزه ا بز حرمت ایدوب عاشق غریب قویدق . چاشرک امتحان اولوب سازینی باشنده قیرالم» دیرکن غریب کلوب «ال الدن استوندر» دیوب الدی .

5 دیکه یك اوسته لر خبر صورهم عجب سازی نیجه چلارسز؟
کوکده یلدزلر نیم طوارم سزی جوان ایتسم نیجه کودرسز؟
نصل کیله در طولار بوشانور روزکار اسدکده یره دوشنور...
«ببورک جوانی ویرک» دینچه بربرینک یوزینه باقدیلر . قهوه جی سازلرینی غریبک یانه قوینجه ینه الدی غریب : ...

10 دیکه یك غریبدن سز بو ندایی کاف ونوندن خدا قوردی بنایی
اون ایکی قودر صورمه دنیایی عمرمن کچمکده همان دیدیلر
اشبو سوزله افرین دیوب ارتق شاعرلر طاعلمنه باشلدیلر . بده خواجه
سنان دلی محمودی چاشروب «عجب غریب بزه کلورمی؟» دیدکده دلی محمود
دخی «کلور» دینچه خواجه شاه صنمه خبر ویردی . اول دخی کوشه
نچیره سنده مترقب ایدی . دلی محمود ایله غریب کلوب پراز طعامدن صکره
15 حوضک کنارنده غریب الینی یبقارکن بر شوق پیدا اولدی . مکر صنمک
جمالی صویه عکس ایتتم . غریبک عقلی کیدوب «بکا عشقکله غریبتی اختیار
ایتدیردک» دیوب قهوه دن صکره خواجه سنان «اوغلم [سوز] سکا قالدی» دینچه
غریب الدی . قالم « دیدی :

20 دریا کنارنده سمک طوتارکن کورندی کوزیمه مایه قاشلرک
دریایی قرایی قابلدی شوقک بکزر اوچ کونلک ایه قاشلرک...
قاشلرک قوربیلی یای اولمش ای جان برکره رحم ایتسک بکا ای جانان
بن غریبم چوق چکمشم سرانجام دوندردی کوزلم چایه قاشلرک

دیوب کسدی . خواجه سنان «افرین ا» دیوب «انشاءالله چوق محبت ایده»
دیو غریبی قالدیروب کیدرکن والده سینه راست کلوب «نیمه کیدرسک؟»
25 دیدکده «بزی قوغدیلر، زور ایله مسافرلک بویله در» دینچه «سز بوراده
طورک» دیوب خواجه سنانه کلوب نقله ادینجه خواجه «بوویه کتور»

- تبریزك اطرافى طاعدر میشه در ایچنده اوتوران بکدر پاشادر
 سکز بیک محله درت بیک کوشه در چارشوسی بازاری یولی تبریزك
 پهوانلر کسوت کبر یاغلتور جمله بزکان انده اکلتور
 اوج یوز التمش یوکى بردن بفتیور الدن اله کزر مالی تبریزك
- 5 دیوب کسدى . مکر خواجه سنانک قوناغی قهوه نك یاننده ایمش . نوجوانک
 اوازی اشیدوب اوشاقلرینی کونده روب انلر دخی درحال خواجهیه وصف
 ایلدکلرنده خواجه کلوب باقدیکه بویله بر محبوب کورلامش . عاشق اولوب
 قزیمی ویرهیم دیو عهد ایلدی . بز کله لم شاه منمه . قوناغده کزرنکن
 رسولک صداسن اشیدوب ایچه کلین نامنده بر جاریه سی اولوب «شو صدا
 10 بنی یاقدی . رؤیاده کوردیکمه بکزر» دیدکده ایچه قز «احتمالدر» دیدی .
 بز کله لم شاعرلره . «آفرین اوغلم ، ایچی خانه قالدی . انیده سویله ، سکا
 ضریب مخلصنی ویره لم» دیدکلرنده الی یته :
- ایپلکی هنددن بو کیلور کلور بغدادی پرنجی اکلور کلور
 قیوی مفاندن چکیلور کلور کورجستاندن کلور بالی تبریزك
 15 پیرلر طلوسن ایچدم سویلرم اینوب عشقک دریاسنی بویلرم
 عاشق ضریبک مدحن ایلرم نیم شمدی رستم زالی تبریزك
- آفرین دیدیلر . خواجه سنان قهوه جیه «بو کیلدر؟» دیدکده تبریزده
 خواجه احمدک اوغلی ایمش . خواجه ، ضریب خانه سنه کتوروب والده
 و همشیره سنه لباس و خرچلق کوندردی . شاه صنم : «جانم بابا ! بو کون
 20 قهوه ده بر کوزل صدا [اشتم] ، کیلدر؟» دیدکده «خواجه احمدک اوغلی ایمش»
 دینجه قزه بر اتش دوشوب «جانم بابا ، کتورده بزده دله لم ، دینجه «پک
 ای» دیوب اخشام ضریب ، خواجه ایله کلوب بر قاچ ادم دخی محبت ایلرکن
 ضریب در «پک هوسم وار ، بر آصق اولسه شمرا ایله امتحان اولسم» «درحال
 صاحب خانه بر کشمیری کتوروب ویردی . اول دخی «خواجه نك بر کزاری
 25 عاشق ضریبک آصقیسی» دیو اوزرینه یازدی . سازینی اوست باشه قودی .
 شاعرلر کوردیکه ساز وار . «بو کیلدر؟» دیدکلرنده قهوه جی «ضریبک»

V

HALK HİKÂYESLERİ

Dilde ve üslûpta destanî ya da dinî-destanî hikâye geleneğini sürdüren halk hikâyelerinin ne zaman yazıya geçirildiğini kesin olarak bilmiyoruz. Bu hikâyelerin XVII. yüzyıldan sonra çoğalan yazmaları çok okunan bütün halk kitaplarında olduğu gibi, birbirinden epey farklıdır. XIX. yüzyılda bunlar taş basması ile yayınlanmağa başlamıştır. Taş basması metinler de çokluk birbirine uymaz. Bu bölümde, sayıları pek çok olan halk hikâyelerinin en tanınmışlarından *Âşık Garip*, *Tâhir ile Zâhre* ve *Âşık Kerem*'den örnekler aldık.

1 — *Âşık Garip* (ماشق غريب)

(Taşbasması, İstanbul 1303, s. 8 — 14)

بر کون الفت ائناسنده رسول ایتدی : « بوراده چالغه هوسکار کسهل وارمیدر؟ » دینجه « اون قیانسده بزم دلی محمودک قهوه سنده راز بشاعرلر امتحان اولور، یارین کیدهلم » دیدی . صباح اولدوقده برابر قهوه یه واروب شاعرلری توجوانده سازی کورنججه « زه لیسک؟ » دیدیلر . « تبریزلیم » دینجه شاعرلر « تبریزی ساز ایله مدح ایله » دیدکده رسول سازی الوب دریای عشقه کلوب 5 قالم نه دیدی :

اچیلور بهارده کلی تبریزک
بوزلر یشیلی آلی تبریزک

دکله یک اغالر تعریف ایدهیم
دوکونده بیرامده اطلس کیرلر

- کلیولی بزم اولغله قره دکردن کلور ایتمش . بونلر طوب ایله کمیلرین غرق
ایدلردی . ذخیره نك قلتندن بر مرتبه زبون اولورکه وصف اولتماز . اندنصرکه
کافرک اوزرینه علی المعجله اون بیک آدم واروب اوتوز اوچ کونده فتح ایدرلر .
اندن محمود پاشا دخی بر کون سلطان محمد خانه دیرکه : « پادشاهم ! رهبانلرک
5 قولى بونک اوزرینه درکه اول دکز کنارندن یورلینجه اسلامبولی اله منز
دیرلر . ایمدی بز دخی پادشاهک عالی همتلریله شروع ایدلم » دیدی و
اندنصرکه کدک پاشایی یاننه آلوب اوق میدانی جاننده بر قدرغه پیدا ایدرلر .
یلکنلری استغنا ایدرلر . قره دن یوروتوب بر مبارک ساعتده اول قدرغه یی
دکزه صلارلر و ایچنه ادملر و طویلر قورلر . اندنصرکه یلکن ایدوب قرشو
10 یته ده قنار قپوسنه طوغری واررلر . طوب ایله دوکوب خراب ایدرلر . اول
کیجه کیویه کلوب بیک آدم مقداری غلطه حفظی ایچون قورلر . اول
مقدار ادم ایله صباحلین طویلر چکوب طوب قپوسيله سلوری قپوسندن دوکیه
باشلارلر . ایچرودن کفار طوب اتار ، طشره دندخی اسلام اتار . بویه ایکی
کون ایکی کیجه سی ایدرلر . الله تعالی نك امریله اوچنجی کون اسلامبوله
15 عسکر اسلام دخول ایدر . کفار خاکسارک مجاللری قالیوب فرار ایدرلر .
عسکر اسلام شاد و خندان کفار خاکساری قلچدن کچوروب سلطان محمد خان
ایله محمود پاشا شهر قپوسندن بر یوکسک یره چیقوب بر اوق آتمنه قول
ایلدیلر . « ایاصوفیه یه قتمیزک اوقی واریرسه اونک اولسون » دیرلر . اخرکار
محمود پاشا بو قوله راضی اولیوب « سن بر طرفدن بن بر طرفدن کیدهلم .
20 هرکم اول واریرسه انک اولسون » دیر . هم ایله ایدرلر . و سکز ادم ایله
کیدرلر . اما محمود پاشانک زماننده ایاصوفیه بر بیوک کلیسا ایدی . سلطان
محمد خان ایاصوفیه یه طوغری واریر . بیة السیوف اولان کفار خاکسارک
جمله سی ایاصوفیه یه طوغری واررلر و دروننه کیروب جمع اولشار ایتمش .
جمله کافرلری محمود پاشا قلچدن کچوروب انک دخی فتحی میسر اولور .
25 اندنصرکه محمود پاشا جامی اولان کلیسایه وارر . ایچنده خیلی رهبان بولور .
محمود پاشا دخی جمله سی قرار . اوزرینه ادملر قویوب سلطان محمدک اردنجه

پادشاه دخی اغلیرق «محمود سکا ظلم ایلدم، عفو ایله!» دیو غذر دیلدی. محمود پاشا دخی ایتدی: «پادشاهم! اهل علم و صاحب حلمه اوتهدنبرو خند اوله کلمشدر، اوله اولور، دیو جواب ویردی. اندنصره سلطان مراد خان محمود پاشاه یوز بیک اچمه طریقله وزیر اعظمینی مقرر ایلدی. پادشاه دخی اوج ایدنصره دار اخرته انتقال ایلدی...» 5

b — (s. 14 — 17)

سلطان محمد خان محمود پاشا دیرکه: «پادشاهم شمدنصره قسطنطیه فتحه مباشرت ایدلم، دیدی. هماندم اول ائنده موجود اولان عساکر اسلام ایله عزیزیت ایدوب کلیولیدن کچوب بروسهیه واریرلر. سلطان محمد خان اجداد عظاملرین زیارت ایدوب ازنیقه واروب اوج آی مقداری ازنیقده اوتوراق ایدوب و حاجی بیرام سلطاندن دخی ال الوب اوج ایدنصره ازنیقدن 10 کچوب قسطنطیهیه توجه ایدرلر. قوجهایی طرفندن و دکر کنارندن اسکی حصار نام یرده قرار ایدرلر. قسطنطیه بکنه آدم کوندورلرکه سلطان محمد خان بو جانبه کلدکلرینی سؤال ایدرلرسه «بو دیارک ایو صحراسی وارد، هواسی کوزلدر، تصحیح مزاج ایچون کلمشدر دیهسن، دیو واران آدمه تنیه ایدرلر. اول محله بر قاج آی ساکن اولوب اخراالامر محمود 15 پاشا سلطان محمد خان بر کون دیدی: «پادشاهم! بزه قارشو یقاده ساکن اوله جق بر محل اولمانجه بو شهرک فتحی بزه میسر اولماز» دیدی. سلطان محمد خان دخی: «لالا! نجه بیلورسن اوله ایله» دیو بیوردیلر. همان «پادشاهم! بر صغیر دریمی مقداری محل طلب ایدرلر» دیدکده قسطنطیه بکی بلا تردد طلب اوزرینه «ویرهلم» دیو جواب ویردی. محمود پاشاه خبر 20 کلدکده اول صغیر درینس بیچاق ایله تراش ایدرلر. اندنصره نه مقدار محل احاطه ایدرسه او لاشهینی دولاشدیروب و درعقب بر حصار یاپار. قسطنطیه بکی بو حالی کورنجه ایتدیکی ایشه پشیمان اولور. لکن ندامت فائده ایتمز. بد خراب البصره. اولزمانده قسطنطیه نك ذخیرهسی دکردن کلور ایتمش و

- پادشاه کبررکن قیوجیلر دور دیدیلر ، قیو اغاری : « اویله عجله ایله کلمکه سبب ندر ؟ و نه خبرک وارد ؟ » دیو سؤال ایلدیلر . اولدخی « پادشاه بر کزلو خبرم وارد ، دیدی . پادشاه عرض ایلدیلر . پادشاه دخی : « کتورک اول پیری ، دیر . پیر دخی کیردیکی ساعت سلطان مراد خانک اندامه لرزه دوشوب یوزی اوزرینه یقلوب عقلی باشندن کیدر . ایچ اغاری اول کلان پیره 5
- نعجب نحس و شوم کسه ایتمس سن دیو طعن ایتمکه باشلدیلر . پادشاهک باشنه اوشرلر . کلاب سررلر . بر مقدار کوزین آچار « اول کسه پی کتورک ، دیو امر ایدر . فی الحال کتوررلر . پیر کلدیکی کچی پادشاهک حضورنده یز اوپوب ادب اوزره طوریر . پادشاه دخی « نه مقوله کسه سین ؟ » دیدی . اول پیر 10
- دخی « رعایا قوللرندیم ، بر مصلحت ایچون شهره کلورکن فلان یرده ایکی کچی کوردم . بری بر پیر محتشم و بری بر کوزل یوزلی کچی ، اوطوررلر . پیر بی چاغردی . دیدیکه : « بن خضرم ، و بو کسه بو شهر پادشاهک وزیریدر . بونی ناحق یره قتل ایلمک دیدیلر . الله تعالیک امریله بن خلاص ایلدم . انشالله تعالی یارین محمودی اول جانبه کوندره ییم . اولیه که ضرر کله ، 15
- دیو جواب ایلدی . باقی فرمان پادشاهکدر ، دیدی . سلطان مراد خان بو جوابلری کوش ایلکده پیره زیاده رعایتلر ایدر . اندنصکره . پادشاه وزیرلرینه امر ایلدیکم « ادرنه اطرافنده واروب محمودی هر قنده بولورسکز تعظیم و تکریم ایله کتوریکز ، دیدی . وزیرلر دخی نیلسون ، انواع یحضورلق ایله ینه بر دونکی اوغلانک کردانته کرفتار اولورز دیوب قسوته 20
- غرق اولورلر . اولکون ادرنه اطرافنده دولاشوب « بولامدق » دیو دونوب کلوب خبر ایدرلر . ایرتسی کون دیوان کونیدر . ارباب دیوان جمعاً دیوانه کلورلر . اول یرده محمود پاشانک بوینو اولوق قصد اولنشدی . صباح نمازین ادا ایدوب اول یرده اللری بنلو حقه تضرع و نیاز اوزره بولورلر . وزرا هماندم محمود پاشانک ایاغنه دوشوب هزاران التغالله سرایه کتوررلر . سلطان 25
- مراد خان دخی سرورندن اولکون دیوان ایده میوب سزایک اورته سنه دکین قوشا قوشا قرشو چیقوب همان پادشاهک ایاغنه دوشوب یوزین سوروب

- دخی سرای اوکنه سریر قوردیروب اوتورور . محمود پاشانک اللری باغلو ،
 اول محله کتوررلر . پادشاهک اختیار قوللری جیماً فریاد و فغان ایدرک
 قان رجا ایدرلر . سوزلری کچمیوب متحیر قالدیلر . اخرا لمر جمله سی جلاده
 دیرلرکه : « بو مقوله بر وجود شریفی غرضاً تلف ایلمک اولمز و لایق دخی
 5 دکدر » پادشاهه دخی « عفو ایله » دیوب رجا ایدرلر . جلاد دخی غایت
 ادب اوزره پادشاهک حضورینه واروب اختیارلرک رجا لرین دیدکده هان
 سلطان مراد خان ینه غضبه کلوب « یوخسه بئم امرم امر دکلمیدر ؟ البت
 اورلسون ! » دیو ابرام ایدر و ایکی اوج آدم ایلو واروب خشم ایلیوب ،
 جلاد دخی نه ایلسون تیغ بی امانک چکوب حواله ایلدکده هاندم محمود پاشا
 10 طوردینی یردن غائب اولور . اول اراده اولئرک بریسی بو سره واقف اولیوب
 سلطان مراد خان دخی بیحضور اولوب سرایه کلورلر . خلق ایرته سی کون
 « افرین محمود پاشا ! ایو ایش باشاردی . کندوی . سحر ایله خلاص ایلدی ،
 دیو خلق ولوله یه دوشرلر . مکر بو احوال صوک دیوانده واقع اوله جق
 ایدی . اتفاق اول هفته نک جمه کونی مصطفی پاشا کو پر یسندن بر قوجه جق
 15 ادرنه یه کیدرکن ادرنه یه یقین بر یرده اوتورر ایکی کسه کورر . بری پر
 محشم و بری بر کوزل یوزلی کسه . اول پیرک اوکنده ادب ایله اوتورمش .
 اول کویلو قوجه جق مرکب ایله کلور ایدی . چاغروب اول قوجه جق دخی
 مرکبندن اینوب یانلرینه واروب سلام ویردی . علیک الیدیلر . اول پر
 کویلو یه : « بزى بیلدکمی ؟ » دیو سؤال ایلدیلر . اولدخی « بیلمز ، دیو
 20 جواب ویردی و « سز کسکمز ؟ » دیدی . اول ایکی کسه نک بری دیدی :
 « بئم آدم حضرت خضر در و بو کسه نک آدی محمود در . بو شهر پادشاهنک
 وزیریدر . بوکا بهتان ایلدیلر ، و ناحق یره قتل ایلمک مراد ایلدیلر . الله
 تمالینک امر ایله بن خلاص ایلدیم ایدی . بوندن سکا چوق فائده واردر . بو
 شهرک بکنه واروب بئم اغزمدن دیه سنکه محمودی او جانبه کوندره ایم . اولیه که
 25 بر قلنه خطا کله . زیرا چوق ضرر کورر ، دیدی . هاندم اول قوجه جق
 محله ادرنه یه کلوب و سرای قیوسنه کلوب مرکبی بر طرفه باغلار . ایچری

- مصاحبتنه جمع اوله سکر، دیو بیوررلر . بر موجب فرقان علماء عظام سرای پادشاهی به جمع اولورلر . اولکون عظیم ضیافت اولور . مکر اولزمانک اختیاری اولوب قاضیسکر اولان افندی به فاری زاده علی افندی دیرلر ایدی ، بر فاضل کسه ایدی . قوجیلر کتخداسنه ایتدی : « اول امتحان ایدمک قرنداش
- 5 کلسون، دیو بیوررلر . هاندم محمود پاشایی بر سیاه یلکن بزیه طشره چیقاروب کلورکن قاضیسکر اولان علی افندی ایتدی : « اغا اول قرنداشی کیدورک و بر پاک دولبند صاروک . اهل علم مجلسیدر ، یلکن بزیه کلمک مناسب دکلدر ، دیو بیوردیلر . هان محمود پاشایی کیدوروب و باشنه بر اعلا دولبند صاردیلر . اندنصره علما مجلسنه کلوب علما افندیلر هر طرفدن بر مسئله
- 10 سؤال ایلدیلر . بلا تردد جمله سنه جواب ویرر . قاضیسکر علی افندی دخی بز مسئله سؤال ایدر . هان محمود پاشا ایغ اوزره کلوب ایدر : « سز اعلم سز » دیوب جواب ویردی . قاضیسکر افدینک مبارک دستتی پوس ایدوب یرنده قرار ایلدی . علی افندی ایتدی : « افرین بر خودار اول ، بو مسئله یی دخی بیلوردک . نهایت مرتبه ادب ایدوب جواب ویرمدک . » اندنصره علی افندی
- 15 دونوب جمله علما افندیلره دیرکه : « بو قرنداش جمله مزدن افضل کسه در . » بر دانه محضر یازوب پادشاهه کوندردیلر . پادشاه عالیناه محضری کوردیکی کبی یوزینه سوروب افندیلره خلعت کیدوروب اندنصره ایرته سی کون سلطان مراد خان وزیر اولان قوجه ابراهیم پاشایه خط هایون کوندروب : « لالا ، سندن رجام اولدرکه بر اهل علم قولم واردر ، علمنه ربایت و حلمنه
- 20 عنایت وزیر اعظم ایتک مراد هایونمدر . خاطریم ایچون سندنخی معقول کوروب وزیر ثانی اوله سین ، دیدی . اوچ کوندن صکره محمود پاشایی وزیر اعظم ایدر . عدالت ایله اوچ سنه تمام وزیر اولوب اما عاقبت الامر سائر وزرا حسد ایدوب خیانتدر دیرلر . محمود پاشا حقنده انواع کوتو سوزلر سویلرلر . غرضلر ایدوب سلطان مراد خانه سویلدکلرنده زیاده یحضور اولوب
- 25 بر کون « محمود پاشایی تیز طشره سرای اوکنه چیقارک ، دیو امر ایدرلر . چیقاردکلرنده « بوینی اورسونلر ، دیو فرمان اولتور . سلطان مراد خان

- لایق ایتمس.، ادملر ایله نامه مناسترده باباسی قصابه واصل اولدوقده «نم اوغلمه شمدی حکم کچمز. رهبانلر اراسنده در. اما رهبانلره واروب سوبلیهیم. بر یره جمع اولسونلر و اوغلومه دخی احوالی بیلدیرهیم. جمله سنک اتفاقیله نجبه معقول کوررلر ایسه او یله جه اوله» دیدی. بعده رهبانلر بر یره جمع اولدیلر
- 5 و بو احوالی جمله سنک معلومی اولدوقده کیمسی کتسون، کیمسی کتسون دیو مجادلهیه دوشدیلر. آخر الامر قصاب زاده دخی مجلسه دعوت ایلدیلر. احوالی سوبلدیلر. اولجوان بو احوالی واقعه سنده کورمش ایدی، بهرحال ایمانه کلورسن و سلطان مراد خانه داخل اولورسین. و بو احوال ایچون اولجوان یوللری کوزلریکن بو احوالی ایشیتدکده دروننده جناب حقه شکرلر ایلدی و جواب ویردیکه: «سز بیلورسکمز. اولولریمزه جمله سنه مطیزه دیدی.
- 10 کیشیلر بعضیسی کتسون، بعضیسی کتسون دیو مجادلهیه باشلدیلر ایدی... ویرلسون دیانلر زیاده ایدی. ویرلسون دیانلر آز ایدی. ایکیسی مابیتده قرعه آوب ویرلسون دیانلر اوزرینه دوشدی. و اول سوزه تابع اولورلر. دخی اولجوانی سلطان مراد خان طرفدن کلان آدمه تسلیم ایدرلر. همان اول وقتده اسمنی محمود
- 15 قورلر. دخی مناسترک اهالیسی جمله بر یره جمع اولوب بر عظیم مرمری بر عربیه یوکلدوب اولجوانی قصبه دن طشره بر میل مقداری یره کوندروب کیدرلر. ایرلدقلری یرده اول مرمر دیره کی دیکرلر. شمدی اول دیره که ایرلیق مرمری دیرلر. محصل کلام محمود پاشایی ادرنه یه سلطان مراد خانک حضور شریفلرینه کتوررلر. سلطان مراد خان اولجوانک تمام حرکان و
- 20 ادابی بکنور. وصف ایتدکلرندن زیاده بولوب، مکر اولزمانده منلا کورانی دخی سلطان مراد خانک خواجه سی ایدی، سلطان مراد خان خواجه افدینک یوزینه باقوب ایتدی: «افندی بو جوانک علم ایچنده مهارتی کمالده ایتمس. انجق رجا اولنور که علم فرقانده دخی آشنا و مونس ایله سکمز.» خواجه دخی «امر پادشاهک» دیوب خواجه بو جوانه ایکی سنه تمام تعلیم ایلدی.
- 25 بر کون پادشاه جمیع علمایه خبر کوندررکه: «بو کون سرای عامریه جمع اولاسکمز. بر امتحان اولنه جق قولوم واردر. انجق دیلرکه سزلر دخی

- معلوم اولمیچون هر قاضیره کندو جانبدن بر معتمد ادملر کوندروب احوال ولایت نجه ایدوکن مطلع اولورلزدی . اتفاق سلطان مراد خان قازینک امریله بر صاحب فهم و فراست کسه روم ایله تجسس ایچون کیدوب قصه مناسره داخل اولور . بر ایام بهارده قصبه دن خارج بر یرده کزرکن اوج درتیوز مقداری کشیش جمع اولوب بر یریه مباحثه ایدرکن راست کلوب 5 راهبارک برینه سؤال ایلدیکه : « بونلرک جمعینه سبب ندر؟ » دیدی . رهبارک بری جواب ویردیکه : « هر سنه عادتیز بودرکه بر مشکل مسئله علم ایچنده امتحان ایدرز » دیدی . « مابینمزده اول مجلسده مسئله کم فتح ایدرسه انی اولو رهبارک ایدرزه . » درکن سلطان مراد خان مرحوم طرفندن کلان کسه قولاق طوتوب بونلرک مباحثه لرینی مشاهده ایدوب دوررکن ارالرندن بر 10 اوزون بویلی کوررکه بونلرک نجه سنه دن بری فتح ایدمدکری مسئله مشکله ایاغ اوزره قالقوب ایلی و اروب فتح ایدوب جواب ویردی . همان اندن رهبارک بو جوانه التفات عظیم ایدوب کلی رعایت ایدر . سلطان مراد خان طرفندن کلان کسه سؤال ایتدیکه : « بو قدر رعایت سبب ندر؟ » دیدی . جواب ویردیلرکه : « علم ایچنده اول مشکل مسئله بی بو جوان فتح ایدوب 15 شمده بو جوانی رهبارک بلوکنک باشی تعیین ایلدیلر ، رعایت سبب اولدره دیدی . سلطان مراد خانک طرفندن کیدن کسه کونلرده بر کون ادرنه به کلدی . و اطرافده مطلع اولدینی احوال دن سلطان مراد خانه عرض ایلدی . و اثنای کلامده قصه مناسره اوغرایوب و رهبارک اول صحراده ایتدوکی جمعیتلرینی ، نجه زمان فتح ایدمدکری مسئله اولجوان فتح ایلدیکن و زیاده 20 عقل و فراست صاحب اولدینن تقریر ایدوب پادشاهک خدمته لایق بر جوان اولدینن تقریر ایدوب پادشاهک بالضروره طبیعت شریفلی اولجوانک حضورینه قائل اولوب حضور شریفلرینه کتورمنی مراد ایدر . فی الحال نامه یازیلوب آدملر تدارک ایدیلوب مناسره باباسی قصابه کوندردیلر . مکر اولجوانک باباسی 25 قصاب ایکن پادشاه نامه سنده یازمشکه : « نام وصول بولدقده اوغلیکی وارن آدملرم ایله استانه سعادتیه ارسال ایدر سین ، رد ایتیه سین . دولتیه باش اولغه

حکایت اولنور که ابو ایوب انصاری نك مزار شریفی قازیلوب شیخک دیدکی علامتر ظاهر اولدوغی زمانده بر چوبان کلدی . « اول قبر شریف بودر . زیرا بن حیوانات کودردم . بو ازیاه کلدو کده قیون بو مزار شریفک اوزرینه اوضرمزدی . اول آریاه واریمجاق ایکی بولنوردی . بته جمع اولوردی ، ددی . روایت اولنور که مرحوم سلطان محمد خان غازی قسطنطیه فتح اولندقدن صکره طریق تصوفه سالک اولدی . حضرت شیخه : « احکام طریقت هر نه ایسه بکا کوستروب ارشاد ایله ، ددی . شیخ جواب ویردیکه : « مصالح مؤمنین کورلنز . امت محمد علیه الصلوة و السلام مکدر الاحوال اولورلر . عدالته جهد ایلمک سکا کفایت ایدر ، ددی . و دخی : « پادشاهلقده نجه بیک برده لر واردر . نجه بیک دکرمین طاشنی بر کمنه قنده کتوره ؟ ، ددی . پادشاه متسلی اولدی . « البته تحصیل طریقت ایدریز ، ددی . اقدام ایلیجک شیخ قاچدی . کلی بولیدن آناطولیه کچدی . کوینکه کلدی . آخرالامر سلطان محمد کوینکه نجه یوک ایچه و بنا کوندردی ، کوینکه جامع و تکیه یاپماغیچون . شیخ راضی اولدی . بنا رئیس اولان ابوبکر مرزنی « باری بر چشمه یاپلم ، ددی . شیخ راضی اولدی . « چشمه یاپوک ، قبول ایلم و بو چشمه نوک ثوابی سلطان محمد خانوک عهسی شهزاده خانون بنت سلطان محمد بن یلدرم بایزید خانه بفضلم . زیرا غایتده احتیاجی وار ، ددی . پس وجه مشروح اوزره تاریخ یازدیلمر ، مرمره قازدیلمر . الآن اول چشمه اول تاریخله موجوددر . لکن خرابه متوجه اولمشدر . . . . .

5

10

15

6 — Menâkıb-ı Mahmut Paşa (مناب محمود پاشا)

(Istanbul Üniversitesi Ktp., T. Y. 2425)

a — (s. 2 — 11)

اسلامبولی فتح ایدن سلطان محمد خانک باباسی سلطان مراد خان غازی محیه ادرنده ساکن ایکن عادت قانونلری بو ایدیکه عدالت و مرحمتلری

20

بو قلمه‌نك فتحه سوينور صنمك ، آق شمس‌الدين بنم زمانمه اولدوغنه سوينورين ، ددی . حکایت اولنورکه سلطان محمد شیخه دزلو غطالر ایلدی . قبول قلمدی ، فقر و فاقه اسلوبی تبدیل ایلمدی ...

سنه احدی و خمین تاریخده معاویه اصحابدن و غیریدن عسکر جمع ایلدی . یزیدی بیله قوشدی . قسطنطیه اوزرینه خزایه کونوردی . اول 5 عظیم خزایی اشدن . اولولر جمع اولدیلر . ابو ایوب انصاری دخی اول عسکرله کفاره خزا ایچون قسطنطیه اوزرینه کلدی . انده وفات ایلدی . قسطنطیه قربنده دفن ایلدیلر . ابو ایوبک یزیدیه کفاره خزایه کلدکی بید دکلدر . زیرا یزیدک زیاده طغیانی و عیبانی قسطنطیه به کلدکن اون ییل صکره اولدی ...

10 سلطان محمد آق شمس‌الدیندن ابو ایوبک قبر شریفن تمین ایلمک التماس ایلدی . شیخ دخی اول قبر شریفی اورمان آراسنده بولوب عصاصین راست ابو ایوبک کوبکی برابرنده دکدی ، تمین ایلدی ...

پس آق شمس‌الدین بیوردی : « قبر شریفی بودر . علامت ظاهره می اولدرکه ابو ایوب دفن اولندی . حرب عسکری کندی . اول کیجه بر اهل ریاضت رهبان پینمبر علیه السلامی دوشنده کوردی . پیغمبر علیه السلام اول 15 رهبانه مسلمان اولق امر ایلدی و « بنم اصحابدن ابو ایوب انصاری فلان یرده دفن اولندی . دیار غربتده انی بی نشان ایله ، ددی . اول رهبان اویاندی . قلبی نور ایمانه طولدی . اشهد ان لا اله الا الله و اشهد ان محمدا عبده ورسوله ، ددی . ایمان لذتن طاندی . شوق و صفاسندن صباح اولدین

20 قلمه برجنه چقدی . اول اشارت اولنان سمته نظر قلدی . قبر شریفک اوزرنده نور کوردی . صباح اولیجق واردی . قبر شریفی بولدی ، یوزین سوردی . اوزرینه مزار بنا ایلدی و قازوب بیرکن قبر شریفک قربنده بر ایازمه چقدی . ایله اولسه سلطان محمد خان و سایر ارکان دولت قبر شریفک اوزرینه کلدیلر . قزدیلر . شیخک ددکی یابو و طاش ایله پالئس قبر شریف و ایازمه ظاهر

25 اولدی . پس سلطان محمد خان مزار شریفی یابدی و شیخ ایچون خانقاه و تکیه یابدی . ایله اولسه اول تکیه بی شیخ قبول ایلمدی . صکره دن مدرسه اولدی .

- وزیری ولی الدین اوغلی احمد پاشایی شیخه کوندردی . « قلمه فتح اولوق و عدویه ظفر بولوق وارمیدر؟ » شیخ جواب ووروب : « امت محمددن بو قدر مسلمانلر و غازیلر بر کافر قلمه سنه متوجه اوله لر، انشالله فتح اولور، ددی . پادشاه بو قدر اشاره قناعت ایلدی . وزیر مزبوروی ینه کوندردی ، « تمیر وقت ایلسون ، ددی . آق شمس الدین مراقیه واردی . مبارک یوزی درلدی . 5 باشین قالدرب « بو سنه نك ربیع الاول اینك یکرمنجی کون سحر وقتنده صدق و همتله فلان جانب دن یوریش ایلسونلر . اول کون فتح اوله ، قسطنطیه ایچی صدای اذانه طوله . » پس اول کون اول ساعت اولدی . عسکر اسلامه یوریش بیورلدی . عسکر حصاره هجوم ایلدی . سلطان محمد شیخی دعوت ایلدی . مکر شیخ صوفیره اسمرلشدیکه « بنم اوزریمه هیچ کسه قومیه سیز . » 10 پادشاه شیخ کلمیجک غضب ایلدی . قالدی شیخک چادرنه کلدی . چادر برکنمش . خنجیرین چقاروب چادری بر مقدار شق ایلدی . ایچرو بقدی . کوردی چادرک ایچنده دوشنمش یوق ، صافی طیراق . اول طیراق اوزره شیخ . نمازه طوروب مسجده وارمش . تاجی مبارک باشنده یولنمش . باشک اق صاچی نور کبی شعشه ویرمش . مبارک صاچن ، صقلن و یوزین طیراغه 15 بوله مش . کوزندن یاش آقر . سفره قدر ییر یاش اولمش مناجات ایلر . شیخک بو حالتی و بونالشی کوروب دهشتناک اولدی . دوندی مقامه کلدی . قلبه نظر ایلدی . کوردی عسکر اسلامک اوکنجه آق عبار کینمش بر طاغه . حصاره قویلدی لر . همان اول ساعت قلمه فتح اولدی ...
- قسطنطیه فتح اولندقدن صکره اق شمس الدین نابدید اولوب سلطان محمد خان ارادی ، بولیمادی . اوچ کوندن صکره ادرنه قپوسی قربنده بر ویرانه ده عبادت ایدر بولدی لر . اول زماندن برو اول محلیه آق شیخ محله سی دبو آد 20 قودیلر ...
- اول فتح خاقانی بلده طیبه حروفی اشارتی مقتضاسنجه سکر یوز الی بدی تاریخنده واقع اولدی . اول حینده سلطان محمد غایتده شاد اولدی . هیچ بر 25 زمانده دنخی بویله سونممشدی . پس پادشاه ایتدی : « بو فرح که بنده کوررسز ،

5 — Hüseyin Enisî : Menâkıb-i Akşemseddin
(مناب آق شمس الدین)

(Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmut Bölümü yazmaları, No. 4666)

Fatih ile Akşemseddin (Yaprak 8 b — 13 a)

- ... مرحوم سلطان محمد خان یکریمی بر یاشنده پادشاه اولدی . بر ییلدن
سکره ادرنده علما و امرایی جمع ایلدی . قسطنطیه فتحین مشاوره ایلدی .
10 هیچ بریسی مباشرته راضی اولدی ... « فتح قسطنطیه مهدینکدر » ددیله ،
پادشاهی خزاندن منع ایله دیلر . آق شمس الدین بونلرک منعی اشدی . جواب
ویردیکه اولا قسطنطیه سلطان محمد خان فتح ایله ، سکره بنی اصغر الور ،
بنی اصغر لندن مهدی یته فتح ایله ، ددی . موالی ایله مباخه ایلدی .
تاقبت سلطان محمد شیخک سوزینه اعتبار و اعتقاد ایلیوب یراق کوردی .
15 قسطنطیه اوزرینه واردی . الی دوت کون جنک ایلدی . آخر فرنگستاندن
استنبوله بویک کمیلر کلدی . چوق عسکر و ارزاق کلدی . کافرلر شتک
ایلدیلر . پس علما و امرای جمع اولدی . پادشاهه یکلدر . « بر صوفینک سوزیله
یوقدر عسکر هلاک ایتدردک و دکلو خزینه تلف ایلدک . جالا فرنگستاندن
کافره یاردم کلدی . فتح اولق امید قالدی » ددیله . سلطان محمد خان

برده کم اوتوررسک سدر اولدر . سدره دخی اولولر اوتوردغیچون صدر
 ددر . یا ذوالقرنین جمله جایگاه سیزکله مشرفدر .

B — MENÂKİPNÂMELER

Tasavvuf akımı ilerledikçe, İran edebiyatında olduğu gibi Türk edebiyatında da tarikat kurucuları, velîler ve şeyhlerin menkabevî hayatlarını konu olarak ele alan bir tür gelişmeğe başlamıştır. Menâkıpnâme ya da Velâyetnâme (halk dilinde vilâyetnâme) adı verilen eserlerde, olağanüstü unsur, evliyâ tezkirelerine nisbetle, daha fazladır. Halk yığınlarına tarikat büyüklerini tanıtmak amacı ile yazıldıkları için de dilleri ve üslûpları süslü ve yapmacıklı nesirden uzak ve halk diline yakındır. Bu türün en ilgi çekici örnekleri XV. ve XVI. yüzyıllarda yazılmıştır. Halk arasında çok okunan bütün eserlerde olduğu gibi yazmalar birbirinden oldukça farklıdır. Menâkıpnâmelerden kimi de devlette büyük makamlara yükselmiş, sonradan kendilerine velîlik atfedilmiş kişiler hakkındadır. Aldığımız örnekler içinde Fatih devrinin ünlü bilgini Akşemseddin ile Fatih'in veziri Mahmut Paşa'nın Menâkıpnâmeleri bunlardandır.

1 — Menâkıpnâme-i Hacı Bektaş Veli

(مناقب نامه حاجی بکتاش ولی)

(Ankara Genel Ktp., yazma No. 0.340)

a — Hacı Bektaş ile Akca Koca (Yaprak 78 a — 79 b)

بر وقت حضرت خنکار اولولنی بر بولک جماعت اویوردی ، دولی
 ولایتین سیران واردیلر . مکر اول ولایتده اقیج قوجه سلطان نام بر صاحب
 ولایت عزیز واردیدی . خنکار اولولنی سیرانده انلره یقین واردیلر . خانلرین
 5 بیشرو کوندودیلر تا کم بر کیجه مهمان اولالر ، اول عزیز ایله صحبت

- سيزلری کورب سيزلردن خبر صوردهنا . اجازت وارمی؟ دی کور نه جواب ویرر ، ددی . اندن کتوال دخی مغاره قابوسنه کلب آواز ایتدی . مغاره دن اکی سیاه پوش کشی چقدی . کتوال کورب کورشدی ، صورشدی . کتوال نیچون کلدوکن بلب بری طورب بری کرو مغاریه کیردی . پیرلینه خبر ویرب جواب الوب چقدی . الوب کتوالی مغاریه کیردی . کتوال دخی پیری کورب عزت لشب اسکندر ددوکن ددی . پیر ایدر : « شمدی اسکندر قنده ؟ » کتوال ایدر : « مغاره قابوسنده . » پیر ایدر : « هزار بار شکر اولسون کم اسکندر زمانه دخی ایردک . » دیب ایدر : « ای کتوال ! سلیمان پیغمبردن بو اسکندر کلجکن ، جهان سراین سبر قلب ربیع مسکون حکمن 10 اله الاجنین اشمشدم . شاذ کلدی ، شاذی کتوردی . قوت ایرسه عزتچون اول سروره قرشو چقسون . ندلوم ، صورت اسکدی ، بدن قوت دن قلدی . ای سرور ! کورکم اسکندر جهان ملکنه شاهکن بز عاجز پیرلن کوکلن نیجه کوزلر . بزلی کورمکه ینه بزدن اجازت دلر . ای کتوال ! وار اسکندری کتور . عمر آخرنده انوکه برقاج سوزلشم کم بو چرخ کردون 15 دکمه کز اسکندریلین وجود نقشه کتورمز ؟ » پیر شیله دیچک کتوال دخی ادبله غاردن چقب اسکندر شاهه کلب پیر خیرن ویردی . اندن شاه دخی الت مقرب وزیرلر ، الت معتبر صاحب سریر ، الت سرفراز دلیر ، اون سکر پهلوان الوب عراقی اوکنجه اناج دبندن مغاریه کردلر . کردکلری یرده طورب نظر اوردلر ، پیری کوردلر . نتا مغارنک برکنجنده مسند دوزب 20 قورو غلفدن یمشقلق قلب ، قیلان پوستدن مقعد صلب ، مغاره قابوسنه قرشو پیر ارقه سین تکیه قلب ، ایاق لرین اوکنه اوزدب پیرانه اوتورر . شاهله وزیرلر پیری کورجک سلام ویردلر . پیر دخی حزین اوازله سلام الدی . اندن ایدر : « مرحبا یا ذوالقرنین ! خیر مقدم . شاذ کلدک ، شاذی کتوردک . معذور طوت . یرمدن طورمغه قوتم ایرمزکم طورب مسکنم عالی حضرتمکا ویریدم ، خدمته قرشو طوریدم . لطف قلب بزم قصورمزه قلنه ، مقامومزده هر نه 25

- کنلونده بو قبری کورن! بلسین کم بن اسی دخی زمامده بر کی اردم .
 خلق اراسنده آد و سان اسی بر سروریدم . چو خلق قوزر کوچر اولورسه
 حکم ادرم . اون التکز یوز بک ارله قنده دلرسم کیدردم . آدمه تاشخان
 خان درلاردی . هی نه دلاورلر خونم یرلاردی . بو حالیه دوت یوز اون
 یل عمر سوردم . دلیم خوش روزکالر کوردم . محله انجه ملل روز ویردم . 5
 یتیم کز اولو جنکه کوردم . جهان سرورلر نه چاق اوردم . سرنشورلر دیارندن
 قیل براقلر ایلندن خراج الدم . شک سرلره ، کرکسرلره غزایه ایندم . بو حاله
 غره اولب بر کون بو صو کنارنده راست بو سینم یرنده لشکرمی طاغذب
 اوتوررکن ایت بشلور قرت بشلور منم خلوت اولدوغم بلب بی حساب لشکرله
 منی بیه دوشدلم . طویدم کوردمکه بز معتبر شهر حولنجه اولا . دشمن منی 10
 قات بر قات قوشیب طورمش . ولی شیله غلو قلورلر کم یرلر کولکر حول [و]
 هیئتدن دتره . بو حالی کورب قورقق قچمق نیقی کولکدن کتدی . آدو سان
 یوله جان باشله طوردم . اندن منم دخی اولدم یتیم یدی بندن کچی
 قرنداشلرم واردی . کمنک قرق اوغلی ، کمنک التمش اوغلی ، کمنک سکان 15
 کینک یوز ، کینک یوز یکریمی اوغلی واردی . و دخی یوز قرق دوت بنم
 بلمدن کلمش اوغلنلرم واردی . اوغلنلریمک دخی اوغلنلری اوغل اوغلنلری
 اون بکه ایردی . اندن بونلری ، باقی حاضر اولن لشکرمی الوب اوم ازره
 طوردم . اول اکی طایضیه بر کون بر کجه جنک قلدیم . شیله کم یاننده دوت
 یوز ار قالدی . بز دخی دشمنی شیله قردق کم لاش و باشدن کسه یور یوز
 اولدی . توزدن کوز کورمز اولدی . قان بخاری هوا یوزن قات قات قرا 20
 بولت لین قلدی . بندخی شول حاله ایردمکه کوردمده صاغ یر قلمدی .
 قان شیله کتدیکم دبرنمکه مجالوم اولدی ولی غیرتی اشفا قومدم . طرونم ،
 بر لحظه طره مدم . ات سوردم . صاغو صول های هوی قلدیم . دشمندخی
 بلیمب بر برن قرب طوررکن طاقت دشمنی صیب ازردن ایردم . سوردم
 کور کوره اهل الله ویرمدم . دشمن کتدی . بندخی زخندن دشمنم . کوردمکه 25
 اولرم . بندخی وصیت قلدیم . قصی سینم ازره یازلر ، قازلر . تا کم بزدن

- صکره قلنره کلنره یادکار قله ...» راوی قولنجه افلاطون اول هیجه طاشندن بو بیانی کم ایتدی ، شاهله وزیرلر دخی تاشخان روانه دعا قلب کتدره ، لشکره کلب اول کجه یتدر . صباح کوچ ایتدر ، کتدر . درت کون یورب بشنجه کون بر طاغ اتکنده بر ویران شهره ایردرلر . اندن سرنشورلر
- 5 سروری کتوال ایدر : «ایشاه جهان ! اول سلیمان دورندن قلمش اوش بو شهره ویرانه در .» شاه دخی بیوردی . چری قوندی . بوندن شاه مقرب وزیرلره ، سلاطین صاحب سریرلره ، دلیم سرورلر بله الوب ایدر : «ای کتوال ا یورو ، وارلوم اول پیری کورلوم ، ددی . کتوال دخی شاهی بشلیب اول ویران شهره کتدرلر . کوردلرکم قدیمدن قلمش بر شهر ، اکی قات برج و بارو ایچنده .
- 10 بر قابوسنه کتدر ، ضایت اولو . شیلکم سکو صونسک ، یوخروسنه ایرمز . یکرمی کشی کیرسه اینندن بزبرینه طوقمز . ولی قابونک قرشوسنه بر مرمر درک دکشدر ، شیله طورر . شاه عمود قاتنه کلب عمودده بر قاج سطر یازو کورب افلاطونه کوستردی . اوخویب بیان آندی . نه ددی .
- افلاطون ایدر : «یا ذوالقرنین ! بو خطی یازن دمش کم ای روزکارله بونده
- 15 کلن ، بو عمودده یازوی کورن ، بلسین کم بو شهری یان شهریار سلطنتی سوکا ایرکورمشدر کم هر کون صباح سلامه کلن ، کلوب بو درک دینندن آتندن اینب طورردی . تا کم یوز الشمس بک التون قوشاقلو میر سپاهی یغلوردی . بندن دستور اولینجه بری بو شهره کرمزدی ...» راوی قولنجه افلاطون اول بیانی کم ایتدی ، اندن شاه ایدر : «ای وزیرلر ! بو شهر اول وقت شهریمش
- 20 کم یوز الشمس بک قورقشقلو سپاهی بو درک دیننده جمع اولب بو شهره کورورمش ، دیب شاه وزیرلره سلاطین سرورلره قابودن اول ویران شهره کردلر . کوردلر شهر ایچی شیله یخامش کم بتون او ، دیوار یوق . شهر ایچین قفرجلیو شهرک بر اوچنده بر اغاچه ایردرلر ، کوردلر دبنده بر بیکار . اندن کتوال سرنشور ایدر : «ایشاه ! اول پیر اوش بونده در » دیو شاهه بر
- 25 مغاره کستردی اغاج قرشوسنه . شاه دخی آتندن آندی . اندن ایدر : «ای کتوال ، وار بندن بو پیره سلام ایت . ایتکم اسکندر ذوالقرنین کلدی

- یو بیله اولجق انی کوردلرکم هوا یوزندن اول کوله قوشلر کلدی . کلن
صویه ایندی . اویندی . کلن اندی ، کلن اندی . شیه کم کول ایچی طیره
طلودی . میر سپاهی انی کورجک بیر بیر اله تیر و کمان الدلرکم قوشه اتالر .
اسکندر شاه قومدی . بیوردی چاوشلر چری اچنده قفردلر : « وای اول
5 کشیه قوشه آما ، ددرلر . سرورلر بو اشه سخت اولب جمع اولدلر . مسلسله
سیستانی . اوکه صلب شاهه کلب ایتدلر : « ایشاه جهان ! حق تعالی قوللرینه
بر و بحر صیدن حلال قلب در . عالی حضرتک نیچون قومزکم بو کول قوشندن
حید ادوز ، ددرلر . اندن شاه ایدر : « ای سرورلر ! سیزلر راست دیرسز .
بر و بحر صیدی حلالدر . ولی بونده نظر واردر . ای دلاورلر ! بو قوشلرکم
10 بو صویه کلبکم ایندی ، جلسی صوسز ایندی . صولسونلر ، قانسونلر .
اندن صیدی حلال اولا . و بر دخی حکمتده شیلدرکم یلان ادم اوغلك
دشمنی در . بو دشمنغلا آدمی صو ایچرکن یلان اورمز . و بر دخی یلانی
صو ایچرکن اولدرمک یوخدر . بو قوشلر دخی مقصودنجه صولسون . اوچب
کنمکه یوز طوتیحق قدر صیدکوز وارسه قلک ، ددی . صاحب کمال ایدر :
15 « شاهلرک عدلی شیه کر کدرکم عدلیله هم انسانی هم طیر حیوانی دخی کوزلیا... »
راوی قولنجه سکندر شاه شیه دیجک سرورلر دخی وقت کوزلیب
طوردی . انجاکم کونش حری دخی ساکن اولدی . بشلدی قوشلرکم
اوچب کیدلر . اندن سرورلر دخی تیر کمان اله اولب . قوشلری اتدلر طوتدلر .
قوشلری دلیم صید . ایتدلر . ارل کجه دخی انده یتب کتدلر . یارندسی
20 قوشلق وقتده بر اولو صویه ایردلر ، قوندلر . برز راحت اولدلر . ایکندویه
خرشو اسکندر شاه خلوت سوار اولوب صو کنارنجه سیرانلیو کتدلر . خیلی
بیر کیدب بر اولو سین کوردلر . وزیرله سینی چوره الوب طوردلر . کوردلر
بر معتبر سین . ایزونی قرق الت اریش اولا . باشنده ایاغنده معتبر هیجه
طاشلری دکلو . باشی طاشنده بر قاج سطر یازو یازلو قازلو . اندن افلاطون
وخشندن اینب اول خطی اوخویب بیان ایتدی . نه ددی . افلاطون ایدر :
25 « یا ذوالقرنین ! بو خطی یازن دیشکم : « ای روزکارله بونده ایرن ، صو

6 — İskender-nâme (اسکندرنامه)

(Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan bölümü yazmaları,
No. 842, yaprak 162 b — 169 a)

راوی قولنجه شاه اول کجه دخی یتب صباح دیوان طوردی . اندن
شاه قیل براق لر ملکنه ایدر : « ای سرور اول سلیمان پیغامبر
دورندن قلن ددیگک پیر قنده در ؟ بشله وارلوم ، کورلوم کم پیرلری کورمک
مکه طوافی لین ثواب دره ددی . یراق قلب ، تنلوس ، قیل براق ، کتوال ، سرنشور
قرطنوس ، کرکس قولاغوز اولوب الوب شاهی اوج یوز بک ارله کتدر . 15
بر قاج کون یورب ینه قیل براق لر دیارنده بر خوش مکانه ایردرلر . نتا بر
عجایب اولو کول . چورسی چایر جن ، شقایق نعمان ، سنبل ، زعفران لر بتش .
شاه اول مکانی کورب بیوردی . چری ، کولی قوشیب قوندی . شاهچون
سایبان لر قورلب کوله قرشو زرین سریر اورلب سلاطین لر دیرلب کوله
قرشو عیش ایدرکن کونش قبه فلکه دکلدکی وقت شیهه اسمی اولدکم غایتده (۱) 20

بکه القس آندی: « مسیح سندن خشنود اولا » ددی. اندن کوچدیلر،
جزیره یه یقین کلدر، قوندیلر. بک چریفه بنوب اول جزیره یه واروب
چقدی. اول هلاک اوللری کوردی. دخی ایتدی: « بره ملمونلر! برکشی
بو قدر ایش اده، الوکز یوقی ایدی سزده اوره سز؟ » ایتدلر: « سرور
دیو صاندوق، کسه اکا جواب ایده مز، کوردک. همان قاچدق. » 5

d — Sarı Saltuk ile Tekür (92 a — 94 b)

بو کره قز یالکوز قالیجق ائمکه قورقدی و یوقارودن ددی کم: « ای
ساحر! همانک ییری و یواسی هواده در و یره انمز. بو فکردن کیچ. الوک
سنوک هایه ایرمز. » شریف ایتدی: « این اشغا یوخسه سنی چقارم،
اولدرورم. » قیز مقید اولمادی. سرور منوجهر دطاسن اوقدی. جنی کلوب
10 شریفی یرندن قابوب اول قیا اوزرنه قودی. قز شریفی کوربیجک فریاد آندی:
« مدد، بکا قیمه! ابروق بویه هر جایلیق اتمم » ددی. شریف قزی طوتوب
بغلدی و داخی اغزنه کم آوردی، داخی اشغا اندردی. یره بر کافر ی چکدی
چقردی. دخی محکم بفلوب اکا ایتدی: « سن همان کندوکی صالی ویر.
چرخ دونه دونه سنی اندوره. یره یقین کلیجک اصلو قالورسن قورقه. »
15 کندو آندی، قزی اته بندوردی. اغزی کین الدر. اول شخص کندوی
یوقارودن پرتاب آندی. اپی اوزون بفلمشلر. همان یره دوشوب هلاک اولوب
و یره ایرشیجک وقت همان وقت شریف تیز الرو واروب انی بر الله کبی
قیدی، یره قودی... ناکاه خبر کلدی کم تکوردن: « بزه خبر کوز کلدی،
یوزک اغ اولسون، صالطیخی اولدرمش سن، شاد اولدق، دیمش. همان
20 شریف سروب عزیم قیسون ایدوب کتدلر. شهره کلدیلر. قزی سراپرده
اوکنه کتوردیلر. سراینده دیوان ایتدی. چون کیجه اولدی، نقدر بک
وارسه برر برر دعوت ایلدی. ایچرو خلوتنه قویوب کندوی بلدوردی.
قایل اولوب مسلمان اولانی قودی، اولیانی اولدردی و صباحه دک اوتوز التی
یک اده که دبلدی. چونکم ارته اولدی. طشره کلوب بر نمره آوردی،

- ال قلیجه اوردی . سکرندی ، شریف اوزره کلدی . صالحیخ اکا قرشودن
 بر تیغ اوردی . باشی قولیله هوایه پران اوکتدی . جان بر جهنم اصمردی .
 پس یوریدی ، کافرلرک درت یوز اوتوزین قلیجدن کچوردی . تیز قلائی اول
 زورقلری صودن چقردیلر . دلوکلرن طوتب ایچنه کردیلر . قجدیلر ، قرویه
 دوکلدر . شریف اول هواده کی کافری دخی اولدردی . انوک الوسی معلق 5
 هواده قالدی . اشغادن انی اوقله دپلدی . اول کافرلر کناره چقوب قچر-
 لردی ... شریف بو کافرلری قریبجق جزیره ایچره قالدی . تز منوجهرک
 دعاسن اوقدی . اول جنی بر زورقه بنوب کلدی . شریفک نظرنه یتشدی .
 شریف اکا بنوب کتدر . اول یره یقین چقدر کم صرف مالکی انده
 اوتورمشدی . شریف طغرو اندن یکا روانه اولدی . جنی غیب اولدی . 10
 شریف کدرکن اول قچن قرغون قومه یتشدی . شریف کندوی بر چوبان
 صورتنه قویمیشدی . مکر یولده بر طوکر چوبان اولدرمشدی . انک طونلرین
 کندو کیمشدی . اول قومه قرشو کلوب ایتدی : « قنده کدرسز ؟ » اول
 قوم ایتدر : « بک حضرتنه کدهرز . بزه صالحیخ یاوز ایش آتدی . ادملرومنی
 قردی ، دیو اغلشدیلر . دخی عزم ایدب صرف بکنه روان اولدر . شریف 15
 ایتدی : « بنم سزوک ایچوکرده طویس راهب قردشوم ادی ، اول نجبه
 اولدی ؟ » انلر ایتدر : « اول انی اولدردی » ... شریف بو کر اغلمنه
 بشلدی . انلر دخی بله اغلشدلر . سوردلر ، اغلشورق صرف بکی مانومانک
 اوکنه کلوب قیهلرن یره اوردیلر ، فریاد آتدر : « بزه حال شوپله اولدی ،
 مدد ، ددیله . انلرک ایچندن شریف اول قدر اغلدی کم اول بک اجدی : 20
 « هی بو دردمند چوبان نه یوز اغلرا ، ددی . ایتدر : « بو مسکینک انده
 قردشی واردی ، صالحیخ اولدردی . داری بک حضرتنه ! » بک ایتدی :
 « بره نه اصل سوزدر بو سویلدوکلک ؟ » برسی ایتدی : « قیرمز سلطانم ،
 صالحیخ قرقوسی بزم عقلمز المشر . شاشدق ، نه کرکه سویلرز . اول
 بک شریفه ترجم ایدب : « کل دردمند بله کدهلم . انده جزیره ده صالحیخی 25
 بولورسق سنک الوکه ویرم . قردشوکلک انتقامن الاسن ، ددی . صالحیخ

- کوره وز . « ارالزندن برسی ایتدی : « نوله طشره چیقوک کوره سز » . چون طشره چقدیلر ، دیر اوکنده اوتوردیلر . اول راهبه بر کوکک کتوردلر . دخی سحر اوقدی ، هوایه پرواز اولدی . اوقودی . اول کافر هواده معلق قالدی . « این ا » دیدلر ، اشفادن چاضردیلر . اول کافر ایتدی : « مدد ! بلمزم نولدم ، بلمزم . اشفا اینزم » . کافرلرینه دیدلر : « مدد ایدک » بو حال سزدن 5 اولمشدر ، کرم ایدک ، دیدلر . شریف کولدی ، ایتدی : « سزه بر نسنه دیم قبول ایدک ، اندورهیم » . انلر دخی : « اولسون ، ایدلم » ددیلر . شریف ایتدی : « دلرم نقدر زورقلر کوز وارسه هب دلك . دخی ایدرم که دلوب بتوره سز ، تاکم سزه دیم » . انلر قبول ایدلر ، سکز پاره زورق واردی . طوتدیلر ، اوتوردیلر . چون ایش بتدی ، کافرلر شریف قاتنه 10 کلدلر . شریف ایتدی : « بکا تیز طوتک سلاح کتورک کم جن لشکری برله جنک ایدرم ، کوره سز » . واردیلر سلاح کتوردلر ، کیدی ، انه قلیچ الدی : « ای کشیشلر سزه سؤالم واردر . طغرو خبر ویرک » ددی . ایتدلر : « دیکوز ، شریف ایتدی : « انجیلده حق تعالی دیمش کم مسیحدن صکره عراقین ادلو بر اولو پیغامبر کله . اول جمیسنک اولوسی اولا . ارتوق اندن 15 صکره نبی کلبه . اول صاحب نور اولا . سزلردن صورارم خبر ویروکوز کم انجیلده نیچون اول یره کلیجک اوقومز سز ؟ انکار ایدر سز ؟ » اول هواده طوران ایتدی : « اول محمددر کم ترکره پیغامبر کلمشدر ، بزه دکلدلر ، صالحیخ ایتدی : « انجیلده سزه حق تعالی ددی میکم انوک ایدن اوقومک ؟ و ترکره پیغامبردر ، سزه نیچون دکولدر ؟ » راهب ایتدی : « تکرری دیمدی ، 20 الا دینومز اولولری وصیت اتمشدردر » . شریف ایتدی : « بر نسنه کم انجیلده اولیه . بن اتی قبول اتمزم . و دخی بن انجیل سوزین طوترم » . راهب ایتدی : « اویله دیجک ترکره مطیع اولمق کرک . دینلرینه کرکم کرک » . شریف ایتدی : « امدی ای کافرلر ! بیلوک کم بن صالحیخم . چوق سولمک ا ایمان کتورک ، مسلمان اولک . جانوکزی قلیجمدن قورتروک » . اول بک 25 ایتدی : « نه طورر سز ؟ » پس میدانوس رومی مورنیا ملکی یرندن طورب

c — Saltuk'ua Rahiplere Oyunu (42 b — 45 a)

- 15 ... اول ملك ايتدی : « اشبو یرده، یقین بر جزیره واردر . ایچنده بیک یدی یوز رهبان اولورلر . ارککلردر . دشیدن ایچلرنه کسه قاتمزلر . انوک بر پاپازی واردر . یوقارو هوایه اوچار . هر نجه استرسه ایدر . شریف ایتدی : « اکر بیوررسکوز ، وارسق انلری کورسک . » پس اول بک قوللرنه امر ایدی . بر زورق کتوردلر ، اکا بندلر . دخی اول دیاره روان اولدلر .
- 20 کدلر ، جزیره یه چقدرلر . چون راهبیلر اشتدلر ، قرشو کدلر ، الوپ حرمت و عزتله انلری دیره کتوردیلر ، قوندردلر . دخی شمعلر یقدرلر ، نعمتلر کتوردلر ، یدلر ، کتوردلر . شریف یرندن طورب منبره چقدی . انجیلدن بر قیچ ایت اوقدی ، وعظ ایدی . شویله که کافرلر قتی اغلشدیلر . اندن اینوب اوتوردی ، ایتدی : « ای اولورلر ! دیلرز کم سز دخی هنرکوز بلدره سز ،

Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatı'nda Nesir*, XIV. yüzyıldan XIX. Yüzyıl Ortasına Kadar Yazmalardan Seçilmiş Metinler I, İstanbul 1964.

اولدینه بنی صدارت عظمی قائمقامی تعیین بیورلش و طرف قائمقامیدن قول کتخداسی محمد اغایه خفتان کیدیرلشد .

فقط حکومتی ینه اراذل اله دوشورمامک ایچون سلطان محمود خان عدلی حضرتلری سرای هایونک محافظه سیله زور بالره قارشوحرکات تدافیه به قرار ویرمش اولدیندن متقاعد اسکدارده مقیم اولان اسبق قبودان دریا صالح پاشا ایله چرخه جی علی پاشا سرای هایونه جلب اولنوب قبودان دریا رامز پاشا ایله قاضی پاشانک دخی قوه موجوده لریله سرای هایونه گلری ایچون اراده سینه صادر اولمش ایدی بناه علیه رامز پاشا لوند چفتلکی سکیانلری وطویجی عساکری وقاضی پاشا اسکدار قشله سنده موجود ومرتب اولان سکیانلر ایله قیل عصرده زورق سوار اوله رق سرای هایونه کلوب عساکری اقتضاسنه کوره سرای قبولینه تقسیم وتعیین وهر طرفی تحصین ایله مدافعه حاضر اولدیلر .

* یکچیریلرک سرای هایون اوزرینه هجوم ایتدکلری ونتیجه سنده *

* ظهوره کلان محاربات وسائر وقوعات *

بروجه بالا یکچیریلر ایشه روی مطاوعت ورجا وملایمت ایله باشلا یوب کندولرینه بر اغا نصی استدعاسیله طاهر افسدی بی دخی سرای هایونه کوندرمش لر ایدی غرضلری ایشه شتاه سزجه ایشی ارا دقلری کرتیه کتور و بده سلطان مصطفی عصرنده اولدینی کبی زمام دولتی اللرینه المقدن عبارت ایدی . هله جیخانه اتلدقد نصکره دهازیاده شماروب وارتنق کمی آزی به الوب مانند خرکله کسته مهار بی پاکانه دور اسواق وبازار ایدر اولدیلر .

شوحالده بروجه بالا سکیان جدید عساکری سرای هایونه جلب اولنوبده سلطنت سنیه نیک مدافعه به مهیا اولدینی کور یجک پک زیاده حد تلندیلرودین ودولت اغورنده اسکی پایوشلرینی ترک ایتزلر ایکن اوجاق اغورنده فدای سر وجان ایتک اوزره بیلرنده عهد ومیشاق وکلیاً محو ونابید اولنجه دک یکدیگردن آیرالمق اوزره حکومت سنی علیه نه عقدیبوند اتفاق ایلدیلر وهان داعیه خروج علی السلطان ایله اعلان بنی وطنیان ایدرک طرف طرف سرای هایون اوزرینه هجوم واقتمام ایتدیلر . لکن سکیان جدید عسکری طرفدن قویا مدافعه اولنغله هر حمله ده یکچیریلردن نیجه کثیر تلف اولدی وزقائلر یکچیری لاشه لریله طولدی .

بوجهته یکچیریلر مأیوساً رجته مجبور اولدقلرندن بشقه اول کون صباحدنبرو یوللر مسدود وسرای هایونده نواله مفقود اولدینندن عساکر معلمه اغاسی

پران و اطراف و جوارنده بولسانر دخی صدمه ابحار ایله تلف اولهرق طازمست
نیران و بقیه سی چیل یاورسی کبی پریشان اولدی .

وزعمرنجی مخزن مرقوم مخصوصا بویله وقت مضایقه ایچون قات قات بنا اولنش
ودیکر قاتلرنده دخی لغم اولمق ملحوظ بولنش اولمق حسیله هیچ بری مخزنه تقرب
ایده میوب (اوزاقدن مرچبای ای یوقرداش) وفتجه اوزاقدن آماده حرب
وبرخاش اولدقلری کبی باب عالینک سائر لرلیخی قازو بده مجومر وکلیچسیم وزر بولمق
ایچون ارایحیاق صنعتده هنر کوستره جک کروه دخی طویلانوب انجق ایام شتا ایچون
آماده قلنش اولان حطبک و سائر اخشابک آتش پرشررندن تقرب ممکن اولمانله
انطفاسنه انتظار ایله اطرافنده طولاشور و دیگر اشقیا دخی درون بلده ده دور ایله
آتش فته و اختلالی دها زیاده علو کیر ایتمکه چالیشور ایدی .

چونکه رامز پاشا طرفندن کویا مخزنک زیر زمینده مصنع و مجهول برحمله چیقارویلی
اولغله علمدار پاشا اول طریقله چیقوب سحری قلعه قبولرندن چیقان سکا نلرله
برلکده متکرا خروج ایله خلاص بولنش واعیان و اشرافه اعلان و بیان ایدوب انلر
دخی پیدر بی باشنه طویلانهرق تکثیر قوت ایتمکده ایتمش بوللو سوزلر تصنیع و اشاعه
اولنغله عوام ناس تلاشه دوشمش اولدقلرندن او جاقلو دخی بو مثللو حوادثی تکذیب
ایله یولداش لرینه جسارت و یرمکده و شایدکه درون شهره هجوم اوله جق اولورایسه
مدافعهیه مقتدر اولمق ایچون تکثیر جمیته اقدام ایتمکده ایدیلر .

علمدارک زوال دولتی تمی ایدنلر ایشته بورایه قدر اختلالی خوش کوروب بونک
اوزرینه ارتق باب عالیده کی حریق ایله برابر آتش فته و اختلالک دخی سونمسی
آرزو ایدر اولدیلر .

حالبوکه آتش حریق چاقی یه صار دقدنصکره قوندانغی وضع ایدنلر دخی اطفاسنه
مقتدر اوله میوب اصل صعوبت شمدی میدانه چیقدی زبرا سوز ایاغه دوشمکله
یکچیریلر زمام دولتی اللرینه الوبده استدکلرینی یادر مق ایستلر ارکان سلطنت سیه
بوکا موافقت ایده میوب حل و عقد امورک طرف سلطنتده قالسنی و اوامر سیه نک
نافذ اولسنی امل ایدرلر بویله یکدیگره مناقض اولان ایکی مقصدک جمع و تلفیق ایسه
دشوار و بوندن طولایی عظیم حادثلر ظهور ایده جکی درکار ایدی .

قالدیکه صدر اعظمک حیات و مماتی نزد سلطنت سیه ده هنوز مجزوم اولیوب حالبوکه
حل و عقد امور ایچون بزاتک تعین ایتمسی لازمه حالدن کورلدیکنه و چاوش باشی
بولنان ارناود عمش اقتدی صاحب جرأت و جسارت و اولدقجه واقف مزاج دولت

(اولدیننه)

بعده علمدار پاشا مرقوم ضابطله خطابا قسمه بر ضرر کلامک شرطيله کندیمی دخی سزه تسلیم ایدرم لکن حشر اتدن بکا سوء قصد اولنماق ایچون عن اصل نفر اتندن اولدیغ قرق ایکی بلوک او طه باشی اوسته سنی بکا کوندریکز کلسون بی بورادن آلسون دیجک یکچیریلر ممنون اوله رق در حال غلبه ک ایچنده مرقوم اوسته بی بولوب کوندر دیلر اوسته دخی او طه باشی ایله برابر پنجه اوکته واروب طور دقده ایچرودن علمدار پاشا (بره دولت خاشی فلانلر بن مقدا سزک او جاغکنزه سوء قصد ایده جک اولدم شمدی به قدر کلیا عمو ایده مزیمیم ظن ایدرسکز لکن سز کندو اختلالکنز سبيله دولتعلیه بی خراب ایده جک اولدیغکنز وهیچ بر در لوسوز قبول ایتمدیکنز جمله به معلوم ایکن بن ینه سزک او جاغکنزی احیا وسزی اصلاحه سی اوفی ایلدم خصوصاً سزک قشله کزه چشمه یابدردم وسزه بونجه احسان ایتم شمدی بکا معاونت وسازه مخالف ایده جک ایکن آنلره اتحاد ایدوب بکا خیانت ایدرسکز سزک کی فلانلرک عهدینه اعتماد ایدوبده کندیمی سزه تسلیم ایله قیامت قدر طمن ودشامی قبول ایدرمیم وحصن حصین غیرت وشجاعتدن عورت کی کندو اختیارمله چیقوب کیدرمیم ظن ایده یورسکز بره فلانلر) دیه رک روبرو ذم و طمن و شتم ولعن ایله بیکی صروده شاشقین اوسته نك یاننده کی او طه باشینک اغزینه بر یاغلی قورشون عشق ایندی او طه باشی در حال دوشوب او جاق او غورنده سفر عقبایه کندی .

وزیر جلادتسمیر ساعد غیرت وجرأتی تسمیر ایدرک بیکی باشدن طبانجه و تفنک ایله عزم رزم وجنک ایلدی وپیدر بی ایچرودن طیشارویه قورشون اتمغه باشلادی وار ترق اغفال ایله اله کچور ملک احتمالی قالدی لکن او یله کو کره مش و مغاره به قبائمش برارسلانک اوزرینه وارمغه دخی کسنه جسارت ایده میوردی .

بونک اوزرینه یکچیریلر همان قازمه وکوسکو وکولتک کی آلات تخریبیه ایله مخزنک اکه طرفه طولاشوب بر طاقی دخی نردبان ایله قه نك اوسته چیقه رق دلمکه باشلایلر . علمدار پاشا کوردیکه قه دن فرجه آچلدی بی کی یوقارودن قورشون ایله کندوسنی باد هوا تلف ایده جکلر بوش یره اولمک ایسه منافق شمار اصحاب شجاعت اولدیقتدن وبوقته قدر غیرت وشجاعت ایله ثبات ایدوب شاید بر طرفدن امداد ایریشور دیو بو صورتله بر از وقت دها کچور دکنصکره ارتق یأس کلی حاصل وکانون دروننده کی آتش غیرت وحیت مشتمل اوله رق مضمی اولان صوک تدبیرک زمان اجراسی کلدیکندن (النار ولاالمار) قاعده دلیرانه سنی اختیار ایله بر طبانجه صیقه رق جبخانه به آتش ایدیجک (الله اکبر کبیرا) برصقه دهشت فزا ایله مخزنک قه سی جانب قه سایه چیقوب اوزرنده موجود اولان بر قاجوز یکچیری قوش کی هواده

* علمدار پاشانك كیفیت وفاتی واركان سلطنت سینه نك امر مدافمه به تشبثاتی *
 بوجه بالا یکیچریلر آچقدن آجیفه مخزنه تقرب ایله ملکرندن آرقة طرفلرندن
 بریرینی دلوبده قورشون ایله علمداری اورمق اوزره قازمه وکولنك کبی آلات
 تخریبیه تدارکنده اولدقلرینی علمدار پاشا پنجره دن رؤیت ایله غرضلرینی قهرس
 ایندکده (اخر الدواء الکی) وفتنجه الك صکره اجراسنی تصمیم ایلدیکی تدبیر
 جرأت کارانه نك وقت اجراسی تقرب ایلدیکی اکلادی .

لکن موجود معینی اولان بی جرم وعصیان جواری و غلماتی سمت امان وسلامته
 ایصال ایچون ایچرودن ندا ایله ضابطانندن برقاچ آدم ایستمکه اوسته وباش قره قوللقچی
 طاقندن برقاچی مخزن قپوسنه یاقلاشدقلر نده چیقوب تسلیم اولمق صورتی اشراب
 ایله جواری و غلماتی اوجانگ عرضه امانت اولمق اوزره برر برر اخراج وتسلیم
 ایلدی و فقط ایکی فداکار وفا ابتا یعنی پاشانك منتخبه جواری مستقر شه سی اولان
 باش قادین و آنلره تبعیتله اختیار بلای غار ایدن صدیق و یار فار طواشی خادم اغا
 چیقیمیوب بالا اختیار پاشا ایله برلکده قالدیلر .

(نده)

استانبولده کی هزارفن ، جمشیدکار استادلر

(فنی چلبی) ابلیس لعینه درس ویریر ، پیردیی قفسه قور ، کله فقیری آرابه یه قوشار بر هزارفن ایدی . پاکیزه اشعاری ده واردر .
(هزارفن احمد چلبی) ابتدا اوق میداننک منبری اوزره روز کارک شدتنده قارتال قنادر یاه سکز طقوز کره هواده پرواز ایده رک تعلیم ایشدر . بعده سلطان مراد خان سرای بروننده سنان پاشا کوشکندن تماشا ایدرکن غلطه قله سنک تا ذروه اعلا سندن لدوس روز کاریله اوچهرق اسکدارده طوعانچیلر میداننه ایشدر . صکره مرادخان کندوسنه برکیسه آلتون احسان ایدرک « بو آدم پک خوف ایدیله جک بر آدمدر هر نه مراد ایدینسه آلتون کلور » بویه کیمسه لرک بقاسی جائز دکل دیه جزائره نفی ایلمشدر . آنده مرحوم اولدی .

(لاغری حسن چلبی) مراد خانک قیا سلطان نام دختر پاکیزه اختری وجوده کلدیکی کیجه عقیقه شادمانلی اولدی . بولاغری حسن الی اوقه باروت معجونندن یدی قوللی برفشک ایجاد ایتدی . سرای بروننده خنکار حضورنده فشکه بندی . وشا کردلری قیلی آتشله دیلر . لاغری « پادشاهم

Evliya Çelebi, Evliya Çelebi Seyahatnamesi, c. I, İstanbul 1314, s. 670-671.

تفراتی ، قایقچی ، ساثر اهل حرفدر . طاغیر اوزرنده نظیر سز کراز باغلی و اردر که حصار کرازی نایله روم و عرب و عجمده مهوردرد . حتی دیار عجمده اسمنه کلنار روم دیرار . ایکی کراز بردوکه ریال آغر اغنده کلشدر . و کوزل خورا اوزمی اولور .

بوشهرک اوکندن جریان ایدن شیطان آقندیسی غایت شدتلی آقار . طرفه العین اینجده برکمی بی قندیلی برونه قدر سورر کوتورر . بو آقندی کنسارنده کی یالار : (دزدار ، حاجی عیسی ، قره حسن ، ترخچی حسن اقدی ، قوسه قورنی محمد اقدی ، طویقولی محمود اغا ، هزار پاره احمد پاشا) یالیری واردر .

روم ایلی حصارنده کی زیارتگاهلر — (زیارتگاه شیخ اسماعیل) بوذات قتل اولنه رق جسد مبارکاری آخور قبودن دریا به بر اقلمش او وقت پادشاه حصارده قندلای بنچده ایتمش . برده کورلر که شیخ عزیز اون خایفه سیله قندیلی بنچه اوکنده ظهور ایدوب دریا به دریا کبی جوشه کله رک سماع ایتمه که باشلار . پادشاهه خطاباً « خنکارم بزی ناحق یره قتل ایتدیلر عرضحاله کلدک » دیرلر . و تمام بر ساعت اوراده سماع ایدوب خنکار صاحب حالی هونکور هونکور اغلاده رق اقدی به قاتیلوب تا دورمش دده تکیه سنک اوکنه واررلر . صکره اوراده دفن ایدلیرلر . حقیر اوزرلرینه اون کیجه نور یاغدیفنی مشاهده ایدن جانلرله کورشدم . شیخ تولد ایتدیکی وقت پدری اسمنه (قربان اسماعیل) دیمش . آره دن یتیم سنه کچدکنصکره حضرت شیخ آت میداننده چقورچشمه باشنده اون خلیفه سیله برابر قربان ایدلشدر . قانی دوشدیکی محله اجابلری بر زاویه بنا ایتمشلردر . حالا دیکیلی طاش دینفده پارماقلی مسجده یقین بر زیارتگاهدر . شیخ اسماعیلی سومینر قتلنه سویله یاریخ یازمشلردر : « لعنة الله علیهم اجمعین » .

(الشیخ حسن ظریفی) مصدرده ابراهیم کلشنی ایله هم مجلس اولوب بعده اذن سلیمان خان ایله شیخک یرینه لانقده پوست نشین اولمشدر . کندیسسی سیروزلیدر . دورمش دده تکیه سنده مدفوندر . موتنه تاریخ :

قرال بو حالی ایشیدنجه « صلحه مغایر قلعه بنا ایتدیلر ، دیه بر ایلیچی کوندردی سلطان محمدده دیلم دیلم اولمش صغیر درینسی قراله کوندروب « ایشته اذنکزله ینه بر صغیر درینسی جرمنده یر بنا ایتدک زیاده وار ایسه هدم ایدلم ، دهرک حکیمانه جواب ویردی . کفار تکرار صاح ایتمک مراد ایتدیکی حالده محمد خان رضا ویرمدی . آق دکز بوغازنده دخی ایکی جانبه قلعهلر بنا ایدوب قسطنطینک ایکی بوغازینی کسدی . قحط وغلا اولنجه قرالک بوغازندن طعام کچمز اولوب بوتقریبله استانبول ضبط اولنمشدر . ایشته روم ایلی حصاری بوشکلده بر حصن حصین اولوب غرب جانی اوجه پیوسته اولمش قیالدر . اطرافنده خندق یوقدر . جرمی دائراً مدار التی بیک آدیمدر . دیورارینک قدی قرق ذراعدر . اوج قلعهسی سکسان ذراع مکیدر . هربری کهکشان آسا آسمانه سرچکوب تاذروؤ اعلاعلمی دیننده کوز کوز دیده بان قلهجکی واردر . هربری اوزر طبقه حجره لردر .

پادشاه بر آدمه غضب ایتسه بونک میم قلعهسنه حبس ایدرلر . اوج قپوسی واردر . بری شماله ناظر طاغ قپوسی ، دیکری آشاغی شهره ناظر حصار پیچه قپوسی ، اوجنیجیسی دهر پنجره لی سیل قپوسیدر دائماً مسدوددر . یوز بش پاره طوبی وار . اما لب دریاده بوغازه ناظر برتهده ایچنه آدم صیفار بال میز وشایقا طویلری وار . قلعه دزداری و اوجیوز قدر نفرات کیچه کوندز آماده طوررلر . قلعه ایچنده قیالره متصل قیرلانفیج آشیانی کبی یوز سکسان قدر نفرات خانه لری واردر . برمناره لی ابوالفتح جامعی ، ایکی مسجدی ، ایکی بغدادی انباری وار . بشقه عمارت یوقدر .

طشره واروشی : لب دریاده بر طاریده اولوب باغسر و بفقچه سز قیالر اوزرنده قات قات بیک التمش قدر خانه یی محتویدر . اوج جامعی ، اوزر مسجدی ، یدی مکتب صبیانی ، بر حامی ، ایکویز دکانی ، (دورمش دده تکیه سی) نامنده برده تکیه سی ، یدی قدر معاف روم خانه سی واردر . یهودی یوق . میخانه و بوزره خانه دخی بولنماز . اهالیسی غایت دینداردر . اعیان و اشرفانی یالی صاحبی اولوب قیش کونلری استانبولده اوتوررلر . خاقی بالقجی ، قلعه

استادلر کتیردوب بو آراده ادرنه‌نک قره دکز کنارنده بورغاز اسکله‌سندن برکیجه‌ده قرق الی طوب دخی مسلم نهانینک رأیله پنہا نیجه بری طرفه آشیردوب لب دریا‌ده یرلی یرینه قویوب اوزرلرینی خار و خاشاک ایله ستر ایتدیلر . بعدہ عسکر ایله حالا قلعه یرنده بنایه کمال درجه غیرت اولتدی . بنا اوئان محلی دخی هرکون چالیر ایله ستر و اخفا ایدرلردی . بعدہ سلطان محمد راهبک رأی صواب و حسن تدبیر یله قرالک کوندر دیکی اوکوز درینسی کرکی به‌کروب اینجه بیچاق ایله دائراً مادار دیلم دیلم ایدوب اولجرمده پالچین قبالر اوزره حصار ی انشا ایدرلر . ینه راهب نهانی ایدر « پادشاهم اسم شریفک محمددر . کتابمزده محمدک محمدی قاضی صارقلی اوله . ۸۵۷ . تاریخنده دولت قسطنطین آنک الہ کیره دیو محرردر . ایمدی بوقله‌نک رسمی سنک محمد اسمکله بنا اولنق کرک . بن بو ایشه قرق بر بیلدر مأمورم و علم معماریده استاد کامل اما بر فرده کشف راز ایتماشم ، دیهرک دامن در میان ایدهرک خله بنالری باشنه جمع ایدر . و بوروم ایلی حصارینی کوفی خط اوزره محمد اسمی رسمنده بنا ایتمشدرکه اناطولی حصار ی باغلرندن آشکار کورینور . شویله‌که : تا کوه بالاده اولان یدی طبقه قبه عظیم (میم) مقامنده در . دزدار قپوسی حصار پیجیسی (حا) یرنده در . آشانی لب دریا‌ده بیوک شیشخانه‌قله . ایکنجی (میم) یرنده در . (دورمش دده تکیه‌سی) طرفنده کی چار گوشه حصار پیجه (دال) حرفی یرینه قائمدر . ایشته بو منوال اوزره روم ایلی حصارنی اسم محمد رسمنده در و ابجد حسابی اوزره (محمد) طقسان ایکی اولدیفندن حصارده دائراً مادار طقسان ایکی دیرسک و برج واردر . (خان) لفظی التیوز الی بر اولدیفندن حصارده دخی دائراً مادار التیوز الی بر دندان بدن واردر . ایشته بو صفت ایله قلعه آلتی آیده تمام اولنجه اطرافنی آلان . خار و خاشاکه آتش و یردیلر . قلعه جدید در بیضا کی نمایان اولوب جمله عسکر قلعه به کیره‌ؤک طوب ، تفک ، جبخانه ، سائر مهماتی یرلشدیردیلر . معمار رهبان نهانیده تبدیل جامه ایدوب محمد سنته اکرام ایله مؤمن موحد اولدی و روم ایلی حصار ی دزدارلرین رجا ایلدیکندن کندیسنه احسان اولتدی .

شهر عظیم و قلعه قدیم اولان روم ایلی حصارینک اشکال و طرزی و عمارات و خیراتلری

اولان زمان کفرده برپشته اوزرنده بر دیر عتیق و ایچنده بر راهب و ارایدی. اما نهانی دین محمدی بی قبول، خواص امت زمره سنه دخول ایله زاده مستقیمه سالک و اوچوز قدر مذهب نهانی طوتان درویش دلریشه مالک بر پاپاس شهباز ایدی. ادرنه شهرنده ابو الفتح تکرار تخته جلوس ایتدیکنی استماع ایدوب علی الفور برورق ایله «استانبولی فتح ایده جک نعم الامیر سنسک» دیو تبشیر ایلمشدر. و «بو محله بر قلعه و آق دکر بوغازنده ایکی قلعه بنا ایدوب استانبوله ایکی طرفدن ذخائر مقولهسی بر اقلمدینی تقدیرده قحط و غلا اولسی مقرردر. عظمتله ادرنه دن دریا مثال عسکرایله بو بزم جانی تشریف ایدیکز «دیه رک روم ایلی حصاری یرنده ساکن اولان رهبان شکلی مؤمن نهانینک مکتوبی ابو الفتح و از نجه محمد خانه اشراح صدر و ذوق درون حاصل اولمشدر. بونک اوزرینه حضرت فاتح ایکی یردن غیرت قوشاغنی قوشانوب (قسطین) ک اذنیله سید و شکاره کله رک قره دکر ساحلنده (ترقوس قلعهسی) خلیجنده و چنکستاننده سید و شکار ایدوب ترقوس قلعهسی قبودانندن هدایار آلمش و محمد خان دخی اکا برچوق هدیه لر و یرمشدر. اصلا مخالف و مغایر حرکتده بولمیه رق قسطنطینه دخی صورت دوستانه ده نیجه شکار کوندرمشدر. آنجق بو حصار محلنده بر شکار خانه سرای چفتلکی بنا و انشا ایتکه استیدان ایلمشدر. بو ائناده حصار یرنده کی راهب مسلم ایله کوریشوب او یوشوب مشورتلر ایتدیلر. تا که قرال بد فعالدن ایلیچیلر کلوب «بر صغیر درسی قدر چفتک ایدرسه مقبولدر و رجالیخی قبول ایدرم. اما بر صغیر دریسندن غضله اولورسه اذنم یوقدر صکره صلحه مغایر ایش اولور» یولی کلام قرالی بی قنجه تبلیغ ایتدیلر. فاتح ایلیچی حضورنده او کوز درسی جرمنده بر قلعه اساسنه مباشرت ایدر. ادرنه دن نیجه بیک ارغاد، بنای کوهکن

نائب افندی ایله رفاقة کاربانه قوشیلوب عزم راه ایتدکلرنده
 صاریجه لر بونلری کوزه دیرلر ایش بر پرده اوکلرینه اینوب دلی بکی
 ونای پاره ایوب یکر می بیک غروشه قریب نقود اخذایدوب سائر
 کاربانه ضرر ایتیب چکلدیلر بوماه ایچنده بیک شهر دن عبدالله
 افندی معزول اولوب یرینه تر حاله دن معزول شیخ الاسلام برادری
 احمد چلبی اولدی کذلک محرم زاده یرینه حسن افندی اوغلی شام
 قاضیسی اولدی بو ائنده علما پیننده نفاق و شقاق و خلقده تحیر
 واضطراب حدی تجاوز ایتدی واستانبول خلقی ابنیه سودا سنه
 دوشوب اولقدر عالی منازل و کوشکلر یاپدی لکه برتاریخده
 کورلما مشدر حتی منجم باشی دخی بر عالی سرای یاپردی که کویاطالع
 سنه ده مشتری و تدر ابعده بولنمناک مدلولی ایدی بو ائنده وزیر اعظم
 قیوسنده دفتر دار سابق هزار پاره برادری ایله دفتر دار جدید مصطفی
 پاشا بر خصوص ایچون مشاتم ایدوب اول اکا بره سرخوش قنی اون
 بیک یوکاچه حظ نفسکه تلف ایتدک اول دخی اکا بره جاهل ادب سنر
 دفتر دارلق سورناچاللق دکلدروار سن سورناکی چال بو اسلوب ایله
 سن نیجه دفتر دارلق ایدر سن ن بکر می کون دفتر دارلق ایدوب جیع
 اموری صاحب دولتک فرمانیله کوردم سنده اولان التی یوز یوک
 مال میری بی سن نیجه ایلدک دیو سابقا دفتر دارلق ایدن حاجی
 حسن زاده و قره حسن انده حاضر لر ایکن بونلر بر لر یینه نیجه
 مال یعنی شوملر ایدوب انلر و سائر بولناتلر سیرجی اولدی لر بالاخره
 چاوش باشی ایکی سنده عبیدر دیوب منزله یرینه بوللدی سبب مشاتم
 بو اولدی که وزیر اعظم کئندابک ایله مابین اولغین دفتر داره خطابا
 بر خط همایون اصدار اولنش ایدی که دفتر دار سابقک محاسبه سین
 کوره سن مال میری لالامده ایسه دخی تحصیل ایده سن سورنازن
 مصطفی پاشا دخی کئندابکه استناد ایله ابراهیم انانک محاسبه سن

دوشدیلر وزیر اعظم وانا وکنخدا بک محایب و یاران ایله باشقه
وادی ودرین عالم وخیلی حافظی وصولاق زاده امثالی مشاهیر
مطربان ایله هر کون بریالیده دلکشا کوشه لرده عیش و عشرت
و ذوق و صحبت ایدوب ساثر خلق دخی حصاره اوشوب عیش
و عشرته انهما کی غایته ایر کوردیلر بوفصلده اولان حد
اعتدال دن خارج ذوق و صفاقح خاقانیدن برو کورلمدی دیواتفاق
اولنغله عقلا علامت خیردکلدر دیدیلر و بوسالده وزیر اعظم
و انا و الی بلوک اغاری عموما ککریده سفر ایدوب قره دن دخی
سر عسکر کوندراسه کر کدر دیوممالک محروسه قاضیرینه ابکیشر
قات اردو اقیچه سی جمع و تحصیل باینده او امر کوندرلدی و بوماه
حوادثندندر که هر سنه ترکان حقیغه ترکان و یوده سی عینتابه
واردقده اول دیارده بدیوز تفنک انداز لوند که صاریجه نامیله
مشهور در چومار بلوک باشی نام و یوده یه قوشیلوب بعد اداء
الخدمة و اخذ الاجرة قرا و قصبانده خاصه عینتابده اوتوروب
مظالم بی پایان ایدوب کسنه منعلرینه قادر اولیوب بلوک بلوک قطع
طریق و غارت اموال دخی ایدرلردی قاطرجی اوغلی و قعه سندن
صکره خود چومارک بعض فساداتی انا طولیده شیوع
بولشیدی عینتاب ارپه اغنده موسی افندینک بریرانائی و ارایدی
مزبور صاریجه لر شهره کیر مسون دیو بساغ ایدوب عبادالله
شرندن امین و اول ملاعین متأذی اولمشلر ایدی اول سبیدن
صاریجه طاشفه سی کین بغلیوب اول ملاعین اخذ انتقامه
مترصد فرصت اولمشلر ایمش بواثناده نائب محصول ایله عزم
استانبول ایدوب دیموس مقاطعه سی و یوده سی دخی الی بیک
مقداری غروش و دلی بک نام کسنه ایله استانبوله کوندروب

ایله وزیر اعظمه دفتر داری عزل ایتدیروب قاسم اغا دامادی روم
 اینلندن معزول سورنازن مصطفی پاشایی جبراد دفتر دار ایتدیلر
 مشاهیردن باش باقی قولی قره عبدالله سورنازنك سوء معامله سن
 کوروب استعفا ایله عزل اولنوب کاتب پو طور علی باش باقی قولی
 اولدی رجیده والده سلطان طرفندن کوندربیلان مز بور فریدون
 اغاواروب بعض امور دیده کیننه ل ایله قلعه یاپله جق پری کوروب
 روم ایلی طرفندن طامله جق نام موضعده بناا و لبق مناسب
 کوریلوب بنادن مقدم عظیم طایبه ل واوزطوپ قونق لازم
 اولوب لکن بنا اولدغی تقدیرده ایکی طرف بعید اولغله چندان
 نفعی یوقدر دیوخبر کتور مکله فراغت اولندی انجق صوغان
 دره سنه طو پلر قوریلوب کفار کیلری صویه برابر دوکک تدبیرین
 کوردیلر قبودان دخی حسب الامر کیلردن چیقوب قره دن بکلر
 کیننه کیروب ممکن اولدوغی مرتبه برازمهمات ایله کریده توجه
 ایتدی چون بوسالده دونما خروچندن یاس کلدی اول بهارده
 تکمل دونما ترتیبی اسبابنه شروع اولنوب ماه مز بورک یکر می
 اوچنده یکر می طقوز قطعه قالیون و بر بورتون یابلق ایچون قره
 دکر سوا حلنده چای اغزی و سائر مناسب یرله قپوجی باشیلر ایله
 مؤکد اوامر کوندردی هر چند کاردانلر حالیا قالیون یاپله جق
 کراسته مقدم مقطوع و قرومق کر کدر شمعی کس سیلان تازه
 کراسته ایله یاپیلان قالیونلرک نخته لری چکیلوب قلفات کتاننی
 طشیره آتاردیلر مفید اولیوب وزیر اعظم طرفندن اقدام تام
 اولندی مصارفنی بعض ممالک ساحلیه مثلا طربزون و سینوب
 و کونیه مقاطعاتی و جزیه لرندن سالیانه و حواله اولاندیکه حصولی
 متعذر مقوله سندن ایدی بو ائیلارده کراس فصلی اولغله اعیان
 وارکان بوغاز محاصره سی قیدینی اونودوب بوغاز در دینه

قیودان پاشا و عبدالرحمن پاشا و سایر وجوه دو نماندن و اعیان و لایتن
عرض و محضر لکلوب ایچنده حالا یماق نامنه دو نغایه قوشلان
یکچیر یلرز یاده نامضبوظلق ایدوب خلیجک ایکی طرفدن تالان
ایتد کلرندن ماعدا استانبوله و هر طرفه تسلط ایدوب کورجکی
فقراسی و لشکرک مقدار قلیلی اچق کیکلرده قالمشدر کفار ایسه
اوتوز ایکی قالیون ویدی چکندیری و ایکی ماونه جمعاً اوتوز طقوز پاره
سفن حر بیه در چقلمغه بر وجهله امکائی یوقدر اگر البته چیق دیو
فرمان اولنور ایسه چیقارز و جله هلاک اولورز بونجه فقرانک قانی
بوینکره الور میسز و اگر انده طورک دیرسکز ذخیره کوندره سز که
بوسوا حلدده غدامقوله سی قالمشدر و اگر کل دیرسکز انده واره لم
تا که هر نه بیورر سکز ایدیه یزدیو مسطور اولغین وزیر اعظم منقبض
اولوب دو نغا برایشه یاره مدیقندن متالم اولدی و سابقاً بوغاز
حصاردن طشره یکبشهر بورنوا یله بابا یوسف باغچه سی که بوغاز
نهایتیدر ایکی طرفندن اول محله قلعه ل بنا اولنسه کرچه طوب
ایرمن لکن ارقریدن کی کیچمکه ده مانع اولور دیو مشاوره
اولنشییدی دو نغا ترسانه دن چیقمغله اونودیلوب حالینه بناسی
لازمدر دیو والده طرفندن فریدون اغا کوندریلوب قیودان
پاشا دخی قره دن واروب بک یکلرینه مهمات نقل ایدوب ممکن
اولدوغی مرتبه کریده امداد کوندرمک فرمان اولندی ماه
مزبور حوادث ننددر که هزار پاره احد پاشا برادری ابراهیم اغا که
دفتر دار ایدی بر قاچ تازه ایچ اوغلائی قاچوب نافذ الکلام وقت کنخدا
بکه یناشدینر دفتر دار دخی بن حالا پادشاهک مال و کیلی یم وزارت
پایمه ده وار یکچیری کنخداسی بنم خدمتکار لریمی ایاردوب یانته المق
نه دیمکدر عرض مقام یوقیدر دیووزیره شکایت و سائر مذمت
ایمکین کنخدابک طویوب اوجاق اغالیله اتفاق ایدوب جبر و تسلط

بکری پاشا ایله سردار بودکلو شدت و آلامدن صکره جانلرینه
جبرایدوب نه حال ایسه بناسنه اهتمام ایلدیلر و سابقا کریده مأمور
اولان سپاهیلر کلوب اولطر فده ذخیره و خزینه یه زیاده مضایقه
اولدوغن نقل وقلعه حالنی تحقیق ایلدیلر چونکه سپاه سابقا ذکر
اولتان وقعه لردن براز سیکوب یکپیری تسلطه اغاز قوتیه
یوز بولمشیدی اللی بیک قدر نفر و اون بیک آغر علوفه لی نامستحق
اوتراق قلاع و سفرده اولان نفر اتدن غیری هر علوفه آستانه ده
طقوز یوز و گاهی بیک کیسه و برلکه ساتراصناف علوفه یوزین
کور مکدن قالب سپاه بلوک لودخی ایکی علوفه ده بردورا و انمزایدی
بودفعه کریدن کلنره علوفه کز کریده دردیو جور کلی اولنوب
انلردخی دور ابواب ایدوب اظهار تظلم ایتدیکجه بونلر بیک نفر
مأمور اولوب یوز بکرمی نفر انجق کریده وارمشلردر دیورد
ایدرلردی جادی الاخره ده مشاوره اولنوب هر او طه دن ایکیشر
نفر و برایکی بلوک باشی و بوزیر خادم عبدالرحمن پاشایه قوشیلوب
بوغاز امدادینه کوندرلدی و روم ایلی و اناطولیده یالی سمترینه
چاوشلر کیدوب اهل تیمار و بلوک خلقنی بوغازه سورمک ایچون
فرمان اولندی عنکبوت احمد پاشا روم ایلتدن خادم عبدالرحمن
پاشا اناطولیدن واروب کافر کیلرینی برکاره قالدیردیلر لکن دونغا
عسکری پراکنده اولوب اکثر کیلر بوزلمغله بکرمی بش قدرغه انجق
دونانوب دلالرن داسیله کافر اوزرینه واروب جنک ایتمک کوجدر
دینلدیکجه کبر و اقدام اولنمیب توقف اولنوب بالاخره چیقیمق
برطرف اولدی تعیین اولتان خادم عبدالرحمن پاشا و عنکبوت
احمد پاشا هر چند که قپودان پاشایی و امراء دریایی ازعاج
و بوغازدن طشره اخراج ایچون ابراملر ایتدیلر مفید اولیوب
و نفسنده چیقیمق حدامکانده اولمدوعی متعین اولمشیدی بالاخره

(ظهور بدل تیمار)

خزینہ نیک مصارفی ایرادہ نصف مرتبہ غالب اولغله تدارک لازم
کلوب ممالک محروسہ نیک عموماً ارباب تیمارینہ بیکدہ بشیوز اچہ بدل
فرمان اولنوب قیوجی باشیلردن بویاجی حسن اغانا اطولی یه ونصوح
پاشازادہ عمر بک ارضروم ایالتنه کوندرلش ایدی بویاجی حسن اغانا
واروب مباشرت ایتد کده حددن افزون ظلم و تعدی ایدوب کریده
اولان ارباب تیمارک بدلارینی دخی رعایادن المغله شکایت اولنوب
آستانه یه احضار اولندقدہ اغاناره مراجعت ایتمکله معاف اولدی
ماہ مزبورک یکریمی اوچنده التی کی ایله طور ناجی باشی بوغازه
کوندرلدی مفتی سابق جمدن قفول ایتدوکی مقرر اولغین قدس
شریفده بروجہ اریه لقا اسکانی ایچون فرمان اولنوب قارشو
کوندرلدی جادی اولی بشتده قیودان پاشادونما ایله چیقوب آق
دکره روانه اولدی لکن کفار دونماسی بوغازی سدا ایتمکله چیقمتق
ممکن اولیوب حصارلرده لنگر انداز اولدیله و قره دن کفار کیلرینه
بعض طوپلر حواله اولنوب لکن چندان کار ایلدی ماہ مزبورک
اواخرنده برو طرفدن حرکت اولما مغله کافر جرآنه کلوب ایچلردن
برقالیونی حصاره طوغری یوریب یوقین کلد کده وافر طوپلر
آتوب براییکی بدن دوشردی و کیرودندی و بوائنادہ بیکچریلر
کیلردن چیقوب پراکنده اولغله ینہ او جاق چاوشلردن تلکی
اوغلی فریاده کلوب کافرک جرأتن و عسکرک قلاتن نقل و امداد طلب
ایلدی اون چور باجی نفراتیلہ او اطرفه مأمور اولدیله و کریده
مأمور اولان عسکردن کیمسه کچمیوب انده اولنلر قلعه بناسنه
درت قولدن اہتمام کوستردیله برجا بدن سبکان باشی وزغرجی
باشی ایله بیکچری و برنده اناطولی و برنده روم ایللی و برنده سبار

تنظیماتک روحی وایکی مهم رکنی ایدی «وکیفیات مشروحه اصول عتیقه بی بتون بتون تغییر و تجدید دیمک اوله جغندن، آرتق طرز قدیمه خاتمه چکیلدیکی وملك وملك آندن صکره حاکمیت قانونیه تحتنده یشایه جنی استدلال اولنیور. سلطان عبدالمجیدک سانحات وجدانیه سندن اوله رق جمع وکلا وعلما بی خرقه سعادت دائره سنه جمع ایله احکام جدیده نك خلافتنه حرکت اولنیه جغنه جمله عهدوميثاق اولنوب «فیمابعد وزرا وعلما دن والحاصل هرکیم اولورسه اولسون قوانین جدیدیه مخالف حرکت ایدنلرک قباحت ثابتلرینه کوره هیچ رتبه یه وخطیره کواکه باقلمیه رق تأدیبات لایقهلرینک اجراسی «اراده وفرمان اولنیور. «بو قوانین مؤسسسه نك خلافتنه حرکت ایدنلر الله تعالی حضر تهرینک لعنتنه مظهر اولسونلر والی الابد فلاح بولسونلر آمین» بددعاسیله خط هایون نهایت بولیور. یالکز برفقره نظر دقتی جالبدر. اوده تنظیماتک ممالک محروسه ده اعلانیله برابر «دول متحابه دخی بو اصولک انشالله تعالی الی الابد یقاسنه شاهد اولق اوزره درسه ادمزده مقیم بالجمله سفرایه دخی بیلدیرلسون، فقره سیدر. خط هایونک اثنای قرائتنده سفارات اجنیه نك دعوت و صکره کندیلرینه تبلیغ اولنسی دولتک صرف امور داخلیه سنه طأد خصوصاتده آنلره بر مداخله قپوسی آچق اوله جغندن بو طریقک اختیارینه سبب نه ایدی؟ رشید پاشا بو دقیقه یه تمام اواقف ایسه ده قواعد جدیده اوزمانک حوصله ادرا کنه صیغیه جغنی بیلدیکندن تنفیذ واستقرارینه داخله احداث مشکلات و ایقاع موانع اولنق احتمال غالبی قارشولامق ایچون دول اجنیه نك شهادتنه یعنی برنوع کفالتنه مراجعت ایتشدی.

مقدار وافی معاشرلی اوله رق شاید هنوز اولیانلری واریسه انلردخی تنظیم اولنه جغندن شرعاً منفور اولوب خرابیت ملکک سبب اعظمی اولان رشوت ماده کریه سنک فیا بعد عدم وقوعی ماده سنک دخی بر قانون قوی ایله تأکیدینه باقیلسون « دنیلور . راشی ومرتشی هر ایکسینه دخی لعنت اولنش ایسه ده منع وقوعنی مؤید احکام شرعیه وقانونیه بولندیغندن بعض دورلرده پک زیاده سوءاستعماله اوغرامش وحتی سلطان ابراهیم زماننده بر عوض مقابلنده ویریلان پاره ایله اثبات حقوق ایچون محاکمه دعوالر وقوعبولشدی .

دیگر بر فقره سنده دخی قوانین جدیده ملکیه نك مجلس احکام عدلیه ده تنظیمی و بونک ایچون اعضانک دها لزومی مرتبه تکثیریه جمله سی اثنای مذاکره ده رأی وفکرینی هیچ چکینه یرک بیان وایراد ایتمسی قوانین عسکریه نك دخی دار شورای سر عسکریده سویله شیلوب قرار کیر اولسی امر اولنیور .

ینه بر فقره سی هیچ بر کیسه قوانین موجوده اقتضاسنجه وعلناً بوجه تدقیق محاکمسی کوریلوب حکم لاحق اولدقجه حبس و مجازات ایدلامسنه دائردر . عباره سی بر آرز مشوش اولان بوقفردایله مصونیت شخصییه تأمین اولنیور . « وهرکس اموال و املا کنه کمال سربستیتله مالک و متصرف » اولسی توشیق و تأکید قلینیور .

ینه بر فقره سنده خصوصات مسروده ده بلا استثنا « کافه ممالک محروسه مز اها لیسنه طرف شاهانه مزدن امنیت کامله ویرلمش » اولدینی تبشیر ایدیلیور که بوده نظر قانونده بین التبعه مساوات حقوقی تضمن ایتمکده در .

بالاده مذکور مصونیت شخصییه ایله اشبو مساوات حقوق کیفیتلری

ایدی . بناءً عليه بعض يردن چوق افراد آئينور وبعض يرلردن همان هيچ آئينه ماز ایدی . اصول مذکورہ « ہم نظام سرلنی وهم زراعت وتجارت مواد نافعه سنك اخلاقی موجب اولدینی مثللو عسکر لکه کالانلرک الى نهاية العمر استخدامری دخی فتوری وقطع تناسلی مستلزم اولمقدمه اولمسیله » عسا کر مقتضیه نك صورت جلب ومدت استخدامنه دائر دافع المحذور اوله جق نظامات تسهیلیه نك وضعی لابد ایدی .

مدافعه وطن بالجمله افراد ملتك فريضة ذمتی ايسهده وقت حضرده خدمت فعلیه عسکریه نك بر اصول مناوبه وموقوتیه تابع قيلنمسی واما وقت سفردہ مزاحم سفريه يه متحمل واستعمال سلاحه مقتدر اولانلرک كافه سی وظیفه مقدسه وطنیه نك ايفاسنه شتاب ایتمی موافق حکمت ومصلحت اولمغله ابتدا پروسياده باشلايوب بعده دول سائر جهده قبول اولنان اصول وجهله صنف عسا کرى ايکي يه آيرمق لازم کليور ایدی . برنجی صنف افراد نظاميه در که هر ارکک سن عسکرى يه وصولنده سلاح آلتنه کيروب بر مدت معينه ايچون تعليم وانضباط عسکرى ايله الفت ايلر . ايکنجی صنف افراد ردیفه در که خدمت مقننه نظاميه يي ايفا واکمال ايلدکن صکره قريه وخانه سنه عودتله ايشی وكوجی ايله مشغول اولور و حرب وقوعنده تحت سلاحه دعوت ايديلور . سابقا بزم قپو قولى وتيارلو تشکيلاتی دخی بو حکمت اوزره منسق ایدی .

نظاميه تشکيلاتی ايچون مناوبه قاعده سی قرعه اصولنک اجدائيله حاصل اولمش واستبدال آنی ولی وتعقيب ايتمشدر وطشره لرده مراکز مناسبه اردولر تشکيلي و افراد ردیفه نك تنظيمی خصوصلری دخی میسراولمشدر . ايشته تنظيمات خيريه نك قصد ايتديکی بو مهمه لر ایدی .

تنظيمات خيريه نك بر فقره سنده « جله مأمورينک الحاله هذه

مثلی کیسه دارلرک قلمک حقوق ووظائفی مدافعهیه مأمور اولدقلریتی ووظیفه لرلیله حقیله مقید اولوب اصولسز معاملاته قارشو طور دقلرینی اثبات ایدر . باش محاسبه قلمنک منتظم و اینجو کبی دیزیش حساب دوکوملری و ثائق عتیقه میاننده کورلمکده در . صدراعظم طرخونجی احمد پاشانک بر بودجه مسئله سندن طولایی قضایه اوغرادینی (۱۰۶۳) معلومدر .

موازنه دفترینک برسابق ینه هر سنه تنظیمنه دوام اولنور ایسه ده واردات و مصارفات اولدن یقیناً تخمین اولنه مدینی کبی مصرفی ایراده اویدیرمق قاعده سنه انقیاد اولنه مدیغندن مصارف آشوب طاشار و بودجه لایحه لری قوانین سائره مثللو کاغذ اوزرنده یازی مثابه سنده قالیرایدی . برناظر طرفندن دولتجه اک خیرلی برایش یاپیلغه تثبت اولنسه اختیار اولنه جق مصارف ایچون بوکون پاره یوقدر سعه خزینه یه تعلیقی ایجاب ایدر جوابی ویرلمک دفتردار قیوسجه وبعده مالیه نظارتجه عادت حکمنه کیرمش ایدی .

(۴) عسا کر مقتضیه نک صورت جلب ومدت استخدای . — یکیچریلر قالدقدن صکره عسا کر جدیده نک تشکیلی برقاعده ساله یه ریط اولنه مدی . اخذ عسکر مأمورلری طشره لره یاییلوب دینج وتوانا افرادی (سلطان محمودک امر مخصوصی موجبجه بیقلرینی اللرینه آلانلردن) یقالایوب جبراً سلک عسکر یه ادخال ایلرلر ایدی و بر کره عسکره کیرنجه بردها قوزتلق امید یوق ایدی . واقعا قابلیتیلری ضابطلکه ترفیع ایله رتبه مشیری یه قدر اوکلری آچیق ایسه ده بو اصول اهالی بی توحیش ایلشیدی . مأمورلرک ورودنده کنجگر کویلرندن قاجیشیر و خدمته یراماق ایچون کندیلرینی طوعاً سقط ایدنلر اولور

خط هایونده «مقدملرده واردات ظن اولنمش اولان ید واحد بلیه سندن له الحمد ممالک محروسه من اهالیسی بوندن اولجه قورتلدینی» بیان اولنیور . انحصار دیمک اولان ید واحد اصولی واقعا خزینه یه بر مقدار تمتع تأمین ایلر ایسه ده احتکاره رسماً میدان ویردیکنندن اهالی اوزرنده جداً بر بلا ایدی .

والحاصل ویرکولرک شرائط عادلله لازمه داخلنده تعیین واستیفاسی تنظیم امور مالیه یه اس الیاس اوله جفندن « بعدازین اهالیء ممالکدن هر فردک املاک و قدرتنه کوره بر ویرکوی مناسب تعیین اولنهرق کیسه دن زیاده شی آله مامسی » و امر تحصیلک بر اصول حسنه یه ربطی وباخصوص محللارنده طوپلانان ویرکولر خلال راهده صاچتیه رق طوغریجه خزینه دولته کیرمه سی خصوصالینک قوانین جدیده مضبوطه ایله تأمین و تأییدی لازمه دن ایدی دولت حال مالینسی یعنی واردات و مصارفاتی بالاطراف بیلیمک متحتم اولغله بودجه ترتیبی لزومی دخی خط هایونده اشراب اولنیور . هر سننه واردات و مصارفی مبین بر موازنه دفتری تنظیم اولنق دولت علیه جه از قدیم معتاد اولوب اولوقتلر دیوان محاسبات وظیفه سنی قسماً ایفا ایدن باش محاسبه تلمی صرفیاتک موازنه داخلنده جریاننه نظارتله مکاف ایدی . باش محاسبه جی ویا محاسبه اول تعبیر اولنان بو قلمک رئیس لری دفتر دار لقرده سابق الخدمه و امور مالیه و اتف متحیزان رجالدن انتخاب اولنهرق موازنه خارجنده صرفیات و توقعنه ممانعت ایدرلر و کندولری کوشک اولسه لر بیله کوکسلرنده اطلس کیسه لرده قلم اوراقنی کتوردکلرندن طولایی کیسه دار اطلاق اولنان قلم مدیرانی محافظه حکم قانون ایچون حسب الوظیفه اعتراض و مخالفت ایلرلر ایدی . « باقلم کیسه دار افندی یه طانیشم »

تطبیقاتنده اول و تملر درلو درلو سقطات موجود ایدی . تکالیفک اک مهمی اولان اعشار - فنده قونترلسز التزام اصولی جاری ایدی . ملتزم بر سنه نك منافعه مالك اولدینی جهته آتینی دوشونموب زراعی صویار صوغانه چویرر و ثمرات مستبله نك منابعی تور و تمقدن چکنه ز ایدی . اولا اهلیدن بریرینه ایکی آلوب شکایت وقوعنده چونکه ارکان حکومت « جائزه عبودیتله » جذب ایدلمش اولدیغندن علی الا کثر احقاق حق میسر اولمز و « مشتکیله » « رالی الله المشتکی » دیو نالان اولمقدن بشقه چاره قالمز ایدی . ثانیاً بدل عشرک تحصیلی ایچون زراعه چفته چبوغنه درانجه اشیا و آلات زراعیه سی صا تدریلدیغندن وسائطدن محروم اولان کوینی ایرتسی سنه اکوب بیپه مز و بو سببله واردات مملکته نقصان طاری اولور ایدی . ملتزم لرك تجاوزندن قورتیلمق ایچون باغ و باغچه لرده اشجار مشمره نك قطع و قمع ارلندینی نادر ائدن . دکل ایدی . بو حال هم اهل زراعتک ضعف و غدرینی و هم مملکتک تدنی و عمرانی موجب اولور ایدی . ملتزمک حرکات و سکناتی حکومتک قونترولنه و دقت عادلّه حایتکارینه تابع اولدقجه سوء استعمالاتک اوکنی آلمق ممتنع ائدن ایدی .

اعشارک جبایتنده موجود اولان بو تصورلر تکالیف سائرده دخی مشهود ایدی . راتعا تکالیفک انواع و مقداری ایجابات محلیه به کوره ولایت بولایت حتی قضا بقضا ثبت دفتر ایدیلرک و تیلیه قوانین مجله رینه و قیود خاقانی به کچمش ایسه ده مرور زمان ایله اجرا آت و تطبیقاتنه نظارت ارلنددیغندن افراد هالی نه ویره جکنی بیلدز و اکثریا مکرر تأدیاته معروض و مجبور قالر ایدی . محصل لرك ملتزم لردن ده ا انصافی اولدتلری تضایای معلومه دن ایدی .

سفریه سی ضبط ایله بر دیکرینه اعطا اولنق منفعت دولته موافق عد اولنور ونقود و اموال سائره سندن فضله سی آلتوب عائله سنك اداره روزمره سنه لازم كن مبالغ بر اقیلور و چوجوق چولغنك سورونمه سنه محل ویرلز ایسه ده معامله مذکوره نك اساسات عدل و حقه منافی اولدینی میدانده در .

کبرادن برینك وفاتنده مخلفاتی جانب میریدن ثبت دفتر ایدلك، وورثیه بر اقیله جقلری بالتفریق متابیسی اخذ اولنق قاعده دن ایدی . اشبو مصادره رسمییه اصول مرعیه سندن ماعدا مصادرات خصوصیه دخی جاری ایدی . والیر مال و ملکنه وضع ید ایتك ایچون اشراف و اغنای مملکتی قتل ایتدیردکلری واقع ایدی . مثلاً تپه دلنلی علی پاشانك متصرف اولدینی یوزلرجه چفتلك پدرمانده ویا ملك مشترک اولمیوب علی الاکثر مغضوباتدن ایدی . حتی پاشای مشارالیهك چفتلكکنده . مسافر اولدینی و اکرام و اطعامنی کوردیکی بر یکی ایرتسی کونی قتل ایله ماملکنه قوندیعی نادرالامثال دکن ایدی .

امنیت مال کیفیتنی ضمان کافیء قانونی تحتنه وضع اولنق لازمه دن ایدی . واقعا نه احکام شرعیه و قوانین مدونه من حق مصادره یه اصلا مساعد دکل ایدی . لکن قوه تأییدیه لری دوچار انحلال اولقله سوء استعمالاتك اوکنه کچیله میوردی . تنظیمات خیریه اكا دخی سد چکمشدر .

(۳) تعیین ویرکو . — ویرکولرک ثروتله متناسب و مقدار ونسبتی معین اولسی و هرکس سنه سی ایچنده ویره جکی ویرکولرک مقدارینی اولجه بیله رك اكا کوره تدارکده بولنسی و کندنن فضله بر شی طلب اولندقده ویرماسی اقتصادک قواعد ابتدایه سندن در . قواعد مذکوره نك

اولمیان بر هیأت جمعیات متمدنه دن صاییه مز . ایشته تنظیاتک ایلک کوزتدیکی بو ماده مهمه اولشدر .

(۲) محفوظیت عرض و ناموس و مال . — محفوظیت عرض مسئه سنک تنظیات خیرهده ذکر اولنسنک سببی آ کلاشیله میور . زیرا عرضه تعرض عادات و آدابمزه کلیا مخالفدر . « عرض پادشاهکدر ، سوزی محافظه سی طرف پادشاهی به تودیع ایدلمش بر حق ملی ، بر خزینه معنویه اولدیغنه و کیمسه نك اكا طوقونه میه جغنه دلالت ایتمکده در . بو کیفیت عنعنات ملیه مزله ده مؤیدر .

محفوظیت ناموس ماده سنه کلنجه بوراده ناموس حیثیت ذاتیه معناسنه آلتیق موافق دوشیور . بر مأمورک بلا محاکمه رفع رتبه سی ونفی محل حیثیت شیردندر . اما بو مثلولرک بالاخره عفوی اعاده رتبه سیله یکیدن استخدای کثیرالوقوع ایسهده بر کره خللدار اولان حیثیتک حقیقه عبودتی قابل اولورمی ؟ کذلک بیوک کوچوک افراد اهلیدن بری مدیران حکومتک جور و تسلطنه اوغراسه ، بفرحق توقیف و تجریم ایدلسه برائی محقق اولدینی تقدیرده بیله کرک شخصی و کرک عائله سی یا پیلان معامله ناروادن متأثر اولماق و سوریلان لکنک آثاری بالکلیه تطهیر ایدلمک ممکن دکدر .

حق تصرف و محفوظیت مال قضیه سی آچیق صورتده پامال تجاوز اولمقده ایدی . مصادره اصولی جاری ایدی . سلیم محمد پاشا صدارتدن عزل اولندوقده باجمله اموال و اشیاسی خلفی دارنده لی عزت محمد پاشایه ویرلمش و پرتو و عاکف پاشارک انفصال ونفی لرنده کذلک ماللری جانب میریدن مصادره اولنمش ایدی . و اتماعن القدیم بر وزیرک منکوباً عزل و یا تادیبی حالنده و یا وفاتنده چادر واسلحه مثلواودوات

شفاعت مصرانهسی اوزرینه ورطه هلاکدن تور تیلمشدی . فؤاد پاشا برکون حضور عبدالعزیز خانیده ابراز جرأت ایدوب پادشاهک سیاسنده تغیر وقوعنی کورنجه « اقدم اسلاف وزرا اورته قپوده جلادک بکله دیکنی بیلدکاری حانده ینه پادشاهان عظامه دوغری بی سویلمکدن چکمز لر ایدی . له الحمد سایه معدلت هابی نکرده بزم اوپله قور قومزد یوقدر . عرض حقیفته تردد ایتمک بزه وبالدر « دیدیکی مرویدر .

محمونیت شخصیه دائر اولان احکام شرعییه وقانونیه زمامدارانک اجراءت کیفیه لری یانده موع طوتامه مشیدی . بر پاشانک یومیه شو قدر (کله) تعینی اولدینی ذهابته بولان سبکمنزلر وار ایدی . والی پاشانک بر صباح اک معتد آدمی اتلاف ایتدیردیکنی خبر آلان قاضی در حال زردینه واروب سینی استفسار ایلدکده « بو کیجه رؤیامده . بنی قور قوتدی آرتق امنیت قالمادی « جوابتی آلنجه رضا جویانه حرکتدن انحراف ایتمک وهر امرینی یینه کتیرمک المدهدر ، فقط رؤیاسنه کیرمامک المده دکدر ، دیو قاضی انندی همان پیلی پی پرتی پی طوپلایارق اورادن سیویشدیکی ؛ و صدر اعظم برکون تبدیل کررکن بربر دکاندن آتیلان کیرلی صواتضاه اوزرینه صیچرامقله بربرک قتلنی امر ایدوب کندی بربر باشیسی اولدینی عرض اولنداده اوپله ایسه . بشقه بر بربر بولک اجرا ایدک زیرا صدر اعظمک امری حکمسنر قالماز دیدیکی کرچه صرف خیالخانه ناسده ایجاد اولنش فقره لردن ایسه ده حکایات ملیه بکجهسی وقوعنه احتمال ویریلان حالاتدن اولدیغنه دلالت ایلور . طشره لرده تور میان متغله و اشقیانک بر طاقی جان قور قوسیه طریق شقایه سلوک ایلدکاری تاریخاً ثابتدر . امنیت جان

(۱) امنیت جان . - امنیت جان اعظم حقوق بشر در . هیچ کس قانونده مصرح اولان جرم و جنایتی ایشلمدکجه و کندوسنه اسناد اولنان جرم و جنایتی ایشلمدیکی لدی المحاکمه ثابت و محکمه دن حکم لاحق اولدقجه اعدام اولنه مز . احکام شرعیه دخی بونی تمامیه مؤیددر اما بزده بو حق اصلی مرعیتدن ساقط ایدی . حیات افراد ذی ایتدار اولانلرک دوداتلرینک آره سنده ایدی . بر امرلری آنی ازاله یه کافی ایدی . وبوسیئه اک بیوک موقعدن باشلایه رق قدمه قدمه آشاغی یه طوغری اینر ایدی . نیجه صدر اعظملر افترایه اوغرایه رق ویا مدافعه حق و محافظه منافع دولت قصدیله اوامر سنیه یه قارشو کله رک بلا سؤال و لاجواب مغدوراً قتل اولنشلردر . مثلاً کمانکش قره مصطفی پاشا نام مرد جاهد و غیور برکون دیوان هایونده صورت مخصوصه ده حضور شهریار یی یه جلب اولنوب سلطان ابراهیم « کتخدا قادینه اودون ندراسنی امر اینشدم - لا کیتد ، شر » دیو عتاب ایسو اوزرینه پاشای حمیت شعار « افندم . معظمت امور سلطنت سنیه لری حقنده بر امر هایونکزی تلقی یه کلدیم . کتخدا قادینک اودونی نه مقوله شیدرکه صدر اعظمک دیواندن جلبنی استلزام ایده » جوابی ویرمکه انفعال پادشاهی یی دعوت ایده رک بالاخره افنا اولنشدی .

حکیم اوغلی علی پاشا کچی علم و فضیلتده یکتا و اداره و تدبیر ملک و حربده بیه . تابر وزیر عالیشان مصالح دولته متعلق بر ماده دن طولایی سلطان عثمان ثالث جاتی صیقوبده « بن سنی عزل ایدر و حال باشی علی آغایی کندیمه وزیر ایلم » خطابنه دوچار اولدقده ارادتنی التدن کیده رک « افندم آکا حال باشی علی پاشا دیرلر حکیم اوغلی علی پاشا دیمزلر » جوابیله مقابله ایتمکین تیزتله سنه حبس ایدلش و والد سلطانک

یوم اعلانك هر سنه دوریه سنده ایقاد قنادیل ایله شنك یایلمسی و او قوندینی محله بر مرمر ستون رکز یله اوزرینه خط هایونك صورتی حك اولنسی تصمیدلش و سرای ایچنده اهالی ایچون تماشا و زیارتی قولای اوله میه جغندن آبدنك سلطان بایزید میدانده رکزینه صکره دن تحویل قرار قیلنمش ایسه ده بعض مطالعات زمانیه یه مبنی کرک شهر آیین اجرا سندن و کرک آبدن رکزندن صرف نظر اولنشدن .

تنظیمات خیریه خط هایونتی تحلیل ایده لم : مقدمه سنده پادشاه زمان یوز اللی سنه واردر که غوائل متعاقبه و اسباب متنوعه یه مبنی نه شرع شریفه و نه قوانین منیفه یه انقیاد و امثال اولنماق حسیدیه دولت علیه نك اولکی قوت و معموریتی ضعف و فقره مبدل اولدینگی اعتراف ایلدکن صوکره قوانین شرعیه و مضبوطه تحتنده اداره اولنمیان دول و ممالکک پایدار اوله میه جغنی برلسان قطعی ایله تصدیق ایدیور . بو حقایق لسان شاهانه دن صادر اولق اعتبار یله اهمیت مخصوصه یی حائز ایدی و صدراعظم قوجه خسرو پاشا و امثالی زمره استبدادیه نك قوانین مضبوطه یه انقیادی قولای شیردن دکل ایسه ده علیه نه آچیقندن آچیغه فك دهان ایتملرینه امکان بر اقیور ایدی .

دولت علیه نك حسن اداره سنی کافل اولق اوزره یکیدن تأیید و تنظیمی لازم کلن اساسلر « امنیت جان و محفوظیت عرض و ناموس و مال و تعیین ویزکو و عسا کر مقتضیه نك صورت جلب و مدت استخدای قضیه لری » اولدینی بیان بیورلدکن صوکره خط هایونده قضایای مذکور برر برر مناقشه و اولکیلرک فقدانندن متولد محذورلر و صکره کیلرک تنظیمندن حصوله کله جک محسنات توضیح و تعداد اولنیور . بز دخی یکان یکان تعریف و مناقشه ایده لم :

تنظیمات خیریه : تحلیلی

اسکی طرز اداره بی یکی طرزہ افراغہ تنظیمات خیریه پیشوا اولمشدر .
تنظیمات خیریه بی تحلیل ایدرکن اسکی طرزک نقاط مهمہ سی تعریف
اولنہ جقدر .

تنظیمات خیریه خط ہایون شکنندہ اعلان قلمشدر . سلطان محمودک
صوک سنہ سلطنتندہ اعلانی متصور ایکن عاکف پاشانک ممانعتیہ
تآخرہ اوغرایہرق جلوس عبدالمجید خانیدن درت آی مرورندہ
و ۲۶ شعبان ۱۲۵۵ تاریخندہ صادر اولمشدر . تسوید وقرائت ایدن
خارجیہ ناظری مصطفی رشید پاشادر . قرائتی ایچون کلخانہ میدانندہ
تخمینی صورتدہ تعیین اولنان موقعدہ بر یوکسک کرسی ومدعوینہ
مخصوص چادرلر قورولمش و پادشاہ حضرتلری یقینندہ بولنان گوشکہ
کلشیدی ، سفارات اجنیہ ومؤسسات داخلہ (حتی لوتجہ اوطہلریلہ
اصناف کتخدالری) دعوت ایدلمشیدی . ووکلاوعلما وخواص مأمورین
حاضر اولوب طوپلانان بیکلرجه اہالینک کرسیہ تقرب ایچون آره
صرہ حرکت وتموجندن اوکنیش میدان بر دریای متلاطم شکنی
آلمشیدی حضار میانندہ بولنان وقعہ نویس لطفی افندی « رشید پاشا
صوت بلند وسلیقہ بلیغہ عالمپسند ایلہ » اوقودی دییور . متعاقباًقربانلر
کسیلوب طوپلر آتبلمش واجرای شادمانی ایلمشدر .

اوکنده بولندیرمامشدر [۵]. مشار الیهک (اوروپا) افکار احرارانه سنک
محمد علی پاشایه ابذال ایلدیکی محبت وتوجه کندیسنکده نائل اولسی هوسنه
دوشدیکی ادعا اولمشدر .

اساساً یک طوغری اولان بو حساب ، بالآخره کوریله جکی وجهله ،
ای و دور اندیش برسیاست ایدی .

[۵] ذیل کتابتاً مندرج خط هایونک. اوچنجی فقره سه مراجعت .

بخش ایتمهکه سلطان محمودک موقع تطبیقه وضعه جرات ایدمه مدیکی احکام قرآنییه مغایر بر قانونی اعلان ایدیوردی .

هیچ کیمسه به مجهول اولدینی وجهله ترک هیئت اجتماعیسی بالخاصه (ده موقرات) ، یعنی حاکیت عامه اساسه مستددر . ترکیاده بر اصلزادگان صنفی، دها طوغریسی (اوروپا) نک طرز تلقیسنجه بر صنف ممتاز یوقدر [*] لکن شریعت هیئت اجتماعیته تشکیلات اساسیه سنه اساس اولان مساواتک خرسیتیانلره تشمیلنه جواز کو سترمدکن بشقه خرسیتیانلرک تنزیل قدر و شرفه معطوف. افعال و حرکاتی شایان مدح و تحسین بیه کوریر .

سلطان محمودک اک آز موافق دیانت اولان افعال و حرکاتنده اولدینی کی ۱۸۳۹ خط هایوننده دخی احکام شرعیهدن اصلا انحراف ایدلمیه چکی ذکر و بیان ایدلمکه برابر عنعنات تاریخییه مربوط اولان قاعده اساسیه بر ضربهده آلت اوست ایدیلیوردی . بناء علیه ترکیاده بر انقلاب وقوعه کلپور دیمکدر .

بیاننامه حکمدارینک افکار ، عادات و منافعی آلت اوست ایتمهکه اولدینی متمصب محیطده موقع تطبیقه وضعی متعاقب بر جوق مشکلاته اوغرائیله جفتی حس ایتمهک، بویابده یا کلش تخمیناتده بولنمق ممکن دکدی . صوک زمانلرده انتشار ایدن بعض اوراق ووثائقده اوزمان دخی بواندیشه نک موجود اولدینی کورلمکده در . بالذات رشید پاشا بیه بو خصوصده بلاقید و شرط اظهار امنیت و اعتماد ایتمکدن پک اوزاق ایدی . حتی معیتی ارکاننک صرف ایتدیکی بعض ایمالی سوزلردن مستبان اولدیفته نظراً رشید پاشا پادشاهی دخی اشتراک ایتدیرمکه موفق اولدینی جرأتکارانه تشبته ابتداب ایتدیکی زمان یالکز عادلانه و پدرانیه بر صورت اداره نک فوائد و محسناتی کوز

[*] دره بکک اصولی ترکیانک بعض ایالاتده جاری ایدی . لکن بحال زمان قتحدن اولده موجود ایدی . مثلاً (بوسنه) قطعه سنده بو اصول طول مدت بقا پذیر اولدی . اوراده کی خرسیتیان اصلزادگان حائز اولدقلمی امتیازات مخصوصه نک ابقا و محافظه اوله جفته دائر طرف حکومتدن تأمینات آلدقندن صکره دین اسلامی قبول ایتدیلر . مع ماقیه پادشاهلر بونلره دائمی اوغراشوب ۱۸۵۱ تاریخنده مالکانه لری، امتیازلی الفا اولندی .

موقنی تکرار احراز ایلدی . مشار الیهک یکیدن موقع اقتداره کجسی تنظیمات و اصلاحات تشبثانه ازسرنو کرمی و فعالیت ویرلسنه وسیله اولدی .

۱۸۳۹ سنسی تشرین نایسنک اوچنده اسکی سرای داخلنده کی کلخانه کوشکنده سلطان عبدالحمید حاضر بولندی و اطرافنده بیوک ضابطان ، وکلا ، قیافت قدیمه لریله علما ، جماعات غیبه مسلمه هیأت بمعوثه سی ، خاصه عسکری ، هیئت سفرا که بونلر آره سنده فرانسه قرانک اوغلرندن برلس (ژوآنویل) دخی بولمقده ایدی - صفتیه اولدقلری حالده بیوک بر رسم مخصوص اجرا اولدی . ایلک اصلاحات پروغرامنی تشکیل ایدن ، اقوام عثمانیه به بخش اولتان حقوق حریت و تأمیناتی محتوی بر برات حکم و قوتی حائز اولان و کلخانه کوشکنه اضافله (کلخانه خط هایونی) تسمیه ایدیلن خط شریف قرائت ایدلی .

ویرکولرک یکنسق و منتظم بر اصول و قاعده به توفیقاً طرح و جباتی ، مکلفیت عسکریه نک تطبیق کبی تجدیدات مهجه بی اعلان ایدن کلخانه خط هایونی [*] واقعا قوای عظیمه حکومتک حدود و صلاحیتی هیچ بر صورتله دیکشدر میور و حقیقت حالده بالکزر اداره به تعلق ایدیوردی ، فقط عثمانلی ایمبراطورلنی داخلنده یشایان افراد ملنک شرائط مدنیه سنک لزوم اصلاحی اعلان ایتمی ، اصلاحاتک موقع اجرایه وضعی آتیده کی طرز و صورتده بیان و تأمین ایلمی خط شریفک حدود محدودده سی داخلنده فیضناک بر فکرک مندج اولدیفنه دلالت ایتمکده ایدی . خط شریفده « قوانین و نظامانک بالجله تبعه به امنیت جان و مال و محظوظیت عرض و ناموس تأمین ایتمی لازم کلهجکی و طرف شاهانه دن بخش اولنان بوالطافک مرهاتکی دین و مذهبه اولورسه اولسون هرکه شامل اولدیفنی ، هرکسک بلا استتا بوندن مستفید اولهجنی ، بیان ایدلمکده ایدی .

خط شریفک قساطر اساسیه سی بالاده مذکور فقراتدن عبارت اولوب برچوق مسلمانلر بونک احکام شرعیه به مقایر اولدیفنی بیان ایتمشدردر ، زیرا بونلره نظراً خط شریف کفاره مسلمانلرک حائز اولدقلری عینی حقوقی

[*] خط هایونک سورق (۱) رقیبه کتابک نهایتنده مندرجدر .

آلتنجی باب

سلطانہ عبدالحمید کبیر کی مجلسی — کلمتہ فطہ ہمایونی — فطہ مذکورہ
امام اسماعیلی .

یکچریلرہ غلبہ ابتدائی کوندن بری سلطان محمودی سانکہ تعقیب ایدن
سوء طالع مشار الیہی حیاتک صوک کونلرینہ، تقرب موتہ قدر بار شامتی
آلتندہ ازمشدی . خاقان مشار الیہ صوک نفسی تسلیم ایتمزدن اول اردوسنک
دیار بکر حوالیسندہ مغلوب ودونتماسنک اسکندریہ آچیلرندہ ضایع اولدینتی
خبر آلمشدی . ایستہ دولت ، بویکی فلاکتک تحت تأثیرندہ ایدی، کہ سلطان
محمودک بیوک مخدومی سلطان عبدالحمید، سیف آل عثمانی تقلید میان همت
ایدی .

عبدالحمید تحت سلطنتہ جالس اولدینی زمان ہنوز سن رشدہ واصل
اولمشدی . مشار الیہ ، مادر طیمتک الطاف ومواہبہ یک آز مظهر اولمشدی؛
آلدینی تربیہ ایسہ فطرتندہ کی نواقصی اکیال و اتمام ایدہ جک برماہیتدہ
دئل ایدی . لکن عبدالحمید ضعف وعجزینی حس ایدیوردی . اجلہ رجال
دولتک تبریکات وتعظیباتی قبول ایدرکن نصیحتلرینہ اتباع وکندیارینہ اظہار
اعتماد ایدہ جکنہ دائر تأمینات ویردکدن بشقہ انضمام معاونتلیلہ بتون اوقات
ومساعینتی مسلمان وخرستیان بالجللہ تبہ سنک حصول سعادتہ حصر
ایلیہ جکنی سویلدی . پادشاهی تبریک ایچون سراہہ کلن سفراہہ خطاباً رئیس
افندی : « ذات شوکتہات حضرت پادشاهی ، پدرلرندن علوی بر میراث
اولہرق کندیلرینہ انتقال ایدن امر اصلاحاتہ دوام ایتمک املندہ درلر ، دیدی
وبوصورتلہ ذات شاہانہ تک وکلاہہ خطاباً واقع اولان بیاناتی نوعماتاید ایدی .
بر آرائق رأس کاردن تبعید ایدلش اولان رشید پاشا باب طالبہ کی

Edward Engelhard, *Türkiye ve Tanzimat Devlet-i Osmâniyye'nin Tarih-i Islahât ı*, İstanbul 1328.

شوقندو کراستلو مهابتو قدرندو وطنهم اقدم

حالا ديار بکر و البسى اولوب کوچک على اوغلى اوز زينه مامود اولون عيسى باسا قولاي طرفون بورده اتم
 خيزنده کوچک على اوغلى بالادفات جرمى عفو اولوب قلعه بي تسليم اتمک اوزده سنا اليرى ارسال
 طلب ابروب لکن سنا دايه جوب قطعى ويره مدیكى و عفرى بازيه کونردىكى ايجى قطعه محتوى درصا دره
 ايتىكى و مرفوزمک باننده اولو النىک عشا بر اکر ادى بجمعه اولدغىن اکر نور ملک مستعمر اولغىم بظلم قورمى
 و بيلم جرمى عفو اولغى مستصوب ايرىکى دوج و بيان اولغىش اولغاه تحزير مرفوزه ناک خلاصه حق مرفوزمک
 عيال ايرىکى در منظور و معلوم هما بونلرک بوزلوقه سوزى اليرک اتمد و استیصال صغنده بر قاج و زور
 و بوقدر قبائل و اعيان ماموز قلمت کين شوى وهله اوليده بو طرفون عفو اولغىش بالاسنا سب اولدغىنک بشقه
 هر نوچه بله اولاده اولغى سناه حقى صمد اعظماىک قوللاىلک اضمام داکى و تبریک لادنه حالک اولغاه کورک عفو
 اولغىش و کورک کاکاک استیصال لناه اهتمام اولغىش کندو زانیه تفویض اولناه رق صمد اعظم نبره زينه تحزير اولغىش امر
 بالضر وجه اخر ايرىکى زى سا سبارک ببيد بيله هر حالده زمان شوقندو کراستلو مهابتو قدرندو
 عاليدىک بوزيليدر بالضر وجه اخر ايرىکى زى سا سبارک ببيد بيله هر حالده زمان شوقندو کراستلو مهابتو قدرندو
 هرک افتم اقدم باو شام حضرتلر تکيد عاليدىک بوزيليدر بالضر وجه اخر ايرىکى زى سا سبارک ببيد بيله هر حالده زمان شوقندو کراستلو مهابتو قدرندو

دروغن جا کر کینه لر بریک
 اوز و دروغت تابع هر صیحتی که غایب
 طایف جا کر بر به نظر و نیز از نظر
 ارباب بی ادر و غلامان حضرت سیدنا محمد صلی الله علیه و آله

نظای اصل آری نظیره سربا لایله بنه سورنی جا کیز لیریکه
 منقنی سورنی نمانه پاتا ناک ناندلر ناک افد کورقنی وانار ووزنی کورنی عتیر تیلیر عتیر ساره ناک همه ضابطه اوضای اوز ورتیکه
 تاریخ جاردی محو اعنا ایل سورنی زاه محوفا نام شکره اول باول اجری نایب وزیره لیل اولاده طرد ورضه و بودنی عکر اوله سورنی
 منافع اولینه بنی عربانه اردوی لهر بنده نظارنی عکر ظاهره اشعی ایل نه آیه اول خارزه طوق مؤرمه عتیر ایلر طهرمی
 اردوی لهریه مذکر ستیری لفظ پاتا نظاری بزهدی لاقونه واقع اولاده استئاتا سور اوزینه کینیک سوی جا کیز نده اشعی ایلر
 نظیر بریده ارماتر سهیه جناب وکالتنا هیکله نظار ایشال بر لینی یا نله اشعی ایلر مؤرمه ناک هر کاره حاله لیر ناک عری و بیانه جزیه
 اونی ارموزیمانی شای سیه اسی انتقا بکیزیم اولاده فرماتر سنه سربا لایله ارماتر علیه مذکر ضاد مظار و عتیر
 عبادی رهیه بر کیز بکیزیم اولسینه اشعی ایلر مؤرمه ناک بولاقاری فزانه طاقی نفوس صفا نیک انواع ضای و قدیمی
 افضاری بریمی و اشکار و صلی مذکورک اوز طرفه اولاده مؤرم جاردی محوفا زنده اولک ضربیه جلیله اشعی ایلر
 اوسیدیا کیمی معجوز ایچی اولوب همه صهرتیر اشعی ایلر حیرت انگیزه اولینی بیدر بویسه کفیه ارماتر مذکره جلیله
 بر نفعیلر با عیالیه عرضی و اشکار و نظیر عالی سربا لایله بر کیز اولره اوزره نظار نفیق و شباه اولینی محوفا عالی
 عکر بلدی بر لاقه ارموزیمانه نظیره و اولدرم اولاص نکره ارمو کیز

مصطفی پادشاه فخری سلطان کوندردو کی مکتوب ترجمہ سید

حالا مکتوب محبت اسلوب کلور الجبلرک کیفیت احوالنا استفسار ابدوب و الجبلرک توخیمی باذبح خلف و عد
اولدوخی فید اولمش حقاوتم حقا کہ مرزننه کہ بازش نربیان واقدر بو بدند همگون سوید و کمره
و مکتوبن خلاف اولماشدر الجبان عظام شرف مصاحبت مشرف اولدولرند خویدلر قرار بولشدی کہ
اون درن کوندن مکر مراد لری حاصل اولمش عودت ابد لردی غایبی بو کہ کار بار سلطنت انقضا
اندی کہ برخصود تغیر و تبدیل واقع اولد خصو صا بر اوردہ اطرا ذن شول قدر مواع و افغ اولدی کہ
اصلا کمندک خاطر نہ کلر دی الجبلرون خصی حقوق اولد سنی ایجاب اندی جلدن برسی بودر کہ
امیر غیب بک کہ تام بکید اولوب استیجال و تند لکی اولمین پادشاه صاحب قران خذمت کوندردی
تغیر اولدی گنگر کوچمفر سلطان تکلیف و وقار و روز کار دبد اولمین کوندر کہ تبیین جو لردی کہ
الجبان عظام ابد بل پادشاه اسلا الجبلرک مبارک شوالک اون بدیند مبارک ساعد قوزین دن ^{ملک}
طشر جقد بلر اون کوندن توپی باشی حسن اما دخی طشر جقدی نا کا جلد ابد بر اولدق کا دیج کوردی کہ
سلطان سلیم خانک الجبلری تبریزه کلوب در کاہ سلا یہ بشو بو رردی بدی ^{بغض} جملد کہ تو سبله الجبان عظام
بر قاج کون توقف ابد ل کہ شزادہ نل مرادی نہ ایسہ معلوم اولد دخی مرزننه کہ صلح حد هر بر الجبی بہ
امر بلر و شزادہ نل الجلبسی کلد کون مرزا عطاء اللہ دخی باز شدد غرض بودر کہ بغض کر هیچ خلاف
نشہ باز ما شدد غایبی بو کہ بعض وقایع اولور کہ ہم اولد لری تغیر اولور و اول طرفک آدم لردن
کلن مکتوبلرہ بو تھانک و قومی و جبر و قومی باذبح جو رلان اتان لری ترزدرد کہ نواب کا یا بس
الجبان عظام اظہار جو رسہ لر کر کوندر حتی خالی مطلع ضایر و خفیات در کہ بو جکر سیز و کلہ جلد و کذبہ
کچنر اول نشہ کہ سزہ اعلام اولمشد و مخلص لرت اعتقادوی اوزرہ اولوب بیان واقدر و حضرت رسولک
صلی اللہ علیہ وسلم روح مطہر بچون و نام لرد بچون اول نشہ کہ حکم ابد بو غلصہ تبیین اولمش در اولد کہ
الجبان عظامک ہمانی کور بلوب نیز جلن کوندر کہ کر کیدر و فی الواقع خاطر نیز بلرند دخی قرار ابدن بو

سابتا چلد ر بکلیکی اولوب حالیا ملاطه بنیغنه بروجه ارباق ووزم
تصرف اولان قره قاش احمد پاشا قوللریک عرفی در

بودن اقدم اشیا دن اولوب شهر زول بکلیکی ویریلدن طویل نامتی دیار بکری تابع
خر برت قلمه سن محاصره ایتدکله فر بور قوللری برار آد اریله اوزرینه واروب
اوج درت دفعه محاصره اولنقدن نیچه ادملری هلاک وکند و سن دیغی طوفان
ایذب بنایه الله تالی طوبی قالد زوب قلمه بی خاله می ایتمکله و حور کمان
خدمتی مقابله سنده اوغولنک تصرف ایتدی کی صمصام سنجائی اریلق اولتی وزره
رته بکلیکی کنز کندوب وکند و نک بروجه اریلق تصرف اولدیغی ملاطه سنجائی
اوغولنه ویرملک رجاسنه عرفی ایدر

سعادتلو پادشاه مزبور قره قاش احمد پاشا قوللری دیغی مقدماتی اشیا دن اولوب
بکلیکی ویرلمکله اوج سنه دن بر سعادتلو پادشاهه خلوص فوادلر قول اولوب
در عابا و برایا ایله حسن زندگیانه اوزره اولدوغندن غیر یی پادشاهک اغور هانزاده
جاق و باش تشار ایدوب و طویل محاصره سنده دیغی کلمی خدمت ایتدیکن اول و لایق
ایچائی عرفی و بعضی اریله اعلام ایتیلدی در بو بایده امر و قمران سعادتلو پادشاهکله

اولاد

اولاد کي عداکي کي بيلن ويرله ولوا فرجه و واقع اولان آسيار

هر آيد بيشر اچي سر آند و سر عروسيه کي نيز قرا سکر

اچي و بيو و نر نيفي صاحب جماعت له و باش يار غمندن کي مرا کي

عثمان اچي و بحاق زخمندن کي موت ابحاب تيمه قرق عثمان اچي آند

وساير جرديم خصوصي واقع اولد قده قانوت قديم عثمانيه و راحت اولته

و هر قوا نذن بر پان دم آند و عادت اغنام هر درت داس و نر پان

آند و سابقا لواء فرجه و واقع اولان جو اميس نر ا کيش پان دم

آل نوايش اما ولايت عربن بعضي ير لده سر جاموس هيج آل نوب

و بعضي ير لده بيشر آتش پان آل نوايش جميع ولايت مساوي اولوب هر صاعلور

جاموس نر اوچر پان دم آند ديوفان اولغما امر شريف موسي بنجه هر صاعلور

جاموس اوچر پان دم قيدا وندي

وايمه عوارض ديوانينه دستر اف اولور

وَبَسَائِتِهِمْ وَفِي كَيْسِي قَدِيمُكَ أَوْنَدُ بَرْتَعِشِيرُ لَوْلُو
كَلِكُنْ لَوْلُو سَابِقُ أَوْنَرُهُ كِرُوا وَنَدُ بَرْتَقِيدُ أَوْلُنْدِي
وَلَوَاءِ خُرْبُورُهُ هَتَمَكْنُ لَوْلَانُ كَرُهُنْكَ خِرِيهْ سِي قَدِيمُكَ
بِكْرُهُ رُدُ رِيَارُهُ النُّورُ مَشْرُكُهُ قَرُقُ سَكْرُ لَاقِحُهُ أَوْلُورُ
مُقَدَّمَا عَلَى بَيْتِكَ وَوَلَايَةُ كِتَابَتِ أَيْلِيُوبُ خِرَاجُ أَحْوَالِ السُّنَانِيَّةِ
سَعَادَتُهُ عَرْضُ أَيْلِدُ وَكِدُهُ يَكْرُهُ رُدُ رِيَارُهُ شَيْ قَيْلُ أَوْلُوبُ
شَرْعُهُ وَوَقَا نُونُهُ نَحَا لِفَدُ كَرُهُ خُرْبُورُهُ يَهُ خِرَاجُ شَرْعِي ضِعْ
أَيْدُهُ سُرُ دِيوَقْرَهَانُ أَوْلُوبُ بَرْمُوجِبُ حَرَمَائِي كَرُهُ خُرْبُورُهُ
هُرْتَقِنْدُهُ أَوْلُورُ رِيَارُهُ كُهُ أَلْمَشْرُ عَثْمَائِي أَوْلُورُ خِرِيهْ تَغْيَا أَوْلُوبُ
دَقْرُ جَدِيدُهُ حَا قَائِنُهُ قِيدُ أَوْلُنْدِي دِيوَقَانُونُ نَاهُ سِنْدُهُ

لواء مزبورده تمکن اولان رعایا دن اکر مسلماندر واکر

ذپی در قبل الفتح و بعد الفتح ایی هذا الان هر سنه ده

رسم خانه دیویکم بشر پاره که الیش عثمانی اولور

النوکلوب دفتر لده وجه مشروح اوزره مسطور

ومقید اولما پنجه دفتر جدید خاقانیه داخی اولور کلدی

اوزره قید اولندی که نصفی نوروز سلطاننده و نصف

اخیری سوک کوز اینک اولنده الله و خطه و شعیر و علف

و پنجه و سمسر و پانز و بالجه غلات و حبوبات و باغات

صاحبان را و نذر تنبیه آید که کسی را که بگوید بر خطا کج
 احضار آید بوقت که تا خیر آید ب همان آ که لرو بقدر تخم
 کفایت آید سر امین اولانلر میری طرفندن آ که در لرو چلو کجی عا
 اوزن تخمین آ که کدن صکر خدمت نر ایسه ادا ایلیر و چلنات
 تمامیتشد کدن صکر هر کجی آ که وکی چلو کجی بیجا کوب
 خدمت آند کدن صکر امین اولانلر قاضی معرفی ایلان نر وار
 میری طرفندن ویریلان تخم حصار ددن صکر میری طرفن عاید اولان
 حصه چقاروب الو بقبزا آید باقی اولانلر صاحبان را بچو
 اضراج اولوب عدا کور کچیلر ویریلان دوزق عتیقه مقید
 اولوب کیر و برقرار سابق دفتر جدید قید اولندی ولوا بزورده
 واقع اولان آسیا باج اولوسه هر آید بيشرا قهر برالان
 و هم عو سینه کبرن فرق بکوز اچقه و بیوم ذر نصفی حساب
 جماعتله دفتر عتیقه مقید اولوب حاکما بعضی زر عدل
 بعضی سپاهیلر جماعتسز ویریلوب حصه لری حصول غلته
 و پنبندن هم مطا بودر و عا کز شیبانیدن و تا قد تعیین
 اولندی جماعتدن بلر موازنه کورلر سنه تعیین اولندی
 و بعضی جا عدل دلیغی مر عدل نر اولوب مستقل ای موا ایل
 بعضی سپاهیلر ویریلوب کرا اولانلر زر عدلر تصرف اولان
 سپاهیلر بیوم طر اغمزده ددع و سانسجی بزور حق نر آید
 باکم ذر بیوم ذر نمانلر باکی موا بغلتمدی دخل ایبار

عرض بن لری بود که

از از ذوالنورده و زوایع مطالعاتک جماعتی رعایا لری
ایرم محل اسکانین منیم افلا الیه اسکانین مافان الموب
بعض محله فرار این جماعتی مشر مطالعه مزوره بروجه مالکان
متصرف اولون وزیر مکرم سناوتلو قودان باشا حضرت لری
و بوده سی علی اقدی قوللری کنور و باش محاسبه به قرائت
دفترک دفترخانه یاه و برابو صورت دفتر بر مطالعه
مزوره جماعتی رعایای عن اصل رعامت و نیار و اوقاف
و زوایا رعایا لری نخر اولوی لکن هتوز دفترخانه عامه
قد لری بوزلدن قریب صاحبی هرنه و قلم مراجعت
ایه بر صورت دفتر اخراج ادری تراعدن خالی ادری
بر لیه کلیتو مطالعه نک نظامی مختل مشوتس مان میری
بجیلدن عسرت و صعوبت الهله اشید دفترده بجز اوقات
جماعتی امون قیامدد دفترخانه عامه طرفدن کسنه
دفتر و بر لیا مای و منذ ما و بر لیه صورت دفتر بر عمل و اعتبار
انتهای ادره باش محاسبه دن و بر لیه اشید دفتر مور حنیفه
ذکر افان جماعتی دن هتوز لری دفترخانه کم اولون محله لری
ترج و بر لیب و اشید دفتر حفظ اونی باش خزان و لوی
سادتو لقم حضرت لری بکدر

اكا كوره تيز قجار هېچ دشمنانك چيله سيندن خبردار
اولمز مكر كه باليكله گندوبلدو كندن كچوب
همان اختيار لرك سوزيني دوتنه اما بوزمانده اختيار لرك
سوزين دوتريكت دگمه ده بولنيز باباسي دخي نصيحت ايتيه
بونا مش قوجه درنه بيلوردير نته كيم مشهور مشلار
مشورتدن كېمسه خسران بولدى ، مشورت ايدن پشيمان
اولدى ، پس بوخود دېر لايقتي قبيح فعلدر كشي تقدر
عافل اولسه البتد مشورتني الدن قومتمگرك در تقدر
فايد لر بولنور و دخي قتي پراولان پادشاه قوللرينه غزا
بولنك اغار مشاق سقاللرينه رعايت ايدوب چونكه بو عمارتلى
يبان پادشاهلرك امكدار قوللريندن در كپر و ابو عمارتلك

فُرُصَتِ بِيَزْمَدِ رِيْزِ بُوَاصِلِ جَنَكِ لِيْ جُوْقِ كُوْرُبْدُوْرُوْرُوْرُزِ
 فُرُصَتِ دِيْنِ اِسْلَامِكُدُرِ اَلَا اِيْدِيْ جِقْمَهْ كُنْزِ سَخْجَاقِ دِيْنَهْ طُوْبُ
 اَوْلَكِّ صَقِيْنِكُنْزِ دِشْمَانِ حِيْلَهْ اِيْدِرِ سَخْجَاغِيْ بُوْشِ قُوْبِ دِشْمَانِيْ
 قُوْمَا كُنْزِ كَنَارِدَهْ اَوْلَانِلْمَانِلِيْ قُوَالَارِ لِرِ سِيْزِ
 بِاَدِ شَاهِدِنِ صَقِيْنِ اِيْرْمَهْ كُنْزِ دِيُوْدُرِ لُوْدُرِ لُوْنِصَحْتِلْمَا اِيْدِرِ لِرِ
 بُوْنَلِكِ سُوْزِيْلَهْ دَلُوْقَانِلُوْ كِيْتَلِرِ قُوْتَلُوْرُلْمُوْرِيْ كَدُوْ
 دُوْرُبْ يُوْلُدِ اَسْلَقِ اِيْدِرِ لِرِ وَدِخِيْ بَرِ تَاْزَهْ يِكْتِكِهْ سَخْجَاقِ نِكِيْ
 اَوْلَا يَا حَاكِمِ اَوْلَا اَكْرَ اَحْتِيَارِلْمَهْ طَانِيْمِ طُوْبِ
 كُنْدُوْ سِيْلِدُوْ كُنْ اِيْدِرِ سَهْ نَقْدُرِ شِيْرِ مَرْدِ بَهَادُرِ اِيْسَهْ دِخِيْ
 رَسُوْ اِيْتِقِ دُنْ خَالِيْ اَوْلْمِزِ مِسْ مِيْجَهْدِ نَعَهْ مَغْلُوْبِ اَوْلْمَا مِيْجَهْ
 مَنَفَعَتَهْ يِرَامْنِ مِيْجَهْ كَدِ دِشْمَانَهْ تِيْزِ وَا رِسَهْ كِيْمُوْدِ شِمَانِ دَبُوْ

روزگار و سوز و گریه

رعایا و غیر سی حضور ایدوب بوندن دخی وزیر اعظم حضر تلمرینه
 چوق خیرد عا کاصل اولوردی و مشهور حکایتد که بر زمانه
 اکی پادشاه بری بیرینه مقابل اولمشلر پادشاه عاقل ایش
 بر جاسوس کوند مرش که وارا اول لشکری کور هب تازه یکتلر اید
 یوخسه اچارنه اختیار کشتی لر دخی وارمد ردیو اول جاسوس وار
 کلمش پادشاهه جواب و پر مش که تازه یکتلری دخی چوق اسکی اختیار
 دخی چوق دیش همان که پادشاه بسوزی ایشد که لشکری چوق
 و پر مش که سیز آنله مقابل اولنر سیز زیر اهب تازه یکتلر سیز
 احواله مطلع دکلسنر لوقا نلو لرسنر اندر پینه غالبه ردیو مقابل اولد
 و هم شد کی زمانه دخی چوق کوردک که دشمن مقابل اولدقه همان
 اختیار لیسر رارسلاون کی اولور لر تازه یکتلر شاشا شار لرنجه
 جنک اید جکلرین بیلر لر اختیار لر بونکر نصحت ایدر لری که
 قورقه کنر انشاء الله فرصت بیزمدر بر بواصل جنک لری چوق کورد
 ان شاء الله

طاوخانه له گمان عمارتک قبوی یا سته کاربان سرآیه یقین اولای
مسافر لر حضور ایدوب جان و کول ایله خیردعالر ایدر لر
باب 23 هر طایفه ده که اسکی اختیار لر اولای

ایوی یا نلوپی چوق کور مش اولای اکر اهل صنعتن دخی اولسه البته
اول اختیار وارکن تازه یکدی آنک او ستنه کچور منلر و سوز دخی
سولن لر اکر سولر سه خود مستخرم اولور نر انازه یکت لر
دایما اسکی اختیار لر کما تن و نصیحتن ایشتمکله آدم اولور لر
و مجرد ایشتمکله دخی فایده بولنر ناکندوسی دخی نجه ایویاوز
کورب نجه روز کار عمر سور منجه صنعتن کامل اولنر اول اختیار
سورسک و کورسک بو کاله کلنجه تازه لکنده نه خطالر ایشتمک
نا بو کاله کلنجه جمیع احواله واقف اولماق نجه خطالر ایشتمک
دیر لر پس بو تقدیرجه اسکی اختیار اولنر حاللی حالنه کور منصب
و پر مکوک مسلمانلره بولنر چوق نفعی اولور آلری لتند اولان

EK I

EL YAZISI BELGELER

EK II

MATBU METİNLER

➤ Köröglü.....	92-97
➤ Gagavuz Türklerinin Menşei	98-105
➤ Osman Gazi'nin Bey Seçilmesi.....	105-106
➤ Gazavât-ı Gazi Hasan Paşa	107-109
➤ Tevârih-i Âl-i Osmanlar	109
➤ Geyikli Baba	110-111
➤ Simavna Kadısının Oğlu.....	111-112
➤ II. Murad'ın Gazaları.....	112
* Türk Yurdu Dergisi.....	113-121
➤ Türk Gençlerine Mektup.....	113-116
➤ Şeyh Cemalettin Efgani	117-121
* Ahmet Refik, <i>Tarihte Osmanlı Neferi</i>	122-127
* Ali Said, <i>Saray Hatıraları</i>	128-130
* Mizancı Murad, <i>Tarih-i Ebu'l-Faruk</i> , c.III.....	131-139
* Sokullu, Murad-ı Sâlis ve Sokullu.....	140-143
* Halide Edib (Adıvar), <i>Harab Mabeler</i>	144-146
* Olcay ÖnerToy-İsmail Parlatır, <i>Tanzimat Sonrası Osmanlıca Metinler ...</i>	147-185
➤ Şinasi.....	147-148
➤ Ziya Paşa	149-152
➤ Namık Kemâl.....	153-155
➤ Recaizâde Ekrem.....	156-159
➤ Abdülhak Hamîd Tarhan	160-164
➤ Ahmed Mithat.....	165-172
➤ Tevfik Fikret.....	173-175
➤ Ali Ekrem	176-180
➤ Ömer Seyfeddin	181-184
➤ Mehmed Emin.....	185
* İsmail E. Erünsal, <i>Kütüphanecilikle İlgili Osmanlıca Metinler ve Belgeler</i> , I-II.....	186
➤ İstanbul Kütüphanelerinde Mevcut Kitapların Defter Olunmasına Dair.....	186
➤ İstanbul Kütüphanelerindeki Kitapların Sayımı ve Toplu Kataloğunun Hazırlanmasına Dair	187
➤ Halet Efendi ve Yahya Efendi Kütüphanelerinden.....	188
➤ Kütüphaneden Dışarıya Kitap Çıkarılmaması.....	189
➤ Kütüphanelerde Yapılacak Tedrici İslahat.....	190-191
➤ Ahmed B. Nasuh'un Hâfız-ı Kütüblük Müraca'atı	192
➤ Bir Hâfız-ı Kütüb Tayini	193
* Edvard Engelhard, <i>Türkiye ve Tanzimat</i>	194-197
* Mustafa Kemal (Atatürk), <i>Nutuk</i>	198-202
* Atasözleri	203
* Bir Çift Mum Yüzünden.....	204-205
* Namık Kemal -Osmanlı Tarihi-.....	206-208
* Mehmet Akif Ersoy - Safahat-.....	209-214

V. BÖLÜM

EK: I EL YAZISI BELGELER

* <i>Kitabu Mesâlihi 'l-Müslimin ve Menâfi 'i 'l-Mü'minîn</i>	7-10
* <i>Adana Mufasssal Tahrir Defteri: "Arz Tezkiresi"</i>	11
* <i>Tarsus Mufasssal Tahrir Defteri : Kânünnâme</i>	12
* <i>Adana Mufasssal Tahrir Defteri: Kânünnâme</i>	13-14
* TD.178 (1573), <i>Sis (Kozan) Mufasssal Tahrir Defteri: Kânünnâme</i>	15
* <i>Telhîsler</i>	16-17
* <i>Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi: Kadı Hücçeti</i>	18
* <i>Hicaz Demiryolu ile İlgili Rik'a Bir Belge</i>	19
* <i>Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi: Rik'a Bir Yazı</i>	20-21
* <i>Bir Arz Tezkiresi</i>	22
* <i>Hatt-ı Hümâyûn Örnekleri</i>	23

EK: II MATBU METİNLER

* <i>E.Engelhard, Türkiye ve Tanzimat</i>	27-30
* <i>Abdurrahman Şeref, Tarih Musâhabeleri</i>	31-42
* <i>Naîmâ, Tarih-i Naîmâ</i>	43-48
* <i>Evliya Çelebi, Evliya Çelebi Seyahatnâmesi</i>	49-54
* <i>Ahmed Cevdet Paşa, Tarih-i Cevdet</i>	55-58
* <i>Fahir İz, Türk Edebiyat ında Nesir</i>	59-110
➤ <i>Saltık'ın Rahipleri Oyunu</i>	59-62
➤ <i>Sarı Saltuk ile Tekür</i>	62
➤ <i>İskendernâme</i>	63-68
➤ <i>Menâkıbnâmeler</i>	68
➤ <i>Menâkıbnâme-i Hacı Bektaş Veli</i>	68
➤ <i>Menâkıb-ı Akşemseddin</i>	69-72
➤ <i>Menâkıb-ı Mahmud Paşa</i>	72-78
➤ <i>Dastan-ı Kırk Vezir</i>	78-79
➤ <i>Halk Hikâyeleri</i>	80
➤ <i>Aşık Garip</i>	80-84
➤ <i>Tahir ile Zühre</i>	84-85
➤ <i>Kadılk Kocaoğlu Yiğenek</i>	85-90
➤ <i>Depegöz ile Basat</i>	90-91

OSMANLICA DERSLERİ I

Üniversitelerimizin
Tarih, Edebiyat, Kütüphanecilik, Arşivcilik, Sanat Tarihi I.
Sınıf öğrencileri için yardımcı ders kitabı olarak hazırlanmıştır.

Prof. Dr. YILMAZ KURT

**DİL ve TARİH COĞRAFYA FAKÜLTESİ
ÖĞRETİM ÜYESİ**

OSMANLICA DERSLERİ

1

Prof. Dr. Yılmaz KURT

₺21,00

AKCAG
Web sitesinden
on-line sipariş
verebilirsiniz.

www.akcag.com.tr

21. BASKI